ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК ТЕЗ

XX Всеукраїнської науково-практичної

інтернет-конференції

«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ Й СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В ОПОДАТКУВАННІ, БІЗНЕСІ, ЕКОНОМІЦІ»

18–22 листопада 2024 року

Ірпінь
2025

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ Й СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В ОПОДАТКУВАННІ, БІЗНЕСІ, ЕКОНОМІЦІ

Збірник тез
XX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

18–22 листопада 2024 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2025

УДК 657:005(06)
ББК 65.052.2я431
О-17

Рекомендовано до розповсюдження в мережі «Інтернет»
Вченою радою Державного податкового університету
(протокол № 11 від 25 березня 2025 року)

Рецензенти:

Іванішина О. С., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри адміністрування податків Державного податкового університету;

Лісовий А. В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу Державного податкового університету.

О-17 **Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці** [Електронне видання] : збірник тез за матеріалами XX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. – 245 с. ; PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-758-2

До збірника увійшли тези доповідей учасників XX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці». Вони охоплюють широкий спектр проблем з різноманітних аспектів: моделювання соціально-економічних процесів і статистичного аналізу, застосування прикладних обліково-аналітичних методів і систем у бізнесі.

Збірник буде корисним студентам, науковцям-початківцям, усім, хто цікавиться сучасним станом моделювання та статистичного аналізу в економіці, фінансах, сфері податкових відносин з метою ухвалення ефективних управлінських та інвестиційно-фінансових рішень, розподілу й оптимізації ресурсів, аналізу обробки даних, прогнозування результатів нововведень тощо.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.
За науковий зміст і якість матеріалів
відповідальність несуть учасники конференції.

УДК 657:005(06)
ББК 65.052.2я431

ISBN 978-966-337-758-2 © Державний податковий університет, 2025

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету

Смірнова Олександра Миколаївна, канд. екон. наук, доцент, с.н.с., проректор з наукової роботи Державного податкового університету

Заступники голови:

Краєвський Володимир Миколайович, д-р екон. наук, професор, декан факультету податкової справи, обліку та аудиту;

Паянок Тетяна Миколаївна, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики.

Члени оргкомітету:

Іщенко Віталій Вікторович, канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;

Мискін Юрій Ігорович, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;

Новицька Надія Володимирівна, канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;

Остапенко Яна Олександрівна, канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;

Параниця Надія Володимирівна, канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики;

Пілевич Дмитро Станіславович, канд. екон. наук, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики.

Відповідальний секретар:

Кравчук Анна Олександрівна, старший лаборант кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики.

ЗМІСТ

Секція 1. Обліково-аналітичні методи і моделі та інформаційні системи й технології в бізнесі та оподаткуванні
Керівник секції: Мискін Ю. І., д-р екон. наук, доцент

Агафонцева Анастасія
ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ
ТА СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА 12

Бачинська Олександра
ПЛАТНІ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ
ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ КОМУНАЛЬНИХ
НЕКОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ 16

Благодушко Андрій
АНАЛІЗ НЕДОЛІКІВ БЕНЧМАРКІНГУ
ПІД ЧАС ВИЗНАЧЕННЯ ДІАПАЗОНУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ
НА ОСНОВІ ЕЛЕКТРОННИХ БАЗ ДАНИХ 20

Вишняк Анастасія
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ 25

Восканян Асмик
ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ
ТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ 28

Главацька Дарія
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОПТИМІЗАЦІЇ
ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ 31

Гладков Дмитро
РОЛЬ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ 34

Заболотна Інна
ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПОДАТКУ
НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ 37

Кім Артем, Царьов Олександр, Паянок Тетяна
ПЕРЕВАГИ РЕЄСТРАЦІЇ ПЕРВИННОЇ ОБЛІКОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРРО CASHALOT 41

Кондаурова Домініка
ERP-СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ
ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ 44

Костенко Анастасія
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 47

Кравчук Анна
ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ:
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ 50

Кучеренко Сергій
АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ
ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 54

Лінива Катерина
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В ОБЛІКОВОМУ ПРОЦЕСІ..... 57

Марчук Ульяна
ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВИНОРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ..... 61

Матвійчук Марина
ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ..... 64

Медвецька Наталія
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ..... 67

Мосійчук Євгенія
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ
В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ 71

Назарчук Анастасія
АДАПТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СТРАТЕГІЙ
У ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЯХ ПІД ЧАС ВІЙНИ 74

Паянок Тетяна, Романюк Максим
ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ:
ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ..... 78

Пілевич Дмитро
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ
КРЕДИТНИМИ СПІЛКАМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 81

Ракуть Дар'я
АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ:
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ 86

Ракуть Дар'я
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ
НА ТОЧНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ
ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ 90

Рублевська Валерія
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ
ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 93

Стасюк Крістіна
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ
В ОПОДАТКУВАННІ ДОХОДІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ
З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ
І ТЕХНОЛОГІЙ У БІЗНЕСІ 97

Суворов Олександр
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ СУСПІЛЬНОГО НАГЛЯДУ
ЗА АУДИТОРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ 101

Судак Валерія
СУТНІСТЬ АМОРТИЗАЦІЇ ЯК ГРОШОВОГО ФОНДУ 104

Усенко Яна
РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ
В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ:
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ 106

Чижиков Володимир
ОБЛІК КРИПТО- ТА ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ:
УЗГОДЖЕННЯ ЗІ СТАНДАРТАМИ МСФЗ 109

Шендрик Ксенія
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННІ 113

Щитова Кристина
БІЗНЕС-АНАЛІЗ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМПАНІЙ 116

Секція 2. Бізнес-аналіз в управлінні діяльністю підприємства
Керівник секції: Остапенко Я. О., канд. екон. наук, доцент

Андросович Юлія
БІЗНЕС-АНАЛІЗ ТОВ ТУРИСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ «JOIN UP» 120

Демих Мирослава
БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 123

Демінська Дарія
ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 126

Дудник Марія
АНАЛІЗ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕТАП
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 130

Івасюк Олег
БІЗНЕС-АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА
НА ОСНОВІ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ 134

Коваль Софія
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ 138

Корнійчук Вікторія
БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ
ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА 141

Короїд Карина
МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 144

Костенко Анастасія
ВАЖЛИВІСТЬ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ
В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ 147

Лукіяненко Анастасія
РОЛЬ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В СТРАТЕГІЧНОМУ
ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 150

Марисич Дмитро
БІЗНЕС-АНАЛІЗ РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ 153

Матвійчук Марина
АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО: СТРАТЕГІЇ
ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ 155

Мискін Юрій, Мискіна Оксана, Ільєнко Богдана
ОСОБЛИВОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗНОСОМ
ТА АМОРТИЗАЦІЄЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ 159

Небесенко Анастасія
ІНСТРУМЕНТИ Й МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ:
ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 163

Параниця Надія, Яцев Дмитро
АНАЛІЗ ПРОФЕСІЇ МАРКЕТОЛОГА В УМОВАХ ВІЙНИ 166

Патрикей Анастасія
ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 169

Правдзіва Таїсія
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ 173

Савченко Вікторія
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІЗНЕС-АНАЛІТИЦІ
ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ 176

Тітова Анастасія
РОЗВИТОК БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВА 179

Тритинник Христина
БІЗНЕС-АНАЛІЗ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ
УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ 182

Шабалюк Ольга
РОЛЬ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ У ФІНАНСОВІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 186

Шендрик Ксенія
АНАЛІЗ БІЗНЕС-ПЛАНУ, ЩОБ ОТРИМАТИ
НАЙКРАЩІ РЕЗУЛЬТАТИ 189

Шендрик Ксенія
БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 192

Секція 3. Статистичний аналіз, моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів, явищ і систем
Керівник секції: Паянок Т. М., канд. екон. наук, доцент

Блюс Ірина
СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ 196

Ваховська Аліса
ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИТРАТ НА НАУКОВІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКИ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ
І ЦИФРОВІ МОДЕЛІ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ 200

Заїка Олександра
ВПЛИВ ІММІГРАЦІЇ ЯК ПОКАЗНИКА-СТИМУЛЯТОРА
ТА ПОКАЗНИКА-ДЕСТИМУЛЯТОРА НА РЕЗУЛЬТАТИ
РЕЙТИНГУВАННЯ 205

Кравчук Анна, Корнійчук Вікторія
ДИНАМІКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОЕФІЦІЄНТА
МАНЕВРЕНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ 209

Крученюк Віталій
СТАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙ НА ОХОРОНУ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 212

Литвин Віталія
РОЛЬ СТАТИСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
В УХВАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 214

Медвецька Наталія
ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ МАСШТАБІВ
ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ
КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ 217

Оверченко Анна
РОЛЬ МОДЕЛЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ 222

Остапенко Яна, Шуляченко Юлія
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ
ЗА ОСНОВНИМИ ВИДАМИ ПРОДУКЦІЇ 225

Паянок Тетяна, Івасюк Олег
АНКЕТУВАННЯ, ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ПОПИТУ НА ПОСЛУГИ 229

Перерва Поліна
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКИДІВ
ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН ТА ДІОКСИДУ
ВУГЛЕЦЮ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ 232

Романчук Марія
СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙНОВОГО
ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ 235

Стобожик Вікторія
СТАН ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ:
ОГЛЯД, ОЦІНЮВАННЯ, РЕЙТИНГУВАННЯ 238

Чередник Юлія, Остапенко Яна
МЕТОД ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ
ЧИСЕЛЬНОСТІ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ 241

СЕКЦІЯ 1
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ Й МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ Й ТЕХНОЛОГІЇ В БІЗНЕСІ ТА ОПОДАТКУВАННІ

Керівник секції: Мискін Ю. І., д-р екон. наук, доцент

Анастасія Агафонцева,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій,
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ТА СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління ресурсним потенціалом підприємства є основою його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Сучасні економічні умови, включаючи швидкі зміни попиту та пропозиції, потребують від підприємств більш точних і оперативних рішень, особливо в аспекті розподілу та використання ресурсів. У цьому контексті застосування обліково-аналітичних і статистичних методів стає критично важливим інструментом для підвищення ефективності управління.

Обліково-аналітичні методи є фундаментальними для прийняття обґрунтованих рішень щодо використання ресурсів на підприємстві. У сучасних умовах бухгалтерський та управлінський облік, а також методи бюджетування є основою для оцінки фінансової ефективності діяльності підприємства. Зокрема, методика обліку витрат дозволяє підприємствам аналізувати всі статті витрат і виявляти ті, які потребують оптимізації. Дослідження Лінди Робінсон показують, що використання управлінського обліку на виробничих підприємствах дозволяє знижувати витрати на виробництво на 18–20 %, що суттєво підвищує їхню конкурентоспроможність [5].

На думку Лі Ченя, обліково-аналітичні методи повинні поєднуватися зі статистичними інструментами для повноцінного прогнозування потреб і ризиків. Статистичні методи, зокрема регресійний аналіз і методи кореляції, є важливими інструментами для оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на ресурсний потенціал підприємства [3]. Як зазначає Джордж Сміт, статистичний аналіз кореляції може виявити залежності між різними видами ресурсів та їх впливом на продуктивність, що дозволяє оптимізувати їх використання і підвищити рентабельність діяльності [6].

На практиці, підприємства можуть використовувати комбіновані підходи для підвищення точності управлінських рішень і зниження витрат. Наприклад, сучасні ERP-системи дозволяють об'єднати обліково-аналітичні та статистичні функції в єдиній платформі, що полегшує доступ до даних і забезпечує точність прогнозів. Це підтверджують дослідження Кім Сома Мі та Джона Річарда, які виявили, що інтеграція ERP-систем дозволяє знижувати витрати на 15–18 % за рахунок оптимізації обліково-аналітичних і прогнозних процесів [2].

Дослідження, проведені в останні роки, акцентують на необхідності інтеграції новітніх обліково-аналітичних систем у процес прийняття рішень на підприємстві. На думку Лі Ченя, автоматизація аналітичних процесів у поєднанні з використанням статистичних прогнозів дозволяє підвищити точність оцінки потреб підприємства та знизити ризик надлишкових чи недостатніх витрат на ресурси [3].

Однією з найпоширеніших проблем у процесі управління ресурсами є недооцінка значущості обліково-аналітичних даних для прийняття рішень. Багато підприємств стикаються з труднощами у відстеженні поточних витрат і їх співставлення з доходами, що знижує здатність до раціонального використання ресурсів. Як зазначає Раймонд Вонг [1], відсутність точних облікових даних унеможливлює повноцінний аналіз ресурсного потенціалу та його ефективного використання.

Ще однією важливою проблемою є обмежена увага до статистичних методів у плануванні ресурсного потенціалу. Статистичний аналіз допомагає передбачити майбутні потреби підприємства та виявити можливі коливання в попиті. Як довів Парк Кан, використання регресійного аналізу для прогнозування потреб у матеріальних і фінансових ресурсах дозволяє знизити невизначеність у плануванні, що зменшує можливі втрати на 10–12 % [4]. Проте багато компаній не використовують ці можливості через недостатню кваліфікацію персоналу та недоступність необхідного програмного забезпечення.

Отже, на основі проведення дослідження, автором роботи були виокремлені рекомендації для підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом за допомогою обліково-аналітичних та статистичних методів:

– інтеграція обліково-аналітичних та статистичних систем;

– застосування статистичних методів для прогнозування потреб у ресурсах;

– застосування статистичних методів для прогнозування потреб у ресурсах;

– впровадження автоматизованих аналітичних інструментів для реального часу;

– навчання персоналу роботі з аналітичними та статистичними системами.

Впровадження єдиної ERP-системи дозволить об'єднати всі дані щодо витрат і ресурсів у центральній інформаційній базі, що підвищить швидкість та точність управлінських рішень. Використання регресійного та кореляційного аналізу дозволить передбачати зміни у потребах ресурсів та враховувати вплив зовнішніх факторів, зокрема коливання ринкових цін. Впровадження автоматизованих аналітичних інструментів для реального часу. Завдяки таким інструментам підприємство зможе мати доступ до актуальної інформації про стан ресурсів і їх розподіл, що дозволить швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та підвищити адаптивність до ринкових коливань. Важливо забезпечити навчання співробітників навичкам роботи із сучасними аналітичними інструментами, що сприятиме покращенню якості аналізу та прогнозування. Це позитивно позначиться на загальній продуктивності й ефективності управління ресурсами підприємства.

Використання обліково-аналітичних і статистичних методів має вирішальне значення для підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. На основі досліджень останніх років можна стверджувати, що інтеграція таких методів дозволяє підприємствам не тільки знижувати витрати, але й підвищувати продуктивність, адаптивність до зовнішніх змін і загальну конкурентоспроможність. Впровадження автоматизованих систем управління даними та підготовка кваліфікованого персоналу є необхідними умовами для реалізації ефективної стратегії управління ресурсним потенціалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ho Manuel, Martinez Alejandro. Integrated Analytical Systems for Strategic Adaptation. *International Review of Business Studies*. 2023. № 28. С. 123–145.

2. Kim, Sun Mi, & John, Richard. ERP Systems and Their Impact on Cost Efficiency in SMEs. *Small Business and Enterprise Development Journal*. 2023. № 31. С. 98–117.

3. Li, Chen. Automation in Financial Analytics: Enhancing Decision-Making in Enterprises. *Journal of Business Economics*. 2022. № 43 (2). С. 87–102.

4. Park Kang Ho Forecasting Resource Needs with Regression Analysis. *Advances in Business Statistics*. 2020. № 34 (3). С. 58–74.

5. Robinson Linda. Cost Accounting Techniques in Competitive Environments. *Journal of Accounting and Financial Studies*. 2021. № 39. С. 201–219.

6. Smith George. Statistical Analysis in Resource Optimization. *International Journal of Business Statistics*. 2023. № 45 (1). С. 33–47.

7. Остапенко Я., Морозовський П. Чинники впливу на формування доходу підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 115–119. DOI : https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-21

8. Ostapenko Ya. O., Braunahel A. V. The using of the statistical methods and modeling in making managerial decisions: theoretical aspect. *Economics and Finance*. 2018. № 9. P. 87–94.

9. Остапенко Я. О. Статистичне забезпечення управління витратами підприємств готельного господарства. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4293#

Олександра Бачинська,
здобувачка другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. О. Козіцька,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
(Первомайський навчально-науковий інститут)

ПЛАТНІ МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ КОМУНАЛЬНИХ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Цінністю будь-якої держави є здоров'я її громадян, а саме надання якісної медичної допомоги, яка може бути безкоштовною (за програмою медичних гарантій) або платною (послуги, які не входять в програму медичних гарантій). Наразі, безкоштовної медичної допомоги як такої не існує і всі послуги надаються за певну плату. На всій території України встановлено єдині тарифи оплати медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів, розміри реімбурсації лікарських засобів, які надаються пацієнтам за програмою державної підтримки [1]. Оплата за тарифом гарантована усім надавачам медичних послуг відповідно до укладених з ними договорів про медичне обслуговування населення. Крім того, з метою підвищення якості обслуговування населення, комунальні некомерційні підприємства можуть використовувати кошти, отримані від юридичних та фізичних осіб. Такі підприємства встановлюють плату за послуги з медичного обслуговування, що надаються поза договорами про медичне обслуговування населення, укладеними з Національною службою здоров'я [2].

Платні медичні послуги – це додаткове джерело доходу для комунальних некомерційних підприємств (КНП). Особливістю їх є соціальний характер та високе значення для суспільства загалом. Реформування системи охорони здоров'я зумовлює зміни в організації обліку господарських операцій медичних закладів у частині облікової політики.

Облікова політика є важливим інструментом досягнення різноманітних цілей суб'єкта господарювання, що спрямовуються на покращення його

діяльності. Водночас вона виступає і способом уніфікації облікових процедур та зниження їх трудомісткості і інструментом управління витратами, доходами, фінансовими результатами та засобами оптимізації податкового навантаження.

На формування облікової політики комунальних некомерційних закладів охорони здоров'я впливають фактори, характерні галузевим особливостям діяльності медичних закладів, зокрема: законодавчо-нормативні документи, форма власності та організаційно-правова форма, різноманітність медичних послуг.

Розробці облікової політики передує розпорядчий документ, який формується на підставі наказу Міністерства фінансів України № 635 [3].

Платні медичні послуги є одним із джерел отримання доходів медичними установами. Від правильності та раціональності їх обліку залежить достовірність даних про загальний фінансовий результат. Механізм обліку доходів, витрат та калькулювання собівартості платних послуг, які надають комунальні заклади охорони здоров'я, є нечітко визначеними через неврегульованість нормативно-правової бази.

Склад доходів, їх оцінка та відображення в фінансовій звітності визначено НП(С)БО 15 «Доходи» [4]. Для обліку доходів, отриманих від надання платних медичних послуг, застосовують субрахунок 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» до основного рахунку 70 «Доходи від реалізації». Водночас формування собівартості відбувається на основі НП(С)БО 16 «Витрати» [5], з використанням рахунку 23 «Виробництво» та рахунків обліку непрямих витрат. Собівартість платних медичних послуг насамперед слугує ціноутворенню, адже ціна для послуги включає її собівартість, а також певну націнку. Хоча заклади охорони здоров'я є неприбутковими, але це не значить, що вони не можуть отримувати прибутку. Зокрема цей прибуток не може використовуватися серед засновників, тільки для інвестування в нове обладнання, медикаменти тощо.

До кожного із вищеперелічених рахунків можна відкривати рахунки другого та третього порядку, з метою деталізації доходів і витрат медичних установ за видами медичних послуг та за центрами виникнення витрат. Варто зазначити, що у Наказі про облікову політику медичного закладу має бути закріплено, який саме підхід обрано: за видами послуг чи центрами виникнення витрат. Деталізація за центрами виникнення витрат більше підходить приватним медичним закладам, де практично всі послуги є платними (табл. 1).

Таблиця 1

Фрагмент Робочого Плану рахунків КНП у розрізі доходів і витрат, отриманих від надання медичних послуг

<table>
<tr><td colspan="5">Деталізація рахунків комунального неприбуткового підприємства</td></tr>
<tr><td colspan="5">за видами медичних послуг</td></tr>
<tr><td colspan="2">Собівартість платних медичних послуг</td><td colspan="3">Доходи від надання платних медичних послуг</td></tr>
<tr><td>Рахунки першого порядку</td><td>Рахунки другого порядку</td><td>Рахунки першого порядку</td><td>Рахунки другого порядку</td><td>Рахунки третього порядку</td></tr>
<tr><td rowspan="3">23 «Виробництво»</td><td>231 «Собівартість медичних послуг за програмою медичних гарантій»</td><td rowspan="3">70 «Доходи від реалізації»</td><td rowspan="3">703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»</td><td>7031 «Доходи від надання послуг за програмою медичних гарантій»</td></tr>
<tr><td>232 «Собівартість платних медичних послуг»</td><td>7032 «Доходи від надання платних медичних послуг»</td></tr>
<tr><td>233 «Собівартість інших послуг»</td><td>7033 «Доходи від надання інших послуг»</td></tr>
<tr><td colspan="5">за центрами виникнення витрат</td></tr>
<tr><td>23 «Виробництво»</td><td>231 «Собівартість медичних послуг стоматологічного кабінету»</td><td>70 «Доходи від реалізації»</td><td>703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»</td><td>7031 «Доходи від надання послуг стоматологічним кабінетом»</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>232 «Собівартість медичних послуг клінічної лабораторії»</td><td rowspan="2"></td><td rowspan="2"></td><td>7032 «Доходи від надання послуг клінічною лабораторією»</td></tr>
<tr><td>233 «Собівартість медичних послуг з УЗД»</td><td>7033 «Доходи від надання послуг з УЗД»</td></tr>
</table>

Джерело: узагальнено автором на основі [6].

Щодо податкового обліку, то заклади охорони здоров’я є некомерційними (неприбутковими) підприємствами, заснованими на комунальній власності територіальних громад, відповідно не є платниками податку на прибуток. Водночас вони сплачують податок на додану вартість, податок на землю, єдиний соціальний внесок [7].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що платні медичні послуги, які надають комунальні неприбуткові підприємства – заклади охорони здоров'я, значно відрізняються між собою. Побудова чіткої облікової політики щодо таких послуг повинна забезпечувати користувачів облікової інформації необхідними об'єктивними даними щодо таких послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text (дата звернення: 09.11.2024).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text (дата звернення: 09.11.2024).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text (дата звернення: 09.11.2024).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290, зі змінами та доповненнями. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 09.11.2024).
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318, зі змінами та доповненнями. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00 (дата звернення: 09.11.2024).
6. Онищенко В. Платні медичні послуги: особливості надання / Головбух. 2023. 6 жовтня. URL : https://buhplatforma.com.ua/article/7600-platn-medichn-poslugi (дата звернення: 09.11.2024).
7. Формування облікової політики закладів охорони здоров'я в новітніх умовах їх реформування / Любенченко О. Е., Костирко Р. О., Шульга С. В., Василюк М. М. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* 2021. № 5 (40). С. 167–177. URL : https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3437 (дата звернення: 09.11.2024).

Андрій Благодушко,
здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня освіти
Науковий керівник:
В. М. Метелиця,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ НЕДОЛІКІВ БЕНЧМАРКІНГУ ПІД ЧАС ВИЗНАЧЕННЯ ДІАПАЗОНУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ЕЛЕКТРОННИХ БАЗ ДАНИХ

Майже кожна компанія, що має справу з контрольованими операціями постає перед дилемою визначення яким саме методом скористатися під час встановлення відповідності умов контрольованої операції (КО) принципу «витягнутої руки». Часто у зв'язку з недостатністю чи неповнотою інформації щодо зіставних операцій обирається метод чистого прибутку [1], який вимагає аналізу діапазону рентабельності зіставних компаній та порівняння з рентабельністю КО. Такий аналіз проводиться або дедуктивним методом або індуктивним в залежності від можливостей компанії.

Індуктивний метод не дуже поширений і передбачає дослідження фінансової звітності компаній галузі, в якій здійснює свою діяльність сторона контрольованої операції. Він передбачає повну або максимальну обізнаність щодо конкретних гравців ринку, що мають аналогічні економічні умови ведення господарської діяльності, функціональний профіль та вимагає безперешкодного доступу до їх публічної фінансової звітності. Складність полягає в доказуванні методики відбору таких компаній та її незаангажованості при наявності альтернативних гравців ринку, доступ до звітності яких обмежений, або діяльність не на стільки публічна щоб отримати достатню інформацію про їх зіставність.

Дедуктивний метод відбору зіставних компаній для цілей визначення ринкового діапазону рентабельності найбільш поширений і передбачає собою застосування комерційних баз даних, відкритих державних реєстрів, автоматизованих систем пошуку, інформації з відкритих джерел, тощо. Такий метод прийнято називати бенчмаркінгом (benchmarking від англ. – порівняльний аналіз).

Розглянемо методику проведення бенчмаркінгу на прикладі комерційної бази даних «Ruslana» від видавця Bureau van Dijk, державних реєстрів та аналітичної системи YouControl.

Особливостями бази даних «Ruslana» є наявність даних щодо фінансової звітності та основних показників компаній, що зареєстровані в Україні та Казахстані. Тобто бенчмаркінг можна провести тільки стосовно компаній зареєстрованих в цих країнах. Ще однією з важливих особливостей є оновлення бази даних та завантаження звітності. Завзвичай звітність за попередній рік з'являється у вересні-жовтні наступного року. Вона постійно оновлюється і в залежності від дати вивантаження інформації з бази даних може відрізнятися.

Для забезпечення пп. 39.3.2.9 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [2] проведення бенчмаркінгу проводиться в два етапи:

– Попередній відбір компаній з використанням бази даних «Ruslana».

– Остаточний відбір, використовуючи пошукові системи в інтернеті, державні реєстри, YouControl.

Попередній відбір направлений на створення переліку (пулу) потенційно зіставних компаній у відповідності до вимог ПКУ, з одночасним відображенням необхідних фінансових показників, які приймають участь у встановленні рівня рентабельності. Остаточний відбір дає обґрунтований список зіставних компаній та їх показників, що приймаються для розрахунку ринкового діапазону рентабельності у відповідності до вимог постанови КМУ від 29 березня 2017 р. № 191 (постанова № 191) [3]. Аналіз можливих проблем методології відбору та можливі шляхи їх вирішення в розрізі етапів відбору та критеріїв наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз проблем методології відбору з використанням електронних баз даних

Етапи відбору	Критерій / фактор відбору	Можливі проблеми методології	Шляхи вирішення
Попе-редній відбір	Реліз оновлення системи	Наповнення бази даних при вивантаженні на певну дату залежить від релізу її оновлення. Тому при перевірці бенчмаркінгу податковими органами на контрольну дату показники можуть відрізнятися	Варто скопіювати критерії відбору, де буде зазначено дата експорту, версія програмного забезпечення, номер та дата оновлення даних. Це дасть можливість предметно аргументувати свою позицію під час перевірки

Етапи відбору	Критерій / фактор відбору	Можливі проблеми методології	Шляхи вирішення
	Фільтр по статусу	Не вказавши статусу компанії: діючі компанії, можна отримати ситуацію з відбором компанії, що перебувала у стані ліквідації, а отже, її функціональний профіль буде незіставним	Встановлення фільтру
	Фільтр за видами економіч-ної діяльності	Відсутність достатнього пулу зіставних незалежних, незбиткових компаній часто вимагає проводити бенчмаркінг по компанія суміжних, аналогічних галузей економіки. Платники податків намагаються аргументувати такий підхід схожістю функціонального профілю, а податковий орган шукає шляхи відхилити такий підхід та підготувати пул інших компаній	1. Узгодження цін в ТЦ за окремим договором (АРА) 2. Підготовка аргументованої документації
	Відбір за часткою в статутному капіталі	Тест на незалежність на основі частки в статутному фонді є попереднім фільтром бази даних і повністю на нього розраховувати дуже небезпечно	Вимагає дослідження на остаточному етапі
	Фільтр на зіставність обсягу операцій	Залежно від встановленого показника пул компаній варіюється суттєво. Тому його встановлення потребує зваженого і методологічно обґрунтованого підходу. Принцип полягає у встановлення обсягу виручки на рівні і менше від обсягу сторони, що тестується. Пониження рівня забезпечує розширення пулу компаній в разі недостатності зіставних неконтрольованих сторін	Чітке обґрунтування методології фільтру по виручці

Етапи відбору	Критерій / фактор відбору	Можливі проблеми методології	Шляхи вирішення
	Фільтр на збитковість	Наявність вимог ч. 2 п. 39.3.2.9 виключає можливість проведення по збитковим юридичним особам бенчмаркінг, у випадку якщо зіставна юридична особа має збитки за даними бухгалтерської (фінансової) звітності більш ніж в одному звітному періоді у періодах, які використовуються для розрахунку відповідних фінансових показників. Тобто в період криз та незіставних періодів аналізу, коли кількість років береться менше ніж 3, випадає маса компаній з аналогічним функціональним профілем, що працюють в тих самих економічних умовах. Тобто об'єктивна збитковість сторони, що тестується не може бути підтверджена саме у порівнянні з аналогічними збитковими компаніями ринку	Збитковість операцій чи компанії в цілому необхідно підтверджувати іншими способами, включаючи коригування показників на незвичайні витрати
Остаточний відбір	Перевірка функціонального профілю	Вивчення діяльності зіставних юридичних осіб, використовуючи їх офіційні сайти, публічне повідомлення в засобах масової інформації часто не дає повної картини, виходячи із обмеженості або недостатності даних, в той час коли податкові органи володіють повнотою інформації стосовно діяльності платників податків	Відсіювання компаній з недостатньою інформацією щодо профілю їх діяльності.
	Перевірка незалежності	Вивчення незалежності зіставних юридичних осіб, використовуючи їх офіційні сайти, державні реєстри часто не дає повної картини, виходячи із обмеженості або недостатності даних, в той час коли податкові органи володіють повнотою інформації відносно структури власності платника податків	1. Використовувати державні реєстри. 2. Використовувати додаткові інструменти YouControl

Джерело: розроблено автором із досвіду застосування.

Тобто як бачимо, на кожному етапі відбору зіставних юридичних осіб за допомогою комерційних баз даних між платником податку та податковим органом можуть виникнути протиріччя у підходах і методології його здійснення. Основою для порозуміння є обґрунтована методологія відбору з точку зору відповідності економічних умов роботи зіставних юридичних осіб та відповідність їх функціонального аналізу. Це можливо лише, якщо дві сторони прагнуть досягнути справедливого оподаткування контрольованих операцій, що апріорі неможливо виходячи з протилежності цілей кожної з них. Тому єдиним виходом для досягнення своїх цілей як платником податків так і податковим органом є сильна доказова база й методологія відбору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захаров Д. М., Федорова О. С. Інструменти коригування рентабельності компанії при трансфертному ціноутворенні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2022. Вип. 3 (53). С. 7–13. DOI 10.26642/pbo-2022-3(53)-7-13

2. Податковий кодекс України / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

3. Про затвердження Порядку визначення середньозваженого значення показника рентабельності для зіставної юридичної особи для цілей трансфертного ціноутворення / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2017-%D0%BF#Text

Анастасія Вишняк,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ

Інформаційні системи в обліку є комплексом програмного та апаратного забезпечення, що забезпечує збір, обробку, зберігання та аналіз фінансової інформації, спрямований на підтримку управлінських рішень та підвищення ефективності облікових процесів. Ці системи інтегрують дані з різних джерел, автоматизують облікові процедури та надають користувачам інструменти для моніторингу і контролю фінансових показників у реальному часі.

Перелік активно використовуваних інформаційних облікових систем в Україні показано у таблиці 1.

Таблиця 1

Найбільш поширені інформаційні системи в обліку в Україні

Система	Відомості та переваги
SAP ERP	Великий інтегрований пакет програмного забезпечення для управління бізнес-процесами, який включає у себе модулі для фінансового обліку, управління кадрами, управління ланцюжком постачання та багато іншого
Microsoft Dynamics 365	Гнучка система, яка об'єднує у собі фінансовий облік, управління відносинами з клієнтами, управління постачанням та інші функціональні можливості, дозволяючи компаніям покращувати ефективність свого бізнесу
Oracle ERP Cloud	Хмарний сервіс управління підприємством, який надає інструменти для автоматизації фінансового обліку, управління ланцюжком постачання та інших бізнес-процесів
1С:Підприємство 8	Популярна в Україні ERP-система, яка включає в себе різноманітні модулі для обліку, управління складом, управління виробництвом та інше, відповідаючи потребам різних галузей

Джерело: складено автором на основі [1].

Дослідження, аналіз ринку програмного облікового забезпечення на українських підприємствах підтверджують, що найбільш широке застосування в практичній діяльності мають автоматизовані системи SAP та С. Саме вони – лідери на ринку (рис. 1).

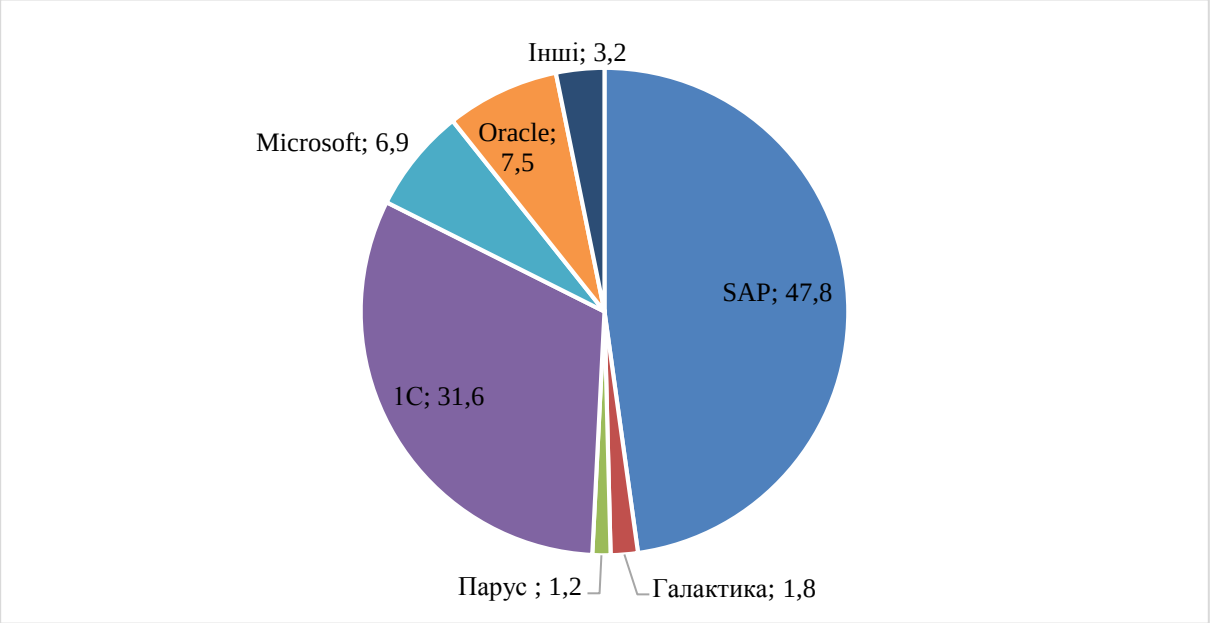

Рисунок 1. Використання підприємствами
програмного облікового забезпечення, %

Джерело: складено автором на основі [2].

Аналіз використання програмного облікового забезпечення показує, що SAP займає найбільшу частку ринку з 47,8 %, що свідчить про його потужні функціональні можливості та популярність серед великих підприємств. На другому місці розташувався 1С з 31,6 %, який користується попитом переважно в малому та середньому бізнесі завдяки своїй простоті та доступності. Інші системи, як-от Oracle, Microsoft, Галактика та Парус, мають значно меншу частку, що вказує на високий рівень конкуренції та різноманіття вибору для користувачів.

З розвитком та впровадженням штучного інтелекту бухгалтерський персонал звільнений від складних завдань, оскільки програмне забезпечення для бухгалтерського обліку зможе автоматизувати більшість рутинних процесів. Це приводить до збільшення продуктивності роботи, зниження кількості помилок та підвищення конкурентоспроможності підприємств, що використовують технології штучного інтелекту. Такі зміни також сприяють трансформації галузі бухгалтерського обліку, переглядаючи роль людини в цьому процесі [3].

Перелік найкращого програмного забезпечення для бухгалтерського обліку зі штучним інтелектом показано у таблиці 2.

Таблиця 2

Перелік найкращого програмного забезпечення для бухгалтерського обліку зі штучним інтелектом

Назва	Можливості
Docyt AI	Автоматизація корпоративного рівня для компаній, що розвиваються. Забезпечує бухгалтерський облік у реальному часі
Trul-lion	Спрощує процес визнання доходу, обліку оренди та аудиту
Intuit Assist AI	Оптимізує процес управління фінансами для підприємств, пропонуючи високорівневий огляд фінансів підприємства та рекомендації на основі даних, адаптовані до індивідуальних потреб
Stamp-li	Вбудований комунікаційний центр, який підключається до кожного рахунку-фактури, полегшуючи керування рахунками-фактурами, дозволяючи зацікавленим сторонам співпрацювати та швидко отримувати відповіді на запитання
Booke.AI	Автоматизує процес бухгалтерського обліку, пропонуючи набір інструментів, які полегшують категоризацію транзакцій, виявлення помилок і допомогу у звірці

Джерело: складено автором на основі [3].

Отже, сучасні інформаційні системи в обліку, як-от SAP та 1С, домінують на українському ринку завдяки своїм потужним функціональним можливостям і адаптації до потреб різних підприємств. Впровадження штучного інтелекту в бухгалтерський облік дозволяє автоматизувати рутинні процеси, що підвищує продуктивність і зменшує ризик помилок. Це свідчить про те, що технологічні інновації трансформують роль бухгалтерів, роблячи їх більш стратегічними учасниками в управлінні фінансами підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мамонтова Н., Ребідь Р. Сучасні інформаційні системи в обліку в Україні та закордоном. *Scientific review*. 2024, 2.94: 18–29.

2. Ніколаєва Т. Повний автомат. Огляд українського ринку систем комплексної автоматизації підприємств. URL : http://www.business.ua/articles/ ypravlenie_predpriyatiem/Polnyy_avtomat-30570 (дата звернення: 04.11.2024).

3. Гнатьєва Т., Яковенко А., Златова М. Особливості використання штучного інтелекту для потреб бухгалтерського обліку та управління підприємством. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2024. № 5. DOI : https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.05.01

Асмик Восканян,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ ТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні умови глобалізації та цифровізації зумовлюють необхідність для підприємств ефективніше управляти своїми витратами та забезпечувати стабільний рівень прибутковості. У зв'язку з цим все більшого значення набувають цифрові інструменти, які здатні автоматизувати процеси обліку, надавати доступ до точних даних в режимі реального часу та підтримувати прийняття рішень на основі аналітики. Одним з ключових напрямів цифрової трансформації є впровадження програмного забезпечення для управлінського обліку та аналізу витрат, яке дозволяє підвищити ефективність контролю витрат та розподілу ресурсів.

Основними цифровими інструментами, що застосовуються для аналізу витрат та управління прибутковістю підприємств, є системи планування ресурсів підприємства (ERP), програмне забезпечення для аналізу даних, інструменти бюджетування та прогнозування, а також методи машинного навчання для оцінки ефективності та побудови моделей прибутковості.

1. Системи планування ресурсів підприємства (ERP-системи). ERP-системи, такі як SAP, Oracle та Microsoft Dynamics, інтегрують різні функціональні напрями діяльності підприємства – бухгалтерський облік, управління персоналом, виробничі процеси та фінансовий облік – в єдину систему. Завдяки цьому забезпечується доступ до актуальної інформації, яка дозволяє ефективно контролювати витрати та швидко реагувати на зміни ринкових умов. Наприклад, за допомогою ERP-системи можна оптимізувати використання сировини, що знижує собівартість продукції [1, с. 22].

2. Інструменти для аналізу даних. Програмні рішення для обробки та візуалізації даних, такі як Power BI, Tableau та Qlik, дозволяють здійснювати аналіз витрат та прибутковості за допомогою інтерактивних графіків та діаграм. Це полегшує інтерпретацію даних і надає змогу вчасно виявляти ключові чинники, що впливають на прибутковість. Візуалізація даних також сприяє швидкому виявленню аномалій у витратах та відстеженню ефективності використання ресурсів у різних бізнес-процесах [2, с. 45].

3. Програмне забезпечення для бюджетування та прогнозування. Інструменти бюджетування, такі як Adaptive Insights або IBM Planning Analytics, допомагають у плануванні витрат та формуванні бюджету з урахуванням історичних даних та прогнозів. Це забезпечує можливість порівнювати планові показники з фактичними і своєчасно коригувати стратегії, спрямовані на досягнення оптимальних фінансових результатів. Бюджетування дозволяє керівникам здійснювати оцінку прибутковості за допомогою аналізу витрат і доходів за різними напрямками діяльності [3, с. 76–78].

4. Методи машинного навчання та штучного інтелекту. Впровадження технологій машинного навчання надає можливість точніше прогнозувати витрати та доходи, а також виявляти фактори, які найбільше впливають на рівень прибутковості підприємства. Наприклад, методи кластерного аналізу та нейронних мереж можна використовувати для аналізу споживчих переваг та прогнозування попиту на продукцію, що дозволяє коригувати стратегії ціноутворення. Такі технології забезпечують формування адаптивної системи управління витратами, яка сприяє зниженню ризиків та підвищенню прибутковості [4, с. 89].

Ефективність використання цифрових інструментів для управління прибутковістю можна оцінити за допомогою ключових показників, зокрема операційного прибутку OPOPOP, який обчислюється за формулою:

$$OP = TR - TC,$$

де OP – операційний прибуток;

TR – загальний дохід;

TC – загальні витрати.

Застосування ERP-систем дозволяє оптимізувати витрати TCTCTC, знижуючи накладні витрати завдяки автоматизації процесів. Сучасні інструменти аналітики можуть забезпечити прогнозування значення TRTRTR, використовуючи дані попередніх періодів та економічні індикатори.

Отже, використання цифрових інструментів у сфері управлінського обліку та аналізу витрат сприяє створенню комплексної системи управління прибутковістю. Автоматизація та аналітика дозволяють підприємствам забезпечувати своєчасний контроль за витратами та адаптуватися до змін на ринку. Застосування цифрових технологій не лише підвищує конкурентоспроможність підприємства, а й допомагає приймати стратегічно обґрунтовані рішення, що спрямовані на довгострокове зростання та розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко В. В. Управління витратами в умовах цифровізації. К. : Літопис, 2021. 320 с.
2. Михайленко І. В. Інформаційні системи в управлінському обліку. Харків : Право, 2022. 256 с.
3. Олійник О. В. Сучасні методи аналізу даних в управлінні. *Фінанси України*. 2023. № 5. С. 74–81.
4. Ковальчук Т. А. Використання машинного навчання в аналізі витрат. Київ : Економіка, 2022. 218 с.

Дарія Главацька,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Штучний інтелект (далі – ШІ) поступово перетворюється на невід'ємну частину сучасного бізнесу. Його застосування охоплює різноманітні сфери, від маркетингу до виробництва. Однак особливо значущим є вплив ШІ на облік. Завдяки своїм можливостям аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та автоматизувати рутинні завдання, штучний інтелект відкриває нові перспективи для оптимізації облікових процесів на підприємствах.

Однією з ключових тенденцій є автоматизація рутинних операцій. ШІ-системи можуть самостійно вводити дані, здійснювати погодження, готувати звіти та навіть виявляти помилки в облікових документах. Це звільняє час фахівців для аналізу більш складних завдань та прийняття стратегічних рішень.

Іншою важливою сферою застосування ШІ є прогнозування. На основі історичних даних та зовнішніх факторів ШІ-моделі можуть прогнозувати майбутні фінансові показники, оптимізувати інвестиції та запобігати потенційним ризикам. Це дозволяє компаніям приймати більш обґрунтовані рішення та підвищувати свою конкурентоспроможність [1].

ШІ також відкриває нові можливості для боротьби з шахрайством. Завдяки алгоритмам машинного навчання системи можуть виявляти аномалії в даних, що вказують на можливі спроби шахрайства. Це дозволяє компаніям захистити свої фінансові активи та уникнути значних збитків.

Штучний інтелект відкриває перед обліком безмежні горизонти. Автоматизація рутинних задач, таких як введення даних, створення звітів та узгодження, дозволяє бухгалтерам зосередитися на аналітичній роботі та прийнятті стратегічних рішень. ШІ здатний обробляти величезні обсяги даних

за лічені секунди, виявляючи закономірності та аномалії, які людському оку були б непомітними. Це дає змогу виявляти потенційні ризики, оптимізувати податкові платежі та підвищити точність фінансової звітності.

Завдяки алгоритмам машинного навчання, ШІ може самонавчатися та адаптуватися до змін у бізнесі. Роботизована автоматизація процесів (RPA) в поєднанні зі ШІ дозволяє автоматизувати складні багатоступінчасті процеси, такі як закриття місяця або аудиторські перевірки. ШІ також може бути використаний для розпізнавання документів, вилучення даних з неоформлених джерел та перекладу текстів, що значно спрощує обробку інформації з різних джерел.

ШІ-чати та віртуальні помічники можуть забезпечити користувачів інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом для взаємодії з обліковою системою. Шляхом природної мови користувачі можуть отримувати відповіді на свої запитання, здійснювати пошук інформації та виконувати прості операції без необхідності звертатися до ІТ-спеціалістів. Крім того, ШІ може бути використаний для прогнозування майбутніх тенденцій, аналізу ефективності бізнес-процесів та розробки персоналізованих рекомендацій для прийняття рішень.

Впровадження ШІ в облік приносить численні переваги для бізнесу. По-перше, це значно підвищує точність і надійність фінансової звітності. ШІ здатний виявляти помилки та невідповідності, які можуть залишитися непоміченими при ручному обробці даних. Це дозволяє уникнути фінансових втрат та проблем з податковими органами.

По-друге, ШІ дозволяє приймати більш обґрунтовані бізнес-рішення. Завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних і виявляти приховані закономірності, ШІ може забезпечити більш глибоке розуміння фінансового стану компанії та прогнозувати майбутні тенденції. Це дозволяє розробляти ефективні стратегії розвитку та оптимізувати ресурси.

По-третє, ШІ підвищує ефективність роботи бухгалтерів. Автоматизація рутинних задач дозволяє звільнити час співробітників для виконання більш складних і творчих завдань. Це підвищує задоволеність персоналу та знижує ризик виникнення помилок. Крім того, ШІ може бути використаний для навчання співробітників і підвищення їхньої кваліфікації.

По-четверте, ШІ забезпечує підвищення безпеки даних. Завдяки використанню алгоритмів машинного навчання, ШІ здатний виявляти підозрілу активність та запобігати шахрайству. Це дозволяє захистити конфіденційну інформацію компанії та забезпечити її безпеку [2].

Штучний інтелект революціонізує сферу обліку, відкриваючи перед бізнесом нові можливості та приносячи численні переваги. Автоматизація рутинних завдань, підвищення точності та швидкості обробки даних, прогнозування та оптимізація бізнес-процесів – це лише деякі з переваг застосування ШІ в обліку. Впровадження ШІ дозволяє компаніям підвищити свою ефективність, знизити витрати та приймати більш обґрунтовані рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришова І. Ю., Балян І. В. Провайдинг вибухових технологій штучного інтелекту в аграрній сфері: імплементація досвіду Китаю. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність* : матеріали XVII Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 14 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 243–247 с.

2. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В., Василина А. В. Імплементація інноваційних технологій в систему бухгалтерського обліку: світовий досвід та перспективи України. *Ефективна економіка.* 2022. № 11.

Дмитро Гладков,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сьогодні статистичний аналіз став невід'ємною частиною нашого життя, пронизуючи всі сфери діяльності людини. Від бізнесу, де він допомагає приймати стратегічні рішення, до науки, де використовується для перевірки гіпотез і виявлення нових знань, статистичний аналіз став потужним інструментом для розуміння навколишнього світу.

Наш світ потонув у величезних обсягах даних. Соціальні мережі, фінансові ринки, медичні дослідження – все це генерує інформацію з неймовірною швидкістю. Статистичний аналіз надає нам можливість структурувати цей хаос, виявляти приховані закономірності та робити точні прогнози.

Статистичний аналіз – це потужний інструмент, який дозволяє нам перетворювати величезні масиви даних на цінну інформацію, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення в різних сферах життя. У сучасному світі, де дані виробляються з неймовірною швидкістю, статистичний аналіз став незамінним інструментом для науковців, бізнесменів, політиків та інших фахівців.

У науці статистичний аналіз використовується для перевірки гіпотез, виявлення закономірностей та побудови моделей. Наприклад, у медицині він допомагає оцінювати ефективність нових ліків, у фізиці – виявляти нові частинки, а в соціології – вивчати суспільні процеси. Завдяки статистичному аналізу вчені можуть робити більш точні прогнози та розробляти ефективніші стратегії.

У бізнесі статистичний аналіз застосовується для оптимізації виробництва, прогнозування продажів, сегментації клієнтів та оцінки ризиків. Наприклад, компанії можуть використовувати статистичні методи для визначення оптимального розміру партії продукції, прогнозування попиту на нові товари

та розробки персоналізованих маркетингових кампаній. Це дозволяє підвищити ефективність бізнесу та збільшити прибуток.

У державному управлінні статистичний аналіз використовується для оцінки ефективності державних програм, розробки політики та прийняття рішень. Наприклад, уряд може використовувати статистичні дані для оцінки рівня безробіття, інфляції та економічного зростання, а також для розробки програм соціальної підтримки. Це допомагає створювати більш ефективну та справедливу політику.

У соціальних мережах та маркетингу статистичний аналіз дозволяє аналізувати поведінку користувачів, виявляти тренди та розробляти ефективні рекламні кампанії. Компанії можуть використовувати статистичні дані для того, щоб зрозуміти, які продукти або послуги найбільш затребувані, які канали комунікації є найбільш ефективними та як змінюються вподобання споживачів.

За допомогою статистичного аналізу компанії можуть оптимізувати свою діяльність, розуміючи потреби клієнтів, виявляючи ефективні маркетингові стратегії та прогнозуючи продажі. Вчені використовують статистичні методи для перевірки гіпотез, аналізу експериментальних даних та розробки нових теорій. Уряд застосовує статистичний аналіз для оцінки ефективності державних програм, розробки політики та управління економікою. Соціальні мережі використовують статистичний аналіз для персоналізації контенту, таргетування реклами та виявлення фейкових новин.

Статистичний аналіз дозволяє виявляти приховані зв'язки між різними змінними, оцінювати ймовірність подій та робити висновки про загальну сукупність на основі вибірки даних. Це дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення, уникати помилок та ефективніше використовувати ресурси. Крім того, статистичний аналіз є важливим інструментом для боротьби з упередженнями та прийняття об’єктивних рішень. У сучасному світі, де інформація є надзвичайно цінним ресурсом, вміння працювати з даними та проводити статистичний аналіз стає все більш затребуваним як у професійному, так і в особистому житті.

Отже, статистичний аналіз є одним з найважливіших інструментів сучасності. Він дозволяє нам перетворювати великі обсяги даних на цінну інформацію, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення в різних сферах життя. Завдяки статистичному аналізу ми можемо краще розуміти світ навколо нас, розробляти більш ефективні технології та поліпшувати життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конверський А. Є. Логіка : підручник. 2-е вид., виправлене. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.

2. Осауленко О. Г. Офіційна статистика в системі національної інформаційної безпеки : монографія. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2017. 367 с.

3. Уманець Т. В. Загальна теорія статистики : навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 239 с.

Інна Заболотна,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Р. Л. Цебень,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку,
аудиту та оподаткування,
Хмельницький національний університет

ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах військового стану підприємства повинні особливу уваги приділяти підвищенню ефективності діяльності. Одним з найефективніших інструментаріїв підвищення якості управління є впровадження в практику систем внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль є подальшим розвитком поняття «контроль» – це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання всіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій.

В економічній літературі відсутній однозначний підхід до внутрішнього контролю в економічній літературі. Погляди вчених-економістів щодо внутрішнього контролюю наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи вчених-економістів щодо внутрішнього контролю

Автор	Визначення
1	2
Бутинець Т. А.	система контролю, яка організується самим підприємством з метою захисту інтересів власників та керівників підприємства і регламентується внутрішніми актами» [1, с. 31]
Дорош Н. І.	систему внутрішнього контролю можна визначити як політику і процедури підприємства, спрямовані на попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок та відхилень від норм, які можуть з'явитись у фінансових звітах» [2, с. 218]
Ковтун Т. В.	це процес, спрямований на досягнення стратегічних довгострокових цілей компанії, що і є результатом дій керівництва з планування, організації, моніторингу діяльності компанії в цілому та її окремих підрозділів» [3]

1	2
Корінько М. Д.	система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення та здійснення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає законність цих операцій та їх економічну доцільність для зазначеного підприємства» [4, с. 53]
Проданчук М. А.	є науково обґрунтованою системою активного спостереження, перевірки та впливу на результати діяльності, що є важливим чинником ефективного управління виробничими структурами, здійснюваного для отримання максимального прибутку» [6, с. 10]

Важливим є виокремлення характерних особливостей внутрішнього контролю: реалізація функцій контролю особами, що представляють інтереси колективу підприємства та є його членами, забезпечення ієрархічного взаємозв'язку між керівниками та структурними підрозділами підприємства, тобто між керуючою та керованою підсистемами управління підприємством, комплексне охоплення усіх видів та напрямів господарської діяльності підприємства, здійснення контролю і самоконтролю безпосередніми виконавцями окремих господарських операцій та управлінських рішень [6, с. 11].

Об'єктом внутрішнього контролю є причинно-наслідкові зв'язки явищ та процесів, як сукупності факторів, що впливають на результати господарської діяльності підприємства, та діяльність пов'язану з її управлінням, що включає процеси господарської діяльності, використовувані в них фінансові, матеріальні та трудові ресурси та отримані за ними результати, а також достовірність їхнього відображення у звітності без порушення вимог чинного нормативно-правового законодавства [6, с. 32].

Суб'єктами внутрішнього контролю являються особи, групи осіб, відділи, служби тощо, які застосовують контрольні дії по відношенню до об'єктів внутрішнього контролю відповідно до прав та обов'язків, які передбачені посадовими інструкціями [6, с. 33].

Внутрішній контроль розрахунків за ПДВ може забезпечити повноту нарахування та своєчасність сплати податку, а також знизити податкові ризики та втрати, а отже, захистити суб'єкта господарювання від штрафних санкцій, чим, в свою чергу, підвищує податкову дисципліну платника податку. Внутрішній контроль розрахунків за ПДВ дозволяє досягти балансу інтересів держави та платника податку. Але для забезпечення такого балансу потрібен адекватний інструментарій внутрішнього контролю розрахунків за ПДВ [7, с. 177].

Основними завдання внутрішнього контролю з податку на додану вартість є:

– перевірка правильності визначення об’єкта та бази оподаткування;

– перевірка правильності встановлення ставки податку до бази оподаткування;

– перевірка правильності нарахування податкових зобов’язань за податком на додану вартість платника податку;

– перевірка правильності нарахування податкового кредиту за податком на додану вартість платника податку;

– перевірка повноти та своєчасності слати зобов’язання за податком на додану вартість до Державного бюджету України;

– перевірка правильності відображення розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість у деклараціях за звітний (податковий) період»;

– «перевірка стану бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість;

– перевірка правильності відображення розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість в фінансовій звітності суб'єкта господарювання [8].

Завдання внутрішнього контролю розрахунків з ПДВ обумовлюють розробку на підприємстві Положення про внутрішній контроль ПДВ. Внутрішній контроль ПДВ на підприємстві зумовлений порядком електронного адміністрування цього податку та блокуванням податкових накладних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст. *Вісник Житомирського державного технологічного університету «Економічні науки»*. Житомир : ЖДТУ, 2008. № 2 (44). С. 31–42.

2. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація : монографія. К. : Знання, 2001. 402 с.

3. Ковтун Т. В. Система внутрішнього контролю як невід’ємний елемент операційної системи підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6, т. 1. С. 165–170.

4. Корінько М. Д. Контроль та аналіз діяльності суб’єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація : монографія. К. : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2007. 395 с.

5. Проданчук М. А. Облік і контроль фінансових результатів / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2004. 232 с.

6. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

7. Йолтуховська О. До питання внутрішньогосподарського контролю розрахунків за податком на додану вартість. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 квітня 2019 р. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. С. 177–178.

8. Сліпченко Г. М. Щодо здійснення внутрішнього контролю розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість. *Актуальні питання економічних наук* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 13–14 травня 2016 року. URL : http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/17may2016/ 18.pdf

Артем Кім,
спеціаліст навчального центру
Linkos Group;
Олександр Царьов,
здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії;
Тетяна Паянок,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ПЕРЕВАГИ РЕЄСТРАЦІЇ ПЕРВИННОЇ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРРО CASHALOT

Автоматизація бізнес-процесів дозволяє, з одного боку, спрощувати облікові процеси під час ведення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, з іншого – здійснювати оперативний податковий контроль в реальному часі.

Таблиця 1

Технічні характеристики ПРРО Cashalot і касового апарату

Напрям	ПРРО Cashalot	Касовий апарат
Форма реєстрації	Онлайн	Паперовий або електронний варіант близько 8 форм за участю ДПС та ЦСО
Термін реєстрації	До 1 робочого дня	5 робочих днів
Вартість придбання	Вартість ліцензії від 440 грн	6 500–21 000 грн за один касовий апарат, залежно від моделі
Строк експлуатації	Щороку купувати ліцензію	7 років з дати введення обладнання в експлуатацію
Простота налаштування	Максимально просто, не треба переналаштування у конфігураціях на підтримці або додаткових вебсерверів та технологій	Потребує переналаштування у конфігураціях на підтримці, залежить від використання зовнішнього вебсервера постачальника та підтримуючих технологій
Додаткові витрати	Наявність комп'ютера та інтернету	Касова стрічка
Обслуговування	Не потрібно укладення договору про обслуговування	Вимога законодавства укладання договору на обслуговування

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Програмне забезпечення Cashalot – це система автоматизації обліково-аналітичного забезпечення бізнес-процесів, яка розроблена для управління діяльністю підприємств у різних сферах, а саме це програмний продукт, який дозволяє: проводити реєстрацію розрахункових операцій (програма реєстрації розрахункових операцій – далі ПРРО) у процесі діяльності суб'єкта господарювання та повноцінно вести складський облік матеріальних запасів.

Здійснимо порівняльну оцінку технічних характеристик ПРРО Cashalot і звичайного касового апарату (табл. 1).

Аналіз таблиці 1 показав, що система Cashalot дозволяє економити час і матеріальні ресурси на етапі встановлення. Більш детально здійснимо оцінку можливостей обох пристроїв при виконанні їх безпосередніх функцій (табл. 2).

Таблиця 2

Функціональні характеристики ПРРО Cashalot і касового апарату

Напрям	ПРРО Cashalot	Касовий апарат
1	2	3
Початок зміни	Авторизація за допомогою електронного підпису	Перевірка дати та часу, наявність чекової та контрольної стрічки, друк нульового чека
Закриття зміни	Автоматичне формування Z-звіту та передача до ДПС онлайн	Обов'язковий друк Z-звіту із наступним зберігання в КОРО
Реєстрація чека в ДПС	Відразу безпосередньо на сервері ДПС	Через інформаційного еквайра
Видача чека	На електронну адресу, смс, у меседжер, інформацію покупець може зчитати QR-коду, що формується під час реєстрації товарного чека у ДПС тощо	Чек видається тільки в паперовому вигляді
Сервісне обслуговування	Автоматичне оновлення програми, постійне вдосконалення функцій	Договір із ЦСО щодо обслуговування (опломбування РРО, переведення його в фіскальний режим, ремонт) щомісячна оплата до 300 грн
Інтернет та енерго-ресурси	Працює в онлайн-режимі, при цьому за відсутності з'єднання з фіскальним сервером податкової, може працювати до 168 годин в місяць, але не більше 36 годин поспіль. Проте на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану або обставин непереборної сили, операції можуть здійснюватися з перевищенням цих строків	Без інтернету може працювати до 72 годин. У випадку виходу із ладу техніки може до 7 днів здійснювати продажі з використанням КОРО (книги обліку розрахункових операцій)

Продовження таблиці 2

1	2	3
Додатковий функціонал	Наявність: різних способів оплати (інтернет-продаж, передоплата / післяплата, ломбардні операції); функціоналу Аналітика, яка дозволяє отримати інформацію по касі за обраний період (дані про величину чеків, а саме великі, середні, малі, дрібні; кількість чеків по дням і годинам, середній чек); повноцінного супроводження складського обліку і здійснення інвентаризації запасів тощо	Відсутній

Джерело: сформовано автором за даними [1].

ПРРО Cashalot справжній помічник для бізнесу, він має широкий спектр часових інструментів для керування внутрішніми процесами бізнесу, дозволяє оптимізувати роботу та знизити витрати на рутинні щоденні завдання.

Отже, ПРРО Cashalot – це сучасна програма реєстрації розрахункових операцій, яка має: необмежений термін служби й автоматичне оновлення системи, повноцінний офлайн-режим, імпорт довідників за номенклатурами товарів / послуг, зручне адміністрування й управління касами, електронну функцію надсилання чеків покупцям, автоматичне відкриття й закриття зміни, просту інтеграцію з іншими обліковими системами, можливість підключення додаткового обладнання (сканера штрих-кодів, вагів, принтера та POS-терміналу) і найголовніше дозволяє швидко реєструвати чеки в Державній податковій службі України, що дозволяє здійснювати автоматичний розрахунок податків у реальному часі. Для початку роботи з нею варто мати інтернет, персональний комп’ютер або смартфон, електронний підпис, купити ліцензію, зареєструвати ПРРО та КЕП касира або печатку в Державній податковій службі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cashalot : офіційний вебсайт. URL : https://cashalot.ua

Домініка Кондаурова,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

ERP-СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для сучасного суспільства характерне стрімке зростання значущості питання ефективного управління низкою фінансових процесів підприємства. Для їх вирішення необхідно правильно і грамотно спланувати і розподілити ресурси, забезпечити постійний моніторинг і аналіз всіх основних бізнес-процесів, повноцінний облік фінансових результатів і своєчасну звітність про виконання бізнес-завдань для підприємства в цілому.

Оцифровка процесів обліку та аналізу на підприємствах активно розвивається в зв'язку з появою сучасних технологічних інновацій, таких як ERP-системи, штучний інтелект, блокчейн, великі дані і аналіз даних. Таким чином, всі бізнес-процеси, заплановані або вже реалізовані через ERP-систему підприємства, своєчасно реєструються бухгалтером і швидко аналізуються.

Базова ERP-система об'єднує різні бізнес-функції в єдину інтегровану систему для оптимізації процесів та інформації всередині організації. ERP-системи-це не що інше, як революція, коли справа доходить до фінансового управління. Він об'єднує дані про продажі, покупки та транзакції, щоб створити точні та вичерпні фінансові звіти, щоб надати повну картину фінансового стану вашого бізнесу [1].

Система ERP значно змінила стан фінансової звітності та управління за рахунок автоматизації та оптимізації фінансових процесів. Колись виснажливе і схильне до помилок завдання ручного введення даних було автоматизовано, що дозволило скоротити кількість помилок і звільнило дорогоцінний час для фінансових аналітиків, щоб зосередитися на більш стратегічних заходах. Ця Автоматизація також застосовується до бюджетування, виставлення рахунків та звітності, що робить ці процеси більш ефективними та економить час.

Точність фінансової звітності – це не тільки питання належної ділової практики, а й нормативна вимога. ERP-системи відіграють важливу роль у забезпеченні точності фінансових даних завдяки їх інтеграції, і хоча різні системи використовуються для різних процесів, крім того, ERP-системи розроблені відповідно до останніх податкових законів та фінансових норм, щоб допомогти компаніям дотримуватися вимог та уникнути дорогих штрафів.

Вважаємо, що можливість доступу до фінансових даних у режимі реального часу, ймовірно, є однією з найважливіших переваг ERP-системи. Особи, які приймають рішення, незабаром зможуть побачити фінансові наслідки своїх дій, що дозволить їм розробити більш гнучкі бізнес-стратегії. Ці дані в режимі реального часу дають чітке уявлення про фінансові показники у всіх сферах бізнесу, сприяючи більш обґрунтованому прийняттю рішень і стратегічному плануванню.

Впровадження ERP-системи може призвести до значної економії коштів та підвищення ефективності. Автоматизуючи щоденні операції, компанії можуть зменшити витрати на робочу силу, пов'язані з управлінням фінансами. Крім того, підвищена точність і дані в реальному часі, що надаються системою ERP, можуть допомогти компаніям уникнути дорогих фінансових помилок і більш ефективно використовувати свої ресурси [2].

Кожен шлях до успішного бізнесу лежить через ERP. І дійсно, рано чи пізно, перш ніж прийняти рішення про впровадження erp-системи, будь-яка компанія звернеться до Excel і деяких застарілих платформ. Раніше система планування ресурсів використовувалася лише великими компаніями, але зараз вона є важливим інструментом для компаній будь-якого розміру та галузі. Дані Statista показують, що програмні рішення ERP швидко розвиваються. Ринкова виручка в 2023 році досягне понад 49 млрд доларів, а в 2024 році перевищить 52 млрд доларів.

На сьогодні головними гравцями на локальному ринку, які пропонують універсальні рішення, залишаються IT.enterprise, на глобальному – SAP, Oracle та Microsoft. У той саме момент від поширених в Україні російських систем 1С, BAS ERP, AmoCRM і Бітрікс все більше компаній відмовляються, бо йдеться не тільки про підтримку країни-агресора, а також і кіберзагрозу для вітчизняного бізнесу.

Однією із відомих платформ управління бізнесом є Monday. Вона допомагає оптимізувати роботу вашої команди і управляти проектами, процесами і завданнями. IT, маркетинг, продаж, медіа, будівництво тощо підходить для компаній [3].

Отже, система пропонує 3 комплексних продукту, 2 з яких відповідають соціальним потребам команди в конкретній галузі:

1. Monday work management – це основне рішення для управління різними аспектами бізнесу у вашій організації, особливо в маркетингових агентствах та офісах управління проєктами.
2. Monday dev – ідеальне рішення для управління життєвим циклом продукту у вебстудіях і продуктових компаніях.
3. Monday sales CRM – це програмний продукт, який використовується для оптимізації продажів у відділі продажів і на стійці реєстрації.

Платформа пропонує широкий спектр функцій для управління та відстеження фінансових даних, як-от бюджети, запаси та продажі. Фінансова інформація, яку важко зрозуміти, зберігається в системі і таблицях з використанням вбудованої дошки, що полегшує аналіз бізнес-процесів і жовтні обґрунтованих рішень, на додаток до можливості інтеграції цього та багатьох інших модулів, програма має простий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Крім того, на платформі є додаток для мобільних пристроїв, що ще більше спрощує робочий процес.

Отже, ERP-система охоплює всі сфери бізнесу і допомагає оптимізувати бізнес-процеси і підвищити ефективність. Серед цих ключових характеристик слід зазначити: універсальність, складність, інтеграцію, ефективність, декомунізацію, галузеву модульність, зв'язність та масштабованість. ERP-системи і системи цього класу дозволяють найбільш ефективно планувати всю комерційну діяльність сучасних підприємств, включаючи фінансові витрати на проекти з відновлення обладнання та інвестиції у виробництво нової продукції. Використання цього класу систем обумовлено необхідністю управління бізнес-процесами в умовах інфляції і жорсткої податкової системи. Ось чому ERP-система необхідна не тільки великим підприємствам, а й малим і середнім підприємствам, які ведуть активний бізнес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемчук В. В. Удосконалення управління підприємством на базі ERP-системи. 2021. URL : https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/

2. Шпак Н. С. Моделювання процесу впровадження ERP-системи на промисловому підприємстві. 2020. URL : https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/4212

3. Poi Wong N., Darwin D., Suwandy R. Operational Improvements In It-Based E-Commerce Companies Using Monday.Com. *Jurnal Teknologi Dan Sistem Informasi Bisnis*. 2022. Т. 4, № 1. С. 102–106. URL : https://doi.org/10.47233/jteksis.v4i1

Анастасія Костенко,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Нині в умовах динамічного зовнішнього середовища та слабкого розвитку національної економіки підприємства стикаються з багатьма загрозами стосовно свого існування. Ці загрози характеризуються різноманітними характерами насамперед економічним, фінансовим, соціальним, інформаційним, кадровим, комерційним і виробничим [5].

Трансформаційні перетворення в економіці України визначаються не лише створенням нових можливостей для для суб'єктів підприємницької діяльності, а й процесами, що зазначаються негативним впливом на їх економічну безпеку. До таких явищ належать підвищення рівня економічної злочинності, недобросовісна конкуренція, збільшення корупційності, зростання кримінально-тіньового сектору економіки та ін. [1].

Поняття ризику та загрози взаємопов'язані між собою. Загрозою є можливість перешкоди цілям і завданням суб'єктів підприємництва, а ризик дає оцінку цій загрозі, дає уявлення стосовно ймовірності настання таких перешкод.

Досить небезпечними загрозами для суб'єкта господарювання є потенційні чи реальні дії фізичних чи юридичних осіб, які порушують стан захищеності суб'єкта господарської діяльності і можуть призвести до зупинення його діяльності або до економічних чи інших втрат.

Головними чинниками загроз господарської діяльності підприємств в Україні є: політичні, адміністративні, економічні, конкурентні, правові, кримінальні, міжнародні тощо.

Загроза політичного чинника залежить від наслідків діяльності політичної сфери держави.

Загроза адміністративного чинника створюється через негативні дії зі сторони адміністративного ресурсу державних органів чи органів місцевого самоврядування.

Загроза впливу економічного чинника існує неефективну фінансово-економічну політику держави (наприклад, інфляція, податкова система, коливання курсу національної валюти та ін.).

Загроза конкурентного чинника існує через незаконні дії конкурентів, промислове шпигунство, укладення фіктивних угод, заволодіння комерційною таємницею, переманювання співробітників фірми, призупинення діяльності фірми з використанням державних органів, засобів масової інформації тощо.

Загроза правового чинника виникає у безсистемності та нерезультативності законодавчої бази, що призводить до загрози рейдерства або тиску з боку недобросовісних конкурентів [4].

Загроза кримінального чинника діє через протизаконні дії з боку кримінальних структур, викрадення цінної інформації через шахрайські методи, вимагання та шантаж співробітників фірми, компрометація діяльності фірми та компрометація співробітників та ін. [3].

Загроза міжнародного чинника виявляється у стані світової економіки. Адже світова економічна криза спроможна негативно діяти на економіку України, що призводить до ускладнення роботи підприємств усіх галузей, зокрема й господарську.

Спектр загроз господарської діяльності підприємств існує великий. Варто виділити такі:

– відсутність результативних норм господарського права;
– поширення прийомів недобросовісної конкуренції;
– промислове шпигунство;
– встановлення контролю кримінальних структур над рядом секторів економіки і суб’єктів господарської діяльності;
– збереження тиску на суб’єкти господарської діяльності з сторони працівників державних органів;
– зростання криміналізації;
– зростання соціальних проблем (безробіття, низький рівень доходів населення, плинність кадрів та ін.);
– бажання до використання неправових засобів вирішення господарських конфліктів [1].

Повномасштабне вторгнення негативно впливає господарську діяльність підприємств.

Зважаючи на те, станом на серпень 2023 обороти підприємств збільшилися на 8,2 % порівняно з 2022 роком, проте загалом ситуація бажає залишатися кращою. Лише 31,5 % бізнесу дають позитивну оцінку своїй діяльності. Основними причинами є невизначеність і непрогнозованість дій держави стосовно бізнесу [2].

Серед актуальних викликів є труднощі з логістикою, зменшення купівельної спроможності населення, втрата активів на окупованих територіях, від'їзд працівників за кордон, а головне – проблеми з бронюванням співробітників від мобілізації. До того ж у більшості підприємств у планах підтримувати господарську діяльність в умовах воєнного стану, виходити на новий ринок [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алькема В. Г., Кузуб С. В. Моніторинг загроз фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності. *Вчені записки університету КРОК. Серія: Економіка*. 2017. № 48. С. 101–112.

2. «Бізнесу потрібні можливості». Які виклики мають підприємці у 2023 році і що може зробити влада / Твоє місто : вебсайт. URL : https://tvoemisto.tv/news/osnovni_vyklyky_biznesu_v_chas_viyny_2023_rik_156439.html (дата звернення: 04.11.2024).

3. Захаров О. І. Глобалізація та її вплив на економічну безпеку. *Вчені записки університету «КРОК».* Київ, 2016. Вип. 43. 176 с.

4. Лаптєв М. С. Загрози економічній безпеці підприємств в сучасних умовах. *Вчені записки університету «Крок». Серія: Економіка*. 2016. Вип. 44. С. 111–116.

5. Сосновська М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303 (дата звернення: 03.11.2024).

6. Які головні виклики для бізнесу в регіонах – опитування / Економічна правда : вебсайт. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/30/692079/ (дата звернення: 03.11.2024).

Анна Кравчук,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Т. М. Паянок,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Для глибшого розуміння сутності фінансової звітності важливо простежити її генезис – еволюцію концепцій, принципів і форм, які формували її сучасний вигляд. Вивчення історичних передумов та етапів розвитку фінансової звітності дозволяє усвідомити, як зовнішні умови, правові норми та економічні реалії впливали на формування цієї фундаментальної складової облікової системи. Істрію розвитку фінансової звітності можна поділити на п’ять етапів: перший – до XIX століття, другий – XIX – початок XX століття, третій – 1920–1950 рр., четвертий – 1950–1990 рр., п’ятий – сучасність.

Потреба в звітності прочинає простежуватися в економічних теоріях наприкінці XI – на початку XVIII століття. Зокрема, у трактаті XI «Про рахунки й записи» з книги «Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції й відносини» Лука Пачолі, визначаючи фінансовий результат як узагальнюючий показник, акцентує увагу на прибутку.

Наступне згадка щодо фінансової звітності пов’язана з законом Франції «Про торгівельне право», який має назву «Кодекс Саварі». Ж. Саварі вважав, що звітність повинна відображати річний дохід підприємства та підтверджувати відсутність випадків розкрадання доходів працівниками. Саме тому фінансова звітність починає виконувати контролюючу функцію, а не слугувати лише засобом збору і узагальнення інформації про результати діяльності суб’єкта господарювання.

Другий період еволюції звітності збігся із створенням сильних європейських держав та великими географічними відкриттями. Це сприяло створенню основ єдиного світового господарства та світового ринку, що привело до виникнення

єдиних національних промислових комплексів, банків, фінансових систем, а також великої кількості промислових, торговельних та інших підприємств.

Ідеологія вільної торгівлі, що виникла та розвивалася в період становлення капіталістичного виробництва, відображала нові відносини між державою та підприємством. Адам Сміт, який став основоположником цієї теорії соціально-економічних відносин, систематизував різноманітні економічні концепції, що існували раніше, і обґрунтував принципи свободи приватного підприємства без державного втручання. Головна ідея його праці полягає у свободі конкуренції, яка стає «невидима рука ринку», здатна самостійно визначити необхідні пропорції як між різними галузями економіки, так і в системі «попит – пропозиція».

Поява класу капіталістів, на відміну від феодальних господарств, призвела до зміни підходів до оподаткування капіталістичних підприємств, що, в свою чергу, сприяло вдосконаленню облікових і звітних функцій. На державному рівні, закріпленому законодавчо, частина господарської звітності у формі бухгалтерської звітності стала публічною, що дозволило виконувати такі функції:

– контроль з боку акціонерів корпорацій та інших учасників бізнесу за ефективністю виробництва та політикою виплати дивідендів;

– контроль з боку держави за нарахуванням і сплатою податків, величина яких залежала від економічних показників діяльності виробництва.

Для забезпечення єдиного підходу дооцінки фінансових результатів діяльності були розроблені національні норми, що регулюють оцінку витрат і доходів, їх визначення та визнання. Критеріями для оцінки ефективності виробництва слугували абсолютні узагальнені показники фінансових результатів, їх динаміка, а ще співвідношення доходів та витрат, розрахунок яких здійснюється на основі даних бухгалтерського обліку, який ґрунтується на юридичній парадигмі відображення господарських операцій та процесів. В умовах низького попиту та наявності великих ринків сировини та збуту капіталістичні підприємства забезпечували свою конкурентоспроможність шляхом мінімізації витрат і розширення виробництва.

Фабрична система спричинила виникнення нових інформаційних потреб, які не могли бути задоволені існуючими методами бухгалтерського обліку. Концентрація капітальних витрат у контексті технологічного розвитку вимагала розрахунку зносу основних засобів для його включення до собівартості, також встановлення правил оцінки оборотних активів і визначення прибутку. З часом

управління господарською діяльністю стало вимагати попереднього планування виробництва в цілому та розробки методології обліку витрат. Це призвело до виділення управлінського та фінансового обліку наприкінці XIX століття, оскільки вважалося, що бухгалтерська звітність не підходить для управління виробництвом через значне відставання оперативних даних від звітних показників.

На межі XIX–XX століть великі інвестори почали вимагати від емітентів цінних паперів інформацію про компанії, в які вони вкладали свої кошти. Бухгалтерські фірми почали розробляти фінансові звіти відповідно до потреб своїх клієнтів. Після Великої депресії, експерти в галузі бухгалтерського обліку об'єднали ці норми в формалізовану систему стандартів, яка згодом потрапила під регулювання відповідних держаних органів.

Відновлення економіки капіталістичних країн після Великої депресії та Другої світової війни стало можливим завдяки формуванню сильного держаного сектора. Джон Мейнард Кейнс теоретично обґрунтував необхідність активного використання як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. У цих умовах планування та прогнозування діяльності н підприємствах, а також розвиток соціальної політики набувають важливого теоретичного та практичного значення. Основною формою прояву економічних відносин у даний період стало створення концернів, які забезпечували ефективність через значне зменшення витрат. Концентрація капіталу в концернах сприяло впровадженню інновацій та розробці нових продуктів, що гарантувало конкурентоспроможність підприємств. Водночас зростає значення держави у створенні відкритої та прозорої інформації про діяльність підприємства шляхом впровадження системи публічних фінансових показників, що сприяє стабільній фінансовій поведінці учасників ринку капіталу. Оцінка ефективності роботи підприємства здійснюється за допомогою показника прибутку, який відображається у звіті про фінансові результати. Основними складовими цього звіту є доходи та витрати, величина яких залежить від методів їх оцінки та визначення. Особливо важливою є проблема оцінки витрат, які входять до складу собівартості.

До початку 70-х років XX століття в розвинених країнах було досягнуто високого рівня життя населення і соціально-культурного добробуту. Використання фінансових інструментів для збільшення капіталу, зокрема акцій, відбувається паралельно з поглибленням інституціоналізації ринкового середовища. Це створює умови для його гармонійного розвитку, що проявляється у мобілізації та русі капіталів в економіці.

З початку 1990-х років компанії почали активно впроваджувати різноманітні фінансові інструменти для залучення вільного капіталу та його перенаправлення у високоінноваційне виробництво. Однією з основних характеристик конкурентоспроможності бізнесу стала його інвестиційна привабливість, яка, крім прибутковості капіталу, визначається показниками діяльності співвідношень цін на акції та такими показниками, як дохід на акцію, балансова вартість активів, грошовий потік і обсяг реалізації. Ці показники відображають якість управлінських рішень, що застосовується в рамках вартісного підходу, є система загального управління грошовими потоками.

Кожна країна встановлювала свої специфічні правила для складання зовнішньої звітності, які регулювалися бухгалтерськими стандартами, процедурами їх контролю та впровадження, а також принципами корпоративного управління. У тих країнах, де функціонував замкнутий і практично самодостатній ринок капіталу, проблем не виникало. Однак ситуація кардинально змінилася через глобалізацію бізнесу.

У 1973 році був заснований Комітет з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) з метою розробки, публікації та вдосконалення стандартів бухгалтерського обліку в інтересах суспільства. Ці стандарти повинні дотримуватися при складанні фінансових звітів, а також їх прийняттю та дотриманню в усіх країнах. У період з 1973 по 2000 рік Комітет розробив впровадив загальні бухгалтерські стандарти, а згодом створив більш детальні норми та основні стандарти. Перші з цих стандартів мали загальний характер і охоплювали питання подання та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Фінансова звітність має глибоку історичну еволюція, яка формувалася під впливом змін економічних умов, правових норм та суспільних потреб. Починаючи з перших трактатів та законів, таких як «Кодекс Саварі», фінансова звітність виконувала функції контролю, інформаційної підтримки та оцінки результатів діяльності підприємств. З розвитком капіталістичних відносин та глобалізації бізнесу звітність стала ключовим інструментом для інформування інвесторів і регулювання фінансових потоків.

Сергій Кучеренко,
здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня освіти
Науковий керівник:
В. М. Метелиця,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах сучасної економіки управління податковими ризиками є однією з ключових функцій як державних органів, так і суб'єктів господарювання. З огляду на постійні зміни податкового законодавства та зростання складності бізнес-процесів, ефективне управління податковими ризиками вимагає використання сучасних інформаційних систем. Це дозволяє зменшити невизначеність, автоматизувати обробку великих обсягів даних та забезпечити прозорість і контроль за виконанням податкових зобов'язань.

Одним із найбільш значущих елементів автоматизації податкових процесів в Україні стало впровадження електронного кабінету платника податків, який було розроблено Державною податковою службою України (ДПС). Електронний кабінет дозволяє платникам податків подавати звітність, контролювати стан розрахунків з бюджетом, перевіряти дані про податкові перевірки та відстежувати можливі податкові ризики. Завдяки цьому інструменту знижується ймовірність помилок під час виконання податкових обов'язків та мінімізуються ризики штрафних санкцій [1].

З 2020 року в Україні активно використовується система моніторингу критеріїв оцінки ризиків (СМКОР), яка спрямована на виявлення ризикових операцій під час реєстрації податкових накладних. СМКОР функціонує на базі автоматизованих алгоритмів, що дозволяє ДПС оперативно визначати потенційно ризикові компанії і здійснювати додатковий контроль за ними. Цей інструмент дозволяє значно зменшити податкові шахрайства та уникати фіктивного відшкодування ПДВ. Функціонування СМКОР регулюється постановою КМУ від 11.12.2019 № 1165 «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових

накладних» [2] та наказом Мінфіну від 12.12.2019 № 520 «Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію / відмову в реєстрації ПН / РК в Єдиному реєстрі податкових накладних» [3].

Перспективною також є інтеграція систем національного рівня з міжнародними платформами для обміну інформацією про транзакції та фінансові операції. Це дозволить більш ефективно виявляти та запобігати транснаціональним податковим правопорушенням.

Автоматизація податкових процесів розвивається не тільки на рівні ДПС, але і серед суб'єктів господарювання. Водночас однією з найбільших проблем сьогодення залишається питання надійності та безпеки даних. Особливо гостро це питання стоїть в умовах воєнного стану, коли зростають кіберзагрози та ризики втрати даних. Також варто врахувати, що заборона використання російських програмних продуктів, зокрема системи «1С: Підприємство» та її прихованого клону «BAS», які були найбільш популярними серед українських бухгалтерів, наклала додаткові труднощі на підприємства, які використовували їх для ведення обліку. Після введення заборони з'явилася необхідність переходу на нові альтернативні продукти, що вимагає значних ресурсів для переналаштування робочих процесів. Серед українських бухгалтерських програмних продуктів, які можуть скласти альтернативу 1С/BAS, можна згадати такі як MASTER, Navkolo, Dilovod, BOOKKEEPER та інші [4]. Такі системи містять спеціальні модулі для податкового обліку та звітності. Це дозволяє автоматизувати процес подання податкових декларацій, зберігання документів, а також вести облік операцій відповідно до податкового законодавства України. Завдяки автоматизації зменшується ризик допущення помилок під час розрахунку податкових зобов'язань.

Також серед середніх і великих підприємств популярною є система M.E.Doc, яка дозволяє здійснювати електронний документообіг і подавати звітність до ДПС у цифровому форматі. Вона забезпечує автоматичний контроль за термінами подання податкових документів та знижує ризики, пов'язані із порушенням податкового законодавства через несвоєчасне подання звітності [5].

Крім того, активно розвиваються хмарні технології для управління податковими даними. Хмарні рішення забезпечують гнучкість та доступність даних з будь-якої точки, що дозволяє швидше реагувати на зміни та оптимізувати процес управління податковими ризиками. Прикладом такої системи є SAP Tax Compliance, яка дозволяє інтегрувати всі податкові процеси компанії в єдину платформу, що забезпечує як прозорість, так і контроль за податковими операціями [6]. До речі, однією з ключових тенденцій SAP є інтеграція нових

технологій, таких як штучний інтелект та машинне навчання, у процеси аналізу даних. Це дозволяє створювати системи прогнозування податкових ризиків, які на підставі великих обсягів даних можуть передбачати можливі проблеми та аномалії в діяльності платників податків. Але вартість продукції SAP для більшості компаній залишається неосяжною.

Незважаючи на значні успіхи в автоматизації податкових процесів, в Україні залишається низка проблем, пов'язаних із використанням інформаційних систем для управління податковими ризиками. Насамперед це стосується високих витрат на впровадження сучасних програмних рішень, що може бути проблемою для малих і середніх підприємств. Крім того, недостатній рівень цифрової грамотності серед працівників податкових органів та бізнесу ускладнює повноцінне використання нових технологій.

Іншою проблемою є необхідність регулярного оновлення програмного забезпечення відповідно до змін у податковому законодавстві. Часто такі оновлення відбуваються із запізненням, що підвищує ризики некоректного виконання податкових обов'язків і штрафних санкцій для компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Електронний кабінет платника податків / Державна податкова служба України. URL : https://cabinet.tax.gov.ua
2. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1165 : станом на 16 черв. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-п#Text (дата звернення: 22.10.2024).
3. Про затвердження Порядку прийняття рішень про реєстрацію/ відмову в реєстрації податкових накладних / розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : наказ М-ва фінансів України від 12.12.2019 № 520 : станом на 30 верес. 2023 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1245-19#Text (дата звернення: 22.10.2024).
4. Огляд українських бухгалтерських програмних продуктів. Альтернатива російським 1С/BAS / Бухгалтер 911. URL : https://buhgalter911.com/uk/news/news-1080075.html (дата звернення: 22.10.2024).
5. M.E.Doc – своєчасна звітність та простий обмін документами / M.E.Doc. URL : https://medoc.ua/ (дата звернення: 22.10.2024).
6. SAP Tax Compliance. URL : https://www.sap.com/ukraine

Катерина Лінива,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБЛІКОВОМУ ПРОЦЕСІ

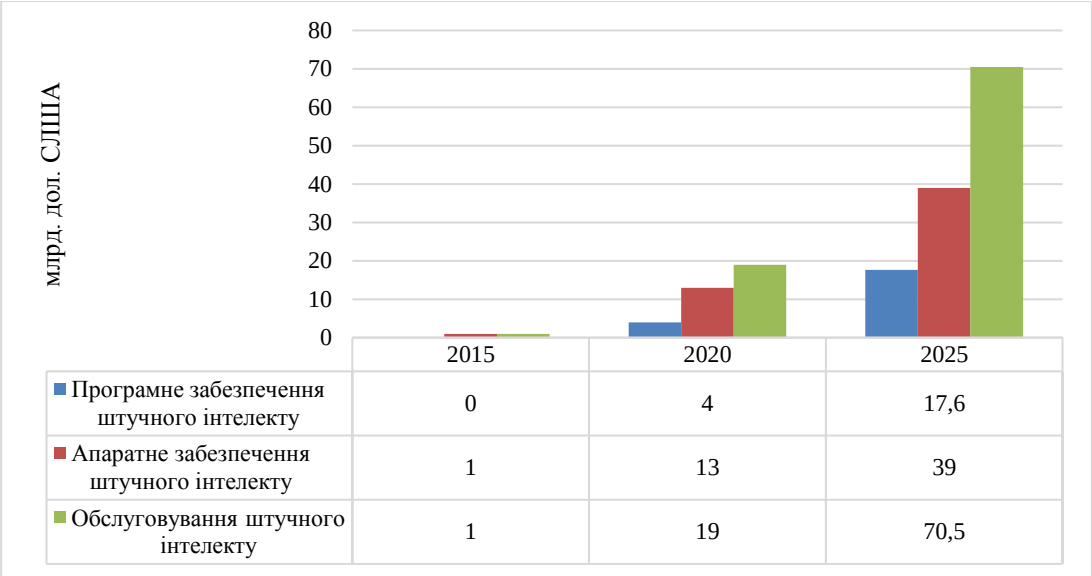
Використання штучного інтелекту в обліковому процесі відкриває нові можливості для автоматизації та оптимізації фінансових операцій. Завдяки алгоритмам машинного навчання, компанії можуть швидше аналізувати великі обсяги даних, що сприяє підвищенню точності фінансової звітності. Інтеграція AI дозволяє також зменшити ризики помилок і шахрайства, забезпечуючи більш прозорі та контрольовані процеси. У результаті, впровадження штучного інтелекту в бухгалтерії стає невід'ємною частиною сучасного бізнес-менеджменту.

Способи використання штучного інтелекту в бухгалтерському обліку полягають у такому: автоматизована обробка документів; прогнозування потреб у фінансах; виявлення помилок та шахрайства; оптимізація податкових зобов’язань; аналіз фінансової звітності.

Більшість сучасних фінансових бухгалтерських фірм в різних країнах світу вже використовують певну форму програмного забезпечення для обліку з елементами штучного інтелекту, блокчейну, хмарних та інших технологій. Хмарні й мобільні додатки є найбільш поширеними трендами для бухгалтерського програмного забезпечення. Quickbooks, Freshbooksi Zoho Books залишаються домінуючими продавцями на ринку бухгалтерського програмного забезпечення, і їхня популярність зумовлена адаптацією до хмарної моделі [1].

Найкращими бухгалтерськими програмами на основі хмарних технологій, що призначені для обслуговування та задоволення потреб малого, середнього і великого бізнесу та стартапів є: Zoho Books; Lendio; Oracle Netsuite EMEA; Sage Business; Fresh Books; Melio; Crunch Accounting; Quick Books; SAP Financials тощо [2].

Аналізуючи світові тенденції в розвитку штучного інтелекту в бухгалтерській діяльності, доцільно виділити регіони Північної Америки. Прогнозовані доходи від ринку штучного інтелекту США (в дол. США, млрд) за період 2015–2025 рр. за сегментами наведені на рис. 1.

	2015	2020	2025
Програмне забезпечення штучного інтелекту	0	4	17,6
Апаратне забезпечення штучного інтелекту	1	13	39
Обслуговування штучного інтелекту	1	19	70,5

Рисунок 1. Дохід від ринку штучного інтелекту з 2015 по 2025 рр. за сегментами, в млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [3].

Аналіз доходів від ринку штучного інтелекту з 2015 по 2025 роки показує стрімке зростання в усіх сегментах. Програмне забезпечення штучного інтелекту, яке початково не приносило доходів у 2015 році, досягне 17,6 мільярдів доларів у 2025 році, демонструючи значний потенціал розвитку. Апаратура також зазнає значного зростання, з 1 мільярда в 2015 році до 39 мільярдів у 2025 році, що свідчить про зростаючий попит на потужні обчислювальні ресурси. Сегмент обслуговування штучного інтелекту продемонструє найбільше зростання, досягнувши 70,5 мільярдів доларів, що вказує на важливість підтримки та інтеграції AI-технологій у бізнес-процеси.

Аналітична компанія, що розташована в Індії Mordor Intelligence створила мапу темпів зростання штучного інтелекту на ринку бухгалтерських послуг за регіонами, та визначила рівень впровадження в цю сферу технології ШІ. Дані представлені на рис. 2.

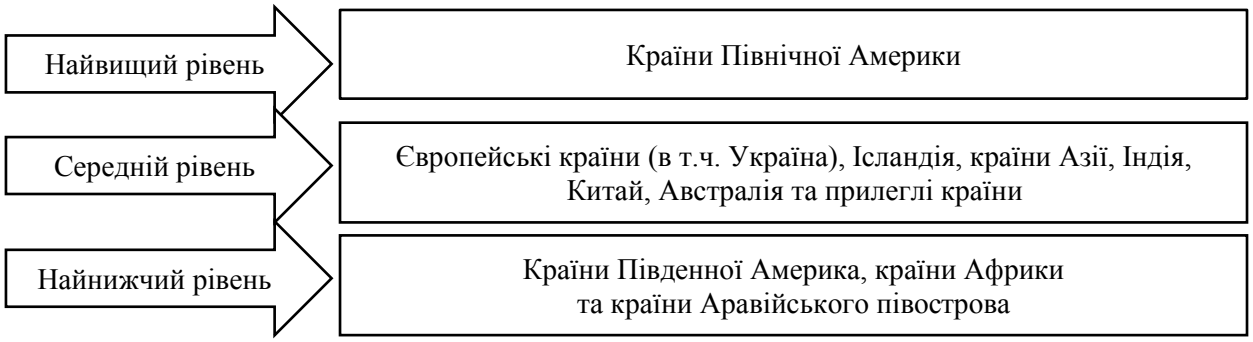

Рисунок 2. Штучний інтелект на ринку бухгалтерських послуг: темпи зростання за регіонами

Джерело: складено автором на основі [3].

Згідно з даними цього дослідження, найбільш динамічними темпами розвитку штучного інтелекту в сфері бухгалтерії характеризуються США, Канада та Мексика. Трохи повільніше просуваються країни Північної та Південної Європи, а також держави Азії, такі як Казахстан, Іран, Туркменістан, Узбекистан та інші. До цієї категорії належить і Україна, яка демонструє позитивні результати в цій сфері. Найменше просування в області штучного інтелекту в бухгалтерії спостерігається в країнах Африки та на Аравійському півострові.

На нашу думку, повна автоматизація облікових процесів в Україні за допомогою штучного інтелекту має певні обмеження, оскільки постійні зміни в податковому законодавстві вимагають контролю та перевірки з боку фахівців на початкових етапах його впровадження в бухгалтерську практику. Проте в умовах динамічного законодавства щодо податкових платежів, штучний інтелект стане незамінним помічником для бухгалтерів, юристів і менеджерів, особливо при виникненні спірних ситуацій з контролюючими органами.

Основні переваги використання штучного інтелекту в системі бухгалтерського обліку включають:

– автоматизацію обробки великих обсягів інформації, перевірку документів та формування звітів;

– зменшення кількості помилок, що підвищує точність і надійність бухгалтерських процесів;

– покращення якості фінансової аналітики та управлінських рішень;

– зниження витрат на персонал бухгалтерії, оскільки для виконання щоденних завдань буде потрібно менше співробітників;

– виявлення неправомірних дій і шахрайства, оскільки завдяки здатності аналізувати великі масиви даних, штучний інтелект може стати ефективним інструментом для виявлення фінансових порушень і шахрайських схем [4].

Отже, використання штучного інтелекту в обліковому процесі відкриває нові горизонти для автоматизації і підвищення ефективності фінансових операцій. Незважаючи на обмеження, пов'язані з динамічним законодавством, AI може стати незамінним інструментом для бухгалтерів і менеджерів у вирішенні спірних питань. Основні переваги його впровадження включають зменшення помилок, підвищення точності та оптимізацію витрат на персонал. Так, штучний інтелект стає важливим елементом сучасного бухгалтерського обліку, сприяючи розвитку ефективних і прозорих бізнес-процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nikita Agarwal, Supriya Bajaj. Everything you need to know about Accounting Data Analytics. Software suggest. 2022. URL : https://www.softwaresuggest.com/blog/know-about-accounting-data-analytics/# (дата звернення: 04.11.2024).

2. Best Accounting Software in 2022. Software Suggest. 2022. URL : https://www.softwaresuggest.com/us/accounting-software (дата звернення: 04.11.2024).

3. Buckley, Ross P. and Arner, Douglas W. and Zetzsche, Dirk Andreas, FinTech: Finance, Technology and Regulation – Introduction (June 21, 2023), Chapter 1, UNSW Law Research Paper No. 23–28 Cambridge University Press 2023. URL : https://ssrn.com/abstract=4486054 ; http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4486054 (дата звернення: 04.11.2024).

4. Мужевич Н. В. Переваги впровадження та використання штучного інтелекту у системі бухгалтерського обліку. 2024.

Ульяна Марчук,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та консалтингу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИНОРОБНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Однією з найбільш актуальних та водночас найскладніших проблем України в період фінансово-економічної кризи є податкове регулювання. Саме регулююча функція податків свідчить про те, що вони безпосередньо впливають на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання та країни в цілому [1, с. 278]. Податкове регулювання виноробної продукції в Україні включає кілька основних податків та зборів, що спрямовані на забезпечення контролю якості, обсягу виробництва і продажу алкогольної продукції, а також на наповнення державного бюджету (рис. 1):

Рисунок 1. Податкове регулювання виноробної продукції в Україні
Джерело: сформовано автором.

Акцизний податок у виноробній галузі має особливе значення, оскільки сприяє наповненню бюджету та регулює споживання алкоголю через встановлення податкового навантаження на готову продукції. Цей податок стимулює підприємства підвищувати якість продукції, зберігаючи конкурентоспроможність, та допомагає контролювати нелегальний ринок алкогольних виробів, підтримуючи державні стандарти якості й безпеки.

Акцизи на алкоголь в 2024 році не змінились, хоча і пп. 215.3.1. Податкового кодексу України (далі – ПКУ) оновився, де було уточнення кодів УКТ ЗЕД.

Ставки акцизу виноробну продукцію становлять:

– звичайні (неігристі) вина (міцність не вище 15 %) – 0,01 грн за 1 л;

– ігристі вина (міцність не вище 15 %) – 12,23 грн за 1 л;

– вина (міцність не вища 22 %) – 8,42 грн на 1 л.

Крім того, для алкогольних напоїв може застосовуватись адвалорна ставка 5 % (пп. 215.3.10 ПКУ), якщо підакцизні товари реалізуються виробниками та/або імпортерами, зокрема в роздрібній торгівлі (пп. 213.1.14.ПКУ) та суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів (пп. 213.1.9 ПКУ) [2]. У вересні 2024 року до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 35,5 млрд грн, серед яких 2,7 млрд грн становив акцизний податок. Наглядно план та факт виконання державного бюджету у січні-вересні 2024 році щодо акцизного податку представлено на рис. 2.

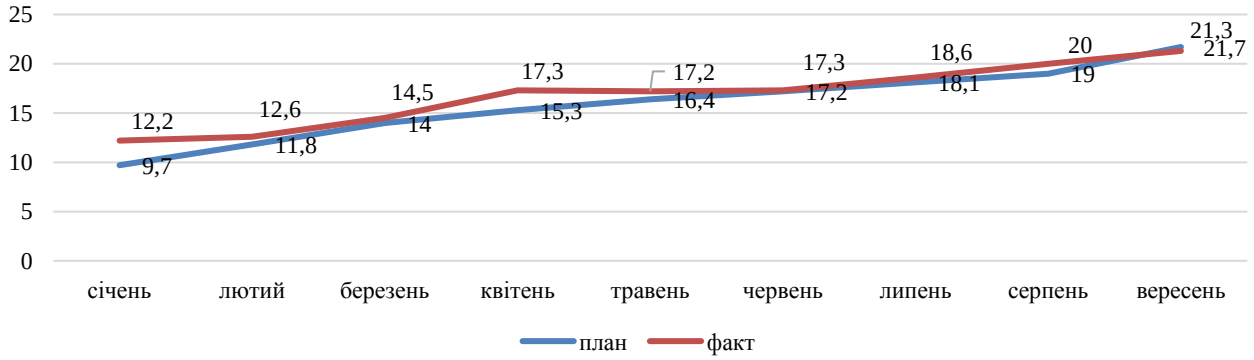

Рисунок 2. План та факт виконання державного бюджету
в січні-вересні 2024 року щодо акцизного податку

Джерело: сформовано автором на основі [3].

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним із основних джерел наповнення бюджету України та одним із самих проблемних серед податків з сторони його адміністрування, оскільки, як свідчить практика виникає значна кількість непорозумінь та суперечностей щодо його правильного застосування податкових

норм, відображення операцій в обліку, визнання сум податкового зобов'язання та податкового кредиту.

Отже, податкове регулювання у виноробній галузі забезпечує баланс між наповненням бюджету та контролем якості алкогольної продукції. Акцизи, ПДВ та ліцензійні збори стимулюють легальне виробництво та запобігають поширенню контрафактної продукції, тим самим сприяючи чесній конкуренції. Завдяки такому підходу галузь стає більш прозорою, а споживачі отримують якісніші продукцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поколодна О. В. Податкове регулювання в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 278–280.
2. Податковий кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text
3. Бюджетний барометр – вересень 2024. Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління. KSE. URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/Byudzhetnii---barometr-veresen-2024.pdf

Марина Матвійчук,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ

Актуальність використання аналітичних інструментів в управлінському обліку для прогнозування фінансових показників обумовлена потребою підприємств оперативно реагувати на зміни ринкових умов та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Сучасні аналітичні інструменти дозволяють ефективно обробляти великі обсяги даних, визначати тенденції, оцінювати ризики та прогнозувати фінансові показники з високою точністю, що підвищує здатність компаній планувати ресурси, оптимізувати витрати і максимізувати прибутковість, що є критично важливим для підтримання конкурентоспроможності в умовах швидких змін економічного середовища.

Проблематика використання аналітичних інструментів в управлінському обліку для прогнозування фінансових показників пов’язана з необхідністю адаптації сучасних методів аналізу до постійно змінюваних умов ринку та зростаючої складності бізнес-процесів, тобто, питання активно висвітлюється в науковій літературі С. Вітер, Ю. А. Гайбура, Т. Гайдучок, Ю. Гданська, О. Мошковська та інші, де розглядаються різноманітні методи прогнозування, як-от сценарний аналіз, методи машинного навчання, Business Intelligence та інші цифрові рішення. Однак у багатьох джерелах акцент робиться на зарубіжний досвід та технології, що вимагає додаткових досліджень та адаптації до українських умов, враховуючи специфіку локального ринку та національні особливості облікової системи.

Аналітичні інструменти в управлінському обліку – це методи, засоби та технічні засоби, які використовуються для аналізу, обробки та інтерпретації

фінансової інформації з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень [1]. Аналітичні інструменти допомагають виявляти основні тенденції, прогнозувати фінансові показники, оцінювати ефективність витрат, а також аналізувати вплив різних чинників на діяльність підприємства. До аналітичних інструментів можна віднести такі методи, як регресійний аналіз, факторний аналіз, аналіз чутливості, трендовий аналіз, а також різні програмні засоби для збору та візуалізації даних, наприклад, системи Business Intelligence.

Аналітичні інструменти, які використовуються в управлінському обліку для прогнозування фінансових показників, можна розділити на кілька основних груп. Перша група – методи статистичного аналізу, до яких належать регресійний аналіз, кореляційний аналіз та методи аналізу часових рядів. Регресійний аналіз дозволяє встановлювати взаємозв'язки між різними змінними, такими як обсяг продажів та витрати, і прогнозувати значення однієї змінної на основі іншої. Кореляційний аналіз допомагає визначити, наскільки тісно пов'язані різні показники, що може бути корисним для оцінки їхнього впливу на загальні результати діяльності підприємства. Аналіз часових рядів використовується для дослідження динаміки фінансових показників у часі, що дозволяє будувати прогнози з урахуванням сезонних та інших трендових чинників [2, с. 317].

Друга група аналітичних інструментів – методи економіко-математичного моделювання, які включають економетричні та симуляційні моделі. Економетричні моделі використовують математичні підходи для опису економічних процесів та дозволяють прогнозувати ключові економічні та фінансові показники. Симуляційні моделі зі свого боку дозволяють розробляти різні сценарії розвитку компанії, оцінюючи їхній потенційний вплив на фінансові результати. Зазначенні методи особливо корисні для стратегічного планування, оскільки дозволяють керівництву бачити можливі наслідки своїх рішень в умовах невизначеності [3].

Третя група – методи експертних оцінок, до яких належать метод Дельфі та метод аналогій. Метод Дельфі передбачає проведення опитувань серед групи експертів, які незалежно один від одного оцінюють майбутні значення показників, після чого результати узагальнюються. Метод аналогій використовує аналіз подібних ситуацій у минулому для прогнозування майбутніх подій. Обидва ці методи є особливо цінними, коли доступ до статистичних даних обмежений або в умовах високої невизначеності. Використання цих аналітичних інструментів у комплексі дозволяє підприємству отримати більш точні прогнози та приймати обґрунтовані рішення [4].

В умовах війни бізнес-середовище стає надзвичайно нестабільним, що вимагає від підприємств підвищеної адаптивності та гнучкості. Аналітичні

інструменти в управлінському обліку можуть стати потужним інструментом для прогнозування фінансових показників і прийняття ефективних управлінських рішень у таких складних умовах. Аналітичні методи, як-от економетричні моделі, симуляційне моделювання та експертні оцінки, дозволяють підприємствам оцінити різні сценарії розвитку подій і приймати оперативні рішення на основі реальних даних, що допомагає не лише мінімізувати втрати, але й оптимізувати ресурси, зменшувати залежність від нестабільних факторів та більш точно прогнозувати грошові потоки. Крім того, використання аналітичних інструментів сприяє вчасному виявленню можливих загроз та створенню стратегій для їх подолання, що є важливим для забезпечення стійкості бізнесу та його фінансової стабільності в умовах кризових ситуацій.

Отже, використання аналітичних інструментів в управлінському обліку для прогнозування фінансових показників є важливим елементом підвищення ефективності управління підприємством, особливо в умовах економічної нестабільності. Завдяки методам статистичного аналізу, економіко-математичному моделюванню та експертним оцінкам підприємства можуть краще розуміти поточні тенденції, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення. Аналітичні інструменти дозволяє не лише підвищити точність прогнозування, а й створити адаптивні стратегії для успішного подолання зовнішніх викликів, що сприяє довгостроковій стабільності й розвитку компанії. Впровадження аналітичних інструментів стає необхідною умовою для збереження конкурентоспроможності та забезпечення фінансової стійкості бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайбура Ю. А. Аналітичний інструментарій управління фінансовими результатами підприємства в умовах кризи. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI 10.32702/2307-2105-2021.5.103 (дата звернення: 29.10.2024).

2. Єршова Н. Фінансове прогнозування у фокусі обліково-аналітичного забезпечення. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 312–322.

3. Мошковська О. Фінансове прогнозування в системі стратегічного управлінського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-81 (дата звернення: 29.10.2024).

4. Гайдучок Т., Вітер С., Гданська Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності управління фінансовими результатами. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-85 (дата звернення: 29.10.2024).

Наталія Медвецька,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Гуріна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Світ бізнесу сьогодні характеризується швидкими темпами змін та зростаючою кількістю даних. У цьому контексті бухгалтерський облік, традиційно асоційований з рутинними операціями та великими обсягами інформації, зазнає значних трансформацій під впливом технологій штучного інтелекту (далі – ШІ). ШІ не просто автоматизує рутинні завдання, а й відкриває нові можливості для підвищення точності, ефективності та інтелектуального аналізу фінансових даних.

Одним з найбільш перспективних застосувань ШІ в бухгалтерському обліку є предиктивна аналітика. ШІ-алгоритми здатні аналізувати великі обсяги історичних даних, виявляти в них приховані закономірності та робити точні прогнози щодо майбутніх фінансових показників. Це дозволяє бухгалтерам та фінансовим менеджерам приймати більш обґрунтовані рішення, оптимізувати витрати та підвищити прибутковість бізнесу. Наприклад, ШІ може прогнозувати продажі, витрати, грошові потоки, що дозволяє компаніям ефективніше планувати свою діяльність.

Ще одним важливим напрямком застосування ШІ є автоматизація обробки рахунків-фактур. ШІ-системи здатні автоматично витягувати релевантну інформацію з рахунків-фактур, таких як сума, дата, постачальник, деталізація товарів (послуг). Це значно скорочує час на обробку рахунків-фактур, мінімізує ризик помилок при їхньому введенні та полегшує процес узгодження з банківськими виписками. Крім того, ШІ може автоматично класифікувати рахунки-фактури за різними категоріями, що полегшує подальший аналіз фінансових даних.

Впровадження штучного інтелекту в бухгалтерський облік не тільки підвищує ефективність та точність обчислень, але й дозволяє бухгалтерам

зосередитися на більш стратегічних завданнях, таких як аналіз фінансової звітності, розробка фінансових моделей та консультації керівництва. ШІ також сприяє підвищенню прозорості та довіри до фінансової інформації, оскільки автоматизація багатьох процесів зменшує ризик людської помилки.

Актуальність теми обумовлена тим, що штучний інтелект вже сьогодні активно використовується в багатьох сферах бізнесу і поступово стає невід'ємною частиною бухгалтерського обліку. Розуміння потенціалу та викликів, пов'язаних з використанням ШІ, дозволить бухгалтерам та компаніям ефективно адаптуватися до нових умов роботи і отримувати конкурентні переваги.

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку – це застосування технологій машинного навчання та аналізу даних для автоматизації рутинних завдань, підвищення точності обчислень та поглиблення аналітичних можливостей. Завдяки ШІ, бухгалтери отримують інструменти для ефективнішого управління фінансами, можуть швидше обробляти великі обсяги даних, виявляти аномалії, значно полегшують роботу з даними та сприяють прийняттю оптимальних рішень.

Роботизована система значно спрощує процес складання фінансової звітності. Завдяки здатності ШІ швидко обробляти великі масиви даних, звіти стають детальнішими та точнішими. Це не лише економить час бухгалтерів, а й підвищує надійність фінансової інформації, що є критично важливою для прийняття обґрунтованих бізнес-рішень. Крім того, ШІ дозволяє оптимізувати управління грошовими потоками шляхом аналізу історичних даних та ринкових трендів.

Як можна використовувати штучний інтелект в роботі бухгалтерії?

Все просто. Програма Transkriptor – це справжній помічник. Transkriptor – інноваційне програмне забезпечення, що базується на штучному інтелекті. Воно призначене для автоматичного перетворення аудіо та відео даних наприклад, зібраних на нарадах чи телефонних розмовах у текстовий формат.

Як саме можна адаптувати *Transkriptor* до бухгалтерської роботи?

Задоволення потреб у документації. Бухгалтери часто беруть участь у тривалих зустрічах та обговореннях, де відбувається обмін важливими даними. Реєстратор присутній на їхніх зустрічах записує всю сесію. Кожне вимовлене слово детально транскрибується. На виході ми отримуємо готовий текстовий документ на який можна посилатися.

Забезпечення бездоганного комплаєнсу та ідеальної документації. Завдяки точному перетворенню аудіо в текст, програмне забезпечення допомагає

компаніям не лише дотримуватися всіх регуляторних вимог, а й створює надійну основу для аудиту та прийняття різних рішень. Детальні стенограми усних комунікацій, створені ШІ, – це ключ до спокійного сну та успішного бізнесу. Автоматизація дозволяє бухгалтерам зосередитися на аналізі та прийнятті стратегічних рішень, а не занурюватися в завдання з транскрипції.

Іншою пропозицією використання штучного інтелекту в роботі з фінансами є *QuickBooks* бухгалтерський програмний пакет, розроблений для малого та середнього бізнесу.

Функціями системи є: створення та керування рахунками, відстеження продажів та витрат, обмін документами, друк чеків, відстеження платежів, онлайн-банкінг, створення кошторисів, експорт даних до Excel, робота з мобільними пристроями, синхронізація банківських даних, створення облікових записів користувачів, автоматичний розрахунок податків, прибуток та збитки, балансові відомості.

Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку *Xero* дає змогу використовувати єдину бухгалтерську книгу, доступну користувачам незалежно від місця розташування або операційної системи. Функції охоплюють оформлення платежів, банківську вивірку, оплату рахунків, відшкодування ПДВ, нарахування зарплати, складання бухгалтерських звітів і зберігання файлів.

Для бухгалтерів, де кожна цифра має значення, *Sage Accounting* – хмарний сервіс для ведення бухгалтерії. Сервіс допомагає малому та середньому бізнесу вести облік витрат і доходів, планувати бюджет, виписувати рахунки та синхронізуватися з банками. За допомогою Sage компанії оптимізують бухгалтерську діяльність і економлять час для інших справ.

У висновку можемо зазначити, що штучний інтелект революціонізує бухгалтерський облік. Завдяки технологіям машинного навчання та аналізу даних, бухгалтери отримують потужні інструменти для автоматизації рутинних завдань, підвищення точності обчислень та глибини аналізу фінансових даних. Це дозволяє зосередитися на більш стратегічних завданнях, приймати обґрунтовані рішення та оптимізувати бізнес-процеси.

Програмні рішення на основі штучного інтелекту, як-от Transkriptor, QuickBooks, Sage та Xero, значно спрощують роботу бухгалтерів. Вони автоматизують рутинні завдання, як-от транскрипція аудіозаписів та обробка фінансових документів, забезпечуючи високу точність та ефективність. Крім того, ці системи надають бухгалтерам інструменти для аналізу фінансових даних та прогнозування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Довгий І. Б. Інноваційний розвиток обліково – аналітичного забезпечення управління підприємством. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 21–54.
2. Ткачова С. О. Сучасний стан і проблеми впровадження управлінського обліку на підприємствах. Полтава, 2020. С. 73–98.
3. Шепель І. Діджиталізація фінансового обліку та оподаткування один з напрямків успішного аграрного бізнесу. 2023. С. 102–110.
4. Томчук В. Використання діджитал – технологій для комплексної автоматизації бізнес-процесів на підприємстві. *Економіка та суспільство* / Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2023. № 52. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2533/2452

Євгенія Мосійчук,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Актуальність управлінського обліку бізнес-процесів в умовах діджиталізації зумовлена потребою підприємств оперативно адаптуватися до змін сучасного ринку та швидкого розвитку інформаційних технологій. Діджиталізація значно змінює підходи до управління, дозволяючи автоматизувати рутинні операції, зменшити витрати та підвищити ефективність бізнес-процесів. У сучасних умовах управлінський облік відіграє ключову роль, забезпечуючи менеджмент актуальною та точною інформацією для прийняття стратегічних та тактичних рішень. Крім того, цифрові інструменти обліку сприяють більш точному аналізу даних та прогнозуванню, що є важливим для підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємств на ринку.

Проблема управлінського обліку бізнес-процесів в умовах діджиталізації є об’єктом активного дослідження у сучасній науковій літературі, оскільки впровадження цифрових технологій кардинально змінює підходи до збору, аналізу та використання облікових даних. Багато авторів серед яких можна виокремити І. І. Афанас’єва, Н. Вовк, В. С. Микульський, І. Склярук, А. І. Ясінська та інші звертають увагу на переваги цифрових інструментів у підвищенні оперативності та точності облікової інформації, що допомагає менеджменту ухвалювати обґрунтовані рішення.

Управлінський облік бізнес-процесів – це система збору, обробки та аналізу даних про діяльність підприємства з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень [1]. У сучасних умовах діджиталізації цей процес зазнає значних змін, стаючи все більш інтегрованим, автоматизованим та орієнтованим на дані.

Основні елементи управлінського обліку бізнес-процесів в умовах діджиталізації охоплюють автоматизацію збору, аналізу, візуалізації та

прогнозування даних, що дозволяє значно підвищити ефективність управління. Збір даних відбувається за допомогою автоматизованих систем, як-от ERP та CRM, що забезпечують потік інформації з різних джерел. Аналіз отриманих даних за допомогою інструментів бізнес-аналітики та машинного навчання дозволяє виявляти тренди та закономірності, а візуалізація результатів (через графіки, діаграми) спрощує сприйняття інформації. Прогнозування на основі моделей аналітики допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо майбутнього розвитку бізнесу. Нарешті, автоматизація рутинних процесів вивільняє час співробітників для виконання складніших аналітичних і творчих завдань, що підвищує загальну продуктивність [2, с. 153].

Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації стикається з низкою проблем, які ускладнюють ефективне використання нових технологій:

– по-перше, складність і висока вартість впровадження цифрових інструментів, як-от ERP-системи, аналітичні платформи та технології штучного інтелекту, можуть обмежувати можливості малого та середнього бізнесу;

– по-друге, необхідність адаптації кадрів до роботи з новими технологіями створює виклик, адже співробітники потребують навчання для опанування цифрових навичок та підвищення кваліфікації;

– по-третє, високі ризики кіберзагроз та витоків даних ставлять під загрозу конфіденційність облікової інформації та вимагають посилення кібербезпеки, що також вимагає додаткових ресурсів;

– велика кількість даних, що генерується, ускладнює їх аналіз та обробку, адже потрібно не тільки інтегрувати інформацію з різних джерел, але й забезпечити її точність і відповідність аналітичним потребам управління [3].

Перспективні напрями розвитку управлінського обліку бізнес-процесів в умовах діджиталізації передбачають впровадження інноваційних технологій і методологій, що сприятимуть підвищенню ефективності управлінських функцій, а саме:

1) впровадження та розвиток аналітичних інструментів, таких як машинне навчання та штучний інтелект, дозволить здійснювати глибший аналіз даних і прогнозувати результати на основі історичної інформації, що зменшить ризики при прийнятті рішень;

2) інтеграція Internet of Things у бізнес-процеси забезпечить реальний моніторинг та управління ресурсами, що дозволить швидко реагувати на зміни в умовах виробництва;

3) впровадження блокчейн-технологій може забезпечити прозорість і безпеку облікових операцій, зменшуючи ризик шахрайства та підвищуючи довіру між учасниками бізнесу;

4) крім того, варто звернути увагу на розвиток хмарних технологій, які забезпечать доступ до облікових систем у будь-який час і з будь-якого місця, спрощуючи співпрацю між командами;

5) важливим напрямом є вдосконалення системи навчання та підвищення кваліфікації працівників у сфері діджиталізації, щоб забезпечити ефективне використання нових технологій та адаптацію до змін. Запропоновані напрями розвитку допоможуть підприємствам стати більш гнучкими та адаптивними в умовах швидких змін на ринку [4, с. 365].

Отже, управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації є критично важливим для сучасних підприємств, оскільки він дозволяє ефективно збирати, аналізувати та використовувати дані для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Інтеграція новітніх технологій, таких як аналітика даних та IoT, суттєво покращує якість облікової інформації, сприяє автоматизації рутинних процесів та забезпечує прозорість у веденні бізнесу. Однак для реалізації цих переваг підприємствам необхідно подолати численні виклики, такі як високі витрати на технології, потреба в підвищенні кваліфікації персоналу та забезпечення кібербезпеки. Загалом впровадження діджиталізації в управлінський облік відкриває нові перспективи для оптимізації бізнес-процесів і підвищення конкурентоспроможності компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Склярук І., Вовк Н. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-69 (дата звернення: 30.10.2024).

2. Ясінська А. І. Етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. Львів, 2023. № 2 (9). С. 152–159.

3. Афанас'єва І. І. Інформаційна система управлінського обліку в умовах діджиталізації економіки. *Економіка і управління* : збірник наукових праць. 2021. Випуск 49. URL : https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/view/3 (дата звернення: 30.10.2024).

4. Микульський В. С. Диджиталізація управлінського обліку: напрями та перспективи наукового пошуку. *Розвиток фінансових відносин суб'єктів господарювання в умовах динамічного зовнішнього середовища* : збірник тез доповідей інтернет-конференції. 2018. С. 364–366.

Анастасія Назарчук,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

АДАПТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ СТРАТЕГІЙ У ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЯХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Актуальність адаптації управлінських стратегій у вітчизняних компаніях під час війни зумовлена необхідністю швидкого реагування на зміни в зовнішньому середовищі, викликані військовими діями, економічною нестабільністю та соціально-політичними викликами. У таких умовах компанії стикаються з новими ризиками та невизначеністю, що вимагає перегляду традиційних управлінських підходів та розробки гнучких стратегій, здатних забезпечити виживання та стабільність бізнесу. Адаптація стратегій управління стає критично важливою для збереження конкурентоспроможності, підвищення ефективності операцій та оптимізації ресурсів, що зі свого боку сприяє підтримці економіки країни та її відновленню в майбутньому.

Дослідженням проблематики адаптації управлінських стратегій у вітчизняних компаніях займалися наступні науковці: Г. М. Коптєва, Л. А. Ляхович, О. М. Нащекіна, В. С. Шарапов та інші.

Сутність управлінських стратегій полягає в розробці та реалізації комплексних планів дій, які спрямовані на досягнення визначених цілей та завдань підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. Управлінські стратегії охоплюють різні аспекти діяльності організації, включаючи фінансове, маркетингове, виробниче, людське та інформаційне управління. Вони визначають напрямки розвитку компанії, оптимізацію ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та адаптацію до нових викликів [1, с. 73].

Управлінські стратегії формуються на основі аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на діяльність підприємства, враховують потреби та очікування споживачів, конкурентні переваги, технологічні інновації

та економічні тенденції. Вони повинні бути гнучкими та адаптивними, що дозволяє організації швидко реагувати на зміни в ринку та зберігати стабільність у кризових ситуаціях. Отже, управлінські стратегії є важливим інструментом, який допомагає підприємствам досягати успіху та забезпечувати стійкий розвиток.

Особливості управлінських стратегій у вітчизняних компаніях зумовлені специфікою українського ринку та умовами ведення бізнесу. Значну роль відіграє адаптивність стратегій до швидко змінюваного економічного середовища, що вимагає від підприємств гнучкості та здатності швидко реагувати на зовнішні виклики, такі як політична нестабільність та війна. Українські компанії часто стикаються з обмеженими та ресурсами, що змушує їх шукати нові рішення для оптимізації витрат підвищення ефективності. Багато підприємств зосереджуються на розвитку корпоративної соціальної відповідальності, усвідомлюючи важливість підтримки місцевих спільнот у складні часи. Також варто зазначити, що інноваційні підходи та цифровізація стають невід'ємною частиною управлінських стратегій, дозволяючи компаніям не лише зберігати конкурентоспроможність, а й відкривати нові ринки. В цілому, управлінські стратегії вітчизняних компаній характеризуються прагненням до сталого розвитку, інновацій та адаптації до викликів сучасності [2, с. 140].

Війна в Україні стала безпрецедентним викликом для українського бізнесу, вимагаючи від компаній швидкої адаптації до нових, часто непередбачуваних умов. У сучасних умовах, що характеризуються війною, економічною нестабільністю та соціально-політичними викликами, адаптація управлінських стратегій у вітчизняних компаніях стала критично важливою для забезпечення їх виживання та стабільного функціонування.

Проблематика управлінських стратегій у вітчизняних компаніях під час війни полягає в тому, що традиційні підходи до управління в умовах стабільного економічного середовища виявляються неефективними в умовах війни та невизначеності. Компанії стикаються з численними викликами, такими як зниження споживчого попиту, проблеми з постачанням сировини, нестабільність валютного курсу та загроза безпеці персоналу, що вимагає від підприємств термінової адаптації стратегій, врахування нових ризиків та потреб ринку, а також інноваційного підходу до ведення бізнесу. Крім того, недостатня гнучкість управлінських структур, брак ресурсів та обмежений доступ до фінансування ускладнюють процес адаптації, що ставить під загрозу не лише виживання окремих компаній, а й стабільність економіки країни в цілому [3, с. 196].

Адаптація управлінських стратегій у вітчизняних компаніях під час війни може здійснюватися за кількома ключовими напрямами:

– підприємства повинні розробляти гнучкі управлінські стратегії, здатні швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, включаючи коливання попиту, зміни в законодавстві та безпекові виклики;

– впроваджувати нові технології та цифрові рішення для автоматизації процесів, оптимізації витрат та покращення комунікації всередині компанії, що допоможе включати електронну комерцію, аналітику даних та використання хмарних технологій;

– розробити комплексні плани управління ризиками, що включатимуть оцінку можливих загроз та визначення стратегій їх мінімізації, а також створення резервних планів, диверсифікацію постачальників та ринків;

– впроваджувати ініціативи, спрямованих на підтримку місцевих спільнот та співробітників, які допоможуть підвищити лояльність клієнтів та покращити імідж компанії [2, с. 141];

– провести аналіз та переосмислити існуючі бізнес-моделі для забезпечення їхньої актуальності в умовах війни, а саме провести зміни в продуктових лінійках, каналах розподілу та цінових стратегіях;

– оптимізувати організаційні структури та процеси управління для зменшення бюрократії, прискорення прийняття рішень та удосконалення комунікації між підрозділами;

– інвестувати в навчання та розвиток співробітників для підвищення їхньої компетентності в умовах швидко змінюваного бізнес-середовища, що дозволяє підвищити продуктивність та мотивацію [3, с. 204].

Запропоновані напрямки допоможуть компаніям не лише адаптуватися до викликів війни, але й закласти основу для сталого розвитку в умовах відновлення після війни.

Отже, адаптація управлінських стратегій у вітчизняних компаніях під час війни є критично важливим процесом, що дозволяє підприємствам не лише вижити в умовах кризи, але й знайти нові можливості для розвитку. Гнучкість, інновації, управління ризиками та фокус на соціальну відповідальність стають основними складовими успішної адаптації. Підприємства, які здатні швидко реагувати на зміни, переосмислювати свої бізнес-моделі та ефективно управляти ресурсами, зможуть не тільки витримати труднощі війни, а й зміцнити свої позиції на ринку в умовах післявоєнного відновлення. Так, адаптація управлінських стратегій є не лише відповіддю на виклики, а й шляхом до формування стійкої та конкурентоспроможної економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коптєва Г. М., Нащекіна О. М. Концептуальні положення управління стратегічними змінами на підприємстві. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2023. № 2. С. 73–77.

2. Ляхович Л. А. Стратегічна поведінка компаній в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 139–143.

3. Шарапов В. С. Формування концепції антикризового менеджменту в умовах воєнного часу. *Humanities Studies*. 2023. №1 4 (91). С. 196–207.

Тетяна Паянок,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри облікових
технологій та бізнес-аналітики;
Максим Романюк,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії,
Державний податковий університет

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ КУЛЬТУРИ: ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ

Податкова культура платників податків формується в суспільстві під впливом різних факторів, до них можна віднести: довіру до державних органів, прозорість податкової системи та рівень економічної освіти. Платники податків повинні не тільки знати куди витрачаються сплачені ними зобов'язання, а й бачити ефективність їх використання. При цьому повинні бути чіткі правила та зрозумілі механізми розрахунків податків, автоматизованість всіх етапів фінансово-господарської діяльності та реєстрації платників податків, нарахування зобов'язань та сплати податків. Формування партнерських відносин із Державними податковими органами, а саме набуття позитивного бізнес-іміджу платника податків дозволить: уникати фінансових санкцій та розвивати відносини із партнерами та інвесторами.

Зменшення тіньової економіки в державі напряму залежить від формування податково культури платників податків на рисунку 1 подано основні напрями її формування.

Освітні заходи повинні бути для всього населення. Розуміти основи податкової системи необхідно вже дітям молодшого віку в садочках, а формувати вже податкову грамотність у школах на ЗВО. Водночас інформаційні заходи для громадян із розкриттям значення податків, їх вплив на розвиток країни та ефективність використання зібраних податків дозволить закріпити позитивний імідж держави в родинах. Потрібно запровадити звітність держави про використання податкових коштів – це підвищить довіру до податкової системи. Звідси виникає і довіра до державних органів, при цьому необхідно забезпечувати прозорість та чесність роботи податкових органів і не забувати налагоджувати комунікації із платниками податків.

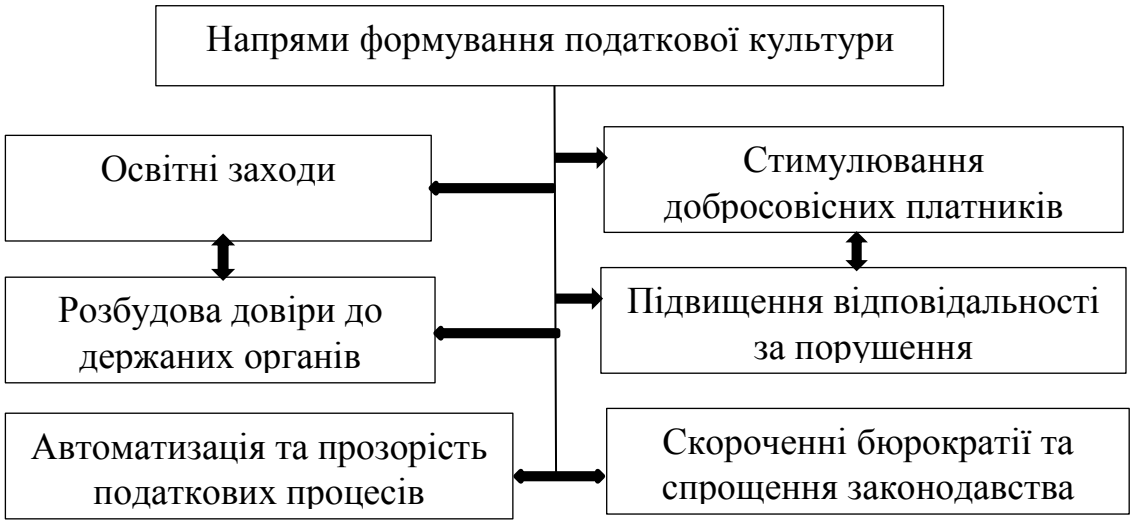

Рисунок 1. Напрями формування податкової культури

Джерело: сформовано авторами самостійно.

Важко встановити граничну корисність від ухилення сплати податків і міри покарання за порушення законодавства. Доки розміри штрафів будуть незначними, із малою ймовірністю викриття ухилення від сплати податків і, головне, від понесення покарання за вчинений злочин завжди будуть платники, які користуватимуться цим. Держава повинна зацікавлювати і стимулювати не мінімізувати податкові зобов'язання. До таких заходів можна віднести державні фінансові заходи стимулювання бізнесу, знижки для сумлінних платників податків, публічне визнання платника із високим рівнем податкової дисципліни.

Розвиток цифрових платформ покращує прозорість податкових процесів, формує онлайн-інструменти для подачі реєстраційних документів платника податків та декларацій, сплати податків та отримання консультацій. Створення зрозумілих і простих податкових процедур для всіх категорій платників, які б однозначно трактували б чинне законодавство мінімізують корупційні ризики. Аналіз показав, що напрями формування податкової культури можна поєднати між собою в групи (рис. 1), запровадження одних заходів, напряму розвиває інші.

Отже, ставлення та поведінка платників податків щодо виконання своїх зобов'язань з одного боку пов'язання із високою податковою культурою, яка сприяє добровільному виконанню своїх зобов'язань, з іншого із забезпеченням держави спрощеного механізму виконання обов'язків платників, а це чіткі і зрозумілі механізми розрахунку податків та автоматизація цих процесів. Результати запроваджених заходів щодо збільшення податкової культури будуть лише з часом і за умови відсутності корупції на рівні держави. Ні освітні

компанії, ні автоматизація системи податкового адміністрування, ні різні заходи щодо стимуляції добросовісних платників не принесуть результатів, якщо платники податків будуть бачити вседозволеність посадових осіб. Виконання чинного законодавства повинно бути нормою для всіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : монографія / П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій та ін. Київ : Знання України, 2008.

2. Кармінська-Бєлоброва М. В. Податкова культура в Україні: постановка проблеми. *Культура та інформаційне суспільство ЧЧІ столітті* : матеріали наук. конф. молодих учених, 25–26 квітня 2006 р. Харків : ХДАК, 2006. С. 51.

Дмитро Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ КРЕДИТНИМИ СПІЛКАМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Одним із ключових завдань інтеграції України до європейського співтовариства є наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Так, у рамках виконання цього завдання за період 2021–2023 років було кардинально модернізоване законодавство у сфері діяльності ринку небанківських фінансових послуг. Зокрема, з 1 січня 2024 року набули чинності закони України від 14.12.2021 № 1953-IX «Про фінансові послуги та фінансові компанії»; від 14.07.2023 № 3254-IX «Про кредитні спілки»; від 18.11.2021 № 1909-IX «Про страхування» та ряд спеціальних актів (підзаконних актів) з метою змістовного оновлення процесу функціонування, нагляду та здійснення регулювання ринків небанківських фінансових послуг України, як основи подальшого закладання функціонування ринкової економіки України, яка б була здатна витримати конкуренцію притаманну ринку Європейського Союзу.

З 1 січня 2024 року набув чинності Закон України від 14.07.2023 № 3254-IX «Про кредитні спілки», який фактично заміним діючий до того Закон України від 20.12.2001 № 2908-III «Про кредитні спілки», що призвело, зокрема, до таких змін: змінено статус кредитної спілки з «неприбуткова установа» на «некомерційне господарювання» та зазначено, що для цілей оподаткування кредитна спілка може бути неприбутковою, якщо відповідає критеріям такого визнання згідно Податкового кодексу України; розширено кількість термінів і наведено їх сутність безпосередньо в Законі; значно збільшилась кількість потенційних послуг, які можуть надавати кредитні спілки (зокрема, працювати з банківськими металами, надавати гарантії тощо); змінено підходи до ліцензування; розширено перелік потенційних членів кредитної спілки; оновлено підходи до управління в кредитних спілках, формування їх статуту, управління ризиками, складових капіталу кредитної спілки, порядку здійснення нагляду за діяльністю кредитних спілок, принципів діяльності та ряд інших не менш важливих змін.

Вищенаведені зміни потребують насамперед перегляду й адаптації існуючого (або розробки нового) внутрішнього методичного забезпечення системи обліку, контролю (внутрішнього аудиту) й управління ризиками в кредитних спілках України.

Зокрема, до основних внутрішніх нормативних документів кредитної спілки, які потребують внесення змін з метою відповідності чинному законодавству України, слід віднести: статут кредитної спілки (може бути розроблений на підставі модельного статуту кредитної спілки відповідно до постанови Національного банку України від 29.12.2023 № 205); наказ про організацію бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та управління ризиками; облікова політика; робочий план рахунків; графік документообігу та форми первинних документів, зокрема в частині нових видів операцій, дозволених для здійснення кредитним спілкам України та інші.

Відповідно до ст. 33 чинного Закону України «Про кредитні спілки»: «пайовий капітал кредитної спілки формується за рахунок обов’язкових пайових внесків у порядку, встановленому цим Законом та статутом кредитної спілки» [3]. Водночас, відповідно до попереднього Закону України «Про кредитні спілки», «пайовий капітал кредитної спілки формується за рахунок обов’язкових та додаткових пайових членських внесків членів кредитної спілки» [4].

Порівняння сутності основних понять, які необхідні для організації та ведення обліку пайового капіталу кредитної спілки наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння чинної термінології щодо пайового капіталу з відповідними дефініціями попереднього законодавства України

Чинна термінологія (3 01.01.2024)	Термінологія, що втратила чинність (до 01.01.2024)
1	2
Пайовий внесок — обов’язковий пайовий та додатковий пайовий внески члена кредитної спілки	Пайовий внесок — обов’язковий пайовий та додатковий пайовий внески члена кредитної спілки
Обов’язковий пайовий внесок — обов’язковий безповоротний протягом членства особи у кредитній спілці грошовий внесок члена кредитної спілки, який сплачується у розмірі, порядку та строки, визначені статутом кредитної спілки та рішенням загальних зборів членів кредитної спілки про збільшення розміру обов’язкового пайового внеску, та є однією з умов набуття і продовження членства у кредитній спілці	Обов’язковий пайовий внесок — обов'язковий зворотний внесок, що вноситься особою при її вступі до кредитної спілки у розмірі, визначеному загальними зборами членів кредитної спілки. Підставою для повернення обов'язкового пайового внеску є припинення членства у кредитній спілці. Обов'язкові пайові внески формують пайовий капітал кредитної спілки та є власністю кредитної спілки

Продовження таблиці 1

1	2
Додатковий пайовий внесок — добровільний грошовий внесок члена кредитної спілки, що сплачується в порядку та на умовах, визначених статутом кредитної спілки. Додаткові пайові внески включаються до зобов'язань кредитної спілки. Статутом кредитної спілки можуть бути передбачені такі види додаткових пайових внесків: додатковий пайовий внесок, що приймається на умовах повернення внеску на першу вимогу члена кредитної спілки (додатковий пайовий внесок на вимогу); додатковий пайовий внесок, що приймається на умовах повернення внеску із спливом встановленого статутом кредитної спілки строку (строковий додатковий пайовий внесок)	Додатковий пайовий внесок – необов'язковий зворотний внесок члена кредитної спілки, режим залучення якого визначається положенням про фінансове управління. Додаткові пайові внески формують пайовий капітал кредитної спілки та є власністю кредитної спілки
Вступний внесок – обов'язковий безповоротний грошовий внесок, що сплачується одноразово у розмірі, порядку та строки, визначені статутом кредитної спілки, з метою вступу особи до кредитної спілки та є однією з умов набуття членства у кредитній спілці. Джерелами формування резервного капіталу є вступні внески членів кредитної спілки	Вступний внесок – обов'язковий незворотний внесок, що вноситься особою одноразово при її вступі до кредитної спілки у розмірі, визначеному загальними зборами членів кредитної спілки. На вступний внесок відсотки не нараховуються. Вступний внесок повністю спрямовується на формування резервного капіталу і є власністю кредитної спілки

Джерело: складено автором за [1; 3].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що за чинного законодавства пайовий капітал включає в себе лише обов'язкові пайові внески, та відповідно, додаткові пайові внески тепер варто обліковувати у складі зобов'язань, а не у складі пайового капіталу. Отже, можна констатувати, що методика обліку відповідних пайових внесків потребує удосконалення, зокрема, в частині приведення її до вимог чинного законодавства України.

У минулому облік обов'язкового та додаткового пайових внесків здійснювався за допомогою проведень Дт301,311 – Кт411 та Дт 301,311 – Кт 412.

Проте, на нашу думку, на підставі вищенаведеного та з урахуванням чинного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [2] надходження обов'язкового

пайового внеску має бути відображено проведенням Дт 311,301 – Кт 40, а надходження додаткового пайового внеску, відповідно Дт 311, 301 – Кт 68 або 55 (залежно від сутності додаткового пайового внеску та очікуваного терміну його утримання кредитною спілкою).

Варто зазначити, що питання надходження та повернення обов'язкових пайових внесків досить детально розглянуті в працях [5]. Погоджуємося з автором у частині визнання обов'язкового пайового внеску у складі пайового капіталу «виключно у разі набуття особою статусу члена кредитної спілки. В іншому випадку їх слід також обліковувати у складі зобов'язань до моменту набуття особою відповідного статусу», оскільки процес визнання обов'язкового пайового внеску дійсно нерозривно пов'язаний з процесом набуття членства у кредитній спілці, в тому числі й зі сплатою вступного внеску. Проте, на нашу думку, запропоновані автором субрахунки обліку обов'язкового пайового внеску, а саме «402 «Пайові внески» чи 688 «Отримані кошти за внесками, які в майбутньому можуть набути статусу обов'язкового пайового внеску»» [5] до рахунків відповідно 40 та 68, не є обов'язковими, й можуть бути замінені кредитною спілкою виходячи з власної додаткової деталізації рахунків обліку.

Отже, за результатами дослідження, було з'ясовано що ряд усталених питань щодо організації обліку, методики обліку та відповідного відображення у звітності кредитної спілки потребує оновлення, удосконалення чи взагалі нової розробки в результаті прийняття та вступу в силу нового Закону України «Про кредитні спілки».

Зокрема, в роботі проаналізовано зміни законодавства України в частині обліку пайового капіталу та запропоновано удосконалену методику його обліку за результатами надходження обов'язкових пайових внесків, та методику обліку додаткових пайових внесків з урахування вимог діючого законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою : затв. розпорядженням Держфінпослуг від 18.12.2003 № 171 URL : https://ips.ligazakon.net/document/FIN7473

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом М-ва фінансів України від 9 груд. 2011 № 1591. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text

3. Про кредитні спілки : Закон України від 14 липня 2023 № 3254-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#n740

4. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14/conv#n224

5. Сидоренко О. О. Окремі аспекти визнання й обліку вступного та обов'язкового пайових внесків у кредитних спілках України. *Юність науки – 2024: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, м. Чернігів, 24–26 квітня 2024 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С. 147–148.

Дар'я Ракуть,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сучасний бізнес функціонує в умовах стрімкої цифрової трансформації, яка кардинально змінює підходи до ведення господарської діяльності. Одним з ключових елементів цієї трансформації є широке впровадження інформаційних систем. Актуальність аналізу господарської діяльності в умовах цифрової трансформації зростає в зв'язку із постійно зростаючою роллю інформаційних систем у сучасному бізнес-середовищі. Цифровізація процесів дозволяє підприємствам здійснювати оперативний моніторинг, аналізувати значні обсяги даних і ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, що сприяє підвищенню ефективності й конкурентоспроможності. Інформаційні системи виступають критичним інструментом для забезпечення швидкого доступу до актуальної інформації, оптимізації виробничих процесів та впровадження інноваційних підходів до управління підприємством.

Науковці А. Бокий, М. М. Грушевський, Ю. В. Кушнірук, В. В. Томах, А. М. Яковчук та інші в своїх публікаціях аналізували вплив цифрової трансформації на господарську діяльність підприємств, підкреслюючи важливу роль інформаційних систем на підвищення ефективності управлінських процесів та оптимізацію ресурсів.

Сутність аналізу господарської діяльності в умовах цифрової трансформації полягає в інтеграції сучасних інформаційних технологій для дослідження, оцінки та оптимізації бізнес-процесів. Цифрові інструменти дозволяють підприємствам збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних в реальному часі, що забезпечує точнішу та швидшу оцінку ефективності діяльності. Важливим

аспектом є використання сучасних інформаційних систем, таких як ERP-системи, бізнес-аналітика, хмарні технології та штучний інтелект, які дозволяють автоматизувати процеси, знижувати витрати, прогнозувати майбутні тренди та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Цифрова трансформація також забезпечує більшу гнучкість та адаптивність до змін у ринкових умовах, що є критично важливим для збереження конкурентоспроможності в умовах постійних змін [1, с. 130].

Роль інформаційних систем в аналізі господарської діяльності в умовах цифрової трансформації є надзвичайно важливою, оскільки вони забезпечують ефективне управління та прийняття рішень на основі даних. Інформаційні системи, зокрема ERP-системи (системи управління ресурсами підприємства), CRM-системи (системи управління взаємовідносинами з клієнтами), а також сучасні аналітичні платформи, дозволяють збирати, обробляти та аналізувати величезні обсяги інформації в реальному часі, що дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни в ринкових умовах, оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність [2, с. 289].

Завдяки інтеграції сучасних інформаційних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей (IoT) та хмарні технології, компанії можуть забезпечити більшу прозорість операцій, кращу координацію між підрозділами та точніші прогнози щодо майбутніх фінансових результатів. Вони дозволяють автоматизувати рутинні процеси, що значно знижує ймовірність помилок і дає змогу менеджерам зосередитись на стратегічних питаннях.

Інформаційні системи також відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства в умовах цифрової економіки. Вони дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до нових технологічних вимог та потреб споживачів, що є критичним у часи швидких змін. Завдяки їх використанню, підприємства можуть не лише оцінювати поточний стан, але й прогнозувати майбутні зміни, що дозволяє зберігати та зміцнювати позиції на ринку [2, с. 291].

Попри численні переваги, впровадження інформаційних систем для аналізу господарської діяльності в умовах цифрової трансформації стикається з рядом проблем. Однією з основних є висока вартість впровадження та обслуговування складних інформаційних систем, що може бути значним бар'єром для малих і середніх підприємств. Крім того, існує проблема інтеграції нових технологій з існуючими інформаційними системами, що вимагає значних зусиль та часу. Іншим викликом є недостатня кваліфікація персоналу для роботи з сучасними

аналітичними інструментами, що може призвести до помилок в інтерпретації даних. Також важливим є питання безпеки інформації та захисту від кіберзагроз, оскільки зростаючий обсяг даних робить підприємства більш вразливими до атак [3].

Перспективи розвитку інформаційних систем для аналізу господарської діяльності в умовах цифрової трансформації в Україні, особливо в умовах війни, мають кілька важливих напрямів:

– по-перше, зростає потреба в удосконаленні технологій для аналізу великих обсягів даних (Big Data) та їх інтеграції з штучним інтелектом (ШІ), що дозволяє оперативно адаптуватися до змін на ринку та в умовах криз;

– по-друге, в умовах війни та економічної нестабільності зростає важливість систем для прогнозування ризиків, таких як зміни в постачаннях, вартості ресурсів і змінах в попиті на продукцію;

– інтеграція нових цифрових технологій, таких як блокчейн, для забезпечення прозорості та безпеки даних, що особливо важливо в умовах військових конфліктів, коли збереження достовірної інформації стає критичним для прийняття стратегічних рішень. Важливою є також роль хмарних технологій, що дозволяють зберігати та обробляти дані в умовах обмеженого доступу до інфраструктури через бойові дії, забезпечуючи доступність систем для підприємств навіть у складних умовах;

– з урахуванням війни та постійних змін у зовнішньому середовищі, перспективи розвитку також включають впровадження адаптивних інформаційних систем, які можуть швидко реагувати на змінні умови, а також підвищення автоматизації аналітичних процесів для зниження людського фактору при прийнятті рішень, що дозволить підприємствам бути більш стійкими до зовнішніх шоків і ефективніше функціонувати в умовах постійної невизначеності.

Отже, в умовах цифрової трансформації аналіз господарської діяльності набуває нового виміру завдяки впровадженню сучасних інформаційних систем, які забезпечують ефективне збирання, обробку та аналіз великих обсягів даних. Роль таких систем полягає не тільки в автоматизації облікових та аналітичних процесів, але й у наданні підприємствам можливості оперативно адаптуватися до змін у ринковому середовищі та економічних умовах, що особливо важливо в умовах нестабільності, як-от війна або економічні кризи. Успішне впровадження інформаційних систем значно підвищує точність та швидкість прийняття рішень, що сприяє більш ефективному управлінню та розвитку підприємств у цифрову епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бокий А. Особливості цифрової трансформації бізнесу. *Управління розвитком складних систем*. 2024. № 58. С. 129–138.

2. Грушевський М. М., Кушнірук Ю. В., Яковчук А. М. Роль цифрових технологій та інформаційних систем у стратегічному менеджменті. *Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука* : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та молодих учених Приватного вищого навчального закладу. 2024. Вип. 1. С. 289–294.

3. Томах В. В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. *Академічні візії*. 2023. № 18. URL : http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29339 (дата звернення: 11.11. 2024).

Дар'я Ракуть,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ НА ТОЧНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ

Актуальність дослідження впливу інформаційних систем на точність управлінського обліку та ефективність бізнес-аналізу обумовлена сучасними вимогами до швидкості прийняття рішень та високої точності обробки даних в умовах динамічного розвитку економіки. Впровадження сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації, що значно підвищує точність облікових даних, зменшує ймовірність помилок та спрощує роботу з великими обсягами інформації, що зі свого боку забезпечує більш обґрунтоване прийняття управлінських рішень, знижує витрати, покращує фінансові показники та підвищує ефективність бізнес-аналізу на підприємстві.

Дослідженням проблематики впливу інформаційних систем на точність управлінського обліку та ефективність бізнес-аналізу займалися такі науковці: Т. Бінчаровська, Т. Бурденюк, В. Гомотюк, Н. Мужевич, В. В. Ратинський, В. Панасюк, П. Пуцентейло та інші.

Інформаційні системи в управлінському обліку – це спеціалізовані програмні рішення та технології, які забезпечують автоматизований збір, обробку, зберігання та аналіз фінансової та оперативної інформації, необхідної для управлінських рішень в організації [1, с. 72]. Вони включають різноманітні інструменти для ведення обліку, контролю за витратами, планування, прогнозування та звітності, що дозволяє забезпечити точність і актуальність даних, а також сприяє ефективному управлінню ресурсами підприємства. Такі системи часто інтегрують різні функції: бухгалтерський облік, фінансовий

аналіз, планування бюджету, а також допомагають оцінювати та оптимізувати бізнес-процеси для досягнення стратегічних цілей організації.

Вплив інформаційних систем на точність управлінського обліку та ефективність бізнес-аналізу є надзвичайно важливим у сучасних умовах ведення бізнесу. Інформаційні системи автоматизують процеси збору та обробки даних, що дозволяє забезпечити високу точність та достовірність інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень. Вони дозволяють зменшити ризик людських помилок, що виникають при ручному обліку, та підвищують швидкість обробки фінансової та операційної інформації.

Системи управлінського обліку, інтегровані з іншими інформаційними платформами підприємства, надають можливість своєчасно виявляти відхилення від планових показників, аналізувати витрати та доходи, а також прогнозувати фінансові потоки, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів, оптимізації витрат та покращенню стратегічного планування. Крім того, бізнес-аналіз, підтримуваний такими системами, стає більш точним та обґрунтованим, оскільки ґрунтується на актуальних, об'єктивних даних, що допомагають виявити не тільки поточні тенденції, а й довгострокові можливості для розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства [2, с. 30].

В умовах воєнного стану роль інформаційних систем (ІС) у точності управлінського обліку та ефективності бізнес-аналізу стає ще більш критичною. Зважаючи на обмежені ресурси, постійні зміни у фінансових потоках та потребу швидкого прийняття рішень, інтегровані інформаційні системи дозволяють автоматизувати обробку даних і зменшити ризики помилок у звітності, що стає вирішальним для успішного ведення бізнесу в складних умовах.

Інформаційні системи в умовах війни повинні адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища, тому вкрай необхідно забезпечити їхню надійність та гнучкість, включає забезпечення безперервного доступу навіть до актуальної інформації під час перебоїв з електропостачанням чи іншими кризовими ситуаціями. Важливу роль змінюють хмарні технології, які не дозволяють зберегти та обробляти дані в умовах неперевершених ресурсів, зменшуючи ризик втрати критичної фінансової інформації. Наприклад, використання системи віддаленого доступу до даних дозволяє забезпечити безперервність фінансового контролю навіть в умовах переміщення працівників чи обмежених ресурсів [3, с. 19].

Підвищення ефективності використання інформаційних систем вимагає комплексного підходу, починаючи з вибору правильної системи. При виборі програмного забезпечення необхідно враховувати специфіку бізнесу, розмір компанії, а також наявний бюджет. Вибір правильної інформаційної системи

дозволяє забезпечити інтеграцію з іншими бізнес-процесами, підвищити зручність роботи та зменшити витрати на її підтримку. Важливо також, щоб система була масштабованою, що дозволяє її адаптацію до майбутнього розвитку компанії.

Ключовим аспектом ефективного використання інформаційних систем є навчання персоналу. Навіть найсучасніша та найфункціональніша система не буде ефективною без належного навчання співробітників, які будуть з нею працювати. Для цього потрібно розробити спеціальні тренінги та курси, орієнтовані на різні рівні користувачів, а також забезпечити доступ до технічної підтримки та консультацій. Правильне навчання допоможе уникнути помилок при введенні даних, зменшить час на освоєння системи та сприятиме підвищенню продуктивності праці.

Регулярне оновлення інформаційних систем є важливим елементом їх ефективної експлуатації. Оновлення програмного забезпечення дозволяє не лише зберігати актуальність функціоналу, але й забезпечувати безпеку системи. Оскільки технології швидко змінюються, системи потребують оновлень для покращення продуктивності, інтеграції нових функцій та збереження відповідності новим вимогам законодавства. Крім того, необхідно впровадити процедури контролю якості даних, що вводяться в систему, а також забезпечити належний рівень безпеки для захисту даних від несанкціонованого доступу, що є невід'ємною частиною забезпечення належної ефективності в управлінні.

Отже, вплив інформаційних систем на точність управлінського обліку та ефективність бізнес-аналізу є вирішальним для сучасних організацій. Впровадження сучасних інформаційних технологій дозволяє значно покращити точність фінансових та операційних даних, забезпечує швидке реагування на зміни в бізнес-середовищі й оптимізацію внутрішніх процесів. Інтеграція аналітичних інструментів і автоматизація обліку підвищує ефективність бізнес-аналізу, що зі свого боку дозволяє підприємствам досягати більш точних прогнозів, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 1 (68). С. 70–76.

2. Сучасні технології бізнес-аналітики як інструмент для підвищення бізнес-комунікацій компанії / Пуцентейло П., Довбуш А., Бінчаровська Т., Гомотюк В. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. № 1–2. С. 29–40.

3. Ратинський В. В. Інформаційні технології в бухгалтерському обліку. *Перспективи та проблеми. Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 4 (1). С. 17–20.

Валерія Рублевська,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, де невизначеність є постійним супутником, управлінський облік набуває все більшої важливості. Він перетворюється на потужний інструмент, який дозволяє підприємствам не тільки фіксувати минулі результати, але й прогнозувати майбутнє та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Управлінський облік є ключовим інструментом для оцінки ефективності бізнесу, особливо в умовах економічної невизначеності. Управлінський облік дозволяє підприємствам оперативно отримувати достовірну інформацію про фінансові та операційні результати, що допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення. У часи змінних умов ринку, глобальних криз та нестабільності, управлінський облік стає важливим засобом для адаптації до нових викликів, прогнозування фінансових результатів та планування ресурсів. Отже, ефективне використання інструментів управлінського обліку є необхідним для збереження та зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

У науковій літературі дослідженням проблематики управлінського облік як інструмент оцінки ефективності бізнесу в умовах невизначеності займалися такі науковці: А. Вдовічен, О. С. Лозовий, О. В. Лозова, В. Ф. Швець, О. В. Швець та інші.

Управлінський облік в умовах невизначеності виконує критично важливу роль, оскільки забезпечує підприємству необхідну інформацію для оперативного реагування на зміни у зовнішньому середовищі та приймає обґрунтовані рішення, що сприяють підвищенню ефективності бізнесу. Невизначеність, пов’язана з економічними кризами, змінами в законодавстві, коливаннями на

фінансових ринках, природними катастрофами або іншими непередбачуваними факторами, вимагає від підприємства швидкої адаптації та зміни орієнтації в складних умовах [1, с. 65].

Основним завданням управлінського обліку в таких умовах є своєчасне надання точних фінансових та операційних даних, які дозволяють завантажити поточний стан підприємства. Через детальний аналіз витрат, доходів, запасів та інших операційних показників управлінський облік дозволяє виявити неефективні процеси, локалізувати фінансові ризики та розробити стратегії їх мінімізації. Прогнозування та планування на основі аналітичних даних, отриманих через облікові системи, дає можливість підприємству гнучко реагувати на непередбачувані зміни та коригувати стратегію розвитку в реальному часі [1, с. 67].

Для оцінки ефективності бізнесу в умовах невизначеності важливо використовувати різноманітні інструменти управлінського обліку, які допомагають підприємствам адаптуватися до змін та оперативно реагувати на нові виклики:

– одним з таких інструментів є бюджетування, яке дозволяє планувати майбутню діяльність, встановлювати фінансові цілі та контролювати виконання планів. Завдяки бюджету можна не тільки прогнозувати доходи та витрати, але й вчасно виявляти відхилення від запланованих показників, що дає змогу вживати коригувальні заходи;

– важливим інструментом є аналіз відхилень, який дає можливість порівняти фактичні результати з плановими, що дозволяє з’ясувати причини будь-яких відхилень і виявити потенційні проблеми або можливості для покращення. Крім того, система балансу є важливим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства, включаючи його платоспроможність та ліквідність, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих фінансових рішень в умовах змінного ринку [2, с. 149];

– інструменти управлінського обліку, як аналіз витрат та аналіз прибутковості, допомагають виявляти неефективні витрати та знаходити можливості для їх оптимізації, що сприяє підвищенню рентабельності підприємства. Оцінка прибутковості різних видів діяльності дозволяє визначити найбільш вигідні напрямки для бізнесу. Крім того, системи збалансованої оцінки дозволяють підприємствам оцінювати свою ефективність з різних точок зору, зокрема фінансової, клієнтської, внутрішньої та інноваційної, що забезпечує комплексний підхід до управлінської діяльності в умовах невизначеності [3, с. 108].

Сучасні технології відкривають нові горизонти для розвитку управлінського обліку, надаючи інноваційні підходи для більш ефективного управління підприємствами. Тому використання систем бізнес-аналітики, які дозволяють збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних, що сприяє виявленню важливих трендів та закономірностей. Такі системи допомагають менеджерам приймати більш обґрунтовані рішення, орієнтуючись на реальні дані та глибокий аналіз.

Важливим напрямком є впровадження штучного інтелекту, який здатний автоматизувати рутинні завдання, прогнозувати майбутні події та допомагати в процесі прийняття рішень. Штучний інтелект може використовуватися для створення моделей, що оптимізують процеси управління витратами, а також для визначення ймовірних фінансових та операційних ризиків, що важливо в умовах високої невизначеності.

Застосування хмарних технологій у управлінському обліку забезпечує доступ до облікових даних з будь-якого пристрою, що дозволяє здійснювати оперативний моніторинг фінансових результатів та контролювати діяльність компанії в реальному часі. Крім того, хмарні рішення забезпечують високий рівень безпеки даних, що особливо важливо для збереження конфіденційної інформації. Водночас технологія блокчейн може гарантувати прозорість та безпеку облікових даних, запобігаючи шахрайству та несанкціонованому доступу. Інтернет речей (IoT) дозволяє зібрати точні дані з датчиків, що встановлені на виробничому обладнанні, що дозволяє отримати детальну інформацію про ефективність процесів та швидко виявляти будь-які несправності.

Отже, управлінський облік є ключовим інструментом для оцінки ефективності бізнесу в умовах невизначеності, оскільки він забезпечує підприємствам можливість оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та внутрішніх процесах. Завдяки таким інструментам, як бюджетування, аналіз відхилень, оцінка витрат та прибутковості, управлінський облік дозволяє не лише оцінити поточний стан бізнесу, але й прогнозувати можливі ризики та можливості. Інноваційні технології, зокрема штучний інтелект, бізнес-аналітика, хмарні рішення та IoT, значно підвищують точність і швидкість прийняття рішень, що дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними й ефективними в умовах постійної невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовічен А. Особливості ведення управлінського обліку під час військового стану в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки.* 2024. № 2 (94). С. 64–78.

2. Лозовий О. С., Лозова О. В. Управлінський облік в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Економічні науки.* 2022. № 868. С. 148–155.

3. Швець В. Ф., Швець О. В. Управлінський облік як інструмент прийняття управлінських рішень в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* Економічний факультет. 2022. № 66. С. 107–114.

Крістіна Стасюк,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В ОПОДАТКУВАННІ ДОХОДІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У БІЗНЕСІ

Обліково-аналітичні методи в оподаткуванні дозволяють систематизувати та аналізувати податкові зобов’язання юридичних осіб, підвищуючи ефективність управління податковими витратами.

До складу обліково-аналітичних методів в оподаткуванні відноситься метод податкового планування. Податкове планування включає аналіз та прогнозування податкових зобов'язань для вибору найкращої стратегії сплати податків. За допомогою сучасних інформаційних систем можна створити сценарії можливих фінансових рішень, які дозволять мінімізувати податки без порушення законодавства. Наприклад, це може включати вибір оптимальної системи оподаткування (загальна чи спрощена), розгляд варіантів реінвестицій прибутку, аналіз можливості використання податкових пільг [1].

Аналіз податкового навантаження використовується для визначення співвідношення загальної суми податків до чистого прибутку компанії. Аналіз податкового навантаження допомагає підприємству зрозуміти, наскільки податкові зобов’язання впливають на загальний фінансовий стан та обґрунтувати рішення щодо оптимізації податкових витрат. ІТ-системи допомагають автоматизувати обчислення та відстежувати зміни податкових показників у динаміці.

Фінансовий аналіз дозволяє оцінити ефективність управління податковими витратами в контексті загального фінансового стану підприємства. Для цього використовуються різні коефіцієнти, як-от коефіцієнт податкової стійкості та

коефіцієнт податкової рентабельності, які допомагають оцінити, як податки впливають на прибутковість бізнесу [2].

Моделі в оподаткуванні – це інструменти для формалізованого обчислення та прогнозування податкових показників, що дозволяють здійснювати всебічний аналіз та оцінку податкових ризиків. Такі моделі будуються на основі статистичних і математичних методів, що дозволяє обчислити найкращі варіанти управління податками. Наприклад, використання лінійного програмування дозволяє компанії знайти оптимальну комбінацію витрат і доходів, щоб знизити податкові зобов'язання без порушення законодавства.

Моделі управління податковими ризиками розробляються для виявлення ризиків, пов’язаних з несплатою податків, штрафами та іншими санкціями. Наприклад, алгоритми на базі машинного навчання аналізують історичні дані компанії, виявляють нестандартні операції або розбіжності, які можуть привернути увагу податкових органів. Моделі ризик-менеджменту дозволяють виявити такі ризики на ранньому етапі та запобігти можливим штрафам.

Сценарний аналіз використовується для аналізу впливу податкових змін на компанію за різних умов (наприклад, зміна ставок податків або введення нових податків). Сценарний аналіз дозволяє моделювати різні фінансові результати, які можуть настати у випадку зміни податкових правил. Це дозволяє підготуватися до можливих змін у податковій політиці та скоригувати бізнес-стратегії [3].

Інформаційні системи є критично важливими для забезпечення точності, прозорості та ефективності податкового обліку. Завдяки автоматизації облікових процесів, підприємства можуть мінімізувати вплив людського фактору і уникнути помилок, пов’язаних з розрахунками податкових зобов’язань.

Використання програмних продуктів (BAS ERP, SAP, тощо) дозволяє повністю автоматизувати процес розрахунку податків, формування звітності, а також управління нарахуваннями та виплатами. Це знижує затрати на адміністративні процеси і забезпечує точність облікових даних.

Використання аналітичних платформ для обробки великих обсягів даних надає можливість аналізувати операції в режимі реального часу. Такі платформи дозволяють збирати й аналізувати дані про податкові операції, забезпечуючи своєчасне виявлення податкових ризиків, а також ефективне управління податковими витратами.

Інтеграція інформаційних технологій у податковий облік має важливі переваги для бізнесу. Використання автоматизованих систем дозволяє компаніям

зменшити витрати на облік та аудит податкових операцій. Наприклад, зменшення ручних операцій допомагає уникнути помилок і знизити потребу в ресурсах для підготовки податкової звітності. Інформаційні системи знижують ймовірність людських помилок і забезпечують прозорість облікових процесів, що дозволяє компаніям зберігати високий рівень точності у веденні обліку. Розвиток хмарних сервісів дозволять підприємствам зберігати та обробляти податкові дані на захищених серверах. Це забезпечує легкий доступ до даних з будь-якого пристрою та дозволяє інтегрувати дані з різних відділів компанії в єдину систему. Це особливо корисно для великих міжнародних компаній, які ведуть податковий облік у декількох юрисдикціях [4].

Обліково-аналітичні методи та моделі в оподаткуванні доходів юридичних осіб з використанням інформаційних систем та технологій у бізнесі стають необхідними для забезпечення ефективного управління податковими зобов'язаннями. Інтеграція цих інструментів сприяє підвищенню точності розрахунків, зниженню адміністративних витрат і оперативному реагуванню на зміни в податковому законодавстві. Підприємства, що використовують сучасні IT-рішення, отримують конкурентні переваги, забезпечуючи фінансову стабільність і довгостроковий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василинич Т. О., Найда А. В. Напрямки удосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні. *Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції.* 2023. URL : https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-Braslavski-chytannya-2023.pdf#page=234 (дата звернення: 09.11.2024).

2. Барабаш Л. Податкова система України: сучасні аспекти функціонування та напрями оптимізації. *Review of transport economics and management*. 2024. URL : http://pte.diit.edu.ua/article/view/304090 (дата звернення: 09.11.2024).

3. Гура Ю. А., Замлинський В. А. Обліково-аналітичне забезпечення як фактор розвитку економіки. *Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції.* 2023. URL : https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-Braslavski-chytannya-2023.pdf#page=238 (дата звернення: 09.11.2024).

4. Коломієць Є. С., Дідур Г. І. Інноваційні технології в інформаційно-аналітичному забезпеченні управління бізнес-процесами підприємства. *Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції.* 2023. URL : https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-Braslavski-chytannya-2023.pdf#page=146 (дата звернення: 09.11.2024).

5. Остапенко Я. О., Морозовський П. А., Браунагель А. В. Прийняття управлінських рішень через призму економіко статистичного аналізу доходу. *Modern Economics*. 2019. № 14 (2019). С. 218–224.

6. Остапенко Я. О., Замота І. О. Моделювання оптимального виробництва продукції на виробничому підприємстві. Математичне 53 моделювання в економіці. *Міжнародний науковий журнал*. 2018. № 1 (10). С. 139–151.

7. Ostapenko Ya. O., Braunahel A. V. The using of the statistical methods and modeling in making managerial decisions: theoretical aspect. *Economics and Finance,* 2018. № 9. P. 87–94.

8. Остапенко Я. Моделювання в бухгалтерському обліку. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. С. 591–593.

Олександр Суворов,
здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ СУСПІЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА АУДИТОРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Широке впровадження інформаційних технологій та забезпечення автоматизації бізнес-процесів у практичній діяльності державних органів та суб'єктів аудиторської діяльності, а також високий рівень суспільного запиту на надання послуг в електронній формі зумовили необхідність розробки та впровадження у діяльність Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (далі – ОСНАД) інформаційно-аналітичної системи (далі – ІАС ОСНАД).

Концепція створення ІАС ОСНАД визначила:

– принципи створення ІАС ОСНАД;

– стратегію формування, функціонування та розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення ОСНАД;

– методи та засоби забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки процесів підготовки, прийняття та контролю виконання управлінських рішень шляхом автоматизованого збору, накопичення, обробки, аналізу інформації.

ІАС ОСНАД має забезпечувати інформаційно-аналітичну підтримку ефективної реалізації Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю своїх повноважень, зокрема:

– забезпечення ведення Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності (далі – Реєстр), інформаційної взаємодії з Реєстром та підтримання його в актуальному стані;

– функціонування електронного кабінету, як основного каналу зв'язку ОСНАД з аудиторами, суб'єктами аудиторської діяльності, кандидатами в аудитори та іншими фізичними і юридичними особами;

– перевірки з контролю якості аудиторських послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес;

– дисциплінарних проваджень щодо аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес;

– отримання та оброблення звітної інформації від аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності;

– моніторингу ринку аудиторських послуг;

– нагляду за перевірками з контролю якості аудиторських послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності;

– нагляду за дисциплінарними провадженнями щодо аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, які здійснюють обов'язковий аудит;

– організаційним та методичним забезпеченням атестації аудиторів;

– інших повноважень, передбачених Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1].

ІАС ОСНАД побудована на основі хмарних технологій із забезпеченням високого рівня інформаційної безпеки, резервування даних та доступності. Система складається з декількох підсистем, які включають електронні кабінети (кандидатів в аудитори [2], аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності [3], працівників ОСНАД), обмін електронними документами, аналітику та статистику, управління доступом і безпекою.

На сьогодні за допомогою ІАС ОСНАД автоматизовані бізнес-процеси, які є найбільш застосовуваними в практичній діяльності ОСНАД, зокрема листування ОСНАД з аудиторами та суб'єктами аудиторської діяльності, прийом та опрацювання оперативної та аналітичної інформації (звітності) від автоматичної взаємодії з Реєстром з метою забезпечення ведення та адміністрування Реєстру, взаємодії з кандидатами в аудитори в процесі їх атестації, оприлюднення відомостей з Реєстру у формі відкритих даних.

Водночас нереалізованими залишаються завдання з забезпечення сумісності та електронної взаємодії з іншими публічними реєстрами, переведення в електронних формат теоретичних іспитів в процесі атестації кандидатів в аудитори, імпорту та обробки даних з відкритих джерел, які можуть свідчити про ризики якості при провадженні аудиторської діяльності, зокрема центру збору фінансової звітності, автоматизації оцінки ризиків в діяльності суб'єктів аудиторської діяльності та реагування на такі ризики, діджиталізації процесу перевірок з контролю якості аудиторських послуг та відстеження статусу

виконання наданих рекомендацій, безпечного структурованого надання суб'єктами аудиторської діяльності великих обсягів даних та їх аналізу в процесі перевірки з контролю якості або перевірки наявності в діях суб'єкта аудиторської діяльності професійного проступку.

Реалізація цих завдань сприятиме підвищенню ефективності діяльності ОСНАД, прозорості і актуальності інформації про аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, що міститься в Реєстрі, відкритості процесів суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та атестації аудиторів, оперативності моніторингу ринку аудиторських послуг, оптимізації витрат усіх учасників аудиторського ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII : станом на 16 берез. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text

2. Кабінет кандидата в аудитори. URL : https://candidat.apob.org.ua/uk/sign-in

3. Кабінет аудитора та суб'єкта аудиторської діяльності. URL : https://cabinet-sad.apob.org.ua/uk/sign-in

Валерія Судак,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СУТНІСТЬ АМОРТИЗАЦІЇ ЯК ГРОШОВОГО ФОНДУ

Проблема формування амортизаційного фонду є предметом дослідження економістів та бухгалтерів протягом багатьох десятиліть. З моменту зародження облікових та економічних теорій питання ефективного управління амортизаційними відрахуваннями залишається для науковців актуальним.

Наразі простежується, як з часом змінювалась роль амортизації в економіці. На думку Б. Нідлза, Х. Андерсена та Д. Колдуела, амортизація – це не просто фіксація фізичного зносу чи зниження ринкової вартості основних засобів. Це бухгалтерський метод, який дозволяє розподілити первісну вартість активу на всі періоди його корисного використання. Тобто амортизація – це процес систематичного списання вартості активу, який не залежить від реального фізичного стану або ринкової кон'юнктури [1].

Класики економічної думки, як-от Д. Рікардо, розглядали амортизацію перш за все як спосіб відшкодування вартості витрачених основних засобів. Тобто амортизаційні відрахування сприймалися як повернення інвестованого капіталу, який власник міг вільно використовувати за своїм бажанням.

Сучасні українські вчені, зокрема Ю. Стадницький та Т. Саган [2], поділяють цей погляд. Вони вважають, що амортизаційні відрахування є власним фінансовим ресурсом підприємства, який не обов'язково має бути спрямований виключно на відновлення основних засобів.

Однак для забезпечення безперервності виробництва та зростання підприємства необхідно постійно оновлювати основні засоби. Це означає, що амортизаційні відрахування, які надходять від реалізації продукції, мають бути реінвестовані в нове обладнання. Саме тому багато економістів розглядають амортизаційні відрахування як грошовий фонд, накопичений для відновлення основних засобів.

Концепція «ефекту Лохмана Рушті» ілюструє, що амортизаційні відрахування можуть не лише покривати вартість заміщення зношених активів, але й забезпечувати додаткові інвестиції. Тобто вони можуть бути джерелом як простого, так і розширеного відтворення [3].

Отже, амортизаційні відрахування виконують двояку роль:

1. Відшкодування витрат: Вони компенсують знос основних засобів і повертають інвестований капітал.

2. Джерело фінансування: Вони є внутрішнім джерелом фінансування для інвестиційної діяльності підприємства, сприяючи його розвитку та модернізації.

Так, амортизаційні відрахування є важливим елементом фінансової системи підприємства. Історично амортизація розглядалася переважно як бухгалтерський метод, що дозволяв поступово розподілити первісну вартість основних засобів на вартість виробленої продукції. Однак з розвитком науково-технічного прогресу та прискоренням темпів морального старіння основних засобів, роль амортизації суттєво змінилась. Сьогодні амортизаційні відрахування набули статусу важливого внутрішнього джерела фінансування, що забезпечує не лише просте відтворення, а й розширене відтворення та модернізацію виробництва. Амортизаційні відрахування формують своєрідний грошовий фонд, ефективне використання якого підвищення конкурентоспроможності, зменшує ризиків та сприяє стійкості до економічних циклів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Needles, B. E., Anderson, H. R., & Caldwell, J. C. (1993). *Principles of Accounting*.

2. Стадницький Ю. І., Загородній А. Г., Саган Т. Л. Державна амортизаційна політика в системі регулювання підприємницької діяльності. Львів : ЗУКЦ, 2005. 236 с.

3. Бабяк Н. Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств / Київський національний економічний університет.

Яна Усенко,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Актуальність дослідження ролі обліково-аналітичних моделей в управлінні підприємствами зумовлена зростанням потреби в інноваційних підходах до управлінського обліку в умовах сучасної економіки. В умовах високої конкуренції та динамічних змін бізнес-середовища підприємства стикаються з необхідністю оперативного прийняття рішень, підвищення ефективності ресурсів та адаптації до змін. Інноваційні обліково-аналітичні моделі дозволяють здійснювати глибокий аналіз фінансових показників, прогнозувати результати управлінських рішень і забезпечувати своєчасне коригування стратегій, що є критично важливим для підтримки конкурентоспроможності та стабільного розвитку підприємств.

Дослідженням ролі обліково-аналітичних моделей в управлінні підприємствами займалися такі науковці: І. Белова, О. Завитій, О. Кузнєцова, Т. Ткач, І. Чайковська, М. Чайковський та інші.

Обліково-аналітична модель – це формалізований опис економічних процесів підприємства, який використовується для аналізу й прогнозування його діяльності [2, с. 50].

Управлінський облік – система збору, обробки та аналізу інформації для внутрішнього використання з метою прийняття управлінських рішень [1, с. 23].

Інноваційні підходи – нові методи та технології, які дозволяють підвищити ефективність обліково-аналітичних моделей та розширити їх можливості [3, с. 424].

Обліково-аналітичні моделі відіграють ключову роль в управлінні підприємством, надаючи можливість оцінювати його фінансовий стан та аналізувати основні показники. За допомогою таких моделей керівники можуть отримувати точну інформацію про фінансові результати, визначати тенденції розвитку, а також оцінювати можливі ризики, що особливо важливо для виявлення проблем на ранніх стадіях, що дозволяє завчасно коригувати фінансову стратегію підприємства та уникати негативних наслідків.

Інша значуща функція обліково-аналітичних моделей полягає в прогнозуванні результатів діяльності. Моделі, побудовані на основі історичних даних, можуть допомогти у визначенні прогнозів майбутніх фінансових результатів, що забезпечує основу для стратегічного планування. Крім того, аналітичні моделі дозволяють оптимізувати виробничі процеси, виявляючи «вузькі місця» та розробляючи відповідні заходи для підвищення ефективності роботи. Такий підхід сприяє зниженню витрат і підвищенню продуктивності, що позитивно впливає на фінансові результати [3, с. 425].

Крім того, обліково-аналітичні моделі значно спрощують прийняття обґрунтованих управлінських рішень. На основі отриманих аналітичних даних керівники можуть краще визначати пріоритети у прийнятті рішень щодо інвестицій, управління запасами, оптимізації цінової політики та витрат, що підвищує конкурентоспроможність підприємства, оскільки швидкість та точність адаптації до змін ринку стають вирішальними для його успішного розвитку.

Сучасні інноваційні технології створюють нові можливості для розвитку обліково-аналітичних моделей, забезпечуючи підприємствам інноваційні інструменти для управління й аналізу даних. Використання систем бізнес-аналітики є однією з таких інновацій, яка дозволяє збирати й обробляти значні обсяги інформації, що надходять з різних джерел. Ці системи допомагають швидко виявляти закономірності, тренди та зміни, а також ефективно візуалізувати дані для кращого розуміння фінансових результатів та загальної ситуації на підприємстві, що значно підвищує ефективність аналізу та полегшує прийняття обґрунтованих рішень.

Впровадження штучного інтелекту (далі – ШІ) також є важливим кроком у розвитку обліково-аналітичних моделей. Завдяки ШІ можна автоматизувати рутинні процеси, зокрема обробку документів та даних, що дозволяє значно зекономити час. Крім того, алгоритми штучного інтелекту можуть застосовуватись для прогнозування фінансових показників, виявлення аномалій та надання рекомендацій для ухвалення стратегічних рішень, підвищує точність прогнозів та знижує ризики, пов’язані з управлінськими рішеннями.

Хмарні технології забезпечують ще одну перевагу для сучасного обліку та аналітики, зокрема мобільність та безпеку даних. Завдяки хмарним рішенням користувачі можуть отримувати доступ до облікових даних з будь-якого місця та пристрою, що полегшує оперативне управління фінансами. Крім того, такі платформи часто оснащені потужними засобами захисту даних, що забезпечує високу надійність зберігання інформації та знижує ризики втрати або викрадення даних [3, с. 427].

Технології блокчейн та інтернет речей (IoT) відкривають нові перспективи для обліково-аналітичних моделей. Блокчейн забезпечує прозорість і безпеку, дозволяючи фіксувати кожну операцію в незмінному форматі, що знижує можливості для помилок або шахрайства. Інтернет речей зі свого боку дає змогу збирати точні дані безпосередньо з обладнання, надаючи детальну інформацію про стан і роботу виробничих процесів, що допомагає швидко реагувати на зміни, оптимізувати операції та покращувати контроль за витратами.

Отже, обліково-аналітичні моделі відіграють важливу роль у підвищенні ефективності управління підприємствами, надаючи інструменти для глибокого аналізу, прогнозування й оптимізації процесів. Інноваційні підходи, як-от бізнес-аналітика, штучний інтелект, хмарні технології, блокчейн та інтернет речей, сприяють не лише автоматизації рутинних операцій, а й забезпечують оперативний доступ до достовірних даних, що покращує якість управлінських рішень. Застосування цих моделей дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін ринку, мінімізувати ризики й зміцнити конкурентні переваги, що особливо актуально в сучасному бізнес-середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завитій О., Белова І. Процес управління інноваційним розвитком як об’єкт обліку і аналізу. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. № 1–2. С. 22–28.

2. Кузнєцова О. Обліково-аналітичне забезпечення в системі управління підприємством. *Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів* : матеріали VI Національної н-п конф. Тернопіль : Вектор, 2021. С. 50–51.

3. Чайковська І., Ткач Т., Чайковський М. Роль сучасних інформаційних систем та технологій у забезпеченні економічної безпеки підприємства в умовах digital-економіки. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2024. № 330 (3). С. 424–430.

Володимир Чижиков,
здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня освіти
Науковий керівник:
В. М. Краєвський,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ОБЛІК КРИПТО- ТА ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: УЗГОДЖЕННЯ ЗІ СТАНДАРТАМИ МСФЗ

Розвиток крипто та віртуальних активів глибоко трансформує глобальну фінансову систему, створюючи нові виклики для точного та стандартизованого фінансового звітування. Через їх унікальні характеристики – децентралізацію, волатильність і відсутність матеріального еквівалента – традиційні облікові підходи потребують адаптації. Запропоновано облікові підходи для криптоактивів, узгоджену зі стандартами МСФЗ [1], яка охоплює класифікацію, визнання, оцінку та розкриття різних видів криптоактивів, таких як платіжні токени, утилітарні токени, цінні токени, стейблкоїни, активи децентралізованих фінансів (DeFi), цифрові валюти центрального банку (ЦВЦБ) та невзаємозамінні токени (NFT). Метою є забезпечення відповідності вимогам МСФЗ, що сприятиме глобальній гармонізації облікових стандартів для цифрових активів.

З появою технології блокчейн фінансовий сектор зазнав значних змін, зокрема, через криптоактиви, що включають криптовалюти, стейблкоїни, токенізовані активи та NFT. Вони стали популярними як інвестиційні інструменти та засоби для транзакцій. Однак децентралізована і нематеріальна природа криптоактивів створює серйозні виклики для регуляторів і бухгалтерів у визначенні відповідного підходу до обліку. Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) створені для традиційних активів і наразі потребують адаптації для відображення унікальних аспектів цифрових активів. Представлені в тексті облікові підходи на основі стандартів МСФЗ спрямовані на забезпечення узгодженого підходу до обліку криптоактивів [5]. Запропоновано класифікацію, визнання, оцінку та розкриття інформації про різні види криптоактивів, ґрунтуючись на принципах справедливої вартості, визнання доходів та обліку

фінансових інструментів. Подана структура сприяє прозорості, порівнянності та надійності фінансової звітності компаній, які утримують або випускають криптоактиви.

Класифікація крипто та віртуальних активів. Першим кроком у розробці облікового підходу, що узгоджений зі стандартами МСФЗ, є класифікація криптоактивів на основі їх економічної функції та пов'язаних ризиків. Основними категоріями є такі:

1. Платіжні токени. Платіжні токени, зокрема стейблкоїни, забезпечені фіатною валютою, використовуються як засоби обміну. Завдяки забезпеченню фіатними активами вони підтримують стабільну вартість. Згідно з МСФЗ 9 і МСФЗ 32 ці токени класифікуються, як фінансові інструменти, якщо вони використовуються для інвестування чи торгівлі, а їхня справедлива вартість визначається згідно з МСФЗ 13.

2. Утилітарні токени. Утилітарні токени надають доступ до певних платформ чи послуг без права на власність або дивіденди. Оскільки вони не генерують прямі грошові потоки, їх часто класифікують як нематеріальні активи за МСФЗ 38. Якщо утилітарні токени є частиною ширшої послуги, вони також можуть підпадати під МСФЗ 15. Подальше вимірювання таких токенів включає знецінення за МСФЗ 36.

3. Цінні токени. Цінні токени представляють право на фінансовий актив, такий як акції чи боргові зобов’язання, і тому підпадають під МСФЗ 32 та МСФЗ 9. Зміни ринкової вартості цінних токенів обліковуються через FVTPL або FVOCI, залежно від облікової політики компанії. МСФЗ 7 також вимагає розкриття ризиків та ієрархії справедливої вартості для цінних токенів.

4. Стейблкоїни. Стейблкоїни можуть вважатися фінансовими інструментами, якщо вони забезпечені фіатними активами, що відповідає вимогам МСФЗ 9 або МСФЗ 32. Алгоритмічні стейблкоїни, не забезпечені матеріальними активами, розглядаються як нематеріальні активи за МСФЗ 38 і потребують регулярної оцінки знецінення за МСФЗ 36.

5. Активи DeFi (децентралізовані фінанси). Активи DeFi, як-от токени управління, надають права голосу без надання прямих фінансових вимог. Вони можуть бути розглянуті як нематеріальні активи за МСФЗ 38 або фінансові активи за МСФЗ 9, якщо включають економічні права. Протокольні токени для кредитування або позики часто класифікуються за МСФЗ 9.

6. Цифрова валюта центрального банку (ЦВЦБ). ЦВЦБ, хоча і рідко використовуються, можуть незабаром потребувати облікового оброблення. Вони розглядаються як еквіваленти готівки згідно з МСФЗ 21 та МСФЗ 7.

7. Незамінні токени (NFT). NFT представляють право на унікальні цифрові активи і, як правило, класифікуються як нематеріальні активи за МСФЗ 38. Якщо активного ринку для них немає, вони підлягають вимірюванню за вартістю придбання та знецінюються за необхідності.

Облікові підходи для криптоактивів за МСФЗ. Облікове оброблення криптоактивів залежить від їх класифікації, бізнес-цілей та застосовних стандартів МСФЗ. Основні компоненти включають визнання, вимірювання та розкриття [2].

– Визнання. Криптоактиви визнаються початково за вартістю придбання. Для активів, що утримуються для інвестицій чи торгівлі, застосовується МСФЗ 9, який вимагає справедливої оцінки вартості. Нематеріальні активи, такі як утилітарні токени, визнаються за МСФЗ 38 [3].

– Вимірювання. Метод вимірювання залежить від типу активу:

- FVTPL: застосовується для торговельних активів.
- FVOCI: підходить для інвестицій в акціонерний капітал.
- Вартість або амортизована вартість: для нематеріальних активів за МСФЗ 38.
- Еквіваленти готівки: платіжні токени, забезпечені фіатними грошима.

– Розкриття. Розкриття за МСФЗ 7, МСФЗ 13 та МСФЗ 12 є важливим для прозорості фінансової звітності. Це включає розкриття ризиків, методів оцінки та аналізу чутливості, а також інформацію про операційні ризики, пов’язані з волатильністю та кібербезпекою. [4]

Облік криптоактивів супроводжується численними викликами через їхню волатильність та регуляторну невизначеність. Особливо складним є оцінка активів без активного ринку, що потребує надійних методів оцінки. Підхід компаній повинен бути гнучким, прозорим і обережним, щоб забезпечити надійність фінансової звітності. Запропоновані облікові підходи забезпечують структурований підхід до обліку крипто- та віртуальних активів, що дозволяє узгоджену класифікацію, вимірювання та розкриття, відповідні вимогам МСФЗ. Ця структура надає основу для відповідальної інтеграції криптоактивів у фінансову звітність, сприяючи прозорості та порівнянності. Подальші оновлення стандартів МСФЗ очікуються з огляду на зростаючу роль криптоактивів у глобальній економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IFRS Interpretations Committee. (2019). Holdings of Cryptocurrencies / IFRS Interpretations Committee Agenda Decision, June 2019. URL : https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf

2. Ernst & Young (EY). (2018.). Accounting for crypto-assets. URL : https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/ifrs/ey-ifrs-accounting-for-crypto-assets.pdf?download=

3. Grant Thornton. (2018). Accounting for cryptocurrencies – the basics. URL : https://www.grantthornton.global/en/insights/viewpoint/accounting-for-cryptocurrencies--the-basics/

4. Acuity Knowledge Partners. (2023). Accounting for cryptocurrencies: IFRS vs US GAAP. URL : https://www.acuitykp.com/blog/accounting-for-crypto-currencies-ifrs-vs-us-gaap/

5. PricewaterhouseCoopers (PwC). (2019). Cryptographic assets and related transactions: accounting considerations under IFRS. URL : https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-16/cryptographic-assets-related-transactions-accounting-considerations-ifrs-pwc-in-depth.pdf

Ксенія Шендрик,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННІ

Ефективне управління бізнесом та його конкурентоспроможність значною мірою залежать від здатності підприємства збирати, обробляти та аналізувати фінансову інформацію. У сучасному економічному середовищі обліково-аналітичні методи забезпечують основу для розуміння фінансового стану компанії та її рентабельності. Використання точних і надійних методів обліку дозволяє підприємствам не лише вести точний облік доходів та витрат, але й здійснювати аналіз ефективності своїх інвестицій, виявляти можливі ризики, які можуть негативно вплинути на фінансову стабільність. Це сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, що підвищують рентабельність та сприяють сталому розвитку бізнесу. Впровадження аналітичних методів, орієнтованих на постійне вдосконалення фінансових показників, дозволяє значно підвищити ефективність управлінських рішень, що є критично важливим для підприємств в умовах глобалізації та посилення конкуренції [2].

Аналітичні моделі є інструментами, що дозволяють керівникам краще зрозуміти економічну сутність діяльності компанії та визначити оптимальні шляхи її розвитку. Однією з ключових моделей є прогнозування, що базується на аналізі попередніх фінансових показників та дає змогу передбачити можливі фінансові результати у майбутньому. Це дозволяє керівникам приймати більш обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів та інвестиційної політики. Іншим важливим типом моделей є аналіз витрат і вигод, який дозволяє оцінити доцільність певних витрат або проектів, зокрема з точки зору довгострокових результатів. Такі моделі дозволяють визначити, чи приносить конкретний проект чи рішення очікуваний дохід і чи варто його реалізовувати. Крім того, моделі оцінки ризиків сприяють мінімізації можливих втрат за рахунок

виявлення та аналізу факторів, які можуть негативно вплинути на фінансові результати. Усі ці аналітичні інструменти підвищують ефективність податкового планування, забезпечуючи оптимізацію фінансових витрат компанії.

Сучасні інформаційні системи значно змінили підхід до ведення бухгалтерського обліку та управління бізнесом. ERP-системи, які об'єднують усі процеси підприємства в єдину інформаційну мережу, дозволяють контролювати фінансові, виробничі та людські ресурси компанії у реальному часі. Це забезпечує оперативний доступ до всіх даних, необхідних для прийняття управлінських рішень, та сприяє більш ефективному управлінню бізнесом. ERP-системи також дозволяють інтегрувати фінансові, операційні та аналітичні дані, що робить процеси прозорішими і допомагає уникнути помилок у фінансовій звітності. Крім ERP, CRM-системи дозволяють керівникам краще зрозуміти потреби клієнтів, аналізувати їхню поведінку та оптимізувати процеси обслуговування, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню лояльності клієнтів і зростанню доходів. Важливим є і те, що такі системи дозволяють автоматизувати значну кількість рутинних процесів, що значно зменшує витрати на обслуговування фінансової інформації та підвищує загальну ефективність компанії [1].

Розвиток новітніх технологій надає додаткові можливості для вдосконалення облікових процесів і підвищення рівня автоматизації. Штучний інтелект (далі – ШІ) дозволяє компаніям автоматизувати обробку великих обсягів фінансових даних, здійснювати швидкий аналіз рахунків, розпізнавати аномалії у фінансових транзакціях та виявляти можливі випадки шахрайства. Завдяки ШІ стає можливим автоматичне складання звітності та здійснення аудиту в реальному часі, що значно підвищує прозорість фінансової діяльності. Блокчейн зі свого боку пропонує новий рівень безпеки завдяки своїй децентралізованій структурі, яка дозволяє фіксувати всі транзакції у незмінній формі, що знижує ризики шахрайства та підвищує довіру до фінансових процесів. Використання технологій аналізу великих даних дає змогу проводити глибокий аналіз ринкових тенденцій, споживчих патернів і робити більш точні прогнози, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Ці технології не лише підвищують точність облікових даних, але й дозволяють значно скоротити час на аналіз і підготовку звітності, що є важливим конкурентним перевагою для підприємств [1].

Незважаючи на безліч переваг, що надають сучасні інформаційні системи та технології, їх впровадження супроводжується низкою викликів. Одним із головних є висока вартість розробки, налаштування та інтеграції цих систем у

загальну бізнес-структуру, що може бути надмірним фінансовим навантаженням для малих та середніх підприємств. Крім того, для повноцінного використання новітніх технологій потрібне навчання персоналу, що вимагає додаткових ресурсів та часу. Іншою проблемою є кібербезпека, оскільки зростає кількість кіберзагроз, що можуть поставити під загрозу конфіденційність фінансових даних компаній. Проте, перспективи розвитку цих технологій дуже оптимістичні. У майбутньому очікується подальша інтеграція облікових систем з аналітичними платформами, що дозволить зробити управління фінансами більш гнучким та адаптивним до змін на ринку. Крім того, використання новітніх технологій у поєднанні з обліково-аналітичними методами дозволить підвищити ефективність податкового планування, сприяти зростанню фінансової стійкості компаній та посиленню їхньої конкурентоспроможності на глобальному ринку [2].

Впровадження обліково-аналітичних методів, моделей та сучасних інформаційних технологій у бізнесі та оподаткуванні є критично важливим для підвищення ефективності та прозорості управлінських рішень. Аналітичні моделі, такі як прогнозування, аналіз витрат і вигод, а також оцінка ризиків, допомагають компаніям оптимізувати ресурси, мінімізувати ризики та забезпечити стабільність фінансових показників. Інформаційні системи, зокрема ERP і CRM, сприяють автоматизації облікових процесів і покращенню взаємодії з клієнтами, що підвищує конкурентоспроможність компаній. Використання новітніх технологій, як-от штучний інтелект, блокчейн і великі дані, додає новий рівень безпеки та прозорості, а також дозволяє швидко адаптуватися до змін у ринкових умовах. Попри певні виклики, пов’язані з високими витратами на впровадження та необхідністю захисту від кіберзагроз, інтеграція цих технологій відкриває нові перспективи для підвищення фінансової стабільності та стратегічного розвитку підприємств у конкурентному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабовецька Г. Л., Височина О. А. Використання обліково-аналітичних інформаційних систем в управлінні підприємством. *Наукові записки* / ЧНТУ. 2020. № 140–141. URL : https://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/24537/140-141.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

2. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: Дисципліна бакалаврського рівня / кафедра аудиту та оподаткування КНЕУ. URL : https://oef.kneu.edu.ua/ua/depts8/k_audytu/disciplines_of_bachelor_level_aud/inf_sist_texnol_obl_auditi/

Кристина Щитова,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМПАНІЙ

У сучасному динамічному маркетинговому середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, ефективність маркетингових кампаній стала ключовим фактором успіху будь-якого бізнесу. Компанії інвестують значні кошти в різноманітні маркетингові канали, прагнучи залучити нових клієнтів та підвищити лояльність існуючих. Однак, не всі маркетингові заходи приносять очікувані результати. Саме тому бізнес-аналіз набуває все більшої важливості.

Глибокий аналіз даних, зібраних під час проведення маркетингових кампаній, дозволяє виявити сильні та слабкі сторони кожної ініціативи. Завдяки цьому можна оптимізувати маркетингові стратегії, підвищити їх ефективність та знизити витрати. Бізнес-аналіз допомагає зрозуміти, які канали комунікації є найбільш ефективними для конкретної цільової аудиторії, які меседжі резонують з клієнтами, а які потребують доопрацювання. Крім того, аналіз даних дозволяє виміряти повернення інвестицій (ROI) у маркетинг, що є важливим критерієм для прийняття рішень щодо подальшого розвитку бізнесу.

В умовах зростаючої кількості даних, які генерують сучасні технології, бізнес-аналіз стає складнішим, але водночас і більш цікавим завданням. Використання сучасних інструментів бізнес-аналітики, як-от системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), платформи аналітики вебсайтів та маркетингові автоматизації, дозволяє отримати більш детальне уявлення про поведінку споживачів та ефективність маркетингових кампаній. Це зі свого боку відкриває нові можливості для персоналізації маркетингових повідомлень і підвищення залученості клієнтів.

Розуміння того, як маркетингові кампанії впливають на бізнес, є життєво важливим для будь-якої компанії. Бізнес-аналіз маркетингових кампаній – це систематичний процес збору, аналізу та інтерпретації даних, який дозволяє оцінити ефективність маркетингових заходів і приймати обґрунтовані рішення для покращення результатів. Цей процес містить у собі вимірювання різних показників ефективності, як-от кількість кліків, конверсій, прибуток та інші, а також порівняння цих показників з поставленими цілями.

Мета бізнес-аналізу маркетингових кампаній полягає в тому, щоб допомогти компаніям зрозуміти, які маркетингові стратегії працюють найкраще, а які потребують доопрацювання. За допомогою бізнес-аналізу можна виявити нові можливості для зростання, оптимізувати витрати на маркетинг і підвищити загальну ефективність бізнесу. У цій роботі розглянемо основні методи й інструменти бізнес-аналізу, які використовуються для оцінки ефективності маркетингових кампаній, а також наведемо практичні приклади застосування бізнес-аналізу в різних сферах бізнесу [1, с. 25].

Одним із ключових аспектів бізнес-аналізу в маркетингу є сегментація аудиторії. За допомогою різних методів, таких як демографічний, психографічний і поведінковий аналіз, можна розділити цільову аудиторію на більш дрібні сегменти.

Демографічна сегментація фокусується на таких характеристиках, як вік, стать, рівень доходу, освіта та місце проживання. Цей метод дозволяє ідентифікувати широкі групи споживачів, які мають схожі потреби та вподобання. Психографічна сегментація дозволяє заглибитися в психологічні аспекти споживачів, аналізуючи їхні цінності, інтереси, стиль життя та особистісні риси. Це допомагає створювати більш емоційно заряджені маркетингові повідомлення. Поведінкова сегментація фокусується на споживчих звичках, таких як частота покупки, лояльність до бренду, готовність до нових продуктів та реакція на маркетингові стимули. Цей метод дозволяє розробляти персоналізовані пропозиції та програми лояльності.

Переваги сегментації аудиторії виходять далеко за межі ефективності маркетингових кампаній. Вона допомагає компаніям краще розуміти потреби своїх клієнтів, розробляти більш релевантні продукти та послуги, а також оптимізувати процеси продажів. Крім того, сегментація дозволяє компаніям виявляти нові ринки та сегменти, які можуть бути недоступні для конкурентів. Це особливо важливо в умовах жорсткої конкуренції, коли компанії прагнуть знайти свою нішу на ринку.

Використання даних є ключовим для успішної сегментації аудиторії. Компанії збирають дані з різних джерел, як-от сайти, соціальні мережі, програми лояльності та системи CRM. Ці дані аналізуються за допомогою спеціальних програмних засобів, що дозволяє виявляти закономірності та тренди в поведінці споживачів. Однак важливо пам'ятати про конфіденційність даних і дотримуватися відповідних законодавчих норм.

Оцінка ефективності маркетингових кампаній є невід'ємною частиною бізнес-аналізу, оскільки дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку маркетингової стратегії. Крім традиційних метрик, як-от кількість кліків і конверсій, сучасні маркетологи все частіше використовують більш складні аналітичні інструменти для вимірювання залученості аудиторії, якості трафіку та впливу маркетингових активностей на довгострокові цілі бізнесу. Завдяки детальному аналізу даних можна виявити не тільки найбільш ефективні канали, але й оптимізувати існуючі кампанії, підвищуючи їхню ефективність.

Бізнес-аналіз дозволяє не лише виміряти ефективність окремих маркетингових інструментів, але й оцінити загальну ефективність маркетингової стратегії. Порівнюючи результати різних кампаній, можна визначити найбільш перспективні напрямки розвитку, а також виявити слабкі місця, які потребують додаткових інвестицій. Крім того, аналіз даних дозволяє виявити нові можливості для зростання бізнесу, як-от нові сегменти аудиторії або невикористані маркетингові канали.

Важливим аспектом бізнес-аналізу маркетингових кампаній є вимірювання рентабельності інвестицій (ROI). Розуміння того, які маркетингові активності приносять найбільшу віддачу, дозволяє оптимізувати бюджет і спрямувати ресурси на найбільш ефективні канали. Крім того, аналіз ROI дозволяє обґрунтувати необхідність інвестицій в нові маркетингові інструменти та технології [2, с. 61].

Результати бізнес-аналізу можуть бути використані для розробки нових маркетингових стратегій і тактик. Наприклад, на основі даних про поведінку споживачів можна створити більш ефективні посадочні сторінки, розробити нові продукти або послуги, а також оптимізувати ціноутворення. Крім того, бізнес- аналіз дозволяє виявляти нові тренди на ринку та адаптувати маркетингові стратегії до змін у поведінці споживачів.

Регулярний бізнес-аналіз допомагає виявляти нові можливості для розвитку бізнесу й адаптуватися до змін на ринку. Завдяки аналізу можна прогнозувати майбутні тренди та розробляти проактивні маркетингові стратегії.

Отже, бізнес-аналіз є потужним інструментом для підвищення ефективності маркетингових кампаній та досягнення поставлених бізнес-цілей. Він дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення, оптимізувати витрати та збільшити прибутковість бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багацька К., Гейдор А. Бізнес-процеси в умовах діджиталізації економіки. Scientia Fructuosa. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 5. С. 23–32.

2. Дергачова В. В., Воржакова Ю. П., Хлебинська О. І. Організація бізнес-процесів в умовах цифровізації. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2021. Вип. 14. С. 60–68.

СЕКЦІЯ 2
БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Керівник секції: Остапенко Я. О., канд. екон. наук, доцент

Юлія Андросович,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Д. С. Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ ТОВ ТУРИСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ «JOIN UP»

Структура трудового потенціалу організації збільшується як серед груп працівників, що мають різні демографічні, соціальні, функціональні, професійні та інші характеристики. Це свідчить про взаємозв'язок між цими групами. Як складна соціально-економічна система, кадровий потенціал організації охоплює такі елементи: персонал, професію, рівень кваліфікації та організацію трудового процесу. Цей поділ є умовним і слугує для більш точного визначення можливостей цілеспрямованого впливу на фактори, що формують кожен із.

Туристична компанія «Join UP» розпочала свою діяльність в Україні у 2009 році. Спочатку вона функціонувала як багатопрофільна туристична агенція, пропонуючи подорожі по трьох основних напрямках: Домініканської Республіки, ОАЕ і Таїланду. Уже 2010 року компанія розширила перелік туристичних маршрутів, додавши Індію, Шрі-Ланку, Мексику, Кубу, Словенію, Андорру, Іспанію, Швейцарію та Йорданію. Того самого року «Join UP» запустила франчайзингову мережу та почала активно співпрацювати з українськими туристичними підприємствами [1; 2].

Засновниками компанії є родина Альба: Юрій та Тетяна Альба. Їхній син Олександр приєднався до співвласників навесні 2019 року.

Досить зручний механізм бізнес-аналізу є у компанії YOUCONTROL [2], тому дослідимо саме «Join UP» (рис. 1).

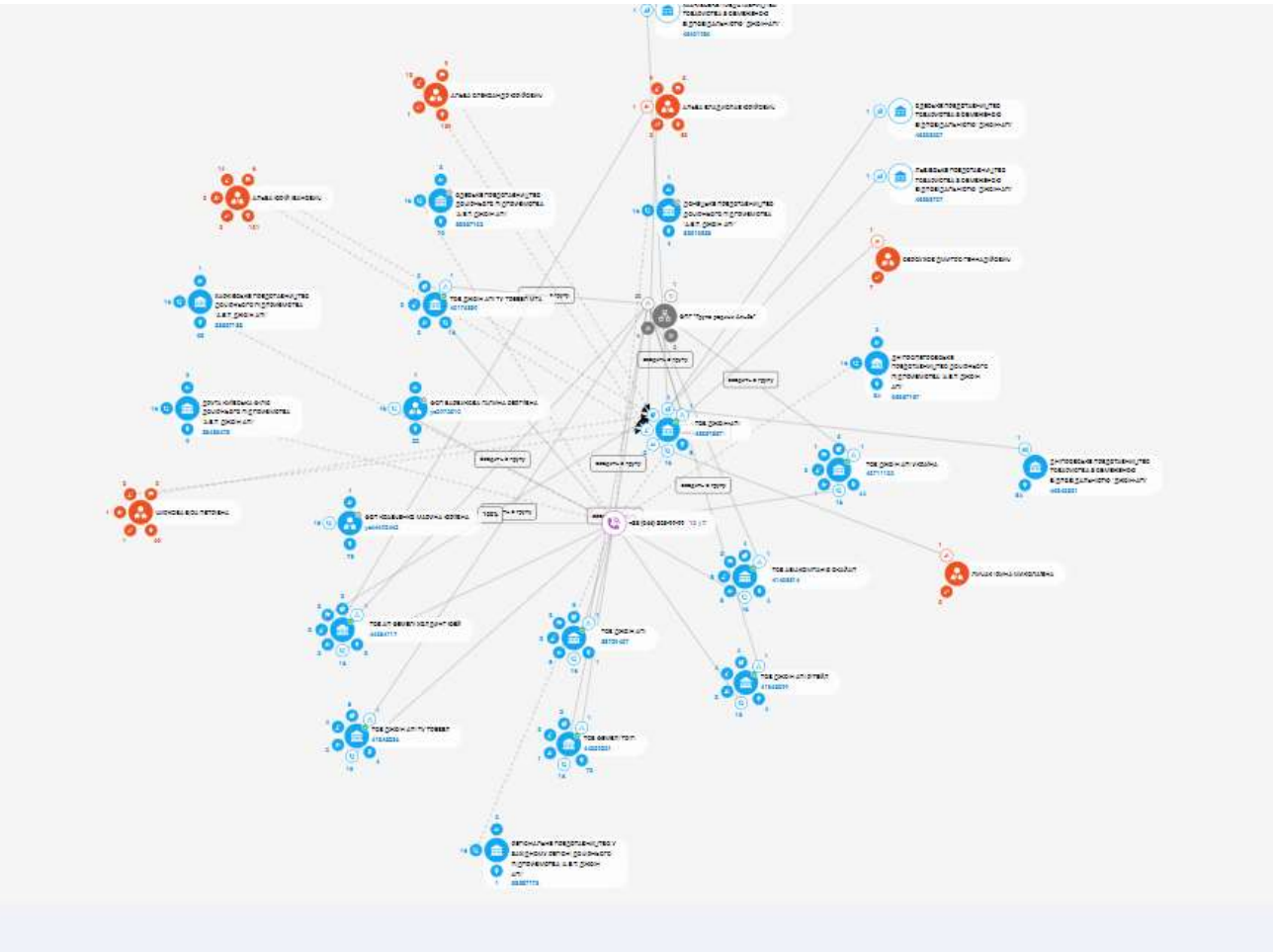

Рисунок 1. Дослідження зав'язків компанії 2019–2024 рр.
Джерело: побудовано на основі даних [2].

Аналізуючи результати бальної оцінки серед основних конкурентів туристичної компанії ТОВ «Join UP», можна зробити висновок, що компанія займає лідерську позицію на ринку. Її показники такі: «Join UP» – 36 балів, «Tez Tour» – 35 балів, «Coral Travel» – 32 бали.

На основі цього можна зробити наступні висновки. ТОВ «Join UP» демонструє низькі переваги в порівнянні з конкурентами, основними з яких є конкурентні ціни на тури та широкий спектр додаткових послуг. При ефективній маркетинговій стратегії ці переваги можуть стати визначальними та забезпечити значну перевагу на поточному етапі розвитку компанії.

Компанія «Join UP» має сильні позиції в таких ключових аспектах: зручне розташування, висока якість послуг, позитивний імідж, застосування сучасних технологій, технічна оснащеність, інноваційність у створенні нових продуктів та високий рівень професійності персоналу. Для подальшого зміцнення своїх позицій компанії слід спочатку використовувати слабкі сторони конкурентів

для збільшення частки традиційних продуктів, а також, по-друге, активно заявляти про себе при запуску та нових видах послуг. Це допоможе закріпити репутацію надійного туроператора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яременко С. С., Задоя М. В., Каппес Ю. П. Визначення особливостей поведінки споживачів туристичного підприємства за результатами стратегічного аналізу. *Ефективна економіка*. 2019. № 7.

2. YOUCONTROL : офіційний вебсайт. URL : https://youcontrol.com.ua/search/?country=1&q=%C2%ABJoin+Up%C2%BB

3. Рейтинг найбільших туроператорів України. URL : https://piligrim.ua/turoperatory-ukrainy

Мирослава Демих,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бізнес-аналіз представляє собою глибоку експертизу організації, що дозволяє оцінити ефективність її діяльності, виявити закономірності та тенденції розвитку, а також визначити напрямки для вдосконалення. За допомогою бізнес-аналізу можна комплексно проаналізувати потреби бізнесу, його стратегічне управління та ідентифікувати інноваційні рішення для досягнення стратегічних цілей.

Для власників та топ-менеджменту бізнес-аналіз є незамінним інструментом стратегічного управління. Він забезпечує об'єктивну оцінку ефективності бізнес-процесів, виявляє слабкі місця та резерви, а також дозволяє розробити ефективні заходи для підвищення конкурентоспроможності підприємства та досягнення довгострокових цілей.

Ключовою метою бізнес-аналізу є трансформація неструктурованих даних про потреби та очікування замовника у чітко сформульовані, узгоджені та вимірні вимоги до майбутнього бізнес-рішення. Цей процес передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів, що охоплюють планування та контроль аналітичної діяльності, всебічне дослідження підприємства, активне виявлення вимог, їх детальний аналіз, ефективну комунікацію та управління, а також ретельну оцінку та валідацію розроблених рішень.

Кожна з цих складових бізнес-аналізу відіграє важливу роль у забезпеченні успішної реалізації проектів. Зокрема, планування та контроль забезпечують чітке розуміння мети аналізу та ефективне використання ресурсів. Аналіз підприємства дозволяє отримати комплексну картину його діяльності та ідентифікувати ключові фактори успіху. Виявлення вимог передбачає активну взаємодію з замовником та іншими стейкхолдерами для збору та уточнення

інформації. Аналіз вимог спрямований на формалізацію вимог та забезпечення їхньої повноти та узгодженості. Комунікація та управління вимогами гарантують ефективну передачу інформації між усіма учасниками проекту та своєчасне внесення змін. Оцінка та валідація рішень дозволяють переконатися у відповідності розроблених рішень поставленим цілям та вимогам.

Бізнес-аналітик – це висококваліфікований спеціаліст, який, застосовуючи сучасні методи аналізу, здійснює всебічне дослідження діяльності організацій. Метою такого дослідження є виявлення прихованих потенціалів, ідентифікація проблемних зон та розробка ефективних рішень, спрямованих на оптимізацію бізнес-процесів і досягнення стратегічних цілей компанії.

Згідно з визначенням Міжнародного Інституту Бізнес-Аналізу бізнес-аналітик виступає в ролі посередника між різноманітними зацікавленими сторонами, забезпечуючи збір, аналіз та систематизацію інформації про потреби бізнесу. На основі отриманих даних, фахівець формулює чіткі вимоги до змін в організації, а також пропонує інноваційні рішення, що дозволяють компанії адаптуватися до мінливих умов ринку та забезпечити її стійкий розвиток.

Бізнес-аналітик у консалтингу – це фахівець, що спеціалізується на детальному дослідженні потреб клієнта та трансформації їх у чіткі, формалізовані вимоги, які повністю відповідають стратегічним цілям організації. Його діяльність охоплює як глибоке розуміння бізнес-процесів клієнта, так і ефективну комунікацію з усіма зацікавленими сторонами. Ключовими аспектами роботи бізнес-аналітика є: проведення детальних інтерв'ю, збір та аналіз великих обсягів інформації, формулювання чітких висновків та рекомендацій, а також участь у процесі продажів як досвідченого експерта.

Оптимізація витрат, своєчасна реалізація та висока якість продукту є ключовими факторами успіху будь-якого проекту. Однак на практиці часто виникають ситуації, коли ці цілі не досягаються. Бізнес-аналітики, як ключові фігури в процесі управління проектами, прагнуть мінімізувати такі ризики.

Одним із найбільших викликів є затримки в реалізації проєктів. Кожен день прострочення призводить до зростання витрат, особливо в проектах з контрактною оплатою за фактично відпрацьований час. Навіть для внутрішніх проектів, де вартість робочої сили фіксована, прихована вартість затримок може бути значною, якщо не проводиться детальний аналіз витраченого часу.

Інша проблема полягає у втрачених можливостях. Затримки в реалізації проектів, спрямованих на збільшення доходу або зниження витрат, призводять

до прямих фінансових втрат. Ці втрати можуть бути особливо відчутними, якщо не проводиться систематичний аналіз потенційного доходу та економії.

Якість вимог також є критичним фактором. Неправильно сформульовані або зайві вимоги призводять до додаткових витрат на розробку, тестування та внесення змін. За оцінками експертів, від 10 до 40 % вимог у нових програмних проектах є надлишковими або не використовуються.

Для підвищення ефективності проектів необхідно мінімізувати кількість змін у вже затверджених вимогах та скоротити тривалість проєктів. Це дозволить не тільки знизити витрати, але й покращити якість кінцевого продукту.

Завдяки бізнес-аналітиці підприємства можуть виявляти нові можливості для зростання, прогнозувати ринкові тенденції, підвищувати ефективність маркетингових кампаній, оптимізувати виробничі процеси та покращувати взаємодію з клієнтами. Вона дозволяє виявити приховані проблеми, оцінити ризики та розробити стратегії для їх мінімізації.

Впровадження бізнес-аналітики сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку, оскільки дозволяє оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та приймати рішення, засновані на фактичних даних.

Отже, бізнес-аналітика є потужним інструментом для сучасних підприємств, який дозволяє підвищити ефективність роботи, приймати більш обґрунтовані рішення та досягати стратегічних цілей. Її роль у системі управління підприємством постійно зростає, і підприємства, які не використовують можливості бізнес-аналітики, ризикують відставати від конкурентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи бізнес-аналізу. Текст лекцій для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання / укл. Н. В. Якименко – Терещенко, О. В. Сиром’ятникова. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. 88 с.

2. Шведа Н. М. Бізнес-аналітика : конспект лекцій для студентів усіх форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент». Тернопіль : ТНТУ, 2017. 103 с.

Дарія Демінська,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансформаційні процеси, які відбуваються на сучасному етапі розвитку України, зачіпають усі сфери суспільного життя: економічну, політичну, соціальну та духовну. Важливо підкреслити, що зміни в національній економіці відбуваються в умовах значних труднощів, спричинених економічною кризою, тривалою пандемією, повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, а також вимушеною міграцією частини населення і бізнесу з окупованих та прифронтових територій. Усе це ускладнює ведення бізнесу, але водночас вимагає адаптації до швидкоплинного бізнес-середовища, впровадження інноваційних технологій та сучасних підходів до ведення бізнесу.

Зміни в економіці створюють необхідність вдосконалення системи управління, пошуку шляхів адаптації й підвищення ефективності функціонування підприємств, розвитку та розширення їхньої діяльності. Ключову роль у вирішенні цих завдань відіграє економічний аналіз [1, с. 82].

У контексті цифровізації економіки України значний інтерес викликає впровадження практики економічного аналізу із застосуванням сучасного програмного забезпечення. Це дозволить суттєво підвищити якість, масштабність та швидкість проведення аналізу.

Загалом можна виокремити основні групи програмних засобів для економічного аналізу: засоби цифровізації фінансового аналізу, засоби для внутрішнього аналізу господарської діяльності, програмні рішення для аналізу інвестиційних проєктів, а також інтелектуальні аналітичні системи. Програмне забезпечення для економічного аналізу має свої особливості, оскільки виконання аналітичних завдань вимагає комплексного підходу, що передбачає високу концентрацію аналітичних процедур. Однією з ключових вимог до економічного

аналізу є оперативне надання результатів у різноманітних формах і форматах, залежно від інформаційних потреб користувачів.

Сьогодні існує значна кількість програм для проведення економічного аналізу. На практиці перевага часто надається універсальним інструментам, оскільки вони легко адаптуються до вимог підприємства. Серед програмного забезпечення, що зазвичай використовується для економічного аналізу, можна виділити: «Microsoft Excel, Financial Analysis, ІНЕК-Аналітик, ІНЕК-Інвестор, програмний комплекс ІНЕК-АФСП, ФінЕксперт, Audit Expert, Sales Expert, MARKETING Analysis, Фінансовий аналіз, Project Expert, Prime Expert, НІКОС-СОФТ, Корпоративна інформаційна система NS2000» [2, с. 65]. Ці програми містять широкий набір універсальних інструментів, призначених для аналізу господарської діяльності та бізнес-процесів підприємства.

В умовах швидких змін на ринку, забезпечення актуальної інформації та її оперативного розповсюдження серед учасників процесу прийняття рішень є ключовим фактором успіху для якісного та ефективного управління. Останні роки ознаменувалися появою численних нових програмних рішень, які значно підвищують ефективність управління підприємством, об'єднуючи в собі широкий спектр управлінських функцій. Серед таких рішень можна виділити ERP-системи, що створюють єдине середовище для керування компанією. У складі ERP-системи є всі необхідні ресурси, відділи та функції, що сприяють комплексному управлінню компанією [3, с. 702].

ERP-система складається з таких модулів, як аналітика і статистика, фінансовий та складський облік, управління продажами товарів і послуг, виробничі процеси, постачальники та посередники, управління товарними запасами, ціноутворення, інтернет-торгівля, облік послуг, маркетинг і CRM, кадрова робота, інформаційна безпека, а також податки і звітність. Наприклад, модуль «Аналітика та статистика» дозволяє проводити аналіз торгівлі, оцінювати ефективність націнок, результати акцій, продуктивність співробітників, аналіз асортименту та залишків товарів, а також генерувати звіти про рентабельність і прибуток. Наразі провідними компаніями-розробниками ERP-систем на світовому ринку є SAP і Oracle [3, с. 702].

Програмний продукт «SAP ERP» надає комплексний інструмент для організації діяльності всього підприємства, завдяки своєму широкому функціоналу, що підвищує ефективність роботи компанії. Основні модулі «SAP ERP» включають управління фінансами, виробництвом (планування, контроль і аналіз усіх аспектів виробничого процесу), роботою з замовленнями, управління якістю, обслуговування та ремонт обладнання (планування коштів

і облік витрат), управління інформаційними потоками та персоналом [1, с. 85]. Цей програмний продукт має українську локалізацію та орієнтований на оптимізацію бізнес-процесів великих підприємств, проте доступні також версії для середніх і малих компаній. «SAP ERP» дозволяє відстежувати майже всі напрями діяльності підприємства в режимі реального часу.

Програмний продукт «Oracle ERP», розроблений американською корпорацією Oracle, також має українську локалізацію. Його відрізняє застосування сучасних IT-технологій, гнучкий функціонал, масштабованість і можливість адаптації під конкретні вимоги замовника, а також інтеграція з ПЗ інших розробників. Доступні як локальна, так і «хмарна» версії системи, причому одна з основних переваг «Oracle ERP» – акцент на хмарні технології [2, с. 62]. Модулі «Oracle ERP» охоплюють управління фінансами, виробничими процесами, ланцюжками постачання, закупівлями, продажами, відносинами з клієнтами, персоналом і проєктами. Також доступні галузеві модулі, як-от «Управління нерухомістю та будівництвом», «Рішення для харчової промисловості» та «Інструменти для компаній з мультиатрибутною продукцією».

«1С: ERP Управління виробничим підприємством» – комплексне вирішення для управління бізнесом, яке дозволяє автоматизувати основні бізнес-процеси, контролювати ключові показники діяльності підприємства, організовувати взаємодію та координацію служб і підрозділів, оцінювати ефективність діяльності підприємств, окремих підрозділів і персоналу. Основна увага приділяється ключовим бізнес процесам. Цей програмний продукт має всі основні ознаки ERP-системи: багатофункціональність, модульність, багатовекторність, надійність, наявність глибокої аналітики (яка проводиться за трьома напрямками: результат діяльності, показники і планування) [3, с. 705].

Сучасний бізнес відрізняється мінливим ринковим середовищем, інтенсивною конкуренцією за споживачів, ресурси, ринкові частки та кваліфіковані кадри. Для ухвалення оптимальних управлінських рішень, як на оперативному, так і на стратегічному рівнях, необхідна своєчасна та якісна аналітична інформація, яка підтримує процес економічного аналізу. Наразі більшість підприємств використовує морально застаріле програмне забезпечення, яке не повністю задовольняє сучасні вимоги до інформації – зокрема, аналітична інформація має бути оперативною, якісною та консолідованою. Сучасні програмні рішення, які пропонують комплексну систему управління компанією, здатні забезпечити такі вимоги, надаючи підприємству конкурентні переваги, що дозволяє покращити його позиції на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краузе О. І. Маркетинговий стратегічний аналіз конкурентного потенціалу комерційного підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3. С. 81–90. URL : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.03.081

2. Петрицька О. С. Економічний аналіз: перспективи розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 3 (3). С. 67–71.

3. Співак С. Роль комп'ютерних програм для аналізу фінансово-господарського стану підприємства. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 702–707. URL : https://doi.org/10.33108/sepd2022.02.702

Марія Дудник,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕТАП УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Аналіз бізнес-процесів є ключовою складовою управління сучасним підприємством. Його основною метою є оцінка ефективності, зниження витрат, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності. Критично важливими аспектами цього процесу є стандартизація, оптимізація та автоматизація бізнес-процесів, які дозволяють підприємству стабільно функціонувати і вдосконалюватися.

Стандартизація процесів сприяє їх прозорості та надійності, що полегшує адаптацію нових співробітників і знижує виробничі ризики. Вона містить у собі уніфікацію процесів і затвердження регламентуючих документів, які забезпечують стабільність роботи підприємства та підвищують якість управління. Завдяки ефективній стандартизації можна досягти високого рівня надійності у виконанні завдань, а також створити умови для ефективної роботи нових співробітників [4].

Ефективність та економічність бізнес-процесів базуються на системі управління, яка фокусується на виявленні й усуненні відхилень та ризиків. Це дає змогу зменшити витрати, скоротити час виконання завдань і підвищити якість обслуговування. Застосування моніторингу й контролю над ефективністю процесів дозволяє своєчасно усувати недоліки, що виникають у процесах, і оптимізувати їх. Таким чином, підприємство здатне знизити витрати та скоротити час виконання завдань, що сприяє збільшенню загальної ефективності [2].

Оптимізація є наступним етапом вдосконалення процесів. Вона передбачає оцінку й оновлення існуючих бізнес-процесів. Зокрема, реінжиніринг включає

радикальні зміни в управлінні, спрямовані на досягнення нових результатів, тоді як кайдзен пропонує поступове вдосконалення, орієнтуючись на постійне покращення діяльності. Оптимізація також може охоплювати методи зменшення втрат і витрат завдяки покращенню окремих процесів і підвищенню їх інтегрованості в загальну систему управління [4].

Автоматизація є важливим інструментом, що дозволяє суттєво знизити витрати і підвищити продуктивність підприємства завдяки механізації рутинних завдань і зменшенню чисельності ручної праці. Вона вимагає інвестицій у новітні технології, але приносить очевидні вигоди, зокрема скорочення часу на виконання завдань і підвищення якості контролю. Така автоматизація забезпечує контроль якості на вищому рівні і допомагає уникати людських помилок у процесах, що особливо важливо в умовах сучасної конкуренції на ринку [3].

Аналіз бізнес-процесів передбачає вивчення важливих характеристик, таких як ефективність, адаптованість, повторюваність і, зокрема, ключові показники ефективності (KPI), а також організаційні розриви, що дозволяють підприємству оцінити продуктивність та виявити слабкі місця. Завдяки цьому можна оцінити загальну продуктивність підприємства та вчасно виявити проблемні місця, що можуть перешкоджати ефективній роботі компанії [2].

Для оцінки бізнес-процесів використовуються спеціальні кількісні показники, які включають складність, процесність, контрольованість, ресурсоємність і ступінь регламентації процесів відповідно до стандартів. Наприклад, імітаційне моделювання допомагає виявити, як процес функціонує в реальному часі, оцінити очікуваний час виконання завдань і уникати простоїв, що сприяє коригуванню роботи процесів для досягнення вищої ефективності [3].

Важливими характеристики процесу аналізу можна визначити таке:

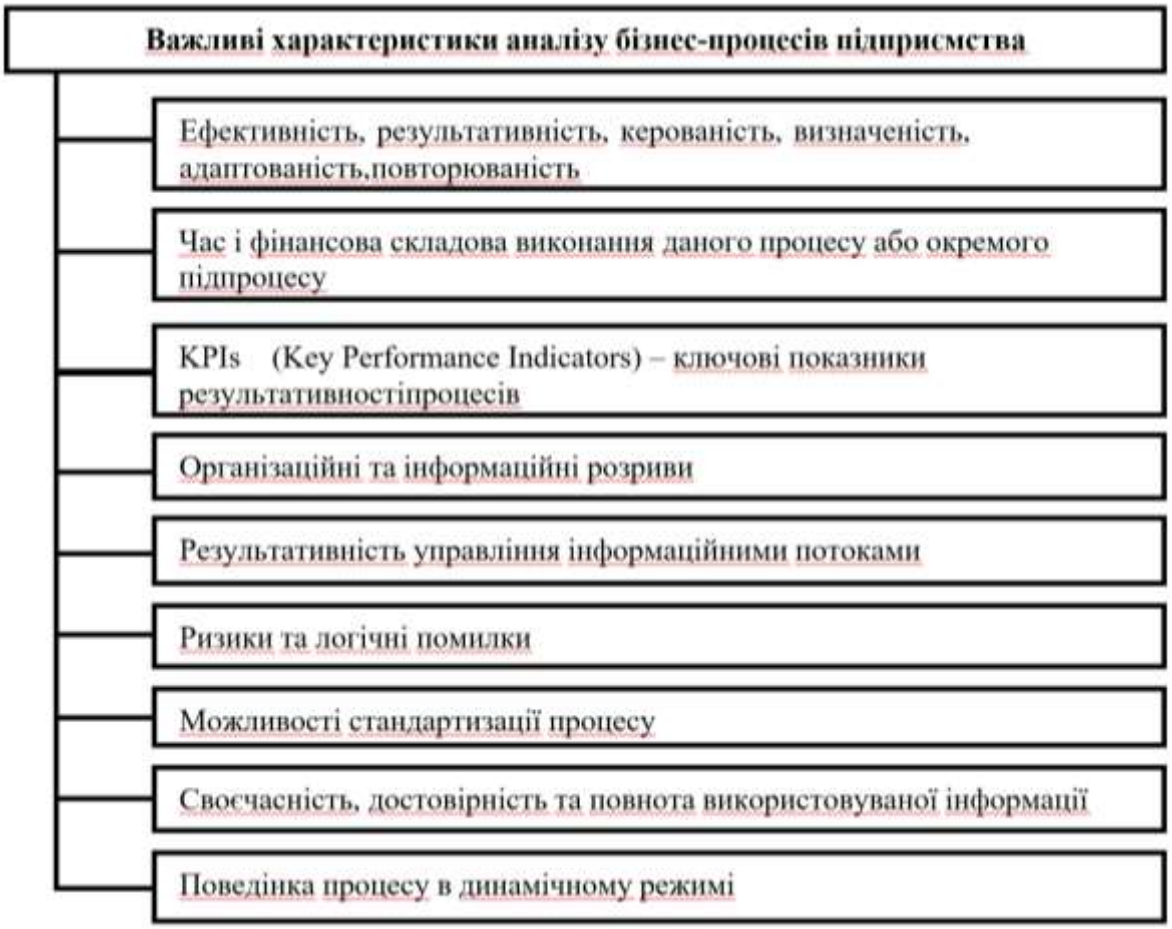

Рисунок 1. Перелік основних важливих характеристик
аналізу бізнес-процесів підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [1].

У практиці підприємств застосовуються різні методи оптимізації бізнес-процесів. Зокрема, платіжна матриця дозволяє обрати найкращий варіант з декількох альтернатив, враховуючи можливі події в майбутньому, дерево рішень допомагає схематично зобразити всі можливі рішення та їхні наслідки, що є особливо корисним у складних ситуаціях. Ще одним методом є прогнозування, що базується на аналізі даних про минулий досвід і припущеннях щодо майбутніх тенденцій [1].

Однак існують і виклики в оптимізації процесів. Серед поширених проблем є консервативний підхід до змін, коли підприємства замість радикальної перебудови процесів обирають часткові покращення, що не завжди приводить до бажаних результатів. Важливим чинником у цьому процесі також є належний підхід до корпоративної культури, який передбачає стимулювання співробітників до підтримки нових процесів і підвищення їхньої лояльності до змін. Брак ресурсів та неефективна мотивація керівників також можуть значно впливати на результативність змін.

Отже, аналіз бізнес-процесів є багатогранним процесом, який включає стандартизацію, оптимізацію та автоматизацію. Успішне вдосконалення процесів вимагає комплексного підходу, що враховує фінансові витрати, обмеження управління та ресурсні можливості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутрова М. О. Управління ефективністю бізнес-процесів підприємства. BS thesis / Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024.
2. Тігарєва В. А., Станкевич І. В. Аналіз існуючих підходів та методів оцінювання бізнес-процесів підприємств та організацій. *Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського*. 2021. № 3 (98), частина 1. С. 113–122.
3. Дегтярьов Т. А. Удосконалення бізнес-процесів промислового підприємства. 2024.
4. Марченко М. О. Методи та інструменти аналізу бізнес-процесів підприємства. 2023.

Олег Івасюк,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ БЮДЖЕТУВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ

В умовах зростаючої економічної нестабільності та конкуренції ефективне управління фінансовими ресурсами підприємств стає критичним для їхнього виживання та успішного розвитку. Однією з найбільших проблем у цьому контексті є недостатній контроль за витратами, що призводить до фінансових втрат і зниження рентабельності. Неефективне бюджетування та відсутність належного контролю за виконанням бюджету можуть зумовити невідповідність між запланованими та фактичними фінансовими показниками. Бізнес-аналіз ефективності управління фінансовими ресурсами дозволяє підвищити конкурентоспроможність підприємства та забезпечити його стійкість на ринку.

У процесі бюджетування підприємства встановлюють фінансові цілі, планують обсяги доходів і витрат, визначають джерела фінансування та розподіл ресурсів. Українські науковці, як-от К. Базилевич та М. Кузьмін наголошують на необхідності вдосконалення бюджетного планування для підвищення ефективності фінансового управління підприємствами [1, с. 56; 2, с. 75]. Вони підкреслюють важливість використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесу бюджетування та контролю витрат, що дозволяє оперативно отримувати дані та аналізувати їх у режимі реального часу. Це сприяє оптимізації витрат, підвищенню точності прогнозів та зниженню ризиків, пов’язаних з невідповідністю між запланованими і фактичними показниками.

Крім того, бюджетування забезпечує зв’язок між різними структурними підрозділами підприємства, що дозволяє координувати їхню діяльність та забезпечувати ефективний розподіл ресурсів. Зокрема, Б. Мельник зазначає,

що «впровадження адаптивних систем бюджетування сприяє покращенню фінансового планування в умовах динамічних ринкових змін, що особливо актуально для українських підприємств в умовах економічної нестабільності» [3, с. 48].

Контроль витрат і аналіз відхилень між фактичними та плановими показниками дозволяє забезпечити фінансову стабільність та своєчасно реагувати на зміни в економічному середовищі. Українські науковці, зокрема І. Бланк та Л. Лебедєва, звертають увагу на те, що «ефективний контроль витрат сприяє зменшенню фінансових втрат і підвищенню рентабельності підприємства» [4, с. 65; 5, с. 38]. Контроль витрат передбачає постійний моніторинг та оцінку ефективності використання ресурсів. Це включає аналіз витрат на виробництво, управління, збут та інші операційні витрати. Аналіз відхилень полягає у порівнянні фактичних фінансових показників з плановими, визначенні причин відхилень і розробці коригувальних заходів. Відхилення можуть бути як негативними (перевищення витрат), так і позитивними (економія ресурсів).

Л. Лебедєва підкреслює важливість використання сучасних методів контролю, таких як управлінський облік та автоматизовані системи обліку витрат, які дозволяють оперативно отримувати інформацію про фінансові показники та виявляти відхилення [5, с. 38]. Це дає можливість підприємствам швидко приймати рішення щодо оптимізації витрат та підвищення ефективності використання ресурсів. Зокрема, контроль витрат дає змогу виявити неефективні процеси та приймати заходи для їх вдосконалення.

Аналіз відхилень також важливий для коригування стратегії підприємства, особливо в умовах економічної невизначеності, коли фінансові показники можуть змінюватися непередбачувано. Наприклад, І. Бланк наголошує на важливості «виявлення структурних причин відхилень, таких як зміни у вартості сировини або енергоресурсів, а також внутрішні чинники, пов’язані з управлінням підприємством» [4, с. 69]. Виявлення таких відхилень дозволяє адаптувати бюджетні показники та вдосконалити планування для досягнення фінансової стабільності.

У контексті підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства основними рекомендаціями є вдосконалення процесів бюджетування, посилення контролю за витратами та впровадження сучасних інформаційних технологій для управління фінансами. Одним із перших кроків до оптимізації є впровадження гнучких систем бюджетування, які дозволяють

підприємству адаптуватися до швидких змін у зовнішньому середовищі. Друга важлива рекомендація полягає в посиленні контролю за витратами. Використання сучасних методів управлінського обліку та автоматизованих систем контролю витрат забезпечує своєчасний моніторинг витрат і дозволяє виявляти відхилення від бюджету. О. Гончарук наголошує на важливості аналізу відхилень для оперативного управління фінансовими ресурсами [2, с. 81]. За допомогою таких систем підприємства можуть не лише виявляти перевищення витрат, але й знаходити можливості для їх оптимізації, що сприяє збереженню рентабельності.

Третьою ключовою рекомендацією є впровадження інформаційних технологій у процес управління фінансовими ресурсами. Використання програмного забезпечення для фінансового планування, контролю та аналізу дозволяє автоматизувати облік і зробити процес управління більш ефективним. Це дає можливість підприємствам отримувати точні дані в реальному часі та швидко приймати рішення на основі аналітики. Також варто впроваджувати системи прогнозування на основі великих даних та штучного інтелекту, що дозволить точніше прогнозувати майбутні фінансові показники та запобігати потенційним кризам.

Важливо зазначити, що для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства важливо впроваджувати комплексний підхід, що включає поєднання гнучкого бюджетування, посиленого контролю за витратами та використання сучасних технологій для управління фінансами. Такий підхід сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства, забезпечить гнучкість у прийнятті рішень і допоможе уникнути непередбачених витрат, що, у свою чергу, забезпечить довгострокову стабільність та розвиток підприємства.

Отже, бізнес-аналіз на основі бюджетування та контролю витрат є дієвим інструментом для оптимізації фінансової діяльності. Використання гнучких систем бюджетування дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності. Посилений контроль за витратами, особливо за допомогою сучасних інформаційних технологій, сприяє збереженню рентабельності, виявленню відхилень та їх оперативній корекції. Впровадження програмного забезпечення для фінансового управління та аналітики дає змогу підприємствам підвищити точність фінансового планування та прогнозування, що знижує ризики і підвищує ефективність використання ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич К. С., Кузьмін М. О. Фінансовий менеджмент: теоретико-методологічні аспекти. К. : Центр учбової літератури, 2020. 528 с.

2. Гончарук О. В. Управлінський облік і контроль : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2021. 320 с.

3. Мельник Б. В. Адаптивне бюджетування в умовах економічної нестабільності. *Економічний часопис*. 2023. № 2. С. 45–50.

4. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент підприємства: проблеми і перспективи розвитку. К. : Альфа-прес, 2022. 400 с.

5. Лебедєва Л. І. Ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства. *Фінанси України*. 2022. № 8. С. 35–41.

Софія Коваль,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Збір податків завжди залежав від технологій, і сучасна цифровізація економіки створює нові виклики та можливості для податкового адміністрування. Протягом століть податкові органи застосовували передові технології для справедливішого збору податків. Сьогодні ключовим завданням є перехід від паперових до електронних документів, оскільки більшість податкових систем досі базуються на обробці фізичних даних.

З початку XXI століття акцент у податковому адмініструванні змістився до електронних записів, що особливо активно впроваджується завдяки зростанню безготівкових платежів. Такі платежі створюють електронний слід, полегшуючи контроль податкових органів і спрощуючи адміністративні процеси. Цифровізація знижує навантаження на податкові органи та платників, оптимізуючи дотримання законодавства, особливо у зв’язку з активним розвитком електронної комерції.

Ключовою умовою економічного розвитку України є стабільне функціонування національної податкової системи. В умовах швидкої цифровізації бізнес-процесів налагодження ефективної взаємодії між бізнесом і державними органами фінансового контролю неможливе без впровадження сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних систем і штучного інтелекту.

Застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє створювати ефективні інформаційні системи, засновані на даних бухгалтерського обліку, звітності платників податків та інформації від органів державного фінансового нагляду. Розвиток і впровадження інформаційних технологій у діяльність фіскальних органів України в останні десятиліття відбувалися за принципом децентралізації, спрямованим на вирішення локальних завдань окремих підрозділів для автоматизації бізнес-процесів.

Проте це призвело до низки проблем, зокрема: розпорошеності та невідповідностей між різними національними фінансовими регуляторами; питань захисту даних про платників податків та їхню діяльність; необхідності оновлення та модернізації інформаційних і телекомунікаційних систем. Модернізацію інформаційних технологій Мінфіну та ДПС України здійснювали у 2018–2020 роках.

Інформаційно-телекомунікаційна система використовується для введення, обробки, зберігання інформації, надання актуальних і достовірних даних, а також забезпечення взаємодії з інформаційними системами ДПС та іншими державними органами відповідно до законодавства України та інформаційних потреб платників податків. ІТС «Податковий блок» включає п’ять сегментів, що підтримують операційну діяльність податкової служби.

Ця система дозволяє виконувати функції контролю та аналізу для управління і моніторингу фінансових операцій, а також забезпечує управління ризиками та контроль за фінансовими операціями. Такі цифрові системи забезпечують віддалений моніторинг, аналіз фінансових даних і ризиків, проведення комп’ютерного аудиту та виявлення порушень у фінансовій сфері.

Взаємодія платників податків з державними органами фінансового контролю, включно з Державною податковою службою України, в електронному середовищі підвищує якість обслуговування та забезпечує дистанційне спілкування. Це дозволяє бізнесу ефективно і своєчасно виконувати податкові зобов’язання, подавати звітність та комунікувати з органами контролю. Електронні сервіси для платників податків доступні на офіційному сайті ДПС України.

Цифрова економіка стимулює податкові органи до заміни традиційних моделей адміністрування на нові підходи, що використовують великі масиви даних і електронні інструменти для підвищення ефективності глобальної співпраці між податковими службамилізації стратегії цифрової трансформації Державна податкова служба України (ДПС України) розробила ряд мобільних сервісів, які відповідають сучасним запитам платників податків. Зокрема, сервіс «InfoTAX» дозволяє платникам отримувати різноманітну інформацію через Telegram і Viber.

Цей сервіс надає можливість отримувати push-повідомлення, реєстраційні та облікові дані, витяги з реєстрів, інформацію про податки та платежі, статус документів, терміни подачі звітності й сплати податків, а також сповіщення про можливу податкову заборгованість.

Про успішне впровадження цього важливого напряму цифровізації податкових розрахунків свідчать дані Державної податкової служби України: зареєстровано понад 470 800 програмних реєстраторів для транзакцій, а також фіскалізовано понад 3,9 млрд документів. Такі інноваційні рішення забезпечують платникам податків доступ до актуальної інформації та додаткових можливостей у сфері оподаткування, що сприяє ефективнішому використанню інформаційних, трудових і фінансових ресурсів.

Цифровізація податкових розрахунків є ключовим кроком до прозорості та ефективності фінансового сектору України, створюючи основу для розвитку нових інновацій у податковій сфері та підвищення якості фінансового контролю.

Фіскальний сектор України перебуває у стані постійного реформування, зумовленого пошуком оптимальної податкової політики та ефективною взаємодією елементів податкової системи. З моменту здобуття незалежності було впроваджено різні механізми для підтримки процесу оподаткування, однак сьогодні, в умовах безпрецедентної війни, система потребує змін. Оскільки основою функціонування фіскального сектору є податкові політики та інструменти їх реалізації, їх необхідно переглядати з урахуванням ризиків, потреб та стратегічних цілей національного розвитку. Податкова політика воєнного часу виступає як комплексний механізм підтримки підприємств, зокрема через оптимізацію податкового навантаження, створення умов для збереження існуючих бізнесів, стимулювання розвитку окремих галузей, розширення бізнес-можливостей та вихід на європейський ринок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Перегляд міжнародний досвід цифровізації в податковій сфері. *Humanities Studies*. URL : http://humstudies.com.ua/article/view/277865/272613 (дата звернення: 14.11.2024).

2. Проць І., Пєтков С., Хмиз М. Впровадження цифрових технологій у податкову сферу: зарубіжний досвід та перспективи для України у боротьбі з тіньовою економікою. URL : https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/2953/1288

3. Сліпко І. В. Діджиталізація процесів оподаткування: зарубіжний досвід та перспективи для України. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50491/1/Сліпко%20Іван%20ВКР%20ФФА.pdf

Вікторія Корнійчук,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління грошовими коштами є однією з ключових умов успішного функціонування підприємства. Для забезпечення стабільності діяльності бізнесу важливо, щоб підприємство мало достатній обсяг грошових ресурсів для фінансування своєї діяльності та покриття зобов'язань.

Бізнес-аналіз дозволяє оцінити потоки грошових коштів, виявити фінансові ризики та сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та завдання бізнес-аналізу в управлінні грошовими коштами [1].

Бізнес-аналіз у сфері управління грошовими коштами допомагає підприємству аналізувати потоки надходжень і витрат, виявляти можливі ризики та недоліки, оптимізувати фінансові ресурси. Його основними завданнями є оцінка фінансових потоків, моніторинг дебіторської та кредиторської заборгованості, а також прогнозування потреб у ліквідності [2].

Завдяки аналізу керівництво може побачити слабкі місця в обліковій системі, що дозволяє вчасно реагувати на можливі фінансові труднощі [3].

ТОВ «Платинум Лаб-13» використовує горизонтальний і вертикальний аналіз для порівняння показників у динаміці. Наприклад, час, потрібний для виявлення розбіжностей у звітності, скоротився з 5 днів у 2018 році до 1 дня у 2023 році, що забезпечило підвищення швидкості реагування на облікові неточності (–80 %). Таке покращення значною мірою стало можливим завдяки впровадженню автоматизованих рішень, які на 100 % підвищили автоматизацію облікових операцій.

Планування і прогнозування руху грошових коштів є критично важливими для забезпечення ліквідності підприємства. Прогнозування грошових потоків дозволяє оцінити майбутні надходження і витрати, що дає змогу завчасно

передбачити можливий дефіцит коштів. Розробка бюджетів та їх регулярний перегляд допомагають зменшити фінансові ризики, покращуючи управління грошовими коштами [4]. Прогнозування грошових потоків є важливим компонентом фінансової стабільності ТОВ «Платинум Лаб-13». Завдяки запровадженню нових методів планування, частка рахунків, оплачених без затримок, збільшилася з 85 % у 2018 році до 96 % у 2023 році. Це зменшило фінансові ризики та сприяло збереженню ліквідності підприємства.

Для руху коштів підприємство має дотримуватись політики управління ліквідністю, що передбачає встановлення мінімальних резервів на рахунках. Ефективне управління ліквідністю дозволяє підтримувати платоспроможність та своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Політика ліквідності також включає оптимізацію витрат і зменшення необхідності у зовнішньому фінансуванні [5].

На основі наданих даних про зміни в облікових процесах ТОВ «Платинум Лаб-13» можна представити таблицю, яка демонструє динаміку основних показників обліку грошових коштів на підприємстві за період 2018–2023 років.

Таблиця 1

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення (2023/2018)	Відносне відхилення (%)
Кількість документованих операцій (шт.)	1200	1350	1500	1700	1800	1950	+750	+62,5
Наявність помилок в обліку (шт.)	8	12	10	6	5	3	–5	–62,5
Час на виявлення розбіжностей (дні)	5	4	3	2	2	1	–4	–80
Кількість затримок у звірках з банком (шт.)	7	6	5	3	4	2	–5	–71,4
Вартість виправлення помилок (тис. грн.)	15	20	18	12	10	8	–7	–46,7
Відсоток автоматизованих операцій (%)	25	30	35	40	45	50	+25	+100
Кількість внутрішніх аудиторських перевірок (шт.)	3	4	4	5	6	7	+4	+133,3
Частка оплачених рахунків без затримок (%)	85	88	90	92	94	96	+11	+12,9
Вартість помилок по банківських операціях (тис. грн.)	5	7	6	4	3	2	–3	–60

Джерело: побудовано автором.

Аналіз таблиці:

1. Кількість документованих операцій зросла на 62,5 %, що свідчить про збільшення обсягу фінансових транзакцій.
2. Наявність помилок зменшилася на 62,5 %, що свідчить про покращення облікових процесів.
3. Час на виявлення розбіжностей скоротився на 80 %, підвищуючи оперативність у вирішенні проблем.
4. Вартість виправлення помилок зменшилася на 46,7 %, завдяки підвищенню якості обліку.
5. Автоматизація облікових процесів зросла на 100 %, що знижує ризик помилок.
6. Частка оплачених рахунків без затримок зросла на 12,9 %, що покращує фінансову стабільність компанії.

Отже, бізнес-аналіз відіграє важливу роль у забефективного управління грошовими коштами на підприємстві. Використання методів фінансового аналізу, прогнозування і автоматизації дозволяє підприємству покращити облік і контроль грошових потоків, підтримувати ліквідність та уникати фінансових ризиків. Застосування політики ліквідності та посилення внутрішнього аудиту забезпечують стабільність фінансових результатів і стійкий розвиток бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петренко А. Сучасні аспекти бізнес-анавлінні фінансовими ресурсами підприємства. Київ : Фінанси України, 2019. 300 с.
2. Іванченко В. Бюджетування та управління фінансовими потоками на підприємстві. Харків : Економіка, 2018. 250 с.
3. Коваленко П. Методологічні засади бізнес-аналізу фінансової діяльності підприємств. Львів : Наука, 2020. 280 с.
4. Сидоренко І. Основи планування грошових потоків на підприємстві. Одеса : Економічний вісник, 2021. 240 с.
5. Захаренко О. Основи політики управління ліквідністю на підприємстві. Черкаси : Бізнес і фінанси, 2021. 300 с.

Карина Короїд,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бізнес-аналіз є відносно новою аналітичною концепцією, формування якої відбувалося на заході під впливом зміни потреб організації в аналітичній інформації та її корисності. Сучасні умови господарювання характеризуються високою динамічністю ринку, стрімким розвитком технологій та підвищеною конкуренцією, що ставить перед підприємствами нові вимоги та виклики. Для забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності підприємства необхідно мати чітке розуміння власного становища на ринку, сильних і слабких сторін, а також тенденцій, що впливають на діяльність у галузі. У цьому контексті бізнес-аналіз набуває важливого значення, адже він дозволяє глибоко дослідити різні аспекти діяльності підприємства та виявити способи для посилення його позицій на ринку.

Методи бізнес-аналізу, як-от SWOT-аналіз, аналіз конкурентів, PESTLE-аналіз, аналіз ланцюга цінності та інші, надають можливість глибоко оцінити як внутрішнє середовище підприємства, так і зовнішні фактори, що впливають на його діяльність. В основі бізнес-аналізу лежить ряд принципів, зокрема систематичність, складність, науковість, регулярність, специфічність, об’єктивність, результативність, спадковість та деякі інші [1, с. 17]. Їхнє використання дозволяє вчасно реагувати на виклики, адаптуватися до змін ринку, приймати стратегічні рішення, спрямовані на підвищення ефективності та досягнення конкурентних переваг.

SWOT-аналіз це аналіз сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз дозволяє підприємству чіткіше зрозуміти свої конкурентні переваги та потенційні ризики. Цей метод допомагає виявити пріоритети для підвищення ефективності бізнес-стратегії.

Аналіз конкурентів це порівняння компанії з основними конкурентами, зокрема, аналіз їхньої стратегії, продуктів, маркетингових підходів, дозволяє виявити сильні й слабкі сторони конкурентів і знайти можливості для зміцнення власної позиції.

PESTEL-аналіз вивчає політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні та правові фактори, що впливають на діяльність підприємства. Цей аналіз дає змогу оцінити зовнішні фактори та адаптувати стратегію компанії відповідно до змін ринку.

Аналіз ланцюга цінності це оцінка кожного етапу створення цінності для споживача допомагає знайти способи оптимізації процесів і підвищення ефективності, що робить компанію більш привабливою для клієнтів і конкурентоспроможною.

Аналіз фінансових показників вивчає фінансовий аналіз (рентабельність, ліквідність, обіговість) та надає розуміння про те, наскільки ефективно компанія використовує свої ресурси та фінансові можливості, дозволяючи швидко реагувати на зміни й ухвалювати стратегічні рішення.

Клієнтський і ринковий аналіз надає глибоке вивчення потреб і поведінки клієнтів, аналіз ринкових трендів допомагають створити унікальні пропозиції, які залучатимуть споживачів і зміцнюватимуть конкурентоспроможність компанії.

Методика «5 сил Портера» надає оцінку впливу конкурентних сил (конкуренція серед існуючих гравців, загроза нових учасників, тиск постачальників, загроза замінників, сила покупців) дозволяє краще зрозуміти галузь та знайти способи для зміцнення позицій на ринку.

Інноваційний аналіз та бенчмаркінг – це аналіз інновацій у галузі та порівняння власної компанії з лідерами ринку допомагають зрозуміти, які інноваційні практики можна впровадити для посилення конкурентоспроможності.

Аналіз життєвого циклу продукту дозволяє зрозуміти, на якій стадії життєвого циклу перебувають продукти компанії та як варто коригувати маркетингові та виробничі стратегії для підвищення їхньої привабливості на ринку.

Отже, використання різних методів бізнес-аналізу допомагає підприємствам глибше розуміти ринкові умови, оцінювати власні конкурентні позиції й швидше реагувати на зміни. Це підвищує адаптивність компанії, допомагає уникати ризиків та впроваджувати інновації для підтримки й посилення конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остервальдер О., Піньє Ів. Побудова бізнес-моделей. Настільна книга стратега і новатора. К. : Альпіна Паблішер Україна, 2020. 288 с.

Анастасія Костенко,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВАЖЛИВІСТЬ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРТНИХ АКТИВІВ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Управлінський облік – це метод обліку, який створює звіти та документи, які допомагають керівництву приймати кращі рішення, пов'язані з ефективністю їхнього бізнесу. Управлінський облік аналізує дані бухгалтерського обліку представлені у змістовний спосіб шляхом розрахунку коефіцієнтів і прогнозування тенденцій. Ця інформація потім аналізується для планування та прийняття рішень. Наприклад, ви можете класифікувати придбання різних товарів за періодами, постачальниками та територіями. Управлінський облік тісно взаємопов'язаний з амортизацією необоротних активів, адже вона є складовою частиною виробничих витрат, що безпосередньо впливає на точність розрахунку собівартості продукції. Точна інформація про собівартість необхідна для встановлення конкурентних цін, аналізу прибутковості продукції та прийняття рішень щодо асортименту.

«Знос необоротних активів» призначено для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) необоротних матеріальних і нематеріальних активів, що підлягають амортизації [1]. До необоротних активів належить нематеріальні та матеріальні активи. Існують види нематеріальних активів: незавершені капітальні інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, нематеріальні активи та інші.

З часом обладнання виходить з ладу, меблі зношуються, комп'ютери переповнені вірусами, офісна техніка деградує. Усі ці цінні бізнес-активи починають втрачати свою вартість і зрештою потребуватимуть заміни. Спочатку на підприємстві відбувається знос необоротних активів, а вже після компанія нараховує амортизацію з метою їх відновлення.

Амортизація необоротних активів – це метод бухгалтерського обліку поступової переоцінки активів, доки вони не досягнуть кінця свого терміну корисного використання або перестануть приносити вартість. Сума амортизації активу за певний період часу є відображенням того, скільки вартості цього активу було використано. Машини та обладнання є дорогими активами для компанії. Замість того, щоб реалізувати повну вартість активу в рік його придбання, компанії можуть використовувати амортизацію для розподілу вартості активу для цілей бухгалтерського обліку протягом періоду років (що дорівнює терміну корисного використання активу). Це дозволяє компанії порівнювати витрати на амортизацію з відповідними доходами за той самий звітний період і списувати вартість активу протягом певного періоду для цілей оподаткування.

Використовуючи амортизацію, компанії можуть перенести вартість активу зі своїх балансів у звіти про прибутки та збитки. Існують такі методи амортизації необоротних активів в Україні: комулятивний, прямолінійний, виробничий, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості. Кожна країна використовує той метод амортизації активів, який їй підходить та який прописаний в їхньому законодавстві, до прикладу:

- У Німеччині в основному використовується прямолінійний метод амортизації – це коли сума амортизації за рік знаходиться діленням вартості, яку шукаємо, на термін використання об’єкта основних засобів.
- У Канаді використовується або прямолінійний метод або метод меж – відповідно до цього способу обладнання розподіляється за певними (спеціалізованими) класами, амортизаційні відрахування розраховуються для всього класу, а не для окремих видів обладнання [5].

В Україні з’явилося нове поняття таке як «малоцінні необоротні матеріальні активи», тобто активи, які мають строк служби більше дванадцяти місяців, але вони не вважаються основними засобами. До малоцінних необоротних активів можна віднести предмети, активи вартість, яких не може перевищувати шести тисяч гривень. Амортизація МНА відрізняється від амортизації основних засобів. Для нарахування амортизації МНА встановлено два методи (п. 27 ПСБО 7):

- 50 % вартості, що амортизується, – у першому місяці використання об’єкта й інші 50% – у місяці вибуття, тобто списання з балансу;
- 100 % вартості, що амортизується, – у першому місяці використання об’єкта [6].

Загалом амортизація необоротних активів допомагає виявити активи, які не приносять достатнього доходу або фізично зношені, що може бути підставою для їх заміни або модернізації. Компанії використовують ті методи амортизації необоротних активів, які використовуються в країні у якій вони функціонують, в основному багато країн користується прямолінійним методом. В Україні також є МНА за допомогою яких, менеджер, або управлінці компанії, може визначити наскільки ефективно використовуються МНА і приймати важливі управлінські рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Знос (амортизація) необоротних активів. URL : http://consultant.parus.ua/dict?doc=.0SHZB1631
2. The Importance of Depreciation for Fixed Assets Explained. URL : https://coastalkapital.com/the-importance-of-depreciation-for-fixed-assets-explained/
3. Чим відрізняється знос від амортизації. URL : https://moyaosvita.com.ua/biznes/chim-vidriznyayetsya-znos-vid amortizaci%D1%97/
4. Depreciation: Definition and Types, With Calculation Examples. URL : https://www.investopedia.com/terms/d/depreciation.asp
5. Рак Р. Застосування міжнародного досвіду у формуванні амортизаційної політики в Україні. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2022. 2 (219): С. 34–41. URL : http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2022/11/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_%E2%84%96219-%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB-34-41.pdf
6. Амортизація необоротних активів: загальні положення. URL : https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB080744

Анастасія Лукіяненко,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному бізнес-середовищі, яке характеризується глобалізацією та цифровими трансформаціями, стратегічне планування набуває критичного значення для ефективного функціонування компаній. Воно забезпечує формування довгострокових орієнтирів розвитку, даючи можливість враховувати як зовнішні, так і внутрішні фактори, а також створювати конкурентні переваги. У цьому процесі бізнес-аналіз виступає важливим інструментом для підтримки стратегічного планування, допомагаючи приймати обґрунтовані управлінські рішення та швидко адаптуватися до змін в економічному та соціальному середовищі.

Бізнес-аналіз охоплює різні методи та підходи для збору, обробки та інтерпретації даних, що лежать в основі розробки стратегії. Одним із головних завдань бізнес-аналізу є оцінка поточного стану організації. Це включає вивчення фінансових показників, ефективності операцій, маркетингових стратегій та організаційної структури. Завдяки інструментам, таким як SWOT-аналіз, компанії можуть визначити свої сильні та слабкі сторони, а також оцінити зовнішні можливості та загрози. Наприклад, якщо підприємство має недостатньо розвинену логістичну інфраструктуру, бізнес-аналіз допомагає оцінити, як інвестиції в цю область можуть знизити витрати і покращити обслуговування клієнтів [1].

Бізнес-аналіз містить у собі різноманітні підходи й методи для збору, обробки та інтерпретації даних, які слугують основою для створення стратегії. Одним з основних завдань бізнес-аналізу є аналіз поточного стану компанії. Це передбачає вивчення її фінансових результатів, ефективності внутрішніх

процесів, маркетингових підходів і структури управління. За допомогою таких інструментів, як SWOT-аналіз, компанії можуть виявити свої сильні й слабкі сторони, а також розглянути можливості та загрози ззовні. Наприклад, якщо підприємство має незначний розвиток логістичної інфраструктури, бізнес-аналіз дозволяє оцінити, як інвестиції в цю сферу можуть допомогти зменшити витрати та покращити якість обслуговування клієнтів [1].

Сучасні технології значно підвищують ефективність і швидкість бізнес-аналізу. Використання систем бізнес-інтелекту (BI) дозволяє обробляти великі обсяги даних з різноманітних джерел, таких як внутрішні бази даних, соціальні мережі, ринкові дослідження тощо. Ці системи дають можливість підприємствам отримувати аналітичні звіти в реальному часі, що є критично важливим для стратегічного планування в умовах постійних змін. Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання дозволяє прогнозувати ринкові тенденції та попит на продукцію, що дає компаніям можливість оперативно коригувати свої стратегії [1].

Фінансовий бізнес-аналіз є важливим інструментом для ухвалення стратегічних рішень у сфері інвестицій та управління ризиками. Він включає оцінку ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства, що дає змогу ідентифікувати можливі загрози і знаходити шляхи їх усунення. Наприклад, аналіз витратної структури може допомогти виявити непотрібні витрати, що потребують оптимізації, що зі свого боку дозволяє знизити операційні витрати та покращити фінансову стабільність компанії [2].

Один із важливих аспектів бізнес-аналітики полягає в її здатності інтегрувати екологічні, соціальні й управлінські показники в стратегічне планування. В умовах сучасного світу сталий розвиток стає важливим пріоритетом для багатьох компаній, і бізнес-аналітика допомагає оцінити ефективність впровадження таких ініціатив. Наприклад, впровадження екологічно чистих технологій не лише сприяє зниженню витрат на енергоспоживання, але й поліпшує репутацію компанії серед її клієнтів і партнерів [2].

Бізнес-аналіз також допомагає створювати ефективну організаційну структуру компанії. Аналізуючи внутрішні бізнес-процеси, можна виявити проблеми в управлінні, розподілі ресурсів або взаємодії між підрозділами. Наприклад, оцінка продуктивності співробітників може вказати на відділи, які потребують додаткових ресурсів або оптимізації робочих процесів [3].

У сучасних умовах конкуренції бізнес-аналітика є ключовим інструментом для досягнення конкурентних переваг. Вона допомагає виявити унікальні

характеристики товарів і послуг, що відрізняють їх від конкурентних пропозицій, а також сприяє зменшенню витрат або поліпшенню якості. Наприклад, аналіз даних про споживчі звички дозволяє створювати персоналізовані пропозиції, що підвищують клієнтську лояльність і збільшують обсяг продажів. [3].

Отже, значення бізнес-аналізу у стратегічному плануванні підприємства важко переоцінити. Він є основою для створення ефективних стратегій, даючи змогу швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, знижувати ризики та максимально використовувати наявні можливості. Успішне застосування бізнес-аналітики гарантує підприємствам стабільність і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі, що є критично важливим для їхнього розвитку в умовах сучасного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніловська Г. Я., Лебединський Д. М. Інструменти бізнес-аналізу діяльності підприємств. *Академічні візії.* 2024. № 33. URL : https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1287 (дата звернення: 16.11.2024).

2. Прокіпчук Л. Розроблення стратегії розвитку підприємства на засадах її компатибільності зі системами бізнес-аналітики в умовах зовнішньоекономічної діяльності: проблеми та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство.* 2024. № 65. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-15 (дата звернення: 16.11.2024).

3. Пілевич Д. Ризик-менеджмент як інструмент бізнес-аналітики в управлінні підприємством. *Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології*. 2023. С. 151–153. URL : https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59710/1/%d0%9f%d1%96%d0%bb%d0%b5%d0%b2%d0%b8%d1%87%20%d0%94..pdf (дата звернення: 16.11.2024).

Дмитро Марисич,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Д. С. Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ

Перші великі консалтингові компанії почали працювати в Україні в період з 2005 по 2010 рік. За цей час ринок консалтингу зазнав значних змін і трансформацій, але досі не здобув повної довіри серед представників бізнесу

Однією з ключових проблем цього сектора є чіткі вимоги для входження в професію. У теорії будь-яка людина може називати себе консультантом і пропонувати консалтингові послуги. Це триває, коли на ринку з'являється значна кількість консультантів, які не мають відповідного досвіду та не здатні надавати послуги належної якості.

Консалтинг в Україні активно розвивається, віддзеркалюючи потреби сучасної економіки та процеси глобалізації. Давайте детально проаналізуємо стан ринку консалтингових послуг. Загалом консалтинг – це комплексний підхід до надання практичних порад та допомоги організаціям, спрямований на вирішення їхніх управлінських проблем. Професіонали у цій галузі вважають, що консультування - це високоспеціалізована послуга, яка надається кваліфікованими фахівцями на контрактній основі.

Крім того, багато консалтингових компаній працюють у форматі «продажу документів». Такий підхід здійснюється в аналізі бізнесу, створенні інструкцій і регламентів, які передаються клієнту, після чого проект завершений. Протест у таких випадках компанії-клієнти часто не можуть об'єктивно оцінити ефективність цих документів через низку різних компаній (рис. 1).

Рисунок 1. Бізнес-аналіз консалтингових послуг
Джерело: побудовано на основі даних [1].

Асортимент консалтингових послуг на українському ринку досить різноманітний і охоплює такі напрями, як IT, фінанси, право, маркетинг, оцінка, управління та виробництво. Статистичні дані підтверджують, що розвиток консалтингового сегмента українського ринку послуг відповідає загальносвітовим трендам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мазур Н., Ніколашин, А. Ринок консалтингових послуг України та світу в умовах змін. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-15
2. Податковий кодекс України : Закон України від 30.03.2020 № 540-IX, чинний. URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/T200540?an=1
3. KPMG в Україні. URL : https://home.kpmg/ua/uk/home.html

Марина Матвійчук,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО: СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність аналізу витрат на виробництво та розробки стратегій для зниження собівартості продукції в умовах війни є вкрай важливою для українських підприємств. Економічна нестабільність, перебої в постачанні ресурсів, зростання вартості сировини та енергії, а також інфляційні процеси вимагають від бізнесу оптимізації виробничих витрат. Ефективний аналіз витрат дозволяє виявити ключові напрямки для зниження собівартості, що є вирішальним для збереження конкурентоспроможності, підтримки фінансової стійкості підприємств та забезпечення економічного відновлення країни в умовах війни.

Проблематика аналізу витрат на виробництво в умовах війни потребує особливої уваги через нестабільність економічної ситуації, порушення ланцюгів постачання та дефіцит ресурсів. Підприємства стикаються з необхідністю не лише адаптувати свої стратегії управління витратами, але й шукати нові шляхи зниження собівартості продукції, зокрема за рахунок оптимізації виробничих процесів та зменшення залежності від імпортних матеріалів. Ступінь розробки аналізу витрат на виробництво та стратегій для зниження собівартості продукції в умовах війни науковцями залишається обмеженим, але дослідження С. А. Вітер, Т. В. Винятинська, О. І. Колєснік, Д. В. Максименко, Т. П. Назаренко, І. Б. Франчук, Т. М. Перевузник зосереджені на адаптації управлінських підходів і впровадженні антикризових заходів для підтримки ефективності виробництва в умовах економічної нестабільності.

Проаналізуємо визначення науковців щодо поняття витрат на виробництво, аби уточнити сутність цього економічного показника, що охоплює сукупність всіх ресурсів, використаних для створення продукції чи надання послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «витрат на виробництво»

Науковці	Поняття
Винятинська Т. В., Колєснік О. І.	Витрати на виробництво – це сукупність витрат ресурсів, які використовуються для створення товарів або послуг, включаючи матеріали, оплату праці, енергоносії та амортизацію основних засобів [1, с. 135]
Кулакова С., Ткаченко А., Разно М.	Витрати на виробництво – це економічний показник, що відображає кількісну оцінку вартості використаних факторів виробництва з метою випуску продукції [2, с. 40]
Максименко Д. В., Перевузник Т. М.	Витрати на виробництво – це всі фінансові затрати підприємства, необхідні для організації виробничого процесу, від початкових ресурсів до готового продукту [3, с. 204]
Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А.	Витрати на виробництво – це сукупність грошових та матеріальних витрат, спрямованих на забезпечення функціонування виробничих процесів для досягнення кінцевої мети – випуску продукції або надання послуг [4, с. 83]

Джерело: складено на основі літератури [1, 2, 3, 4].

Отже, проаналізувавши визначення науковців, вважаємо, що сутність витрат на виробництво полягає в тому, що вони відображають сукупність ресурсів, які підприємство витрачає на виготовлення продукції або надання послуг. До витрат на виробництво включають матеріальні ресурси, оплату праці, енергоносії, амортизацію основних засобів та інші необхідні фактори, що забезпечують виробничий процес. Витрати на виробництво є ключовим елементом формування собівартості продукції та безпосередньо впливають на економічні результати діяльності підприємства, зокрема на рівень прибутку та конкурентоспроможність.

Аналіз витрат на виробництво є важливим інструментом для оцінки ефективності підприємства, оскільки він дозволяє детально вивчити структуру витрат, виявити основні джерела їх виникнення та виявити можливості для оптимізації. У процесі аналізу розглядаються різні види витрат, такі як постійні, змінні, прямі та непрямі, що сприяє кращому розумінню їх впливу на загальну собівартість продукції. Застосування різноманітних методів, таких як порівняльний, нормативний та факторний аналіз, дозволяє виявити тенденції, оцінити ефективність використання ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення [3, с. 207]. В умовах нестабільної економічної ситуації, зокрема під час війни, аналіз витрат стає ще більш актуальним, оскільки підприємства повинні адаптувати свої стратегії для зниження витрат та забезпечення конкурентоспроможності.

Війна в Україні внесла значні корективи в економіку країни, зокрема, суттєво вплинула на собівартість продукції. Підприємствам доводиться шукати нові шляхи оптимізації витрат, щоб залишатися конкурентоспроможними [5, с. 165]. Розглянемо деякі стратегії, які можуть допомогти знизити собівартість продукції в цих складних умовах:

1) оптимізація виробничих процесів через впровадження Lean-технологій, які фокусуються на зменшенні втрат та підвищенні ефективності виробництва, може суттєво знизити витрати, через аналіз всіх етапів виробництва та усунення неефективних процесів;

2) взаємодія з іншими підприємствами для спільного використання ресурсів або аутсорсинг певних виробничих процесів можуть допомогти зменшити витрати на інфраструктуру та персонал;

3) зменшення витрат на сировину через пошук нових постачальників або альтернативних матеріалів, що може допомогти знизити витрати на сировину, крім того, впровадити технологій, що дозволяють повторне використання відходів, що допоможе зменшити потребу в нових матеріалах;

4) впровадження сучасних технологій автоматизації та цифровізації, що може призвести до зниження витрат на працю та підвищення продуктивності;

5) оптимізація рівня запасів та використання методів управління запасами, таких як Just-in-Time, можуть допомогти зменшити витрати на зберігання та утримання товарів;

6) пошук нових ринків збуту або адаптація продукції до потреб споживачів під час війни допоможе збільшити обсяги продажів та знизити собівартість завдяки економії на масштабах.

Впровадження запропонованих стратегій може допомогти українським підприємствам адаптуватися до складних умов війни та зберегти фінансову стійкість.

Отже, аналіз витрат на виробництво та стратегій для зниження собівартості продукції є критично важливими для забезпечення фінансової стійкості підприємств, особливо в умовах війни в Україні, коли економічна ситуація залишається складною та непередбачуваною. Ефективний підхід до управління витратами дозволяє не лише зменшити собівартість, але й підвищити конкурентоспроможність, сприяючи виживанню та розвитку бізнесу. Впровадження сучасних технологій, оптимізація виробничих процесів, стратегічний підбір постачальників та адаптація до ринкових умов є ключовими чинниками, які можуть забезпечити підприємствам успішне функціонування в умовах кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винятинська Т. В., Колєснік О. І. Аналіз складу інтенсивності динаміки витрат виробництва підприємств України. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2019. № 4 (66). С. 134–143.

2. Кулакова С., Ткаченко А., Разно М. Сучасні аспекти управління витратами українських підприємств. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку.* 2023. № 1 (8). С. 40–48.

3. Максименко Д. В., Перевузник Т. М. Аналіз витрат підприємства на виробництво продукції. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* 2017. Випуск 23 (18). С. 204–209.

4. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 83–89.

5. Рибалко О., Павлова, І. Реінжиніринг бізнес-процесів в обліку та калькулюванні собівартості продукції. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський*. 2023. С. 165–167.

Юрій Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики;
Оксана Мискіна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри адміністрування податків;
Богдана Ільєнко,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗНОСОМ ТА АМОРТИЗАЦІЄЮ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Актуальність проблематики обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів зумовлена важливістю правильного та своєчасного відображення вартості таких активів у фінансовій звітності підприємств. Необоротні активи є значною складовою капіталу підприємств, тому питання їх зносу та амортизації безпосередньо впливають на фінансові результати та ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Правильна організація обліку амортизації дозволяє підприємствам більш точно планувати свої витрати, що сприяє ефективному управлінню ресурсами, зменшенню податкового навантаження та оптимізації інвестиційної діяльності. Крім того, сучасні виклики глобалізації, цифровізації та розвитку міжнародних стандартів бухгалтерського обліку вимагають вдосконалення методів амортизаційної політики та її обліку.

Не менш важливе значення має дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів у галузевому розрізі. Адже кожна галузь має свої особливості. У межах даної наукової праці зосередимо увагу на хлібопекарній галузі.

«Хлібопекарська галузь грає значну соціальну і стратегічну роль у житті суспільства. У сумарному обсязі продукції всієї харчової промисловості України вона займає одне із провідних місць, а частка хлібопродуктів у раціоні

населення України складає 15 %, що підтверджує їхній статус як основного продукту харчування. «Хлібний» ринок України на 99,9 % представлений продукцією вітчизняного виробництва [1]».

Основними особливостями хлібопекарської галузі на українському ринку сьогодення є: значна конкурентна боротьба між міні-пекарнями та великими підприємствами та різні умови їх функціонування; використання потужностей хлібозаводів на 30–40 % через значне і тривале скорочення обсягів виробництва; високий рівень зношеності необоротних активів; мінімальне оновлення технологічного обладнання хлібозаводів.

Кожна із наведених галузевих особливостей здійснює суттєвий вплив на обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості хлібопекарської галузі на українському ринку сьогодення та їх вплив на обліково-аналітичне забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів

№	Особливості хлібопекарської галузі на українському ринку сьогодення	Вплив на обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів
1.	Значна конкурентна боротьба між міні-пекарнями та великими підприємствами та різні умови їх функціонування	Різні обсяги необоротних активів у міні-пекарень та великих підприємств вимагають ефективного обліково-аналітичного забезпечення управління їх зносом та амортизацією як невід'ємної частини конкурентної боротьби
2.	Використання потужностей хлібозаводів на 30-40% через значне і тривале скорочення обсягів виробництва	Обмежене використання виробничих потужностей (серед яких і необоротні активи) вимагає особливої уваги до обліково-аналітичного забезпечення вибору методу нарахування амортизації
3.	Високий рівень зношеності необоротних активів	Вимагає контролю за станом зношеності та функціональної придатності необоротних активів, що досягається через обліково-аналітичне забезпечення управління їх зносом і амортизацією
4.	Мінімальне оновлення технологічного обладнання хлібозаводів	Вимагає формування обліково-аналітичного забезпечення управління амортизаційними відрахуваннями для джерелом для оновлення необоротних активів

Джерело: складено авторами.

Охарактеризувавши особливості хлібопекарської галузі та їх вплив на обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів, зазначимо і про існуючи проблеми (табл. 2).

Таблиця 2

Основні проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів

Проблема	Характеристика проблеми
Вибір методу амортизації	Вибір неправильного методу амортизації (лінійний, прискорений, виробничий тощо) може призвести до викривлення фінансових показників підприємства. Підприємства можуть недооцінювати або переоцінювати знос активів, що впливає на їхню прибутковість і фінансову стабільність
Зміна вартості активів	Часто виникають проблеми при коригуванні залишкової вартості необоротних активів у випадку їхнього знецінення або модернізації. Недооцінка або переоцінка вартості може вплинути на розмір амортизації
Недосконала законодавча база	Часті зміни в законодавстві або відсутність чітких інструкцій щодо методів амортизації ускладнюють облік. Зокрема, можуть виникати складнощі з трактуванням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку або податкових вимог
Невідповідність амортизаційної політики підприємства фактичним умовам експлуатації активів	Якщо обраний метод амортизації не враховує реальне використання активу або його фізичний стан, це може призвести до неправильної оцінки вартості активу та фінансових результатів
Проблеми з автоматизацією обліку	Використання програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку може бути не завжди адаптоване до складних або специфічних умов обліку амортизації. Це може створювати неточності або помилки в розрахунках амортизаційних витрат
Оцінка залишкової вартості активу	Залишкова вартість не завжди коректно враховується, оскільки вона може залежати від суб'єктивних оцінок або неправильного аналізу строків корисного використання активу
Амортизація в умовах інфляції	Високий рівень інфляції може ускладнювати облік амортизації, оскільки вартість активів, з часом знецінюється, що не завжди адекватно відображається у фінансових звітах

Джерело: складено авторами.

Узагальнюючи зазначимо, що хлібопекарна галузь України має суттєвий галузевий вплив на обліково-аналітичне забезпечення управління зносом та амортизацією необоротних активів, що потребує детальної уваги науковців у контексті формування ефективної амортизаційної політики як на рівні держави, та і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаренко В. Вся правда про хліб. *Агро Перспектива.* 2007. № 6, 7. С. 24–27.

Анастасія Небесенко,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

ІНСТРУМЕНТИ Й МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ: ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі економічного розвитку бізнес-аналіз став ключем до забезпечення ефективної роботи підприємств в мінливих ринкових умовах. Сьогодні компаніям доводиться пристосовуватися до швидких змін, викликаних конкуренцією, технологічними інноваціями та процесами глобалізації. Відсутність стратегічного підходу до аналізу та управління ресурсами може призвести до фінансових втрат, зниження ефективності процесів та втрати можливостей.

Бізнес-аналіз – відносно нова область аналітичної роботи. В даний час організації стають все більш актуальними, оскільки особи, які приймають рішення на всіх рівнях і в усіх відділах, розуміють, що їм необхідний доступ до актуальної і повної інформації, щоб допомогти їм приймати правильні стратегічні рішення, забезпечуючи довгостроковий успіх своєї компанії.

Бізнес-аналітика (BI) – це професійна система управління аналітикою, яка зазвичай витягує бізнес-інформацію з різних аспектів з основних джерел та використовує спеціалізовані технології, методи та інструменти [1].

Існують різні типи інструментів бізнес-аналітики, кожен зі своїм власним додатком. Нижче наведена таблиця 1, що описує основні інструменти та їх використання в бізнес-аналізі.

Таблиця 1

Основні інструменти та методи бізнес-аналізу

Метод / Інструмент	**Опис**	**Сфера застосування**
SWOT-аналіз	Виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз	Стратегічне планування, маркетинг
PESTEL-аналіз	Оцінка зовнішнього середовища за політичними, економічними, соціальними, технологічними, екологічними та правовими аспектами	Маркетинг, стратегічне управління
ABC-аналіз	Ранжування ресурсів або продуктів за важливістю для ефективного управління запасами	Логістика, управління запасами
Діаграма Парето	Виділення ключових проблем або факторів, що мають основний вплив	Контроль якості, операційний менеджмент
Методика «5 Whys»	Визначення основної причини проблеми шляхом послідовного запитання "чому?"	Операційний менеджмент, управління якістю

Джерело: побудоване автором за даними [2].

Практичне застосування цих інструментів в різних сферах корпоративної діяльності демонструє їх ефективність при вирішенні конкретних завдань. Наприклад, у фінансовій діяльності SWOT-аналіз може бути використаний для визначення плюсів і мінусів фінансового стану компанії та оптимізації управління витратами й ліквідністю. Діаграми Парето дозволяють визначити основні джерела витрат і сприяти підвищенню прибутковості вашої компанії. У сфері маркетингу використовується аналіз PESTEL для вивчення зовнішніх факторів, що впливають на тенденції ринку, а також попиту і можливостей для розширення ринку. SWOT-аналіз у даній галузі дозволяє визначити конкурентні переваги та недоліки вашої маркетингової стратегії. Використання ABC-аналізу в операційній діяльності сприяє ранжуванню товарів у порядку важливості, що допомагає оптимізувати управління запасами, а технологія «5 Whys» визначає основні причини операційних збоїв в стратегічному управлінні, аналіз PESTEL забезпечує оцінку навколишнього середовища і допомагає адаптувати стратегію компанії до змін. у політичному, економічному та технологічному середовищі [3].

Щоб зрозуміти, за яких умов їх бажано використовувати, необхідно враховувати переваги та обмеження кожного із засобів. Тож SWOT-аналіз – це простий у використанні та ефективний для стратегічного аналізу, але він не завжди враховує вплив зовнішніх факторів. PESTEL-аналіз виявляє важливі зовнішні фактори, що впливають на ваш бізнес, але вимагає оновлення ваших даних та аналізу великої кількості інформації. Аналіз ABC оптимізує управління запасами за рахунок зниження витрат, але може бути менш ефективним при управлінні швидкозмінними продуктами. Діаграми Парето допомагають краще визначити основні причини проблем та підвищити ефективність, але вони не завжди підходять для складних і багатофакторних завдань. Метод «5 Whys» – це простий спосіб знайти першопричину, але він обмежений у випадках, коли проблема має складний характер й має більше однієї причини.

Отже, бізнес-аналіз є важливим інструментом для ефективного управління в динамічній неділю. Їх інструменти дозволяють приймати обґрунтовані рішення, знижувати ризики та сприяти поліпшенню операційних показників і фінансового становища. Компаніям рекомендується розробити стандартизований підхід до використання основних інструментів бізнес-аналізу в залежності від деталей їх діяльності.

Наприклад, якщо ви є компанією з великою кількістю запасів, рекомендується регулярно проводити аналіз ABC для управління запасами. Відділ маркетингу повинен проводити регулярні аналізи SWOT і PESTEL для оцінки конкурентного середовища і виявлення потенційних загроз. Такий підхід підвищує адаптованість компанії до змін ринку, допомагає оптимізувати витрати та зберегти конкурентну перевагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Л. О. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2020. 390 с.

2. Шевчук В. О. Методологія стратегічного аналізу: основи та інструментарій : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2019. 245 с.

3. Панкратова Н. Д., Григорук П. М. Економічний аналіз та прогнозування діяльності підприємства. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 352 с.

Надія Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики;
Дмитро Яцев,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ПРОФЕСІЇ МАРКЕТОЛОГА В УМОВАХ ВІЙНИ

Маркетинг як сфера діяльності є невіддільною частиною сучасного бізнесу. Однак в умовах війни маркетинг пізнає суттєві зміни, що пов'язані з кризовими умовами, нестабільністю ринку, зниженням купівельної спроможності населення та потребою кому адаптувати цю систему до нової реальності. Розглянемо ключові аспекти, що впливають на професію маркетолога в умовах війни, та їх вплив на ефективність роботи.

Маркетинг – це не просто функція підприємства, а його стратегічна філософія, яка спрямована на задоволення потреб споживачів і створення конкурентних переваг. В умовах сучасної економіки, яка характеризується нестабільністю, глобалізацією та технологічними змінами, професія маркетолога стає дедалі багатограннішою. Сьогодні маркетологам потрібно орієнтуватися не лише на класичні моделі, а й на інноваційні підходи до роботи зі споживачами (рис. 1).

Зростання кількості брендів та прискорення циклу появи нових продуктів вимагають від маркетологів шукати інноваційні шляхи задоволення потреб клієнтів. Для забезпечення цього не тільки глибокі знання про ринок, але й креативність у впровадженні нових ідей. Інтернет-маркетинг стає одним із провідних інструментів, що дозволяє ефективно просувати товари та послуги.

Сучасний споживач стає дедалі обізнаним, перебірливим і менш сприйнятливим до традиційних маркетингових комунікацій. Завдання маркетолога відбувається у створенні не тільки нових товарів, а й емоційної цінності для клієнтів, що сприяє лояльності довготривалої взаємодії.

Використання інструментів цифрового маркетингу дозволяє зменшити витрати та збільшити ефективність взаємодії зі споживачами. За допомогою точного таргетингу та постклік-аналізу маркетологи можуть краще розуміти потреби аудиторії та створювати персоналізовані пропозиції.

Рисунок 1. Маркетингова стратегія в умовах війни

Через військовий стан в Україні та високий рівень конкуренції традиційні методи маркетингових комунікацій стають менш ефективними. Професіонали змушені адаптуватися до VUCA-світу, який характеризується мінливістю, невизначеністю, складністю та неоднозначністю.

Хаотичне використання маркетингових інструментів, асоціація маркетингу лише з рекламою, а також показують стратегічний підхід є перешкодами до успішного розвитку підприємств. Маркетологи мають працювати над створенням комплексних і гнучких стратегій.

Ера інформатизації привела до того, що споживач став більш вибагливим. Його увагу можна привернути лише за допомогою інновацій та створення унікальної цінності.

Професія маркетолога вимагає комплексного підходу до реалізації бізнес-цілей через створення клієнтоорієнтованих стратегій. Важливо розвивати навички, що викликають виклики сучасного світу, та інтегрувати інновації в усі процеси маркетингової діяльності. Тільки такий підхід дозволяє бізнесу залишатися конкурентоспроможним в умовах стрімких змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання когнітивного моделювання в професії маркетолога / Параниця Н. В., Паянок Т. М., Савченко А. М., Кравчук А. О. *Наукові перспективи.* 2024. № 10 (52). С. 669–679. DOI : https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-10(52)-669-679

2. Клімова І. О., Архипова Т. В., Тарасов І. Ю. Маркетинг та брендинг регіонів. *Наукові перспективи.* 2023. № 5 (35). С. 444–452. DOI : https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-386-401

3. Гордей О. Д., Пацай Б. Д. Використання моделювання в процесі навчання при формуванні необхідних компетентностей. *Економічний аналіз.* 2022. № 2 [Сл], т. 32. С. 62–72. Травень. ISSN 2219-4649. DOI 10.35774/econa2022.02.062

4. Як робили брендинг наймістичнішого джину в Україні. URL : https://skvot.io/uk/blog/marketing

Анастасія Патрикей,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Актуальність дослідження впливу сучасних інформаційних технологій на ефективність управління підприємством обумовлена стрімким розвитком цифрової економіки та глобальними змінами в бізнес-середовищі. Інформаційні технології стають невід'ємною частиною управлінських процесів, оскільки вони сприяють оптимізації операцій, покращенню комунікацій, швидкості прийняття рішень та забезпечують доступ до аналітичних даних у реальному часі. Впровадження таких технологій дозволяє підприємствам адаптуватися до змін, підвищувати продуктивність, знижувати витрати та покращувати конкурентоспроможність. Тому дослідження впливу інформаційних технологій на управління підприємством є надзвичайно важливим для розвитку сучасних бізнес-моделей та ефективної адаптації до цифрової трансформації.

Проблематикою впливу сучасних інформаційних технологій на ефективність управління підприємством займалися наступні науковці: В. В. Боковець, І. В. Запісоцький, О. О. Мороз, А. С. Краєвська, Г. М. Пурій, Ю. С. Семененко, В. Я. Тарнавський, О. А. Шульга та інші. В літературі недостатньо розкрито проблему впливу сучасних інформаційних технологій на ефективність управління підприємством в умовах війни, що потребує додаткових досліджень для оцінки специфічних викликів і можливостей у цей складний період.

Проаналізуємо визначення управління підприємством, щоб краще зрозуміти сутність впливу сучасних інформаційних технологій на ефективність цього процесу в умовах цифрової трансформації.

На думку В. В. Боковець, О. О. Мороз, А. С. Краєвська, управління підприємством – це процес планування, організації, мотивації та контролю

ресурсів (людських, фінансових, матеріальних) з метою досягнення стратегічних цілей та забезпечення ефективного функціонування організації [1, с. 97].

Автори І. В. Запісоцький, В. Я. Тарнавський, Д. В. Крокіс, М. З. Ільчишин, Н. А. Матвієвський, Р. В. Карпляк визначають управління підприємством, що це система дій, яка включає в себе координацію діяльності всіх підрозділів та ресурсів для забезпечення оптимального використання потенціалу компанії та максимізації прибутковості [2].

Науковець Г. М. Пурій трактує управління підприємством як сукупність управлінських функцій, що охоплюють прийняття рішень, стратегічне планування, управління персоналом та аналіз ефективності, спрямованих на адаптацію до змін у зовнішньому середовищі та досягнення конкурентних переваг [3].

Проаналізувавши літературу, вважаємо, що сутність управління підприємством полягає в організації та координації діяльності для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства. Управління підприємством включає процеси планування, прийняття рішень, мотивації, контролю та регулювання всіх ресурсів — людських, матеріальних, фінансових та інформаційних. Управління охоплює різні рівні діяльності, від оперативного управління до стратегічного планування, з метою забезпечення ефективної роботи підприємства та його адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Ефективне управління дозволяє досягти оптимального використання ресурсів, підвищити продуктивність та підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

Інформаційні технології відіграють ключову роль в підвищенні ефективності управління підприємством, оскільки вони забезпечують швидкий доступ до інформації, автоматизують рутинні процеси та покращують комунікацію між різними підрозділами. Завдяки використанню сучасних ІТ-рішень, таких як системи управління ресурсами, бізнес-аналітики та хмарних технологій, підприємства отримують можливість оперативно реагувати на зміни ринку, оптимізувати процеси виробництва та знижувати витрати. Інформаційні технології також сприяють прийняттю обґрунтованих управлінських рішень на основі аналізу великих обсягів даних, що дозволяє ефективніше управляти ресурсами та покращувати загальну продуктивність підприємства [4, с. 8].

Вплив сучасних інформаційних технологій на ефективність управління підприємством є багатовимірним і включає кілька ключових аспектів, які суттєво покращують управлінські процеси, а саме:

– сучасні інформаційні технології дозволяють автоматизувати рутинні операції, що значно зменшує потребу у використанні людських ресурсів для

виконання завдань, які не потребують творчого підходу – це стосується таких процесів, як обробка даних, управління запасами, планування ресурсів і навіть взаємодія з клієнтами;

– інформаційні технології сприяють підвищенню якості управлінських рішень за допомогою використання аналітичних інструментів, таких як системи бізнес-аналітики, які збирають та аналізують великі обсяги даних у реальному часі, що дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення на основі точних даних про фінансові показники, виробничі процеси, ринкові тенденції та потреби клієнтів [5, с. 62];

– інформаційні технології значно покращують внутрішні та зовнішні комунікації підприємства через використання хмарних платформ, корпоративних месенджерів та відеоконференцій дозволяє працівникам спілкуватися в режимі реального часу, незалежно від їхнього фізичного розташування;

– інформаційні технології надають підприємствам можливість швидше адаптуватися до змін на ринку, що є особливим смаком в умовах глобальної конкуренції. Використовуючи цифрові інструменти, такі як електронна комерція, онлайн-реклама та аналітика поведінки споживачів, клієнтам підприємств залучати нових клієнтів та розширювати ринки збуту [5, с. 63].

Так, впровадження сучасних інформаційних технологій є ключовим фактором для підвищення ефективності управління підприємством. Вони забезпечують автоматизацію процесів, підвищують якість рішень, покращують комунікації та оптимізують використання ресурсів.

Отже, вплив сучасних інформаційних технологій на ефективність управління підприємством є суттєвим та багатогранним, оскільки вони дозволяють автоматизувати процеси, покращувати прийняття рішень, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати продуктивність. Завдяки інформаційним технологіям підприємства можуть швидше адаптуватися до змін ринкового середовища, поліпшувати внутрішню комунікацію та забезпечувати безпеку даних. Впровадження таких технологій сприяє зниженню витрат та підвищенню конкурентоспроможності, що робить їх ключовим інструментом для успішного управління в умовах цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боковець В. В., Мороз О. О., Краєвська А. С. Оцінка ефективності управління підприємствами в конкурентному середовищі. *Innovation and Sustainability.* 2023. № 2. С. 97–109.

2. Застосування інформаційних технологій в управлінні підприємством / Запісоцький І. В., Тарнавський В. Я., Крокіс Д. В., Ільчишин М. З., Матвієвський Н. А., Карпляк Р. В.*«Інтернаука :* міжнародний науковий журнал. Серія: «Економічні науки». 2023. № 12. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9305 (дата звернення: 17.10.2024).

3. Пурій Г. М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/ UJRN/efek_2019_6_45 (дата звернення: 17.10.2024).

4. Семененко Ю. С., Буяк Л. М., Пришляк, К. М. Вплив інформаційних технологій самоменеджменту на ефективність діяльності компанії. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 83 (4). С. 7–16.

5. Шульга О. А. Сучасні підходи до розроблення й упровадження інформаційних систем управління підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 18. С. 62–66.

Таїсія Правдзіва,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Стратегічний аналіз – це систематичний процес дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища організації з метою визначення її сильних і слабких сторін, можливостей та загроз. Він є основою для розробки ефективної стратегії, яка дозволить організації досягти своїх цілей та забезпечити довготривалий успіх. Сутність стратегічного аналізу полягає у глибокому розумінні поточного стану організації, ідентифікації тенденцій розвитку ринку та конкурентного середовища, а також оцінці потенціалу організації для адаптації до змін. Значення стратегічного аналізу важко переоцінити, оскільки він дозволяє організації приймати обґрунтовані рішення, уникати ризиків та використовувати нові можливості.

Історія стратегічного аналізу сягає коренями в минуле, коли військові стратеги використовували аналітичні методи для планування своїх кампаній. З часом ці методи були адаптовані для бізнесу, і стратегічний аналіз став невід'ємною частиною управління організаціями. Класичні підходи до стратегічного аналізу, такі як SWOT-аналіз, були розроблені в середині XX століття і досі широко використовуються. Однак з розвитком технологій і глобалізацією бізнесу, виникла потреба в більш складних і динамічних методах аналізу. Сучасний стратегічний аналіз характеризується використанням кількісних методів як статистичний аналіз і моделювання, а також якісних методів, як-от експертні оцінки та сценарії. Нові технології, такі як штучний інтелект та великі дані, відкривають нові можливості для стратегічного аналізу, дозволяючи організаціям отримувати більш точні та детальні прогнози.

Великі дані та аналітика стали одним з ключових драйверів розвитку стратегічного аналізу. Компанії збирають інформацію з різноманітних джерел:

соціальних мереж, вебсайтів, датчиків, мобільних пристроїв тощо. За допомогою спеціалізованого програмного забезпечення вони аналізують ці дані, виявляють закономірності, тренди та кореляції, які можуть бути використані для прогнозування майбутніх подій, оцінки ризиків та розробки нових стратегій. Великі дані дозволяють компаніям краще розуміти своїх клієнтів, оптимізувати маркетингові кампанії, підвищити ефективність операційної діяльності та виявити нові можливості для зростання.

Штучний інтелект (далі – ШІ) та машинне навчання революціонізують процес стратегічного аналізу. ШІ-системи здатні самостійно навчатися на великих обсягах даних, виявляти складні патерни та робити прогнози. Машинне навчання дозволяє розробляти алгоритми, які можуть автоматизувати рутинні завдання аналізу, як-от класифікація даних, прогнозування та виявлення аномалій. Застосування ШІ в стратегічному аналізі дозволяє компаніям приймати більш точні та швидкі рішення, а також виявляти нові можливості для бізнесу, які можуть бути недоступні для людського аналізу.

Інтернет речей (IoT) та Індустрія 4.0 створюють нові джерела даних для стратегічного аналізу. Мільярди підключених пристроїв збирають величезні обсяги інформації про виробничі процеси, стан обладнання, поведінку споживачів тощо. Аналіз цих даних дозволяє компаніям оптимізувати виробничі процеси, підвищити надійність обладнання, забезпечити проактивне обслуговування та розробити нові продукти та сервіси.

Одним із ключових трендів у стратегічному аналізі є використання нових підходів, які дозволяють більш глибоко та всебічно оцінювати ситуацію. Сценарне планування, наприклад, передбачає розробку кількох можливих сценаріїв розвитку подій, що дозволяє організації бути готовою до різних варіантів розвитку ситуації. Стратегічне моделювання ж дозволяє імітувати різні ситуації та оцінювати наслідки різних рішень, що сприяє більш обґрунтованому прийняттю рішень. Системний аналіз, у свою чергу, дозволяє розглядати організацію як складну систему, що взаємодіє зі своїм оточенням, що дозволяє виявляти нові можливості та загрози.

У контексті невизначеності та турбулентності особливо важлива роль належить адаптивності та гнучкості стратегій. Організації повинні бути готові швидко змінювати свої плани та реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Управління ризиками також є одним із ключових елементів сучасного стратегічного аналізу. Ідентифікація, оцінка та управління ризиками дозволяють мінімізувати потенційні втрати та забезпечити стійкість бізнесу.

Стратегічний аналіз є невід'ємною частиною успішного управління будь-якою організацією. Він дозволяє організації краще зрозуміти своє місце на ринку, визначити свої сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, а також розробити ефективну стратегію для досягнення своїх цілей. Сучасні тенденції в стратегічному аналізі спрямовані на підвищення його точності та релевантності в умовах динамічного та невизначеного середовища. Завдяки використанню нових методів і підходів, організації можуть більш ефективно адаптуватися до змін, мінімізувати ризики та досягти стійкого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жихарєва В. В. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 423–427.
2. Лотиш О. Я. Стратегічний аналіз галузі : навчальний посібник / за ред. О. Я. Лотиш Тернопіль : Економічна думка, 2019. 248 с.

Вікторія Савченко,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІЗНЕС-АНАЛІТИЦІ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасних умовах цифрової трансформації, яка досягла нового рівня у 2024 році, інформаційні технології стають ключовим інструментом для підвищення ефективності управління бізнесом. Сучасні підприємства змушені впроваджувати інноваційні рішення, щоб залишатися конкурентоспроможними в умовах нестабільності ринків та зростаючих вимог до швидкості прийняття рішень. Використання бізнес-аналітики на основі великих даних, хмарних технологій, Інтернету речей (IoT) та блокчейн-рішень дозволяє значно оптимізувати управлінські процеси та підвищити продуктивність [1].

Однією з основних тенденцій 2024 року є широке впровадження хмарних технологій для обробки даних та автоматизації бізнес-аналітики. Хмарні сервіси, такі як Amazon Web Services (AWS) та Microsoft Azure, забезпечують підприємствам можливість масштабування ресурсів відповідно до змінних потреб бізнесу, скорочуючи витрати на утримання фізичної IT-інфраструктури. Це дозволяє підприємствам отримувати доступ до даних у режимі реального часу, що є критично важливим для своєчасного ухвалення управлінських рішень [2].

Інтернет речей (IoT) стає невід'ємною частиною бізнес-аналітики, надаючи можливість збирання даних у режимі реального часу з численних пристроїв. Це дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищувати точність прогнозування та покращувати управління ланцюгами постачання. Наприклад, впровадження IoT у логістиці дозволяє автоматизувати контроль за транспортними засобами та відстежувати стан вантажів, що значно підвищує ефективність доставки [3]. Також у сільському господарстві використання IoT сприяє

точному землеробству, зокрема моніторингу стану ґрунтів та рівня зволоження, що підвищує врожайність та оптимізує використання ресурсів.

Блокчейн-технології набувають популярності у бізнес-аналітиці завдяки можливості забезпечення безпеки та прозорості операцій. Використання блокчейну у фінансових транзакціях дозволяє знижувати ризики шахрайства та оптимізувати процеси обміну даними між учасниками ланцюгів постачання. У 2024 році особливо актуальним стало впровадження блокчейн-рішень для відстеження походження товарів, що забезпечує дотримання стандартів якості та підвищення довіри споживачів. Крім того, застосування смарт-контрактів спрощує та прискорює виконання угод, що мінімізує необхідність у посередниках, скорочуючи витрати на адміністративні процедури.

У галузі управління операціями значну увагу привертає роботизована автоматизація процесів (RPA). Ці рішення дають змогу автоматизувати рутинні завдання, такі як обробка документів, управління фінансовими потоками та ведення бухгалтерського обліку. Використання RPA дозволяє суттєво знизити навантаження на персонал, підвищити точність виконання операцій та скоротити операційні витрати. Наприклад, у банківському секторі RPA допомагає в автоматизації процесів комплаєнсу та обробки клієнтських запитів [2]. У сфері охорони здоров’я роботизована автоматизація дозволяє прискорити обробку медичних записів і управління ланцюгами постачання лікарських засобів, що забезпечує кращу якість обслуговування пацієнтів.

Також варто зазначити зростання ролі аналітики клієнтських даних у 2024 році. Використання алгоритмів машинного навчання для аналізу поведінки клієнтів дозволяє підвищити ефективність маркетингових кампаній та забезпечити персоналізацію послуг. Це допомагає компаніям не лише утримувати наявних клієнтів, а й залучати нових за рахунок таргетованих пропозицій. Такі галузі, як ритейл та e-commerce, активно впроваджують системи рекомендацій на основі штучного інтелекту, що дозволяють збільшити середній чек і підвищити рівень задоволеності клієнтів [1].

Варто також відзначити впровадження глибокої аналітики на основі доповненої реальності (AR), що розширює можливості бізнесу у сфері обслуговування клієнтів та тренувань персоналу. Наприклад, використання AR для навчання співробітників у реалістичних симуляціях дозволяє суттєво скоротити час на адаптацію та підвищити рівень кваліфікації. У секторі ритейлу AR допомагає створювати інтерактивні вітрини та персоналізовані пропозиції, що підвищує залученість клієнтів.

Крім того, важливим трендом є розвиток технологій квантових обчислень, які починають інтегруватися у бізнес-аналітику для вирішення складних оптимізаційних задач. Хоча на сьогодні ця технологія знаходиться на ранніх стадіях розвитку, у 2024 році вже спостерігається зростання інтересу до її застосування у фінансовому секторі та логістиці. Квантові обчислення дозволяють значно скоротити час обробки великих масивів даних та забезпечують новий рівень точності прогнозування.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що у 2024 році інформаційні технології стали основним драйвером розвитку бізнес-аналітики та автоматизації управлінських процесів. Використання хмарних рішень, Інтернету речей, блокчейну, роботизованої автоматизації та новітніх технологій, таких як квантові обчислення та доповнена реальність, дозволяє компаніям підвищувати ефективність, гнучкість та швидкість реакції на зміни ринку. Сучасні IT-інструменти дають змогу підприємствам не лише автоматизувати рутинні завдання, але й покращувати стратегічне планування на основі даних. У результаті компанії, які активно впроваджують ці технології, отримують значну конкурентну перевагу, що сприяє їхньому стабільному розвитку та зростанню у складних ринкових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морська Н. Л., Балик Н. Р. Інформаційні технології у бізнес-аналітиці: тенденції 2024 року. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024.

2. Використання хмарних технологій для автоматизації бізнес-процесів. URL : https://business-innovation2024.com (дата звернення: 10.11.2024).

3. Інтернет речей у логістиці та управлінні постачанням. URL : https://iot-logistics2024.net (дата звернення: 09.11.2024).

4. Svitlana Matchuk, Valentyna Havrylenko, Iryna Lukanovska, Tetiana Kharkhalis, Yana Ostapenko. The evolution of accounting and auditing in the era of digital technologies: the role of cloud services and process automation. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias.* 2024; 3:.1134. URL : https://conferencias.ageditor.ar/index.php/sctconf/article/view/1159

5. Мискін Ю. І., Остапенко Я. О. Інформаційні системи та технології в бухгалтерському та управлінському обліку. *Information systems and technologies for managing socio-economic processes in sectors of the economy : Collective monograph.* Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 82–101.

Анастасія Тітова,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЗВИТОК БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах, ускладнених наслідками тривалої пандемії, військовим вторгненням російської федерації з його руйнівними ефектами, нестачею енергетичних ресурсів і оборотних коштів, а також іншими чинниками, питання оптимізації бізнес-процесів та забезпечення конкурентоспроможності набуло особливої актуальності. У таких умовах багато підприємств стикаються зі зниженням прибутковості, в погіршенні платоспроможності та відсутності стратегічних перспектив, що вимагає впровадження антикризового управління за допомогою бізнес-аналізу [1].

Забезпечення ефективного управління підприємством передбачає комплексний підхід, орієнтований на досягнення цілей його щоденної діяльності. Ключовими складовими такого підходу є:

1. Формулювання чіткої стратегії розвитку підприємства.
2. Приділення особливої уваги навчанню та професійному вдосконаленню персоналу.
3. Посилення маркетингової складової, спрямованої на зміцнення позицій підприємства на ринку та підвищення впізнаваності його бренду.
4. Налагодження дієвого управління ланцюгами постачань [2].

Глобальна інформатизація та цифровізація економіки зумовлюють суттєві зміни в сфері інформаційних технологій, які безпосередньо впливають на бізнес-середовище. Вони пов'язані із запровадженням нових операційних та технологічних інструментів, що забезпечують оптимізацію бізнес-процесів, скорочення витрат, підвищення частки інтелектуальної праці у виробництві, а також зменшення управлінського персоналу та посилення громадського контролю за господарською діяльністю.

Ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах є розвиток його системи бізнес-аналітики. Цей процес охоплює збір, обробку та аналіз необхідної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень, а також моніторинг ризиків і прогнозування ринкових тенденцій із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Сучасні трансформації у сфері бізнес-аналітики характеризуються комплексним збагаченням її функціональних можливостей:

1. Переорієнтація фокусу аналітичної діяльності суб'єктів бізнесу з внутрішнього організаційного середовища на зовнішнє, ринкове оточення.
2. Ускладнення архітектури збереження та обробки бізнес-інформації.
3. Підвищення вимог до оперативності надання бізнес-інформації зацікавленим користувачам.

Ці ключові тенденції трансформації бізнес-аналітики зумовлюють нагальну необхідність її постійного вдосконалення як критично важливого інструменту прийняття ефективних управлінських рішень в умовах динамічного, висококонкурентного ринкового середовища [3].

Щодо класифікації програмних продуктів для бізнес-аналізу, яка ґрунтується на методі функціональних завдань, слід зазначити, що існують різні класи, де кожен виконує специфічний набір функцій за допомогою певних технологій:

1. Компанія «Gartner» виділяє такі класи BI-продуктів: засоби для створення сховищ даних (data warehousing), системи (OLAP) (оперативної аналітичної обробки), інформаційно-аналітичні системи (EIS), інструменти інтелектуального аналізу даних (data mining), а також засоби для запитів і звітів (query and reporting tools).
2. Аналітична компанія «Forrester» розглядає BI як комплекс методологій і технологій для перетворення даних на корисну інформацію, необхідну для прийняття стратегічних і тактичних рішень.
3. «IDC» розділяє BI-програмне забезпечення на інструменти для звітності, запитів та аналізу (QRA), а також розширену аналітику (AAS), яка включає вилучення даних та статистичне ПЗ [4].

Отже, у сучасному бізнес-середовищі інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в обліково-аналітичне забезпечення моделювання бізнес-процесів набуває важливого значення. Застосування цих технологій дозволяє підприємствам адаптуватися до змін зовнішнього середовища, здійснювати оптимізацію бізнес-процесів та приймати обґрунтовані управлінські рішення [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сардак С., Дерій В. Сучасні тенденції розвитку бізнес-аналітики в управлінні підприємством. 2020. URL : https://kafstat.at.ua/konferens2/derij_tezi.pdf

2. Jinqian Peng, Liyuan Bao Construction of enterprise business management analysis framework based on big data technology. 2023. URL : http://surl.li/akmgjo

3. Кужда Т., Шведа Н., Юрик Н. Застосування інформаційних технологій при бізнес-аналізі діяльності організації в кризових умовах. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). URL : https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/81/1149.pdf

4. Виганяйло С. М., В'юненко О. Б. Тенденції розвитку інформаційних технологій у бізнес-аналітиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2021. URL : https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c38ffc03-e241-4588-af19-6b7741ad0bfc/content

Христина Тритинник,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
О. В. Панасюк,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри аудиту
та економічного аналізу,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Бізнес-аналіз – це систематичний підхід до вивчення організації, її процесів та систем з метою покращення ефективності, зниження витрат та досягнення стратегічних цілей. Це не просто збір даних, а їхня глибока обробка, інтерпретація та використання для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Сучасні умови ведення бізнесу, що характеризуються нестабільним економічним середовищем та інтенсивною конкуренцією, підвищують ефективність і якість прийняття рішень на всіх рівнях управління підприємством або організацією.

Сучасні умови ведення бізнесу, що характеризуються нестабільним економічним середовищем та інтенсивною конкуренцією, підвищують ефективність та якість прийняття рішень на всіх рівнях управління бізнесом чи організацією. Це унеможливлює ефективне управління компанією без використання сучасних інструментів інформаційної допомоги, тобто методів та інструментів для автоматизації бізнес-аналізу. Ці технології бізнес-аналітики дозволяють організаціям перетворювати накопичені дані в бізнес-інформацію.

Варто зазначити, що традиційний аналіз діяльності підприємства орієнтований в першу чергу на обґрунтування рішень для підтримки сталого функціонування підприємства як виробничої системи, створеної для виконання запланованих завдань. Завдання цього аналізу не включає аналіз управління змінами. Але перехід до ринкових відносин передбачає тільки успішний розвиток бізнесу, який змінюється разом з економікою. Отже, сучасне підприємництво повинно базуватися на системі управління змінами, заснованій на виявлених

потребах. Іншими словами, бізнес-аналіз повинен бути центральним, оскільки виживання компанії на ринку залежить від її здатності належним чином реагувати на зміни зовнішнього середовища і швидко змінюватися. конкурентна перевага.

Бізнес-аналіз проник в усі сфери діяльності сучасних підприємств. Маркетинг дозволяє створювати персоналізовані пропозиції та більш ефективні маркетингові кампанії, використовуючи їх для кращого розуміння ваших клієнтів. Оптимізуйте операційну діяльність, виявляючи вузькі місця у виробничих процесах та покращуючи логістику. Фінанси використовують інструменти для точного прогнозування, управління ризиками та прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Стратегічне планування стає більш прибутковим і дозволяє розробляти стратегії, що враховують як внутрішні, так і зовнішні бізнес-фактори.

Швидкий розвиток технологій має значний вплив на Бізнес-аналіз. Штучний інтелект та машинне навчання можуть автоматизувати рутинні завдання та виявляти складні закономірності в даних. Великі дані відкривають нові можливості для глибокого аналізу та прогнозування. Хмарні технології забезпечують гнучкість і масштабованість вашої аналітичної платформи. Інтернет речей також дозволяє збирати дані з фізичних пристроїв для створення повної картини ваших бізнес-процесів в режимі реального часу. Ці тенденції роблять бізнес-аналітику ще більш потужним інструментом для прийняття стратегічних рішень.

Бізнес-аналіз-відносно нова область аналітичної роботи. В даний час організації стають все більш актуальними, оскільки особи, які приймають рішення на всіх рівнях і в усіх відділах, розуміють, що їм необхідний доступ до актуальної і повної інформації, щоб допомогти їм приймати правильні стратегічні рішення, забезпечуючи довгостроковий успіх своєї компанії.

Бізнес-аналітики з’ясовують існуючі проблеми в роботі організації і виробленням пропозицій щодо їх вирішення. Для цього вони збирають та аналізують інформацію та роблять прогнози. Ні для кого не секрет, наскільки значним і різноманітним обсягом інформації повинен володіти бізнес-аналітик за своєю суттю і змістом. Безсумнівно, бізнес-аналітики володіють не тільки інформацією, але і очевидно, що основною цінністю цієї інформації є її доступність, збільшення її обсягу, а також доступність для швидкого і наочного представлення у вигляді аналітичних звітів та простота виведення в різних формах для інформування.

Бізнес-аналітика – це процес, який зазвичай бере бізнес-інформацію з різних аспектів з основних джерел і перетворює її в інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень.

Бізнес-аналіз дозволяє отримати достовірну картину поточного стану компанії в усіх напрямках, відділах і функціональним підрозділам. Крім того, комплексний аналіз дозволяє оцінити і визначити основні закономірності розвитку підприємства, реальні фактори і причини тих чи інших змін, а також успіхи або невдачі в поточній і стратегічній діяльності. Грамотне використання інструментів бізнес-аналізу також дозволяє прогнозувати вплив різних зовнішніх і внутрішніх факторів на функціонування підприємства. Він складається з аналізу внутрішніх факторів, оцінки досягнення поточних цілей бізнесу, аналізу причин, за якими не були досягнуті заплановані результати, оцінки ефективності поточної маркетингової стратегії, аналізу наявних ресурсів і вивчення основних структурних проблем бізнесу. Таким чином, бізнес-аналіз допомагає вирішити проблему стійкості компанії і підвищити її конкурентоспроможність в цілому.

Можна зробити висновок, що бізнес-аналіз – це всеосяжний процес, який дозволяє компаніям глибоко зануритися у свою діяльність, виявити приховані можливості та оптимізувати процеси. Це не просто збір даних, а їхня трансформація в цінну інформацію, яка використовується для прийняття стратегічно важливих рішень. У сучасному динамічному бізнес-середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, бізнес-аналіз став незамінним інструментом для виживання та процвітання. Завдяки йому компанії можуть точно визначити свої сильні та слабкі сторони, оцінити ринки та розробити ефективні стратегії розвитку. Бізнес-аналіз охоплює широкий спектр аспектів діяльності компанії, від аналізу ринку та клієнтів до оцінки ефективності операційних процесів та фінансового стану. Застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект, великі дані та хмарні обчислення, дозволяє проводити більш глибокий і детальний аналіз, відкриваючи нові можливості для оптимізації бізнесу. Бізнес-аналіз допомагає компаніям не просто реагувати на зміни, а передбачати їх та формувати майбутнє. Це інструмент, який дозволяє перетворити дані в знання, а знання – в конкурентну перевагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес-аналітика: чим вона корисна підприємцям. URL : https://info.nic.ua/uk/blog-uk/business-analytics-2

2. Кащена Н. Б. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2021. 389 с.

3. Постніков О. О., Смерічевська С. В. Трансформація аналітики великих баз даних в управлінні закупівлями з розвитком штучного інтелекту. URL : http://www.venu-journal.org/download/2023/2023-1/10-Postnikov.pdf

Ольга Шабалюк,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Т. М. Сторожук,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

РОЛЬ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах високої конкуренції та швидких змін у бізнес-середовищі бізнес-аналітика набуває все більшого значення для підприємств. Застосування аналітичних підходів дозволяє організаціям не лише поліпшити своє фінансове управління, а й забезпечити стійкий розвиток шляхом більш глибокого розуміння ринкових тенденцій, поведінки споживачів та внутрішніх процесів [1, с. 45]. Бізнес-аналітика виступає ключовим чинником для прийняття ефективних управлінських рішень, що не лише сприяє зростанню прибутковості, але й дозволяє уникнути фінансових проблем.

Бізнес-аналітика охоплює широкий спектр методів і технологій, які використовуються для аналізу та інтерпретації даних. Це може бути як простий аналіз, так і складні прогностичні моделі. Зокрема, основними елементами бізнес-аналітики є:

– аналітика даних: на етапі збору та обробки даних важливо використовувати інструменти для візуалізації інформації, що полегшує виявлення тенденцій та аномалій у фінансових показниках [2, с. 78];

– прогнозування: важливість цього процесу не можна переоцінити, оскільки фінансове планування базується на аналізі історичних даних. Використання прогностичних моделей дозволяє передбачити можливі зміни у фінансових результатах підприємства та адаптувати стратегії відповідно до нових реалій;

– оцінка ризиків: у сучасних умовах ведення бізнесу підприємства стикаються з різноманітними фінансовими ризиками, наприклад, валютними, кредитними та операційними ризиками. Методи бізнес-аналітики допомагають у визначенні й аналізі цих ризиків, що є критично важливим для збереження фінансової стабільності [3, с. 90].

Бізнес-аналітика виконує кілька ключових функцій у фінансовій діяльності, зокрема:

– підтримка прийняття рішень: аналітичні інструменти надають фінансовим менеджерам обґрунтовані дані для ухвалення рішень у питаннях бюджету, інвестицій та фінансування. Наприклад, бізнес-аналітика може допомогти в оцінці ефективності нових інвестицій і фінансування проектів, що в свою чергу може підвищити рентабельність [4, с. 102];

– оптимізація витрат: аналіз даних дозволяє виявити неефективні витрати на всіх рівнях, включаючи постачання, виробництво та управління. Це забезпечує можливість розробки стратегій для оптимізації витрат, що позитивно вплине на фінансовий результат підприємства;

– покращення прогнозування: за допомогою аналітичних інструментів підприємства можуть точніше прогнозувати свої фінансові результати, що є критично важливим для планування та управлінських рішень. Наприклад, застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє виявляти закономірності у великих масивах даних, що сприяє більш точному прогнозуванню фінансових показників у майбутньому [5, с. 53].

Серед ключових інструментів бізнес-аналітики, які знайдуть широке застосування у фінансовій діяльності підприємств, можна виділити:

– системи бізнес-інтелекту: такі рішення, як Tableau, Power BI та інші, пропонують інтерактивні звіти та візуалізацію даних, що дозволяють підприємствам аналізувати фінансові показники та виявляти тренди ефективно та швидко;

– прогностичні аналітичні системи: використання моделей машинного навчання дозволяє аналізувати величезні масиви даних для оцінки ймовірних результатів фінансової діяльності, що підвищує гнучкість підприємств в умовах невизначеності;

– аналіз «що-якщо»: моделі цього типу дозволяють досліджувати вплив різних факторів (стратегій, умов ринку, курсових коливань) на фінансові результати. Це допомагає зрозуміти потенційні наслідки прийнятих рішень і створювати більш обґрунтовані бізнес-плани [6, с. 55].

На шляху впровадження бізнес-аналітики можуть виникати певні виклики такі як, відсутність кваліфікованих кадрів – це коли недостатня кількість спеціалістів зі знаннями у сфері аналітики та фінансів може стати суттєвим обмеженням для підприємств, які прагнуть впровадити аналітичні системи; необхідність інтеграції аналітичних систем необхідна для успішного використання

бізнес-аналітики підприємства повинні інтегрувати нові технології в існуючі бізнес-процеси, що часто вимагає значних змін у структурі управління та організації праці та виклик щодо витрат на впровадження нових технологій, тоді як впровадження аналітичних інструментів може вимагати значних інвестицій у технічні рішення, навчання персоналу та зміну внутрішніх процесів [7, с. 58].

Роль бізнес-аналітики у фінансовій діяльності підприємств не підлягає сумніву. Вона дозволяє підприємствам ефективно управляти фінансовими ресурсами, забезпечуючи баланс між ризиками та прибутковістю. Інтеграція бізнес-аналітики в управлінські процеси стане запорукою успіху у сучасному конкурентному середовищі та буде стимулювати інновації у фінансовій сфері. У майбутньому важливо продовжити розвиток бізнес-аналітики, зосередившись на покращенні систем збору та обробки даних, що дозволить забезпечити ще більшу точність і ефективність фінансового управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузнєцова Н. В. Управління фінансами: сучасні підходи та нові технології. Одеса : Видавець Либідь, 2021. 298 с.

2. Сидоренко І. П. Бізнес-аналітика в умовах цифрової трансформації. Львів : Видавець ЛНУ, 2020. 250 с.

3. Іванова Т. М. Застосування аналітики даних в управлінні фінансами. Харків : Видавець ХНУ, 2022. 322 с.

4. Тарасов О. В. Прогнозування фінансових результатів. Одеса : Видавець ОДФУ, 2019. 450 с.

5. Барилко М. В. Аналітика і управління ризиками в фінансовій діяльності. Дніпро : Видавець ДУЕП, 2022. 180 с.

6. Кривенко Л. О. Системи бізнес-аналітики: сучасний стан та перспективи розвитку. Житомир : Видавець ЖДТУ, 2021. 320 с.

7. Коваленко О. С., Соловйов М. М. Аналіз ринку бізнес-аналітики в Україні: тренди та перспективи. Харків : Видавець ХНУ, 2022. 200 с.

Ксенія Шендрик,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Д. С. Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ БІЗНЕС-ПЛАНУ, ЩОБ ОТРИМАТИ НАЙКРАЩІ РЕЗУЛЬТАТИ

Існує кілька ефективних способів створення плану бізнес-аналізу зі стратегією компанії. Перший із них – це прогнозування результатів реалізації цього плану. Використовуйте інструмент спектру цінностей бізнес-аналізу, описаний у розділі 6.0.1 Посібника BABOK®, щоб точно оцінити результати ключового бізнес-плану та аспекти програми, які слід зосередити для досягнення бажаних результатів.

Якщо результат зміни складно передбачити, у Посібнику BABOK® зосередиться на мінімізації ризиків, перевірці гіпотез і змінному коригуванні дії до моменту, поки не буде знайдено оптимальну стратегію. Найкраща стратегія – це та, що дозволяє досягти бізнес-цілей.

Аналіз бізнес-можливостей — це техніка, описана в Посібнику BABOK® (рис. 10.6), яка допоможе бізнес-аналітикам узгодити свій план бізнес-аналізу зі стратегією організації. Ця техніка надає аналітичний інструмент для визначення обсягу робіт і планування, створюючи спільне розуміння очікуваних результатів, забезпечуючи узгодженість із загальною стратегією та допомагаючи встановити переваги за допомогою фільтра масштабу (рис. 1).

За визначенням Посібника BABOK®, аналіз бізнес-можливостей зосереджується на тому, що підприємство або його частина здатна робити. Як зазначається, «Бізнес-можливості описують здатність підприємства діяти або змінювати щось, що сприяє досягненню бізнес-цілей чи завдань. Вони можуть оцінюватися за рівнем продуктивності та ризиками, щоб визначити прогалини в ефективності та встановити оптимальні інвестиції. Незалежно від змін у способах реалізації цих можливостей, потреби в них залишаються незмінними, якщо організація виконує всі вимоги.

До елементів аналізу бізнес-можливостей належать такі складові: оцінки можливих, аналіз можливих використання, очікувана продуктивність, ризикова модель, стратегічне планування, карти можливостей тощо.

Рисунок 1. Аналіз бізнес-плану

Джерело: побудовано на основі даних [1–3].

Аналіз бізнес-плану є етапом у процесі розробки стратегії підприємства, після чого він дозволяє збільшити сили, усунути слабкість та оптимізувати підхід для досягнення бізнес-цілей. Для отримання максимальних результатів аналіз бізнес-плану має бути систематичним і орієнтованим на ключові аспекти діяльності. Проведення аналізу ринку дозволяє оцінити, наскільки обґрунтованими є прогнози запиту, а також виявити конкурентні переваги продукту чи послуги.

Перевірка фінансової частини бізнес-плану дозволяє оцінити його економічну доцільність і реалістичність. Для досягнення найкращих результатів важливо, щоб ресурси (персональні, матеріали, технології) були достатніми та ефективно використовувалися. Ідентифікація та оцінка ризиків допомагають уникнути несподіваних втрат. Бізнес-план має бути тісно пов’язаний із довгостроковою стратегією організації. Це забезпечує узгодженість між короткотерміновими цілями плану та глобальними цілями підприємства. Аналіз бізнес-плану є основою для прийняття обґрунтованих рішень, що дозволяють мінімізувати ризики та максимально реалізувати можливості. Глибокий аналіз кожного аспекту плану, узгодженість із загальною стратегією та врахування ринкових тенденцій є ключовими чинниками для досягнення успіху. Для кращих результатів необхідно підходити до аналізу комплексно, адаптуючи план до змінних умов і нових викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Wayback Machine (PDF). 2022. URL : web.archive.org
2. Business analysis. Wikipedia (англ.). 2022.
3. What is a business analyst? A key role for business-IT efficiency. CIO (амер.). 2022.

Ксенія Шендрик,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

БІЗНЕС-АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Бізнес-аналіз є комплексною системою методів та інструментів, яка забезпечує ефективне управління підприємством шляхом прийняття обґрунтованих рішень на основі зібраних і оброблених даних. Сьогодні бізнес-аналіз є одним із ключових елементів стратегічного управління, що дозволяє підприємствам не тільки забезпечувати стабільність, але й активно розвиватися в умовах постійних змін на ринку. Основні завдання бізнес-аналізу включають ідентифікацію основних показників ефективності, аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на діяльність підприємства, та прогнозування майбутніх тенденцій [4].

Бізнес-аналіз допомагає підприємству адаптуватися до змін, швидко реагувати на нові виклики і використовувати можливості, які можуть виникнути в майбутньому. Наприклад, аналіз ринкових умов і споживчих уподобань дозволяє підприємству визначити найвигідніші напрямки розвитку і оптимізувати стратегії маркетингу. Окрім того, бізнес-аналіз створює основу для прийняття рішень на основі фактів, а не інтуїтивних припущень, що значно знижує ризик помилок у плануванні та впровадженні різних ініціатив.

У сучасних умовах бізнес-середовище стає дедалі складнішим і динамічнішим. Підприємства стикаються з безліччю факторів, які можуть впливати на їх діяльність, включаючи економічні, політичні, технологічні та соціальні аспекти. Завдяки бізнес-аналізу підприємства мають можливість проводити детальне дослідження свого ринкового середовища, визначаючи як можливості, так і загрози, що можуть виникнути на їхньому шляху. Один із найбільш популярних методів, що використовується для цього, є SWOT-аналіз,

який дозволяє всебічно оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також потенційні можливості та загрози [1].

SWOT-аналіз дає змогу підприємству краще зрозуміти свої конкурентні переваги та недоліки, а також ідентифікувати зовнішні фактори, що можуть сприяти або перешкоджати досягненню цілей. Наприклад, аналіз ринкових тенденцій та конкурентного середовища дозволяє виявити нові сегменти ринку, які можуть бути перспективними для бізнесу. У той же час, аналіз загроз допомагає підприємству підготуватися до можливих викликів, таких як зміна законодавства, поява нових конкурентів або економічні кризи.

Іншим важливим методом є PESTEL-аналіз, який фокусується на вивченні політичних, економічних, соціальних, технологічних, екологічних і правових аспектів. Цей метод дозволяє підприємству враховувати вплив широкого спектра зовнішніх чинників на свою діяльність, що особливо важливо для підприємств, які працюють на міжнародному рівні або у висококонкурентних галузях. Завдяки таким підходам підприємства можуть не лише швидко реагувати на зміни, але й створювати стратегії, які допомагають зменшити ризики та посилити конкурентні переваги.

Операційна ефективність є ключовим фактором, що визначає успішність будь-якого підприємства, адже вона показує, наскільки раціонально використовуються ресурси для досягнення запланованих результатів. Бізнес-аналіз у цьому контексті допомагає підприємствам ідентифікувати неефективності, оптимізувати процеси та підвищити загальну продуктивність. Однією з найбільш популярних методик є Lean management, яка спрямована на мінімізацію витрат шляхом усунення всіх операцій, які не додають цінності кінцевому продукту [2].

Lean management ґрунтується на принципі оптимізації процесів таким чином, щоб зосередитися тільки на тих аспектах, які мають значення для клієнта. Це дозволяє підприємству скоротити витрати, підвищити якість продукції або послуг та покращити обслуговування клієнтів. Наприклад, завдяки використанню Lean підходів, виробничі підприємства можуть зменшити час на обробку замовлень, скоротити обсяги зайвих матеріалів і підвищити продуктивність праці.

Інша методика – Six Sigma – також спрямована на покращення якості процесів, однак вона фокусується на мінімізації дефектів та відхилень у виробництві. Six Sigma використовує статистичні інструменти для аналізу та контролю якості, що дозволяє підприємствам досягти високого рівня стандартизації та передбачуваності результатів. Використання цієї методики є

особливо актуальним для підприємств, які прагнуть забезпечити стабільно високу якість своєї продукції або послуг, що позитивно впливає на задоволеність клієнтів і фінансові показники.

Фінансовий аналіз є одним з найважливіших аспектів бізнес-аналізу, адже фінансове становище підприємства має безпосередній вплив на його здатність реалізовувати стратегічні цілі. Бюджетування дозволяє підприємству ефективно розподіляти ресурси, зокрема виділяти кошти на пріоритетні напрями, контролювати витрати та забезпечувати фінансову стабільність. Для цього використовуються різні фінансові інструменти та показники, такі як рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість та інші.

Рентабельність, зокрема, є одним з основних показників, який дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства для досягнення прибутку. Розрахунок рентабельності здійснюється за формулою:

$$\text{Р} = \frac{\text{П}}{\text{В}} \times 100\ \%,$$

де Р – рентабельність,

П – прибуток,

В – витрати.

Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для отримання прибутку. Крім того, фінансовий аналіз включає оцінку ліквідності, яка показує здатність підприємства виконувати свої зобов’язання в короткостроковій перспективі, а також аналіз фінансової стійкості, що допомагає виявити залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування [3].

З розвитком цифрових технологій і зростанням обсягів даних бізнес-аналіз набуває нових можливостей. Використання великих даних дозволяє підприємствам отримувати глибокі інсайти про ринок, поведінку споживачів та ефективність внутрішніх процесів. Наприклад, застосування методів аналізу великих даних дозволяє компаніям персоналізувати свої пропозиції для клієнтів, краще прогнозувати попит та адаптувати продукцію до потреб ринку.

Сучасні інструменти, такі як штучний інтелект та машинне навчання, значно підвищують точність прогнозування та автоматизують багато процесів бізнес-аналізу. Завдяки їм підприємства можуть знижувати витрати, підвищувати продуктивність та швидше реагувати на зміни в ринковому середовищі. Такий підхід сприяє розвитку підприємства та забезпечує йому конкурентні переваги в довгостроковій перспективі [4].

Бізнес-аналіз є важливим інструментом забезпечення стійкості та розвитку підприємства в умовах нестабільності ринку. Використання сучасних методів і технологій дозволяє підприємствам не лише забезпечувати конкурентні переваги, але й створювати гнучкі стратегії для адаптації до змін. У майбутньому очікується, що розвиток штучного інтелекту та предиктивної аналітики ще більше посилить роль бізнес-аналізу, підвищуючи точність прогнозів та швидкість прийняття рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вісник Одеського національного економічного університету. URL : http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/302-303/pdf/127-134.pdf
2. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія: Економічні науки. URL : https://economics.kntu.kr.ua/pdf/5(38)/24.pdf
3. Репозитарій Київського національного університету технологій та дизайну URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7457/1/20170321_EconFinance_V1_P055-058.pdf
4. Scribd. Курсова робота: Визначення поняття бізнес-аналіз та його важливості для підприємства. URL : https://ru.scribd.com/document/733798694/%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7-%D1%82%D0%B0-%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0

СЕКЦІЯ 3
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ЯВИЩ І СИСТЕМ

Керівник секції: Паянок Т. М., канд. екон. наук, доцент

Ірина Блюс,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Митне оподаткування є важливим елементом економічної політики держави, що виконує ключову функцію у наповненні державного бюджету та регулюванні зовнішньоекономічної діяльності. В умовах глобалізації та інтеграції митні податки слугують не лише джерелом бюджетних надходжень, але й інструментом захисту внутрішнього ринку, стимулювання національного виробництва та забезпечення економічної стабільності.

Митна діяльність в Україні вирізняється тим, що Державна митна служба України виконує низку основних завдань, а саме захист національних виробників, сприяння зовнішньоекономічній діяльності та протидія контрабанді [1, с. 189]. Згідно з Митним кодексом України [2], митне оподаткування базується на застосуванні різних інструментів, таких як імпортні та експортні операції, що охоплюють мито, податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок, а також субсидії, штрафи та державні замовлення.

Статистичне дослідження митного оподаткування є важливою складовою аналізу економічних процесів в Україні. В умовах глобалізації та інтеграції у світову економіку ефективність митного оподаткування набуває вирішального значення для підтримки фінансової стабільності держави. [3, с. 209].

Аналіз динаміки показників митного оподаткування в Україні є важливим аспектом оцінки ефективності митної політики та її впливу на економічний

розвиток країни [4]. Значущість митного оподаткування полягає в його внеску до податкових надходжень та загального доходу Державного бюджету України. Для оцінки ефективності митного оподаткування важливо визначити частку, яку займають митні платежі у дохідній частині бюджету (рис. 1).

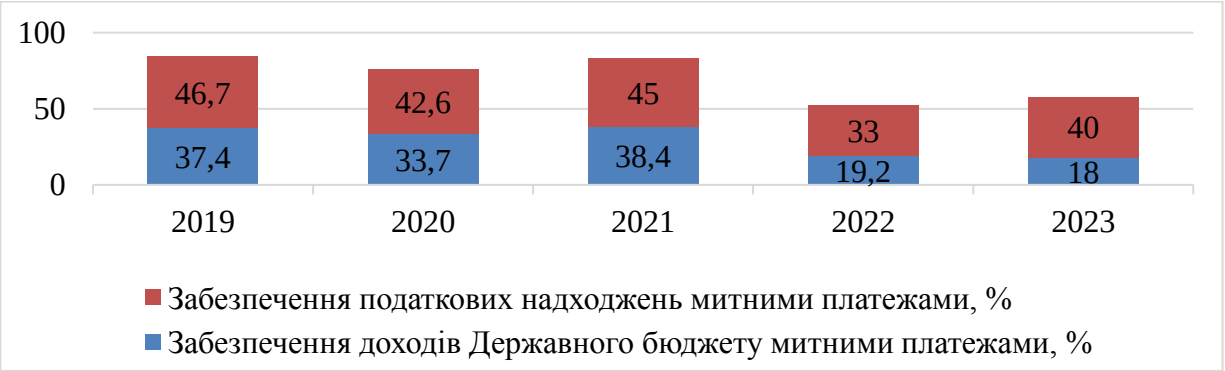

Рисунок 1. Питома вага митних надходжень у доходах Державного бюджету України та податкових надходженнях упродовж 2019–2023 рр., %

Джерело: розраховано за [5].

Як показано на рис. 1, митне оподаткування значно впливає на податкові надходження та загальні доходи Державного бюджету України. Аналіз показників за 2019–2023 роки демонструє певні коливання у внеску митних платежів до бюджету: з 37,4 % у 2019 році до 18 % у 2023 році, що свідчить про зменшення ролі митних надходжень у фінансуванні держави. У забезпеченні податкових надходжень митні платежі також скоротилися з 46,7 % у 2019 році до 40 % у 2023 році, що підкреслює необхідність удосконалення системи митного оподаткування та покращення її фіскальної ефективності.

Аналіз показників експорту та імпорту (рис. 2) є важливим елементом дослідження митного оподаткування в Україні, оскільки ці фактори безпосередньо впливають на обсяг митних надходжень та загальний економічний стан країни.

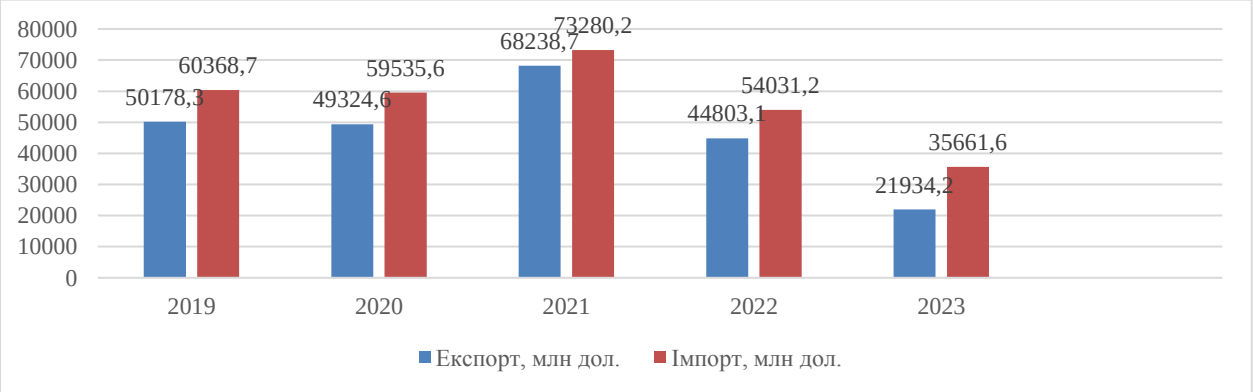

Рисунок 2. Динаміка експорту й імпорту як показників митного оподаткування в Україні за 2019–2023 рр., млн дол. США

Джерело: розраховано автором за [6].

Відповідно до рис. 2 дослідження експорту та імпорту дозволяє зробити оцінку ефективності існуючої системи митного оподаткування. Аналіз експорту та імпорту як показників митного оподаткування в Україні за період з 2019 по 2023 роки демонструє значні зміни у зовнішньоекономічній діяльності країни. Загальний обсяг експорту демонструє коливання, зокрема у 2021 році досягнувши максимального рівня у 68 238,7 млн доларів США, після чого спостерігалося зниження до 21 934,2 млн доларів у 2023 році, що свідчить про серйозні виклики, з якими зіткнулася країна, зокрема внаслідок війни. Імпорт зі свого боку також зазнав коливань, зменшившись до 35 661,6 млн доларів у 2023 році, порівняно з 60 386,7 млн доларів у 2019 році, що вказує на зниження попиту на імпортні товари. Динаміка цих показників безпосередньо впливає на митні надходження до бюджету, а це в свою чергу вимагає перегляду митної політики та адаптації митних ставок для забезпечення стабільних надходжень у контексті економічних викликів.

Покращення митного оподаткування в Україні вимагає комплексного підходу, що включає удосконалення законодавчої бази, модернізацію митних процедур і впровадження інноваційних технологій для підвищення прозорості та ефективності. Досягти цього можна через реформу митної служби, яка передбачає оновлення персоналу, підвищення заробітної плати, впровадження сучасних систем управління та контролю. Також важливим є спрощення митних процедур, зокрема зменшення кількості необхідних документів, перехід на електронне декларування та запровадження єдиного вікна для взаємодії з державними органами. Крім того, варто запровадити ефективні механізми запобігання та виявлення корупції та посилити відповідальність за корупційні правопорушення. Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню ефективності митного оподаткування, зменшенню корупції, спрощенню процедур для підприємств, а також забезпечить стабільне наповнення державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митна статистика України : навч. посібник / Пашко П. В., Ушаков О. Ю., Краєвський В. М., Паянок Т. М., Остапенко Я. О., Параниця Н. В., Богдан С. В. У 10 т. / Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь : УДФСУ, 2020. 380 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Pashko_Pavlo/Mytna_statystyka_Ukrainy.pdf

2. Митний кодекс України : Кодекс України ; Закон, Кодекс від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

3. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.

4. Остапенко Я. О., Блохіна М. М. Статистичний аналіз податкових надходжень до бюджету України та сучасні проблеми податкової системи України. Одеса, 2018.

5. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes

6. BI – Показники зовнішньої торгівлі України / Державна митна служба України : вебсайт. URL : https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/payments

Аліса Ваховська,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
В. М. Краєвський,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ПРОГНОЗУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИТРАТ НА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКИ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ І ЦИФРОВІ МОДЕЛІ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ

Наукові дослідження та розробки (далі – НДР) є основою інноваційного розвитку економіки, що дозволяє країні зберігати конкурентоспроможність у глобальному середовищі. В умовах обмеженості фінансових ресурсів держави ефективне управління витратами на НДР стає важливим завданням. Прогнозування державних витрат у цій сфері дає змогу уряду своєчасно й раціонально планувати бюджетні кошти, підтримуючи наукову діяльність та сприяючи довгостроковому розвитку науково-технічного потенціалу країни.

Прогнозування державних витрат на наукові дослідження та розробки базується на застосуванні статистичних методів і цифрових моделей, що дозволяють оцінювати поточні тенденції та робити висновки про майбутні потреби у фінансуванні.

У цій роботі було проведено два розрахунки, в основі яких лежать два методи аналізу: лінійний та параболічний методи належать до методів регресійного аналізу, що використовуються для статистичного прогнозування.

Лінійна регресія відноситься до простої лінійної регресії. Вона моделює лінійні зв’язки між залежною змінною (у даному випадку витратами на НДР) і незалежною змінною (роками). Її основна характеристика — лінійність прогнозованої залежності.

Параболічна регресія є прикладом нелінійної регресії, яка використовує квадратичну функцію для моделювання більш складних зв’язків, що відображають

нелінійні зміни. Така регресія також відома як квадратична регресія, оскільки вона моделює залежність другого ступеня [2, с. 10–15].

Обидва методи належать до поліноміальних регресій, де лінійна регресія відповідає поліному першого ступеня, а параболічна — другого ступеня.

Лінійна модель проста у використанні та інтерпретації, але обмежена в точності, якщо динаміка витрат значно змінюється.

Параболічна модель краще підходить для прогнозів, де є нелінійний тренд, проте вимагає більш ретельного вибору параметрів для отримання точних прогнозів [2, с. 9].

Розглянемо розрахунки лінійної регресії:

Таблиця 1

Рік	Y	T	T^2	YT	Yроз	У - Уроз	(У - Уроз)^2
2010	8107,1	-7	49	2401	14753,67	-6646,6	44176937,08
2011	8513,4	-6	36	1296	14720,27	-6206,9	38525276,58
2012	9419,9	-5	25	625	14686,87	-5267	27741008,09
2013	10249	-4	16	256	14653,47	-4405	19403790,07
2014	9487,5	-3	9	81	14620,07	-5132,6	26343309,02
2015	11004	-2	4	16	14586,67	-3583,1	12838414,51
2016	11531	-1	1	1	14553,27	-3022,6	9135949,555
2017	13379	0	0	0	14519,87	-1140,6	1300907,529
2018	16774	1	1	1	14486,47	2287,23	5231405,825
2019	17255	2	4	16	14453,07	2801,53	7848551,664
2020	17022	3	9	81	14419,67	2602,73	6774186,101
2021	20974	4	16	256	14386,27	6587,53	43395507,58
2022	17118	5	25	625	14352,87	2764,93	7644819,472
2023	21348	6	36	1296	14319,47	7028,63	49401592,82
2024	25618	7	49	2401	14286,07	11331,6	128405762,9
Разом	217798,1	0	280	9352	217798,1	3,1E-11	428167418,8

Джерело: таблицю складено автором на основі [1].

Y – витрати на наукові дослідження та розробки в кожному році (млн грн);

T – рік, центрований навколо середини періоду (0 для середнього року);

T^2 – квадрат значення T для врахування нелінійних трендів;

YT – добуток Y на T для розрахунку коефіцієнтів регресії;

Yроз – розрахункові значення YYY згідно з моделлю для порівняння з фактичними даними;

Y−Yроз– різниця між фактичними та розрахунковими значеннями витрат;

$(Y - YT)^2$ – квадрат цієї різниці, використовується для обчислення сумарної похибки.

При розрахунку використовуємо лінійне рівняння: $Y_t = a + bT$,

де: Y_t – прогнозоване значення витрат для року t;

a – коефіцієнт, що показує початкове значення витрат (у цьому випадку $a = \frac{\Sigma y}{n} = 14519{,}9$);

b – коефіцієнт нахилу (швидкість зміни витрат на одиницю часу, у цьому випадку $b = \frac{\sum yt}{\Sigma t^2} = -34{,}4$) [3].

Після цих розрахунків можемо розрахувати точкові прогнози на 2025 та 2026 роки, підставляючи у лінійне рівняння значення, виходить:

$Y_{2025} = 14519{,}9 - 34{,}4 \cdot 8 = 14787{,}1$ (млн грн).
$Y_{2026} = 14519{,}9 - 34{,}4 \cdot 9 = 14820{,}5$ (млн грн).

Для розрахунку межі прогнозу нам потрібно розрахувати середньоквадратичне відхилення (Sy): $s_y = \sqrt{\frac{\sum(Y - Y\text{роз})}{n-2}} = 5738{,}99$ – це показник точності прогнозу, чим менше значення, тим точніший прогноз.

Щоб розрахувати межі прогнозу, потрібно: $Y_{min/max} = Y_t \pm t_\alpha \cdot \frac{s_y}{\sqrt{n}}$=3200,7,

де: Y_t – прогнозоване значення витрат для певного року, обчислене за рівнянням лінійної регресії (наприклад, для 2025 року це значення Y_{2025}=14787,9);

s_y – стандартне відхилення, яке показує середнє відхилення прогнозних значень від реальних (у вашому випадку s_y=5738,99;

t_α – коефіцієнт, який залежить від рівня довіри (для 95 % рівня довіри t_α у цьому випадку дорівнює 2,16 (за таблицею Стьюдента) [3].

Після розрахунку межі можемо точно розрахувати $Y_{min/max}$ для 2025 року:

$Y_{min} = 14787{,}1 - 3200{,}7 = 11586{,}39$
Y_{max}=14787,1+3200,7=17987,76

Розглянемо розрахунки параболічної регресії:

Рік	У	Т	Т^2	YT	YT^2	T^4	У - Уроз	(У - Уроз)^2
2010	8107,1	-7	49	-56749,7	397247,9	2401	7993,35	12939,19632
2011	8513,4	-6	36	-51080,4	306482,4	1296	8495,27	328,7608913
2012	9419,9	-5	25	-47099,5	235497,5	625	9096,52	104574,7749
2013	10249	-4	16	-40994	163976	256	9797,10	203758,3418
2014	9487,5	-3	9	-28462,5	85387,5	81	10597,02	1231036,753
2015	11004	-2	4	-22007,2	44014,4	16	11496,27	242724,334
2016	11531	-1	1	-11530,7	11530,7	1	12494,85	929590,9688
2017	13379	0	0	0	0	0	13592,77	45568,61021
2018	16774	1	1	16773,7	16773,7	1	14790,02	3935002,858
2019	17255	2	4	34509,2	69018,4	16	16086,60	1364232,577
2020	17022	3	9	51067,2	153201,6	81	17482,51	211700,7779
2021	20974	4	16	83895,2	335580,8	256	18977,76	3984193,9
2022	17118	5	25	85589	427945	625	20572,33	11933805,52
2023	21348	6	36	128088,6	768531,6	1296	22266,25	842990,9354
2024	25618	7	49	179323,9	1255267	2401	24059,49	2428020,237
Разом	217798,1	0	280	321322,8	4270455	9352	217798,1	27470468,55

Джерело: таблицю складено автором на основі [1].

YT^2 – добуток Y на T^2 для врахування квадратичних трендів;

T^4 – це четвертий степінь часу (Т), що дає додаткову інформацію про вплив часу на витрати.

При розрахунку використовуємо рівняння параболи: $Y_t = a_0 + a_1 T + a_2 T^2$, де a_0 – це коефіцієнт, який відповідає за базову величину (переривання);

a_1 – коефіцієнт для лінійного члена (показує зміну витрат із часом);

a_2 – коефіцієнт для квадратичного члена (показує, як зміна витрат прискорюється або сповільнюється з часом).

Для знаходження a_0, a_1, a_2 потрібно вирішити таку систему рівнянь:

$$\begin{cases} 15a_0 + 280a_2 = 217798{,}1 \\ 280a_1 = 321322{,}8 \\ 280a_0 + 9352a_2 = 4270454{,}8 \end{cases}$$

Розв'язавши цю систему рівнянь, отримуємо такі результати: $a_0 = 13592{,}768$; $a_1 = 1147{,}581$; $a_2 = 49{,}666$.

Після цих розрахунків ми можемо розрахувати точковий прогноз на 2025 рік, підставляючи у рівняння параболи значення, виходить: $Y_{2025} = 1359{,}768 + 1147{,}581 \cdot 8 + 49{,}666 \cdot 8^2 = 25952{,}066$ (млн грн).

Для розрахунку межі прогнозу нам потрібно розрахувати середньоквадратичне відхилення (Sy): $s_y = \sqrt{\frac{\sum(Y-Yроз)}{n-3}} = 1513{,}01$ – це показник точності прогнозу, чим менше значення, тим точніший прогноз.

Щоб розрахувати межі прогнозу потрібно: $Y_{min/max} = Y_t \pm t_\alpha \cdot \frac{s_y}{\sqrt{n}}$=851,24, де: Y_t – прогнозоване значення витрат для певного року, обчислене за рівнянням параболічної регресії (наприклад, для 2025 року це значення Y_{2025}=25952,066)

s_y – стандартне відхилення, яке показує середнє відхилення прогнозних значень від реальних (у вашому випадку s_y=1513,01).

t_α – коефіцієнт, який залежить від рівня довіри (для 95 % рівня довіри t_α у цьому випадку дорівнює 2,179 (за таблицею Стьюдента) [3].

Після розрахунку межі можемо точно розрахувати $Y_{min/max}$ для 2025 року:

$Y_{min} = 25952{,}066 - 851{,}24 = 25100{,}82$ (млн грн).
$Y_{max} = 25952{,}066 + 851{,}24 = 26803{,}21$ (млн грн).

Отже, з аналізу обох методів прогнозування витрат на наукові дослідження можна зробити висновок, що параболічне регресивне прогнозування є найбільш точним у разі нелінійних даних. Воно показує менше середньоквадратичне відхилення, що вказує на більшу точність прогнозу. Параболічна модель краще відображає змінну швидкість змін витрат, яка характерна для наукових розробок. Тому для прогнозування витрат на наукові дослідження в майбутньому параболічне регресивне прогнозування є більш надійним і точним методом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головна. Державна служба статистики України. URL : https://stat.gov.ua/uk (дата звернення: 13.11.2024).

2. Pavliuk K. Evaluations of research work on the basis of multifactor correlation-regressional analysis. *Naukovi pratsi NDFI*. 2020. Vol. 2020, no. 3. P. 5–19. URL : https://doi.org/10.33763/npndfi2020.03.005 (date of access: 13.11.2024).

3. Prishchenko O., Cheremskaya N., Chernogor T. Construction of mathematical models using the methods of correlation and regression analysis. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series: innovation researches in students' scientific work*. 2021. No. 2. P. 29–36. URL : https://doi.org/10.20998/2220-4784.2021.02.05 (date of access: 13.11.2024).

Олександра Заїка,
здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
М. Л. Вдовин,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри статистики, Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ІММІГРАЦІЇ ЯК ПОКАЗНИКА-СТИМУЛЯТОРА ТА ПОКАЗНИКА-ДЕСТИМУЛЯТОРА НА РЕЗУЛЬТАТИ РЕЙТИНГУВАННЯ

У процесі досліджень та прийняття рішень важливо чітко визначати роль кожного показника, враховуючи їх вплив на досліджувані системи та об'єкти. Показники можуть бути як позитивними факторами (стимуляторами), так і негативними (дестимуляторами), тому їх розподіл має вирішальне значення для аналізу та моделювання. Науковий підхід до поділу показників є ключовим для ефективного управління системами на різних рівнях їх застосування. Розглянемо підходи до поділу показників на стимулятори та дестимулятори на різних рівнях застосування на прикладі імміграції.

Теоретичні основи вивчення впливу міграції як стимулятора чи дестимулятора соціально-економічних процесів досліджуються багатьма вченими. Зокрема, Н. Короленко та А. Петросян у [1] наголошують, що міжнародна трудова міграція стимулює економічне зростання у приймаючих країнах через збільшення кількості робочих рук, що позитивно впливає на продуктивність праці. Водночас вона може дестимулювати розвиток країн-експортерів робочої сили через втрату кваліфікованих кадрів, що негативно позначається на їхній економіці. Ю. Пономарьова у [2] систематизує стимулятори та дестимулятори, зазначаючи, що міграція може бути потужним стимулятором у трансформаційних процесах, таких як реінжиніринг бізнес-процесів. Водночас, якщо країни або організації не готові до таких змін, міграція може мати дестимулюючий вплив, спричиняючи додаткові труднощі. Дослідження Г. Волчкової [3] про формування соціального капіталу: стимулюючі та блокуючі фактори також демонструє, що соціальні аспекти в залежності від мети дослідження поділяють на стимулятори та дестимулятори, що зумовлює особливості їх впливу на результуючий показник.

Варто зазначити, що стимулятори – це показники, підвищення яких позитивно впливає на ефективність системи або процесу. Дестимулятори, навпаки, – це показники, які негативно впливають на результати системи, і зниження їх значень сприяє покращенню функціонування об'єкту або процесу. Поділ показників на стимулятори та дестимулятори здійснюється з урахуванням мети дослідження, специфіки галузі та рівня застосування. Основні підходи можна розділити на аналітичний (оцінка математичної залежності між показниками та їх впливом на цільові характеристики системи), експертний (залучення експертів для визначення важливості та типу впливу показників) та емпіричний (використання наявних даних і статистичних методів для визначення природи показників на основі минулих результатів).

Людський фактор відіграє ключову роль у процесі поділу показників на стимулятори та дестимулятори. Суб’єктивність вибору, інтуїція та професійний досвід впливають на підбір показників, їх застосування та результати всього дослідження.

Загалом прийнято вважати, що показник імміграції негативно впливає на зростання та розвиток економіки, якості життя країни. Хоча імміграція є важливим показником привабливості країни для іноземних громадян, зокрема студентів та кваліфікованих фахівців. Кількість людей, що приїжджають у країну, може слугувати важливим критерієм для оцінки привабливості освітніх програм, можливостей працевлаштування та загальної якості життя

У контексті макрорівня імміграції, показник кількості іноземних громадян, що приїжджають у країну, розглядається як дестимулятор з точки зору державної політики чи соціальної стабільності. Високий рівень імміграції може створювати виклики для економіки, соціальних служб, ринку праці та викликати занепокоєння щодо інтеграції великої кількості новоприбулих як стверджується у [4].

Для детального ознайомлення із таким явищем проведемо експеримент та проаналізуємо показники 26 країн-членів Європейського Союзу за привабливістю для майбутніх вступників у вищі навчальні заклади та працевлаштування, взявши до уваги дані 2022 року: ВВП на особу(стимулятор), рівень безробіття (дестимулятор), видатки на освіту (стимулятор) та імміграцію, що може виступати як стимулятор так і дестимулятор відповідно до умов проведення тесту. Про рейтингування соціально-економічних процесів детально описано у [5; 6].

Оцінивши дані показника за допомогою декількох статистичних критеріїв, а саме: Вальда, Гурвіца, Байєса-Лапласа і Ходжеса-Лемона, бачимо досить

неоднозначні результати при показнику «Імміграція» як дестимулятор – кожен тест показує різні рандомно-розміщені позиції країн, коли Словаччина то знаходиться на першому, то на останньому місці списку. Напроти, коли ми для даного експерименту визначаємо, що показник «Імміграції» сприятливий для майбутніх студентів, результати нормалізуються, перше місце завжди належить Німеччині, трійка лідерів-країн незмінна, а останнє місце – Словаччина у всіх 4 випадках.

Можна стверджувати, що у даному випадку спираємось на суб'єктивну оцінку показників, тобто самостійно вирішуємо, що має позитивний, а що негативний вплив. Важливу роль тут відіграє і мета та ціль дослідження, що у нашому випадку зосереджена на конкретній людині – майбутньому абітурієнту і опирається на його особисті вигоди. Вибір імміграції як стимулятора у даному досліджені значною мірою змінює та покращує вихід тестування та адаптує нетипове значення вибірки (Словаччина із дуже маленьким числом іммігрантів за 2022 рік).

Таблиця 1

Результати застосування методів рейтингування

Дестимулятор	**критерій Вальда**	**критерій Гурвіца**	**критерій Байєса-Лапласа**	**критерій Ходжеса-Лемана**	**Ранджування**
1	Belgium	Slovakia	Sweden	Slovakia	Slovakia
2	Netherlands	Cyprus	Denmark	Germany	Germany
3	Austria	Luxembourg	Estonia	France	France
24	Cyprus	Portugal	Ireland	Hungary	Greece
25	Ireland	Poland	Germany	Lithuania	Portugal
26	Malta	Romania	Malta	Romania	Romania
Стимулятор	**критерій Вальда**	**критерій Гурвіца**	**критерій Байєса-Лапласа**	**критерій Ходжеса-Лемана**	**Ранджування**
1	Germany	Germany	Germany	Germany	Germany
2	Netherlands	France	Spain	France	France
3	France	Spain	France	Netherlands	Netherlands
24	Ireland	Greece	Cyprus	Bulgaria	Bulgaria
25	Malta	Cyprus	Malta	Latvia	Romania
26	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia

Джерело: побудовано автором за даними [7].

Отже, хоча на макрорівні цей показник може бути негативним і розглядатися як дестимулятор для державної політики, у контексті індивідуального рішення про імміграцію він виконує роль стимулятора, адже відкриває можливості для легшої легалізації та швидкої інтеграції, що підтверджується результатами проведених тестів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Короленко Н. В., Петросян А. А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8515 ; DOI 10.32702/2307-2105-2021.1.85 (дата звернення: 27.10.2024).

2. Пономарьова Ю. І. Стимулятори та дестимулятори реінжинірингу бізнес-процесів. *Економіка. Фінанси. Право.* 2015. № 9. С. 15–19. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2015_9_6

3. Волчкова Г. К. Формування соціального капіталу: стимулюючі та блокуючі фактори. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2014. Вип. 25. URL : https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=495728

4. OECD/ILO (2018). How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies, OECD Publishing, Paris. URL : http://dx.doi.org/10.1787/9789264288737-en

5. Вдовин М., Міщук Т. Рейтингування регіонів України за показниками добробуту населення. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2022. Вип. 1 (91). С. 3–9, 5.

6. Vdovyn, M., Zomchak, L. (2023). Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In: Hu, Z., Dychka, I., He, M. (eds). Advances in Computer Science for Engineering and Education VI. ICCSEEA 2023. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol. 181. Springer, Cham. URL : https://doi.org/10.1007/978-3-031-36118-0_32

7. Євростат : офіційний вебсайт. URL : https://ec.europa.eu/eurostat (дата звернення: 12.11.2024).

Анна Кравчук,
Вікторія Корнійчук,
здобувачі другого
(магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Т. М. Паянок,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ДИНАМІКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОЕФІЦІЄНТА МАНЕВРЕНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Одним із важливих інструментів оцінки фінансового стану є коефіцієнт маневреності власного капіталу, що визначає частку власних коштів, які можуть бути оперативно спрямовані на фінансування поточних активів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу – це фінансовий показник, що характеризує часку власного капіталу, яка знаходиться в обліку, тобто може бути використана для фінансування поточних активів підприємства. Він показує здатність підприємства гнучко розпоряджатися своїми власними коштами для покриття поточних потреб.

Високе значення показника вказує на те, що значна частина власного капіталу використовується для фінансування оборотних активів, що забезпечує більшу фінансову гнучкість. У свою чергу, низьке значення свідчить, що більша частина власного капіталу закладена в необоротних активах, зменшуючи можливості підприємства маневрувати своїми ресурсами. Оптимальним, для даного показника, вважається значення від 0,2 до 0,5.

Розраховані показники фінансової стійкості на основі фінансової звітності ПрАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій» зображенні в таблиці.

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості
ПрАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій» за 2010–2022 роки

Роки	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
2010	–0,05
2011	0,19
2012	0,31
2013	0,4
2014	0,49
2015	0,61
2016	0,71
2017	0,75
2018	0,77
2019	0,76
2020	0,78
2021	0,71
2022	0,67

Джерело: розраховано авторами за даними [1].

У 2010 році він становив –0,05, що відображало обмежену гнучкість підприємства в управлінні власним капіталом. У наступні роки даний коефіцієнт поступово зростав, досягнувши значення 0,78 у 2020 році, що вказує на значну частину власного капіталу, яка перебувала в обороті та може оперативно використана для фінансування поточних потреб. У 2021–2022 роках спостерігалося незначне зниження показника до 0,67, що може свідчити про зменшення частки оборотних активів у структурі власного капіталу, але загальна тенденція залишається позитивною.

На рисунку 1 змодельована динаміка коефіцієнтів маневреності власного капіталу за різними типами трендів. На рис. 1 видно, що найбільше для прогнозу підходить квадратне рівняння (коефіцієнт апроксимації 0,992), яке матиме вигляд $Y = –0,01x^2 + 0,2x – 0,216$. Розраховані значення прогнозу на 2023 та 2024 роки становитимуть 0,62 та 0,53, відповідно. Аналіз динаміки коефіцієнта маневреності власного капіталу показав позитивну тенденцію його зростання протягом 2010–2020 років, що свідчить про підвищення фінансової гнучкості ПрАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій».

Model Summary and Parameter Estimates

Dependent Variable: Коефіцієнт маневриності власного капіталу

Equation	Model Summary					Parameter Estimates		
	R Square	F	df1	df2	Sig.	Constant	b1	b2
Linear	,743	31,811	1	11	<,001	,139	,058	
Logarithmic	,931	148,343	1	11	<,001	-,028	,331	
Quadratic	,992	600,637	2	10	<,001	-,216	,200	-,010
Power[a]	.	.	.	.	.	.	.	.
Exponential[a]	.	.	.	.	.	.	.	.

a. The dependent variable (Коефіцієнт маневриності власного капіталу) contains non-positive values. The minimum value is -,05. Log transform cannot be applied. The Compound, Power, S, Growth, Exponential, and Logistic models cannot be calculated for this variable.

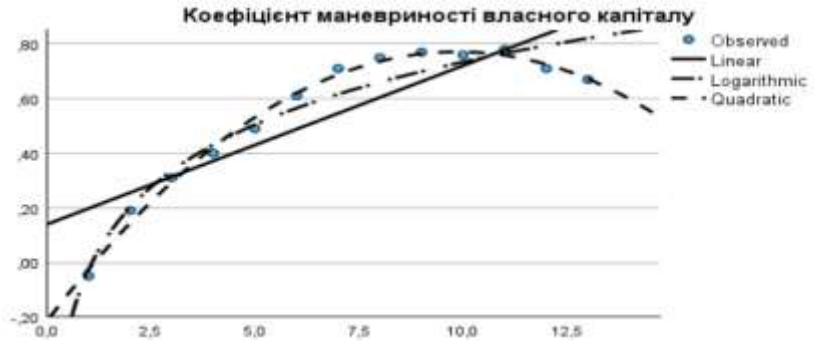

Рисунок 1. Моделювання динаміки коефіцієнта маневреності власного капіталу за різними типами трендів

Джерело: власні розрахунки за даними [1].

Незначне зниження показника у 2021–2022 роках може бути пояснене змінами у структурі капіталу підприємства. Прогнозовані значення на 2023 та 2024 роки вказують на можливу стабілізацію коефіцієнта на рівні 0,53–0,62. Отримані результати підтверджують важливість моделювання та прогнозування для оцінки перспектив розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ПрАТ «Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій» : офіційний вебсайт. URL : Білоцерківський завод залізобетонних конструкцій – Виробництво залізобетонних опор та інших залізобетонних виробів за європейським стандартом. (zbk.com.ua)

Віталій Крученюк,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙ НА ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Охорона навколишнього середовища в сучасних умовах є досить важливою для збереження ресурсів країни.

Проблематика статистичного аналізу інвестицій на охорону навколишнього середовища потребує особливої уваги через забруднення та не раціональне використання природних ресурсів. Охороні навколишнього середовища присвячено праці таких вчених: В. К. Данилко, Р. К. Баландін, І. С. Варламова та інші.

Здійснимо статистичний аналіз інвестицій на охорону навколишнього середовища (рис. 1).

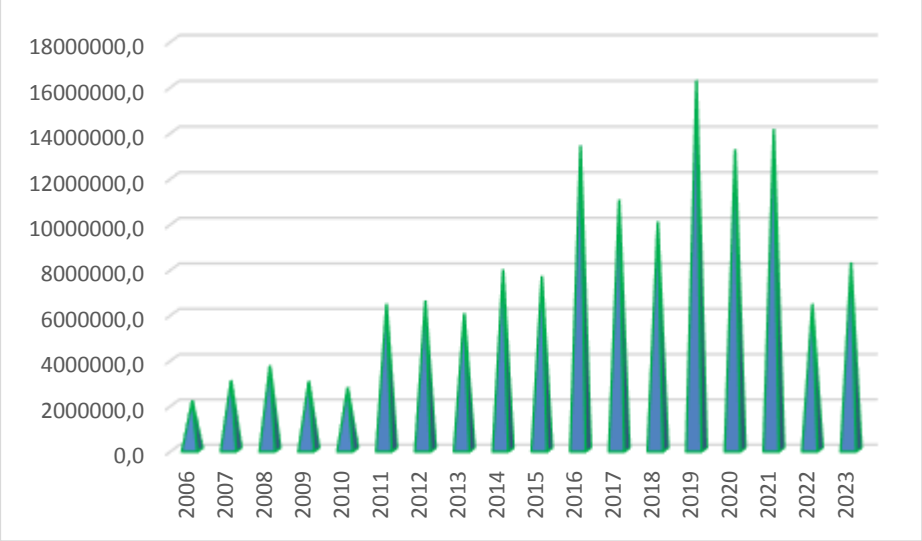

Рисунок 1. Інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за 2006–2023 рр.

Джерело: побудовано на основі [1].

Отже, можна зробити висновок найбільше інвестицій в навколишнє середовище було в 2019 році 16 255 671,8 тис. грн, а вже в 2020 році інвестиції в навколишнє середовище знизились на –3 016 022,0 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики : офіційний вебсайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Міністерство екології та природних ресурсів України : офіційний вебсайт. URL : http://www.menr.gov.ua/

3. Довкілля України за 2023 рік. Статистичний щорічник. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/

Віталія Литвин,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ СТАТИСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В УХВАЛЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Статистичне моделювання відіграє важливу роль у процесі прийняття управлінських рішень, особливо в умовах невизначеності. У сучасному бізнесі та державному управлінні наявність великих обсягів даних і необхідність їх аналізу для прийняття стратегічних рішень підвищує значення статистичних моделей. Умови невизначеності, викликані економічними кризами, змінами в політичній ситуації або пандеміями, створюють додаткові виклики для прийняття рішень, що підвищує потребу в ефективних інструментах аналізу даних.

Статистичне моделювання дозволяє керівникам будувати прогнози, оцінювати ризики та приймати рішення на основі об'єктивних даних, що особливо важливо в умовах невизначеності. Наприклад, за допомогою регресійного аналізу можна передбачити, як зміна певного фактору вплине на результати діяльності організації [1].

Однією з ключових переваг статистичного моделювання є можливість оцінки ризиків. У ситуаціях, коли рішення мають критичне значення для організації, моделі на основі ймовірнісного аналізу дозволяють точно оцінити ймовірність настання тих чи інших подій і врахувати їх вплив на кінцевий результат. Наприклад, для оцінки ризиків в інвестиціях застосовують методи Монте-Карло, що дозволяють моделювати широкий спектр сценаріїв розвитку подій [2].

Найбільш поширеними методами статистичного моделювання, що використовуються для підтримки прийняття рішень в умовах невизначеності, є регресійні моделі, часові ряди, моделі машинного навчання та байєсівські

методи. Регресійні моделі дозволяють передбачити залежність між змінними, що є ключовим для прийняття управлінських рішень. Часові ряди використовуються для прогнозування майбутніх тенденцій на основі історичних даних [3].

Байєсівський аналіз особливо корисний в умовах невизначеності, оскільки дозволяє поступово оновлювати інформацію на основі нових даних та коригувати ймовірності подій. Це допомагає більш точно оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення навіть при наявності неповних або неточних даних [4].

У бізнес-середовищі статистичні моделі використовуються для прийняття рішень щодо управління запасами, оптимізації виробничих процесів та розробки маркетингових стратегій. Наприклад, моделі оптимізації запасів, засновані на аналізі попиту, дозволяють компаніям мінімізувати витрати на зберігання і водночас уникнути дефіциту продукції [5].

Одним з основних викликів застосування статистичних моделей в умовах невизначеності є якість та доступність даних. Часто керівники мають справу з неповними або застарілими даними, що знижує точність моделей і може призвести до неправильних рішень. Крім того, складність моделей і необхідність спеціальних знань для їхньої побудови обмежує їхнє широке використання на рівні малих і середніх підприємств [6].

Іншим викликом є адаптація моделей до швидко змінюваних умов. Традиційні моделі можуть не враховувати раптові зміни на ринку, такі як вплив зовнішніх факторів або непередбачувані кризи. Тому все більшої популярності набувають моделі, засновані на методах машинного навчання, що можуть самостійно "вчитися" на нових даних і адаптувати свої прогнози [7].

Отже, можна зробити висновок, що статистичне моделювання є потужним інструментом для прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності. Воно дозволяє не лише робити прогнози, а й оцінювати ризики, що є важливим для забезпечення стійкості організацій у сучасному динамічному середовищі. Використання сучасних методів моделювання, таких як байєсівські методи та машинне навчання, дозволяє значно підвищити точність і ефективність прийнятих рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов І. В., Ковальчук О. В. Статистичні методи аналізу даних для прийняття управлінських рішень. Київ : Видавництво «Наукова думка», 2022.
2. Кузьмін О. Є. Моделювання ризиків інвестиційних проєктів: Монте-Карло та інші методи. Львів : ЛНУ, 2021.

3. Сидоренко В. І. Прогнозування економічних показників за допомогою часових рядів. Харків : ХНЕУ, 2023.

4. Петров С. Г., Кравець Н. М. Байєсівський аналіз в управлінні: теорія і практика. Київ : НАН України, 2022.

5. Мельник Ю. С., Ткачук В. М. Оптимізація управління запасами: новітні підходи. Дніпро : ДДУ, 2023.

6. Зайцева О. М. Виклики статистичного моделювання у бізнесі. *Економічні інновації.* 2022.

7. Романюк А. В. Машинне навчання в управлінні: теорія і практика. Вінниця : ВНТУ, 2023.

Наталія Медвецька,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Д. С. Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ОЦІНКА ТА ПРОГНОЗУВАННЯ МАСШТАБІВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Тіньова економіка – це невід'ємна частина економічного життя багатьох країн, у тому числі й України. Вона характеризується ухиленням суб'єктів господарювання від офіційного обліку та оподаткування, що призводить до втрати державних доходів, спотворення макроекономічних показників та зниження ефективності економічної політики. Тому оцінка масштабів тіньової економіки та прогнозування її динаміки є надзвичайно важливим завданням для формування ефективної економічної політики.

Тіньова економіка є одним з найактуальніших викликів для української економіки. Її існування спотворює статистичні дані, знижує податкові надходження до бюджету та гальмує економічне зростання. Для розробки ефективних політик, спрямованих на зменшення масштабів тіньової економіки, необхідно глибоко розуміти фактори, що впливають на її формування та розвиток. Саме тому **метою** цього дослідження є проведення кореляційно – регресійного аналізу для прогнозування можливих тенденцій розвитку тіньової економіки на найближчі періоди. Цей метод дозволяє встановити наявність статистичного зв'язку між залежною змінною (рівень тіньової економіки) та незалежними змінними (фактори, що на неї впливають). Результати такого аналізу дозволять не лише ідентифікувати найбільш значущі детермінанти тіньової економіки, але й оцінити силу та напрямок їх впливу.

Актуальність дослідження зумовлена значними масштабами тіньової економіки в Україні, недостатнім поглибленням вивчення проблеми і потребою в розробці ефективних заходів протидії тіньовій економіці.

У таблиці 1. наведено статистичні показники обсягу економіки в тіні. Суми розраховано з огляду на офіційний показник ВВП за рік та відсотка рівня тіньової економіки, тобто обчислено яка частка ВВП пройшла повз державного бюджету.

Таблиця 1

Динаміка ВВП за 2014–2023 рр.

Рік	ВВП в тіні, млрд грн	ВВП, млрд грн
2014	571,2894	1586,915
2015	695,9904	1988,544
2016	786,45006	2383,182
2017	930,63456	2908,233
2018	1032,02474	3558,706
2019	1112,87792	3974,564
2020	1051,0221	3503,407
2021	921,1408	2878,565
2022	967,19784	2014,996
2023	634,11	2113,7

Джерело: складено автором, керуючись офіційними показниками Державної служби статистики України.

На основі вище наведених табличних даних виконаємо кореляційно – регресійний аналіз.

ВИСНОВОК ПІДСУМКІВ									
Регресійна статистика									
Множинний R	0,869167325								
R-квадрат	0,755451839								
Нормований R-квадрат	0,724883319								
Стандартна помилка	98,26507732								
Спостереження	10								
Дисперсійний аналіз									
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимість F*				
Регресія	1	238633,1476	238633,1476	24,71339264	0,001091381				
Залишок	8	77248,20336	9656,02542						
Разом	9	315881,3509							
	Коефіцієнти	*Стандартна помилка*	*t-статистика*	*P-Значення*	*Нижні 95%*	*Верхні 95%*	*Нижні 95,0%*	*Верхні 95%*	
Y-перетин	321,5857254	114,6630016	2,80461632	0,023033362	57,17236969	585,9990812	57,17236969	585,9990812	
Змінна X 1	0,203891308	0,041014038	4,971256646	0,001091381	0,109312767	0,298469849	0,109312767	0,298469849	
ВИВЕДЕННЯ ЗАЛИШКУ									
Спостереження	*Передбачене Y*	*Залишки*	*Стандартні залишки*						
1	645,143901	-73,85450104	-0,797175659						
2	727,0325633	-31,04216332	-0,335064981						
3	807,4958215	-21,04576147	-0,227165149						
4	914,5491568	16,08540319	0,173623702						
5	1047,174948	-15,15020782	-0,163529328						
6	1131,96478	-19,08685953	-0,206021023						
7	1035,899962	15,12213764	0,163226342						
8	908,5001095	12,64069053	0,136441932						
9	732,4257943	234,7720457	2,534098229						
10	752,5507839	-118,4407839	-1,278434065						

Рисунок 1. Результати регресійного аналізу

Джерело: складено автором.

Провівши регресійне дослідження отримуємо лінійне рівняння:

Y = 321,585725446619 + 0,2x

Це свідчить, що при зростанні ВВП в тіні на 1, ВВП зростає на 0,2 тис. грн. Маємо додатній коефіцієнт, що означає прямий зв'язок між показниками.

Значення лінійного коефіцієнта кореляції r становить 0,8 та значення індексу детермінації R^2 становить 0,75 це свідчить що побудована лінійна регресійна модель придатна для практичного використання, але краще враховувати й інші фактори.

Проведемо кореляційний аналіз. Він дозволяє визначити, чи існує статистично значущий зв'язок між цими змінними та наскільки цей зв'язок сильний.

	A	B	C
1		*ВВП в тіні*	*ВВП*
2	*ВВП в тіні*	1	
3	*ВВП в тіні*	0,869167325	1
4			

Рисунок 2. Результати кореляційного аналізу

Джерело: складено автором.

Отже, на 80 % ВВП в тіні залежить від суми всього ВВП.

Зв'язок між ознаками є прямим, оскільки показник 0,8 є більше нуля та сильним, бо він лежить в межах більше 0,7 та менше 0,9.

Точний прогноз розвитку тіньової економіки є складним завданням, оскільки на нього впливає безліч факторів, які можуть змінюватися з часом. Прогноз, отриманий за допомогою кореляційно – регресійного аналізу, є лише однією зі складових комплексного дослідження і повинен інтерпретуватися з обережністю.

Рівень тіньової економіки в Україні формується під впливом багатьох взаємопов'язаних факторів. До найважливіших з них можна віднести: економічні, серед яких – рівень і якість економічного зростання, податкове навантаження та ефективність податкової системи, рівень інфляції, стан банківської системи і доступність фінансування, рівень безробіття й зайнятості.

Також політичні фактори, що впливають на ситуацію, до яких відносяться: рівень корупції, стабільність та передбачуваність політичного середовища, ефективність державного управління і якість законодавства та його виконання.

Кожен з цих чинників має свій специфічний вплив на рівень тіньової економіки. Наприклад, високі податки можуть стимулювати ухилення від їх

сплати, а низький рівень довіри до держави – сприяти розвитку неформальної економіки.

Але, крім кореляційно – регресійних прогнозів, можна скористатися рівнянням тренду яке покаже, що може відбуватися з сектором тіні в майбутньому. Проведемо його на основі частини даних таблиці 1. За основу візьмемо роки та частку ВВП, яка залишається в тіні.

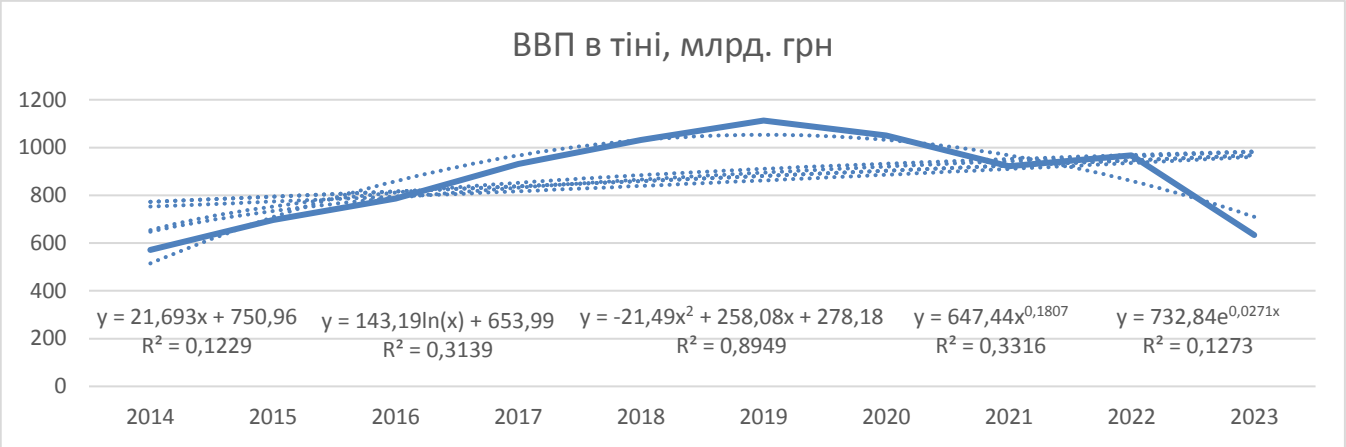

Рисунок 3. Зміна рівня ВВП у період з 2014 по 2023 р.

Джерело: складено автором.

Рисунок 3 показує, як змінювався ВВП в тіні впродовж 2014–2023, на ньому представлено п’ять форм ліній, виходячи з цього ми можемо зробити прогноз на наступні три роки.

Таблиця 2

Вид тренда	Рівняння тренда	Коефіцієнт детермінації, R^2
Лінійна лінія	y = 21,693x + 750,96	R² = 0,1229
Логарифмічна лінія	y = 143,19ln(x) + 653,99	R² = 0,3139
Поліноміальна лінія в ступені 2	y = -21,49x² + 258,08x + 278,18	R² = 0,8949
Степенева лінія	y = 647,44x0,1807	R² = 0,2783
Експоненційна лінія	y = 732,84e0,0271x	R² = 0,1025

Скориставшись рівнянням експоненційної лінії тренду для розрахунку, в підсумку підіб’ємо результати дослідження і отримаємо наступне, що:

у 2024 році ВВП у тіні становитиме ~ 9 035,812895 млн грн;

у 2025 році ВВП у тіні становитиме ~ 9 788,797303 млн грн;

а у 2026 році ВВП у тіні становитиме ~ 10 541,78171 млн грн.

Спостерігаючи таку тенденцію, можемо визначити, що результати є невтішними так як рівень тіньової економіки в країні зростатиме.

У висновку зазначимо, проведене дослідження дозволило оцінити масштаби та динаміку тіньової економіки в Україні за допомогою кореляційно – регресійного аналізу. Результати дослідження свідчать про значний вплив політичних та економічних факторів на рівень тіньової економіки. Виявлено статистично значущий зв'язок між рівнем тіньової економіки та обсягом ВВП. Прогнозування за допомогою різних моделей трендів вказує на тенденцію до зростання тіньової економіки в найближчі роки.

Отримані результати підтверджують актуальність проблеми тіньової економіки для України та необхідність розробки ефективних заходів для її зменшення. Для подальших досліджень рекомендується детальніше розглянути вплив окремих політичних та економічних факторів на рівень тіньової економіки, а також провести порівняльний аналіз з іншими країнами. На основі отриманих результатів можна розробити рекомендації для уряду щодо вдосконалення податкової системи та спрощення адміністративних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маширенко В. Методика оцінка рівня тіньової економіки України та аналізу її масштабів. Київ, 2022. С. 47–50.
2. The XVI International Scientific and Practical Conference «Innovative trends of science and practice, tasks and ways to solve them», 2022. Athens, Greece. 808 p.
3. Тіньова економіка в Україні: причини, масштаби та наслідки розвитку / Kraus, N., Kraus, K., Shevchuk, V., Panchenko, A. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2020. № 1 (5). С. 79–87.
4. Каща М. О., Ревенко А. В. Моделювання впливу тіньової економіки на макроекономічні показники України. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.* 2022. № 2. С. 98–105.
5. Супрунова І. В. Сутність тіньової економіки як структурної складової державної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15–16. С. 153–157.

Анна Оверченко,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Ю. І. Мискін,
д-р екон. наук, доцент,
професор кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РОЛЬ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Моделювання, як метод наукового дослідження, стає все більш популярним, особливо в галузі соціальних та економічних наук. Цей тренд пояснюється прагненням дослідників передбачати розвиток подій, оцінювати їхні потенційні наслідки та розробляти ефективні стратегії впливу. Моделювання приваблює своєю структурованістю та можливістю глибокого аналізу, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів. Однак складність соціальних та економічних систем робить точне прогнозування майбутнього складним завданням.

Моделювання постає як потужний інструмент наукового дослідження, дозволяючи зазирнути у глибини складних явищ та процесів. Завдяки математичним моделям, ми здатні виявити приховані закономірності, кількісно оцінити взаємозв’язки між різними елементами системи та, на цій основі, оптимізувати її подальшу роботу.

Процес моделювання можна уявити як триєдиний зв’язок між дослідником, об’єктом вивчення та створеною моделлю. Саме модель виступає своєрідним посередником, дозволяючи досліднику отримати нові знання про реальний об’єкт, не вдаючись до безпосереднього експерименту з ним. Водночас модель може бути як матеріальною (наприклад, фізична модель літака в аеродинамічній трубі), так і абстрактною (наприклад, математична модель економічних процесів).

Точність результатів моделювання залежить від багатьох взаємопов'язаних чинників. Серед них: адекватність обраної моделі до специфіки досліджуваного явища або процесу, обчислювальні ресурси, необхідні для проведення симуляцій, ступінь складності модельованої системи (від мікро- до макрорівня) та соціально-економічний контекст, в якому відбуваються досліджувані процеси.

Ігнорування хоча б одного ключового чинника в науковому моделюванні може призвести до суттєвих спотворень результатів і, як наслідок, до невірних висновків. Така модель не лише не відповідає реальним процесам, але й може спричинити неправильні рішення, що матимуть негативні наслідки. Тому для отримання достовірних результатів, необхідно забезпечити комплексний підхід до моделювання.

Важливість моделювання соціально-економічних процесів полягає в тому, що воно дозволяє нам зрозуміти, як функціонують складні системи, які складаються з мільйонів взаємодіючих елементів. За допомогою моделей ми можемо ідентифікувати ключові фактори, що впливають на економічне зростання, соціальну стабільність та інші важливі аспекти життя суспільства. Крім того, моделювання дозволяє нам експериментувати з різними сценаріями розвитку, не ризикуючи при цьому реальними ресурсами.

Однією з основних переваг моделювання є можливість виявлення причинно-наслідкових зв’язків між різними явищами. Завдяки цьому ми можемо зрозуміти, які фактори сприяють економічному зростанню, а які – гальмують його. Це дозволяє розробляти більш ефективні політики, спрямовані на досягнення бажаних результатів.

Моделювання також дозволяє нам оцінити ефективність різних політик та програм перед їх впровадженням. За допомогою моделей можемо спрогнозувати, які наслідки матиме та чи інша політика, і вибрати найбільш оптимальний варіант. Це дозволяє уникнути помилок та зменшити ризики, пов’язані з прийняттям рішень.

Також моделювання сприяє розвитку міждисциплінарних досліджень. Економісти, соціологи, математики та інші фахівці можуть об’єднати свої зусилля для створення комплексних моделей, які враховують різноманітні аспекти соціальної та економічної реальності. Це дозволяє отримати більш повну і достовірну картину процесів, що відбуваються в суспільстві.

Застосування моделювання в управлінському обліку дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність використання ресурсів та приймати більш обґрунтовані рішення. Моделі можуть використовуватися для прогнозування продажів, управління запасами, оптимізації виробництва та інших завдань. Крім того, моделювання дозволяє оцінити вплив різних факторів на фінансові результати підприємства.

Варто зазначити, що моделювання має свої обмеження. Моделі є спрощенням реального світу, тому їхні результати завжди мають певну ступінь невизначеності. Також якість моделі залежить від якості даних, які

використовуються для її побудови. Незважаючи на ці обмеження, моделювання залишається одним з найважливіших інструментів для аналізу та прогнозування соціально-економічних процесів.

Розвиток комп'ютерних технологій значно розширив можливості моделювання. Сучасні програмні засоби дозволяють створювати складні моделі, проводити великомасштабні симуляції та візуалізувати результати. Це відкриває нові перспективи для дослідження та застосування моделювання в різних сферах людської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандоріна Л. М., Лозовська Л. І., Савчук Л. М. Моделювання економіки : навч. посібник. Дніпро : УДУНТ, 2022. 154 с.

2. Ревенко Д. С. Структурний підхід до моделювання стійкості соціально-економічних систем. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 6 (68). С. 225–230.

Яна Остапенко,
канд. екон. наук, доцент
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики;
Юлія Шуляченко,
здобувачка першого
(бакалаврського) рівня освіти
Державний податковий університет

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗА ОСНОВНИМИ ВИДАМИ ПРОДУКЦІЇ

Акцизне оподаткування є важливим інструментом податкової політики, спрямованим на регулювання споживання підакцизних товарів, а також на забезпечення стабільних надходжень до державного бюджету.

До основних груп підакцизних товарів належать: алкоголь, тютюнові вироби, паливо, легкові автомобілі.

Обсяг надходжень від акцизного податку на алкогольні напої у 2023 р. збільшився на 20,7 % (на 1,7 млрд грн) порівняно з 2022 р. і на 12 % (на 1 млрд грн) більше, ніж у 2021 р. У 2022 році надходження становили 8,4 млрд грн, а у 2021 році – 9 млрд грн. Підвищення ставок акцизного податку на 5 % – з 126,96 до 133,31 грн за 1 л 100-відсоткового спирту з 1 березня 2022 р. також сприяло зростанню бюджетних надходжень. Протягом усього 2023 р. виконання планових показників акцизних надходжень забезпечувалося стабільно щомісяця.

Структура надходжень від акцизного оподаткування відображена на рисунку 1.

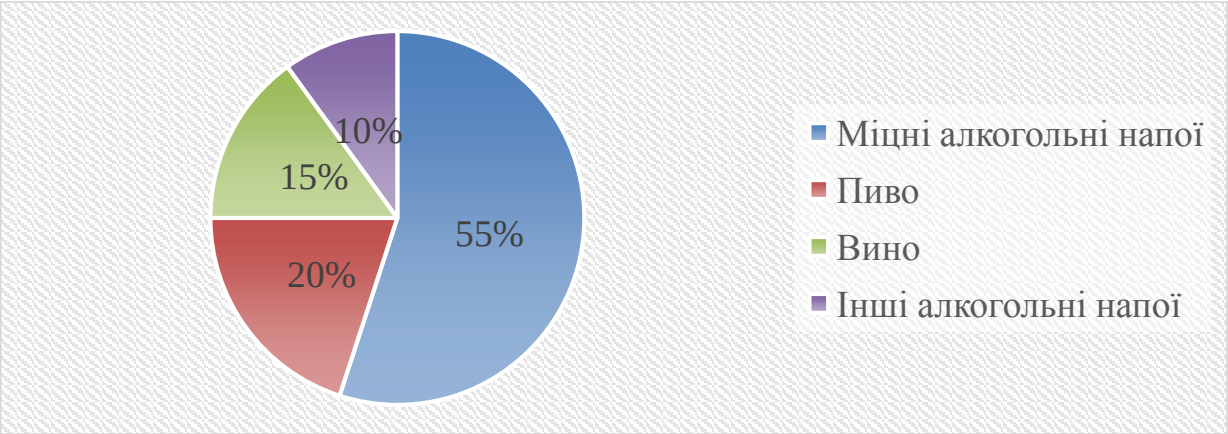

Рисунок 1. Структура надходжень від акцизного оподаткування 2023 року

Джерело: побудовано авторами за [1].

У 2023 р. надходження до державного бюджету України від акцизів на тютюнові та нікотинові вироби досягли рекордного рівня – 80,3 млрд грн. Це на 36 % (або на 21,3 млрд грн) більше, ніж у 2022 р., коли надходження склали 59 млрд грн, і на 26,5 % більше порівняно з 2021 р. (63,5 млрд грн).

Таблиця 1

Акцизні надходження від тютюнових виробів за 2013–2023 рр.,
млрд грн

Рік	Надходження від акцизів на тютюнові вироби (млрд грн)	Зміна порівняно з попереднім роком (%)
2013	23,5	+5,7
2014	25,1	+6,8
2015	28,6	+13,9
2016	33,2	+16,1
2017	36,7	+10,5
2018	38,9	+6,0
2019	42,5	+9,3
2020	40,8	–4,0
2021	63,5	+55,6
2022	59,0	–7,1
2023	80,3	+36,0

Джерело: складено авторами на основі [2].

Відповідно до положень європейських норм мінімальні ставки акцизного податку мають становити: для бензину – 359 євро за 1 000 літрів, для дизельного пального – 330 євро за 1 000 літрів, а для скрапленого газу – 125 євро за 1 000 кілограм (орієнтовно 68 євро за 1 000 літрів). Підвищення акцизів до цих показників буде розтягнуте в часі на 4 роки, – до 2028 р. Нині ставка акцизу для бензину становить 213,5 євро за 1 000 літрів, для дизелю – 139,5 євро, автогазу – 52 євро, альтернативного палива – 162 євро (табл. 2).

Таблиця 2

Графік збільшення акцизного податку на моторні палива, передбачений новим урядовим законопроєктом, євро

Євро за 1 000 л	До 1 липня 2024 р.	З 1 липня 2024 р.	З 1 січня 2025 р.	З 1 січня 2026 р.	З січня 2027 р.	З січня 2028 р.	Директива 2003/96/ЄС
Бензин	213,5	242,60	271,70	300,00	329,90	359,00	359,00
Дизель	139,5	177,60	215,70	253,80	291,90	330,00	330,00
LPG	52,0	165,00	193,00	221,00	249,00	250,00	68
LPG		55,60	59,20	62,80	66,40	70,00	

Джерело: [3].

Тенденція до поступового зростання акцизних ставок вказує на те, що Україна прагне відповідати європейським вимогам, зокрема в контексті скорочення викидів та підвищення ефективності використання енергоресурсів. Однак це підвищення також створить додатковий тиск на споживачів та бізнес.

Отже, акцизні надходження від алкоголю, тютюнових виробів, пального та електроенергії відіграють вагому роль у наповненні бюджету, хоча частка кожної категорії варіюється залежно від попиту та економічних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У 2023 році надходження акцизного податку на алкоголь зросли на 21 %. Економіка. URL : https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-nadkhodzhennia-aktsyznoho-podatku-na-alkohol-zrosly-na-21

2. Реанімаційний пакет реформ. 80 млрд грн тютюнових акцизів у 2023: як виконання євроінтеграційних зобов'язань наповнює військовий бюджет. URL : https://rpr.org.ua/news/80-mlrd-hrn-tiutiunovykh-aktsyziv-u-2023-iak-vykonannia-ievrointehratsiynykh-zobov-iazan-napovniuie-viyskovyy-biudzhet/

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу в частині акцизного податку : проєкт Закону України від 13.05.2024 № 11256. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44208

4. Остапенко Я. О. Економічна статистика: проблеми та перспективи розвитку. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2018. С. 254–256. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29620/1/254.PDF

5. Остапенко Я. О., Блохіна М. М. Статистичний аналіз податкових надходжень до бюджету України та сучасні проблеми податкової системи України. *Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2018. С. 101–105.

Тетяна Паянок,
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики;
Олег Івасюк,
здобувач другого
(магістерського) рівня освіти,
Державний податковий університет

АНКЕТУВАННЯ ЯК МЕТОД ОЦІНКИ ПОПИТУ НА ПОСЛУГИ

Оцінка попиту на послугу – це важлива частина маркетингових досліджень, яка дає відповідь наскільки актуальна і конкурентоспроможна певна послугу на ринку сьогодні. Для цього використовують різні методи маркетингу, а саме: аналіз ринку та конкурентів, анкетування та опитування, метод експертних оцінок, аналіз часових рядів, метод тестування ринку, моделювання попиту, аналіз онлайн-даних та соціальних мереж, аналіз стратегій маркетинг-міксів. У даній роботі проведено оцінку попиту споживачів щодо отримання послуг харчування в Державному податковому університеті за допомогою опитування. Анкета розроблена в Google Формі, результати опрацьовані за допомогою програмного продукту IBM SPSS Statistics. Опитування проведено на факультеті податкової справи обліку та аудиту, де навчається 656 студентів денної форми навчання. Вибірка становить 94 студентів (ймовірність 95 %, похибка 10 %).

Активізація офлайн-навчання серед студентів денної форми навчання, надає можливості постачальникам харчових послуг відновити даний сегмент, який з початку повномасштабного вторгнення припинив свою діяльність. Результати опитування показали, що більшість респондентів хочуть щоб кафе працювало безпосередньо в університеті і їм не потрібно здійснювати попереднє замовлення продуктів харчування (рис. 1). Також більшість згодні щоб кафе не працювало по вихідним і вони не зацікавлені в доставці продукції (рис. 2).

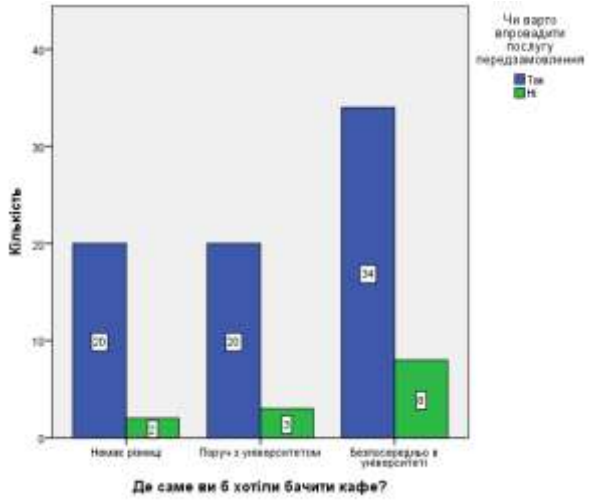

Рисунок 1.
Місце розташування закладу
Джерело: власні розрахунки.

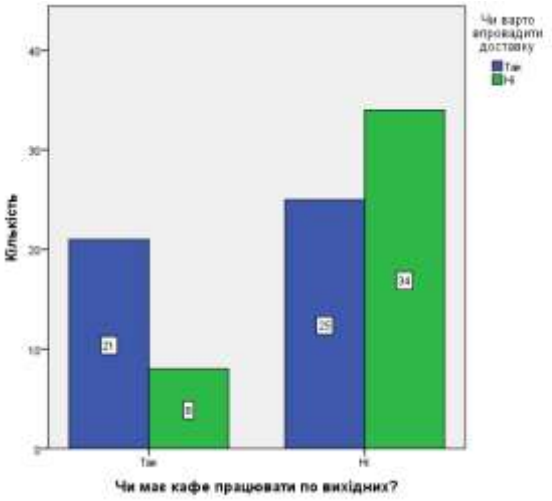

Рисунок 2.
Особливості режиму роботи
Джерело: власні розрахунки.

Вартісна оцінка можливостей споживачів показала, що більшість (39 %) готові платити до 100 грн і хочуть мати спеціальні знижки при оптових закупках, при цьому 0,33 % опитуваних зазначили, що їх витрати на харчування залежать від якості продукції (рис. 3).

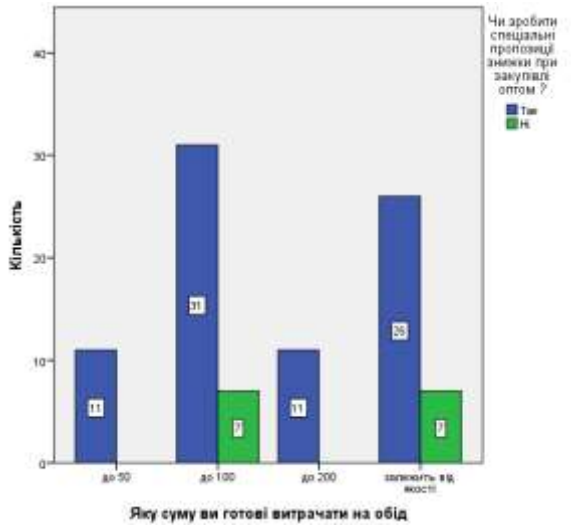

Рисунок 3.
Витрати споживачів
Джерело: власні розрахунки.

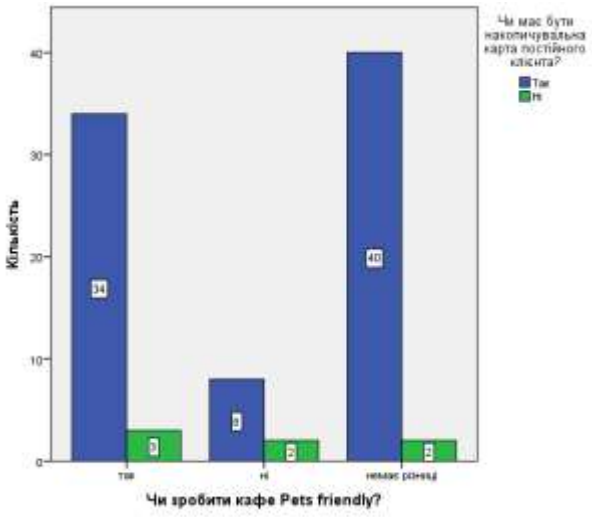

Рисунок 4.
Доцільність бонусної системи
Джерело: власні розрахунки.

Незважаючи що заклад планується відкрити в Державному податковому університеті, більшість респондентів не заперечує відвідування кафе клієнтів із домашніми тваринами і майже всі хочуть мати накопичувальну бонусну карту клієнта, що вказує на готовності формувати довготривалі відносини із закладом.

Отже, анкетування – це метод збору інформації, який активно використовується в маркетингу для вивчення потреб, уподобань та поведінки споживачів. Результати анкетування дозволяють отримати систематизовані дані, які допомагають компаніям та організаціям приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку товарів, робіт та послуг (або усунення рекламних проблем). Переваги проведення анкетування: отримання відповіді на конкретне питання, вибіркове обстеження, яке дає можливість перенести результати на всю генеральну сукупність, застосування програмних продуктів оптимізує витрати на проведення, а саме зменшує застосування ресурсів часу та людських. У Державному податковому університеті доцільно відкрити заклад харчування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних : навчальний посібник. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. 312 с.

Поліна Перерва,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Н. В. Параниця,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮВАЛЬНИХ РЕЧОВИН ТА ДІОКСИДУ ВУГЛЕЦЮ В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Останнім часом забруднення навколишнього середовища відходами, викидами та стічними водами стало глобальною проблемою, що наблизила людство до екологічної катастрофи. Екологічні проблеми загострились в більшості країн світу і набули міжнародного масштабу. Надмірне техногенне навантаження призвело до серйозного забруднення, руйнування та порушення природних компонентів навколишнього середовища. Тому ці проблеми стали одними з найактуальніших та найгостріших. Несистемне й безконтрольне використання природних ресурсів, зокрема надмірне розорювання земель, порушення ландшафтів, масова вирубка лісів, призвели до суттєвого зменшення в атмосфері кисню, порушення озонового шару, значних негативних змін у Світовому океані, зниження запасів чистої води, знищення багатьох видів рослин та тварин, а також погіршення здоров’я людей.

До найактуальніших проблем навколишнього середовища належать забруднення атмосфери, виснаження водних ресурсів, деградація ґрунтів і вирубка лісів. Забруднення атмосфери пов’язане з посиленням техногенного впливу на навколишнє середовище і стосується стану атмосферного повітря. Це охоплює зростання забруднення фреонами, оксидами азоту, збільшення концентрації двоокису вуглецю, що в основному зумовлено спалюванням викопного палива, зменшення площ лісів, виснаження гумусового шару та деградацію ґрунтів, а також кислотні опади, спричинені викидами сірки та азоту при спаленні палива. Проблема виснаження водних ресурсів виникає через зростання споживання води промисловістю, сільським господарством та

комунальними потребами, а також забруднення водних джерел. Деградація ґрунтів пов'язана з погіршенням стану земельних ресурсів.

Проаналізуємо обсяги викидів забруднюючих речовин (рис. 1).

Рисунок 1. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря за 1990–2023 рр.

Джерело: побудовано на основі [1].

З аналізу обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами за період з 1990 по 2023 рік можемо стверджувати, що загальний обсяг викидів забруднюючих речовин поступово зменшувався протягом більшої частини періоду. З 1990 року, коли обсяги викидів становили 9439,1 тис. тонн, до 2023 року цей показник знизився до 1224,2 тис. тонн, що є значним скороченням. Найбільше зниження викидів спостерігалося у період з 1990-х до початку 2000-х років. Важливим моментом є зниження обсягів викидів після 2014 року, що може бути пов'язане з економічними змінами, впровадженням екологічних заходів та модернізацією технологій.

Починаючи з 2014 року, обсяги викидів знизилися значно швидше, досягнувши найнижчого рівня у 2022 році (1 189,6 тис. тонн). Це може бути результатом впровадження більш суворих екологічних стандартів, покращення технологій очищення та зменшення виробничої активності в деяких секторах економіки.

Отже, спостерігається позитивна динаміка у зменшенні викидів забруднюючих речовин, що свідчить про поступову реалізацію екологічних ініціатив і зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище. Однак для подальшого покращення екологічної ситуації важливо продовжувати заходи щодо модернізації промислових підприємств та впровадження більш ефективних екологічних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савенець М. В., Осадчий В. І., Орещенко А. В. Моніторинг якості атмосферного повітря над територією України з деталізацією для міст за даними супутника Sentinel-5P. *Вісник НАН України.* 2021. № 3. С. 50–58. DOI : https://doi.org/10.15407/visn2021.03.050

2. Математичний аналіз забруднення атмосферного повітря на території України з використанням даних з відкритих джерел / Ричак Н. Л., Кізілова Н. М., Майструк В. А., Макаренко А. С., Прогнімак О. С. *Вісник Вінницького політехнічного інституту.* 2021. № 4. С. 20–31. DOI : https://doi.org/10.31649/1997-9266-2021-157-4-20-31

3. Прокопенко О. М. Довкілля України за 2020 рік / Державна служба статистики України. 2021. 189 с. URL : https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_dov_zb.htm

Марія Романчук,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Я. О. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Майнове оподаткування в Україні є ключовим джерелом фінансових надходжень до місцевих бюджетів, що спрямоване на фінансування потреб громад та адміністративно-територіальних одиниць. У період 2022–2024 років відзначаються значні коливання доходів від майнового оподаткування, зумовлені впливом економічних і політичних чинників, зокрема воєнного стану, що триває з 2022 року. Система майнових податків включає податок на нерухомість, транспортний податок, земельний податок та орендну плату. У результаті економічного аналізу надходжень від майнового оподаткування виявлено різну фіскальну ефективність у різних регіонах України залежно від їхнього розташування щодо зони конфлікту: чим ближче до зони конфлікту, тим меншими є надходження до місцевих бюджетів [1].

Таблиця 1

Доходи місцевих бюджетів за 2022–2024 рр., млрд грн

Показники	2022	2023	2024	Темп приросту, % 2024 до 2022 р.
Доходи місцевих бюджетів, зокрема	555.1	441.9	465.0	–16.23
Податкові надходження, зокрема	393.5	400.0	415.0	+5.46
Податок на майно	36.8	38.2	37.4	+1.63

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Аналіз динаміки надходжень від податку на майно показав поступове відновлення економічної активності. Так, у 2024 році податкові надходження від податку на майно зросли на 1,63 % порівняно з 2022 роком. Водночас обсяг доходів місцевих бюджетів загалом знизився з 555,1 млрд грн у 2022 році до 441,9 млрд грн у 2023 році, хоча в 2024 році цей показник зріс до 465 млрд грн. Основною складовою податкових надходжень залишається орендна плата, проте значення податку на нерухомість зростає, що пов'язано із відновленням ринку нерухомості та активізацією будівельної діяльності.

Таблиця 2

Надходження податку на майно до місцевих бюджетів України
за 2022–2024 рр., млн грн

Показники	2022	2023 (оціночні)	2024 (оціночні)	Темпи приросту, %
Податок на майно, зокрема:	367,908	390,00	410,000	+11,4
Податок на нерухоме майно	71,189	75,000	79,000	+10,0
Земельний податок	111,263	115,000	120,000	+7,8
Орендна плата	184,421	190,000	195,000	+5,7
Транспортний податок	1,035	1,100	1,150	+11,1

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Прогнозування надходжень від майнового оподаткування на 2025–2026 роки засноване на статистичних даних за 2022–2024 роки з використанням методів екстраполяції та аналізу трендів. Прогноз передбачає зростання доходів від майнового оподаткування на рівні 5–11 % щороку, що свідчить про поступове відновлення економіки. Зокрема, податок на нерухомість прогнозовано зросте до 86,9 млн грн у 2025 році та 95,6 млн грн у 2026 році зі щорічним приростом на рівні 10 %. Земельний податок досягне 129,4 млн грн у 2025 році та 139,4 млн грн у 2026 році, зростаючи на 7,8 % щороку, що відображає стабільний попит на земельні ресурс [3].

Результати аналізу та моделювання свідчать про необхідність подальшого вдосконалення адміністративних механізмів збирання майнових податків, зокрема покращення обліку нерухомого майна та земельних ділянок, підвищення прозорості податкової системи. Це дозволить забезпечити стабільні надходження

до місцевих бюджетів, які залишаються критично важливими для фінансування інфраструктури, освіти та соціальних послуг. Поглиблене статистичне дослідження майнового оподаткування дозволить розробити більш точні прогнози, які сприятимуть ефективному плануванню податкової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко А. В. Статистика. Київ : Центр навчальної літератури, 2016.

2. Державний вебпортал бюджету для громадян / Open Budget : офіційний вебсайт. URL : https://openbudget.gov.ua

3. Мартиненко Ю. О. Статистичні методи в економіці. Львів : ЛНУ, 2017.

4. Остапенко Я. О. Економіко-математичне моделювання як інструментарій прогнозування: теоретичний аспект. *International Scientific – Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings.* January 29, 2016. Klaipeda : Baltija Publishing. P. 321–323.

5. Остапенко Я. О., Блохіна М. М. Статистичний аналіз податкових надходжень до бюджету України та сучасні проблеми податкової системи України. *Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники* : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 2 березня 2018 р. Одеса, 2018. С. 101–106.

Вікторія Стобожик,
здобувач першого
(бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
М. Л. Вдовин,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри статистики,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

СТАН ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРЇНИ: ОГЛЯД, ОЦІНЮВАННЯ, РЕЙТИНГУВАННЯ

Сучасний ринок освітніх послуг орієнтований на те, щоб кожен із його учасників мав можливість задовольнити свої потреби: учні та студенти прагнуть отримати знання, освітні інституції хочуть забезпечити добробут своїм працівникам та розвинути наукову діяльність, роботодавці – отримати потенційних перспективних співробітників. Пріоритетними завданнями освітньої галузі є надати можливість здобувачам освіти із різними здібностями та потребами успішно навчатися і розвиватися, налагодити взаємодії підприємництва, наукової та освітньої сфер, перерозподіляючи висококваліфіковані кадри в умовах структурних змін економіки.

На теоретико-методологічному та науково-прикладному рівні на ринку освітніх послуг існують різні підходи до оцінювання стану його розвитку, характеру впливу на його суб'єктів, місце і роль у досягненні цілей сталого розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності. Зокрема, А. О. Литвинчук та А. В. Кир'янов у [1] наголошують, що одними із перспективних напрямів на ринку освітніх послуг є забезпечення освіти впродовж всього життя, її доступність, особистісна орієнтованість, поєднання традиційних форм і методів навчання та дистанційних технологій. Л. Зомчак і Ю. Дроботій у [2] описують конкурентоспроможність регіонів України, зокрема в галузі освіти.

Для аналізу якості надання освітніх послуг в закладах загальної середньої освіти в регіонах України у 2023/2024 н. р. були вибрані такі чинники, як субвенція на одного учня, адже фінансування є одним із ключових чинників розвитку сфери освіти та якості надання освітніх послуг, кількість учнів на ставку вчителя, що відображає можливість індивідуального підходу до кожного

учня, рівень кваліфікації, тобто показник частки вчителів вищої категорії, що може вказувати на високий рівень професіоналізму серед педагогічних працівників. Освіта є послідовним процесом, відповідно, чим більшою буде кількість осіб, які здобули середню загальну освіту, тим більшою буде кількість осіб, бажаючих навчатись в закладах вищої освіти, тому як ще один чинник варто обрати кількість осіб, уперше прийнятих на навчання до закладів вищої освіти. Рейтингування здійснено декількома методами, зокрема методом статистичних ігор та багатовимірного ранжування з процедурою стандартизації варіаційним розмахом. Різні способи рейтингування використано у багатьох наукових працях, зокрема у [3; 4]. Результати рейтингування регіонів України за обраними показниками відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Рейтингування регіонів України за показниками, що характеризують загальну середню освіту в Україні

Регіони	Ранг				
	Критерій Байєса-Лапласа	Критерій Вальда	Критерій Ходжеса-Лемана	Критерій Гурвіца	Багатовимірне ранжування
Вінницька	15	9	8	12	15
Волинська	6	19	6	13	6
Дніпропетровська	18	15	22	20	18
Житомирська	13	14	15	15	13
Закарпатська	19	4	21	19	19
Запорізька	22	7	18	4	22
Івано-Франківська	1	17	2	8	1
Київська	17	18	17	22	17
Кіровоградська	9	1	14	5	9
Львівська	3	13	1	1	3
Миколаївська	10	12	11	9	10
Одеська	21	5	20	17	21
Полтавська	8	11	5	2	8
Рівненська	12	19	10	18	12
Сумська	16	6	19	14	16
Тернопільська	5	3	4	10	5
Харківська	20	10	16	16	20
Хмельницька	2	8	3	11	2
Черкаська	14	16	9	3	14
Чернівецька	11	19	12	21	11
Чернігівська	4	19	7	6	4
м. Київ	7	2	13	6	7

Джерело: побудовано автором за даними [5].

Дослідивши обранні чинники за допомогою багатовимірного ранжування та критерію Байєса-Лапласа, визначили, що найкращий рівень освіти в Івано-Франківській, Хмельницькій, Львівській, Чернігівській та Тернопільській областях. Основними причинами цього є висока субвенція на одного учня, невелика кількість учнів на ставку вчителя, вища за середнє значення частка вчителів вищої категорії, що вказує на високий рівень кваліфікації серед педагогів. Найгірший стан освіти спостерігається у Дніпропетровській, Закарпатській, Харківській, Одеській і Запорізькій областях. На це вплинула велика завантаженість вчителів, адже в кожному з цих регіонів кількість учнів на ставку вчителя перевищує середнє значення по Україні, а також у цих регіонах невеликий відсоток вчителів вищої категорії.

Щоб покращити якість освітніх послуг, одними з найважливіших завдань МОН на ринку освітніх послуг має бути забезпечення гідних умов праці, зокрема оплати праці вчителів, викладачів, вихователів тощо. Варто мотивувати абітурієнтів отримувати професію вчителя, адже, таким чином, навантаження на вчителів зменшиться, вони будуть мати достатньо часу для самоосвіти та здобуття вищої категорії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвинчук А. О., Кир’янов А. В. Тенденції розвитку дистанційної освіти в Україні як чинник стабільності та безперебійного освітнього процесу під час війни. *Освітня аналітика України.* 2023. № 4. С. 5–16.

2. Zomchak L., Drobotii Y. Regional competitiveness: clustering regions of Ukraine. Modern technologies in the development of economy and human well-being: monograph. Publishing House of University of Technology, Katowice, 2020. P. 20–27.

3. Вдовин М. Л. Методи статистичного моделювання економічних процесів: критичний огляд. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2023. Вип. 1 (38). С. 79–84.

4. Vdovyn, M., Zomchak, L. (2023). Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. In: Hu, Z., Dychka, I., He, M. (eds) Advances in Computer Science for Engineering and Education VI. ICCSEEA 2023. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol. 181. Springer, Cham. URL : https://doi.org/10.1007/978-3-031-36118-0_32

5. Державна служба статистики України : вебсайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 27.10.2024).

Юлія Чередник,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти;
Яна Остапенко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

МЕТОД ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ В ДОСЛДЖЕННІ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Одним із найпоширеніших інструментів прогнозування у демографічних дослідженнях є метод екстраполяції. Його застосування дозволяє оцінювати майбутні зміни чисельності населення на основі існуючих тенденцій. Для України цей метод є особливо актуальним через низку соціально-економічних і політичних викликів, серед яких міграція, природний спад населення та наслідки збройного конфлікту.

Екстраполяція – це статистичний метод, який базується на припущенні, що існуючі тенденції розвитку певного явища продовжуватимуться в майбутньому.

Для дослідження обрано показники чисельності наявного населення за 1990–2022 роки.

Таблиця 1

Динаміка чисельності наявного населення за 1990–2022 рр., тис. осіб

Період	Чисельність наявного населення
1	2
1990	51838,5
1991	51944,4
1992	52056,6
1993	52244,1
1994	52114,4
1995	51728,4
1996	51297,1
1997	50818,4
1998	50370,8
1999	49918,1
2000	49429,8
2001	48923,2

Продовження таблиці 1

1	2
2002	48457,1
2003	48003,5
2004	47622,4
2005	47280,8
2006	46929,5
2007	46646
2008	46372,7
2009	46143,7
2010	45962,9
2011	45778,5
2012	45633,6
2013	45553
2014	45426,2
2015	42929,3
2016	42760,5
2017	42584,5
2018	42386,4
2019	42153,2
2020	41902,4
2021	41588,4
2022	41167,3

Джерело: побудовано авторами за [1].

Для визначення тенденції чисельності наявного населення використаємо трендовий аналіз.

Таблиця 2

Підбір рівняння тренду для визначення тенденції наявного населення

Вид трендів	Рівняння тренда	Коефіцієнт детермінації R^2
Експонаційна	$Y = 4997\mathrm{e}^{-0{,}008x}$	0,9601
Лінійна	$Y = -37048x + 49734$	0,9633
Логарифмічна	Y = - 2787 ln(x) + 51541	0,8093
Полиномінальна	$Y = -3{,}4943x^2 - 286{,}61x + 49385$	0,9663
Степенева	$Y = 51885\mathrm{x}^{-0.061}$	0,79

Джерело: розраховано авторами.

Для оцінки тенденції чисельності наявного населення було проведено підбір різних моделей, серед яких оптимальною виявилася поліноміальна функція другого ступеня. Її коефіцієнт детермінації R^2 дорівнює 0,9663, свідчить про високу відповідність моделі реальним даним. Це дозволяє зробити висновок, що зміни в чисельності населення мають нелінійний характер і можуть відображати вплив циклічних демографічних процесів, таких як коливання народжуваності, економічні кризи чи посилення міграції.

Зробимо прогнозування наявного населення на 2023–2025 роки за поліноміальним трендом з використанням допомогою Microsoft Excel (рис. 1).

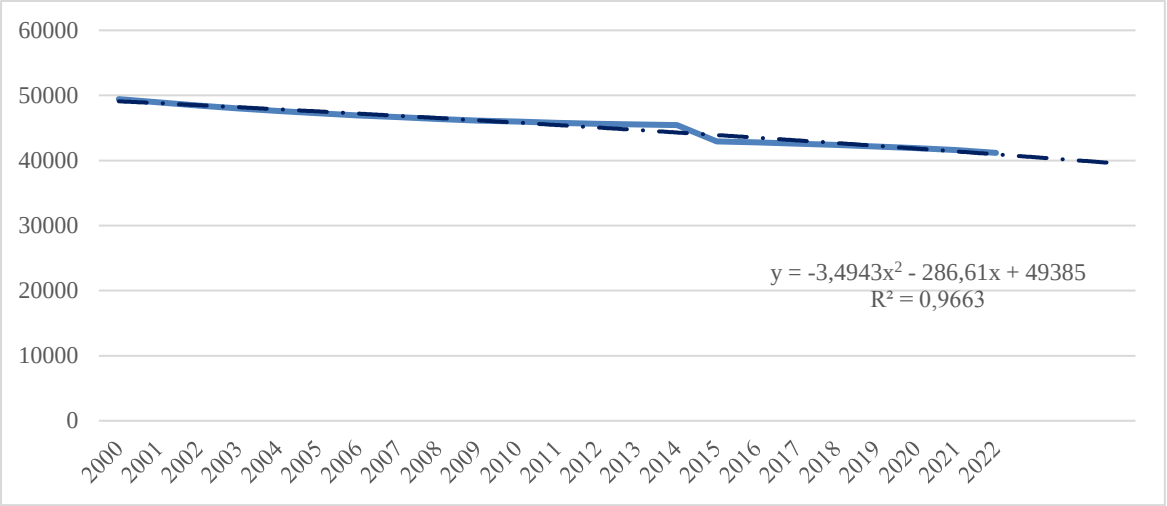

Рисунок 1. Прогнозування наявного населення на 2023–2025рр.

За результатами прогнозування в найближчі періоди кількість наявного населення зменшуватиметься.

Розрахуємо прогнозні показники, використовуючи екстраполяцію, для цього в обране рівняння тренду підставимо порядкові номери прогнозованих періодів.

$$Y_{2023} = -3{,}4943 * 23^2 - 286{,}61 * 23 + 49385 = 40944{,}4853 \text{ (тис. осіб)}$$
$$Y_{2024} = -3{,}4943 * 24^2 - 286{,}61 * 24 + 49385 = 40493{,}6432 \text{ (тис. осіб)}$$
$$Y_{2025} = -3{,}4943 * 25^2 - 286{,}61 * 25 + 49385 = 40035{,}81 \text{ (тис. осіб)}$$

Отже, отримані розрахунки підтверджують подальший спад чисельності наявного населення в Україні.

Покращення демографічної ситуації в країні потребує, в першу чергу, завершення війни, а також впровадження ефективних стратегій державної політики, спрямованих на підтримку молодих сімей, підвищення народжуваності,

а також створення сприятливих умов для повернення мігрантів. Без впровадження таких заходів можливий подальший дисбаланс між працездатним і непрацездатним населенням, що впливатиме на економічний розвиток країни та добробут її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Краєвський В. М., Остапенко Я. О., Параниця Н. В. Статистика. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.

3. Остапенко Я. О. Економічна статистика: проблеми та перспективи розвитку. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 31 травня-1 червня 2018 р. Тернопіль, 2018. С. 254–256. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29620/1/254.PDF

4. Остапенко Я. О. Економіко-математичне моделювання як інструментарій прогнозування: теоретичний аспект. *International Scientific – Practical Conference Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization: Conference Proceedings.* January 29, 2016. Klaipeda: Baltija Publishing. P. 321–323.

5. Остапенко Я. О., Слободянюк К. В. Трудова міграція в Україні через призму статистики. *Облік і оподаткування: реалії та перспективи* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. 2019. С. 519–523.

6. Остапенко Я. О. Офіційна статистика як фактор стабільного розвитку. *Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи :* збірник тез виступів на XIII Міжнародній науково-практичній конференції з нагоди Дня працівників статистики. К., 2015. С. 88–90.

Наукове електронне мережеве видання

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ Й СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ В ОПОДАТКУВАННІ, БІЗНЕСІ, ЕКОНОМІЦІ

Збірник тез
XX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

18–22 листопада 2024 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Укладач *Т. М. Паянок*

Відповідальний за випуск *Н. Б. Добрянська*

Верстка *Д. П. Завальніцька*

Друк. арк. 14,1
Замовлення № 1134

Підготовлено науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022